

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Міністерство освіти і науки України

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

НАЛІМОВА Анастасія Олександрівна

УДК 821.512.16-32.091.2:17(510)"19/20" (043.3)

ДИСЕРТАЦІЯ

**СИМБІОЗ СВІТОГЛЯДНИХ ТА МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИХ ДОМІНАНТ У
КОРЕЙСЬКІЙ МАЛІЙ ПРОЗІ ДРУГОЇ ПОЛ. XX – ПОЧ. XXI СТ.**

Спеціальність 035 – Філологія

Галузь знань 03 – Гуманітарні науки

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії (PhD)

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ А. О. Налімова

Науковий керівник – **КУЗЬМЕНКО Юлія Сергіївна**, к. філол. наук, доцент

Київ – 2025

АНОТАЦІЯ

Налімова А.О. Симбіоз світоглядних та морально-етичних домінант у корейській малій прозі другої пол. XX – поч. XXI ст. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 035 – «Філологія» (галузь знань 03 – Гуманітарні науки) – Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Міністерство освіти і науки України. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Міністерство освіти і науки України, Київ, 2025.

Дисертаційна робота присвячена чинникам формування корейського світогляду та їх художньому відображенню в сучасній малій прозі Республіки Корея. Матеріалом дослідження слугувала корейська мала проза другої пол. XX – поч. XXI ст. від так званого «періоду розділеної нації» (분단 문학) до найсучасніших творів.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю осмислення взаємодії традиційних світоглядних та морально-етичних домінант із сучасними соціокультурними змінами другої пол. XX – поч. XXI ст. у корейській малій прозі. Аналіз цих процесів дозволяє виявити вплив глобалізації на трансформацію корейської національної ідентичності та продемонструвати роль літератури у відображенні суспільних змін.

Наукова новизна полягає у тому, що пропонована дисертаційна робота є першим у вітчизняному сходознавстві досвідом комплексного наукового дослідження літератури Республіки Корея другої пол. XX – поч. XXI ст., а саме: окреслено процес становлення та еволюції малої прози, встановлено ідейно-тематичні та стильові особливості корейської прозової літератури в еволюційному процесі, проаналізовано репрезентативні оповідання та новели письменників Республіки Корея, окремі з них – вперше. Окрім цього, розвинено та структуровано наявні дослідження духовно-моральних засад, світосприйняття

та світорозуміння корейців, без яких неможливе розуміння різних проявів корейської культури, у тому числі літератури.

У першому розділі «Жанрова парадигма корейської малої прози (діахронічний та синхронічний аспекти)» проведено комплексний аналіз жанровизначальних чинників малої прози у вітчизняному та європейському трактуванні. Окрім цього схарактеризовано теоретичні засади дослідження прози, закладені у працях корейських літературознавців: Хан Синока, Хьон Гірона, Квон Йонміна, Чо Доніля; окреслено різні погляди на виокремлення тематичних та жанрових видів прози, малих форм зокрема. Також ми виділили основні ідейно-тематичні особливості сучасної прози Республіки Корея, науково осмисливши знакові твори відомих авторів сучасності.

У другому розділі «Віддзеркалення національного світогляду в сучасній корейській малій прозі другої пол. XX – поч. XXI ст.» проаналізовано чинники формування корейського світогляду. Визначено, що корейський світогляд формувався під впливом географічних та історичних умов, релігійного синкретизму (буддизму та шаманізму), засад колективізму. Окремо розглянуто емоційно-світоглядні концепти хан (한, екзистенційний смуток) і чон (정, емоційна прихильність), які глибоко впливають на характер міжособистісних стосунків і художнє зображення людських почуттів у корейській літературі, а також концепцію им-ян (음양), яка відображає принцип гармонійної взаємодії протилежностей у природі та суспільстві, впливаючи на формування корейського світогляду та художніх образів у малій прозі. Проаналізовано також трансформацію традиційних світоглядних категорій у контексті глобалізації, ставлення корейців до мультикультуралізму та нові моделі соціальної взаємодії в літературних творах. У висновку підкреслюється, що корейський світогляд базується на балансі між традицією і відкритістю до нового.

У третьому розділі «Морально-етичні домінанти корейського етносу, відображені у корейській малій прозі другої пол. XX – поч. XXI ст.» досліджено вплив етико-філософського вчення Конфуція, що значною мірою визначило

соціальні та морально-етичні орієнтири корейського суспільства. Було детально розглянуто концепцію «*трьох принципів взаємин та п'яти чеснот*» (삼강오륜), що регулює відносини між владою та громадянами, батьками та дітьми, чоловіками та жінками, а також як такі стосунки та їх переосмислення знайшли відображення у корейській літературі. З приходом індустріалізації відбулись зміни морально-етичних орієнтирів, а найбільш прикметною рисою цього періоду стала втрата цінності індивіда в суспільстві. Персонажі оповідань нерідко розриваються між індивідуальним ідеалом та соціальною реальністю. У розділі увагу також приділено поняттю хьо (효, синівська пошана), ставленню до жінки та комунікативній культурі спілкування, у якій підкреслюється гармонія у стосунках.

Окрім цього, у роботі було розглянуто еволюцію проблематики й визначено загальні теми, спільні для творів певних періодів. У зв'язку зі швидкими темпами індустріалізації, модернізації, вестернізації та глобалізації значного поширення набули теми самотності людини, відчуження, втрати моральних орієнтирів. Унаслідок змін у суспільстві послаблюється традиційна жорстка ієрархічна система стосунків, що знаходить відображення у низці творів. Зокрема, це проявляється у зміні сімейних цінностей, зниженні авторитету батька, конфлікті між поколіннями, трансформації ставлення до жінок.

Результати дослідження сприяють глибшому розумінню корейської малої прози як відображенню національного світогляду та морально-етичних норм суспільства. Теоретичне значення дисертаційного дослідження полягає у тому, що викладений матеріал може стати основою для подальших досліджень літературної спадщини Республіки Корея ХХ–ХХІ ст.. До українського наукового обігу залучається аналіз значного корпусу художніх та культурологічних текстів. Дослідження дає багатий фактичний і теоретичний матеріал для подальших наукових розвідок, присвячених творчості окремих корейських авторів і загалом літературного розвитку Республіки Корея.

Науково-практичні результати дисертаційного дослідження можуть бути використані при написанні монографій і статей з історії та критики сучасної корейської літератури, для читання курсу з історії сучасної корейської літератури, а також для дослідження літературних процесів у країнах Сходу загалом, окрім цього для складання курсу лекцій з історії літератур країн Сходу.

Ключові слова: Корейська мова, література, менталітет, літературна імагологія, “конфуціанська жінка”, фемінізм, жіноча проза, концепт, метафора, культурно маркована інформація, образ, мала проза, національно-культурний компонент, емоції людини, термінологія, модернізм.

ABSTRACT

Nalimova A.O. Dissertation for attaining the Doctor of Philosophy Degree in specialty 035 – «Philology» (field of study 03 – Humanities). – Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ministry of Education and Science of Ukraine. – Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kyiv, 2025.

The dissertation is devoted to the factors of the formation of the Korean worldview and their reflection in modern short prose of the Republic of Korea. The material of the research is Korean short prose of the second half of the XX – beginning of the XXI century from the so-called “period of the divided nation” (분단 문학) to the contemporary works.

The relevance of the research is defined by the need for understanding the interaction of traditional worldviews and moral and ethical dominants with modern sociocultural changes of the second half of the XX – beginning of the XXI century in Korean short prose. The analysis of these processes allows one to reveal the influence of globalization on the transformation of Korean national identity and to demonstrate the role of literature in reflecting social changes.

The scientific novelty is caused by the fact that the dissertation is the first experience at a comprehensive scientific study of the literature of the Republic of Korea of the second half of the 20th – beginning of the 21st century in Ukrainian

oriental studies. The process of the formation and evolution of short prose is outlined; the ideological, thematic and stylistic features of Korean prose literature in the evolutionary process are established; representative stories and short stories by writers of the Republic of Korea are analyzed, some of them for the first time. In addition, existing studies of the spiritual and moral foundations and worldview of Koreans are developed and structured, which makes it possible to understand various manifestations of Korean culture, including literature.

In the first chapter, “Genre Paradigm of Korean Short Prose (Diachronic and Synchronic Aspects)”, a comprehensive analysis of the genre-defining factors of short prose in domestic and European interpretations is conducted. In addition, the theoretical principles of prose research, laid down in the works of Korean literary scholars: Han Seung-eok, Hyun Kil-Un, Kwon Yong-min, Cho Dong-il are characterized; different views on the distinguishing of thematic and genre types of fiction, small prose in particular, are outlined. We also highlighted the main ideological and thematic features of modern fiction of the Republic of Korea, scientifically comprehending the significant works of famous contemporary authors.

In the second chapter, “Reflection of the national worldview in modern Korean short prose of the second half of the 20th – early 21st century”, the factors of the formation of the Korean worldview are analyzed. It is determined that the Korean worldview was formed under the influence of geographical and historical conditions, religious syncretism (Buddhism and shamanism), and the principles of collectivism. Moreover, the emotional and worldview concepts of han (한, existential sadness) and cheon (정, emotional attachment) are considered, which deeply influence the nature of interpersonal relationships and the artistic depiction of human feelings in Korean literature, as well as the concept of yin-yang (음양), which reflects the principle of harmonious interaction of opposites in nature and society, influencing the formation of the Korean worldview and images in short prose. The transformation of traditional worldview categories in the context of globalization, the attitude of Koreans to multiculturalism, and new models of social interaction in literary works are also

analyzed. The conclusion emphasizes that the Korean worldview is based on a balance between tradition and openness to the new.

In the third chapter, “Moral and ethical dominants of the Korean ethnic group, reflected in Korean short prose of the second half of the 20th – early 21st century” the influence of the ethical and philosophical teachings of Confucius, which largely determined the social and moral and ethical guidelines of Korean society, was researched in detail. The concept of the “three principles of relationships and five virtues” (삼강오륜) regulating the relations between the government and citizens, parents and children, men and women, was investigated, as well as how such relations and their reinterpretation were reflected in Korean literature. With the beginning of industrialization, changes in moral and ethical guidelines occurred, and the most noticeable feature of this period was the loss of the value of the individual in society. The characters of the stories are often torn between the individual ideal and social reality. The third chapter explores the concept of hyo (효, filial respect), the attitude towards women, and the Korean culture of communication, which emphasizes harmony in relationships.

In addition, the evolution of the issues and identified common themes common to the works of certain periods is analyzed. Due to the rapid pace of industrialization, modernization, Westernization, and globalization, the themes of human loneliness, alienation, and loss of moral guidelines have become widespread. As a result of changes in society, the traditional rigid hierarchical system of relationships is weakening, which is reflected in a number of works. In particular, this is manifested in the change in family values, the decline in the authority of the father, the conflict between generations, and the transformation of attitudes towards women.

The results of the study contribute to a deeper understanding of Korean short prose as a reflection of the national worldview and moral and ethical norms of society. The theoretical significance of the dissertation research is that the presented material can become the basis for further research into the literary heritage of the Republic of Korea of the 20th – 21st centuries.

Key words: Korean language, literature, mentality, literary imagology, “Confucian woman”, feminism, women's prose, concept, metaphor, culturally marked information, image, short story, national-cultural component, emotions, terminology, modernism.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Налімова А.О. Тенденції розвитку корейської літератури на сучасному етапі. Літературознавчі студії: збірник наукових праць; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т філол.; – Київ, Вип. 39, ч. 2. – 2013. Ст. 226–234.
2. Налімова А.О. Морально-етичні проблеми сучасного суспільства у романі Сін Ѓонсук «Потурбуйся про маму». Літературознавчі студії: збірник наукових праць; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т філол.;– Київ, Вип. 40, ч. 2. – 2014. Ст. 79–84.
3. Налімова А.О. Літературні традиції та новаторство у творчості корейського письменника Лі Мунйоля. Літературознавчі студії: збірник наукових праць; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т філол.;– Київ, 2014, Вип. 42, ч. 2. – 2014. Ст. 151–158.
4. Налімова А.О. Корейська художня фантастика ХХІ ст. Літературознавчі студії: збірник наукових праць; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т філол.;– Київ, Вип.1 (44), ч. II. – 2015. Ст. 45–57.
5. Налімова А.О. Історична тематика у сучасній корейській художній прозі ХХ ст.. Мова і культура. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2015. – Вип. 18. – Т. III (178). – С. 217–223.
6. Налімова А.О. Жанрова парадигма сучасної корейської малої прози. Літературознавчі студії: збірник наукових праць; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т філол.;– Київ, 2017, Вип.48, ч.2. – 2017. Ст. 107–115.

7. Налімова А.О. Гетерообраз мігранта у корейській малій прозі ХХІ ст. Вісник науки та освіти. – Вип.19 (1). – Київ, 2024. – С. 357–370. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-1\(19\)-357-370](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-1(19)-357-370)
8. Налімова А.О. Художнє втілення корейського національного характеру в оповіданнях Ха Гинчхана». Вісник науки та освіти. – Вип.21 (3). – Київ, 2024. – С. 273–287 [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-3\(21\)-273-287](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-3(21)-273-287)
9. Налімова А.О. Гастрономічний дискурс корейської малої прози ХХІ ст. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Східні мови та літератури. – Вип. 30. – Київ, 2024. С. 71–76. <https://doi.org/10.17721/1728-242X.2024.30.10>

Опубліковані праці апробаційного характеру:

1. Налімова А.О. Зображення світоглядної парадигми жінок у сучасній літературі Республіки Корея. Матеріали Міжнародної наукової конференції «Китай, Корея, Японія: методологія та практика інтерпретації культур». – Київ, 2013. – С. 154–158.
2. Налімова А.О. Концепт «хан» (한) у сучасній корейській малій прозі. Тексти доповідей міжнародної наукової конференції «Корезнавство в Україні: сучасність і перспективи (Присвячена 20-й річниці зі створення спеціальності «Корейська мова та література» в університеті)». – Київ, 2017. – С. 228 – 234.
3. Налімова А.О. «Трансформація образу батька у сучасній корейській малій прозі». Тези доповіді до Міжнародної науково-практичної конференції «Філологічні науки: сучасні тенденції та фактори розвитку», м. Одеса, 24–25 травня 2019 року. – Одеса: Південноукраїнська організація «Центр філологічних досліджень», 2019. С. 80 – 83.
4. Налімова А.О. Концепт «чон» у сучасній корейській малій прозі. Тексти доповідей міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток філологічних наук: європейські практики та національні перспективи», –

Одеса: Південноукраїнська організація «Центр філологічних досліджень», 2020. – С. 73 – 77.

5. Налімова А.О. Жанрова своєрідність корейської детективної прози. Тексти доповідей науково-практичної конференції «Мова, література і культура: актуальні питання взаємодії та розвитку». – Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2021. – С. 42 – 46.
6. Налімова А.О. Образ етнокультурного «іншого» у корейській малій мультикультурній прозі ХХІ ст. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Сходознавчі читання пам'яті Дениса Антіпова та Святослава Горбенка». – Київ: Науковий світ, 2023. – С. 252–256.
7. Налімова А.О. Використання художньої літератури при вивченні корейської мови. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Корезнавство в Україні: сучасні практики та перспективи». – Київ, 2024. С.135 – 139.
8. Налімова А.О. Їжа у художньому просторі сучасної корейської літератури. Збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції «Наукові читання пам'яті загиблих сходознавців». – Київ, 10 травня 2024 року. – К.: ПП «Юнісофт», 2024. – С. 132–136.

ЗМІСТ

ВСТУП	12
РОЗДІЛ 1. ЖАНРОВА ПАРАДИГМА КОРЕЙСЬКОЇ МАЛОЇ ПРОЗИ (діахронічний та синхронічний аспекти)	19
1.1 Визначення малої прози у західному та вітчизняному літературознавстві..	19
1.2 Далекосхідна традиція поділу прози на жанри.....	29
1.3 Розвиток сучасної корейської малої прози.....	42
1.4 Ідейно-тематичні та жанрово-стильові особливості сучасної корейської прози.....	51
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1	68
РОЗДІЛ 2. ВІДДЗЕРКАЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО СВІТОГЛЯДУ В СУЧАСНІЙ КОРЕЙСЬКІЙ МАЛІЙ ПРОЗИ ДРУГОЇ ПОЛ. ХХ – ПОЧ. ХХІ СТ.	72
2.1 Чинники формування світогляду корейського народу.....	72
2.2 Релігійний чинник у світоглядній картині світу корейців та його вплив на літературу Республіки Корея.....	84
2.3 Реалізація емоційних концептів 한 (хан) та 정 (чон) у сучасній малій прозі.....	99
2.4 Віддзеркалення корейського національного характеру у сучасній прозі...113	
2.5 Культ їжі у просторі сучасної літератури.....	118
2.6 Відображення концепції им-ян (음양) у малій прозі.....	129
2.7 Симбіоз культур та виклики нового часу в літературі.....	132
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2	137
РОЗДІЛ 3. МОРАЛЬНО-ЕТИЧНІ ДОМІНАНТИ КОРЕЙСЬКОГО ЕТНОСУ, ВІДОБРАЖЕНІ У КОРЕЙСЬКІЙ МАЛІЙ ПРОЗИ ДРУГОЇ ПОЛ. ХХ – ПОЧ. ХХІ СТ.	140
3.1 Морально-етичні цінності в картині світу корейців та сучасній малій прозі.....	144
3.2 Корейська комунікативна культура крізь призму малої прози.....	158
3.3 Три принципи взаємин (삼강) та їх трансформація у сучасному суспільстві.....	162
3.4 Зміна суспільного ставлення до жінок та розвиток жіночої літератури...174	
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3	181
ВИСНОВКИ	184
ДОДАТКИ	205

ВСТУП

З моменту відмови від політики самоізоляції у 1876 р. під тиском впливових західних держав корейське суспільство активно переймає досягнення у різних сферах, спосіб життя та елементи західної культури, що позначається на національному менталітеті та впливає на вектор розвитку літературного процесу. Західна культура, а особливо американська, стала референтною, перетворилася на зразок для наслідування. Ще одним чинником, який відчутно вплинув на сучасну корейську літературу, є глобалізація, що проявилася в усіх галузях суспільного життя. Поступово стираються кордони між країнами, світ перетворюється на єдине суспільство. Схід і Захід стають дедалі ближчими, що призводить до симбіозу світоглядних та морально-етичних домінант різних народів та культур. Не оминули такі зміни й літературу.

Корейська проза другої пол. XX – поч. XXI ст. відрізняється як наявністю загальнолітературних явищ і тенденцій, як, наприклад, симбіозом та розмиттям меж жанрів та орієнтацією художньої культури на універсальні цінності, так і опертям на національні традиції та використанням досягнень інших культур і літератур, а отже розмаїттям художніх образів, тематики та стилістики творів.

У першому розділі дисертації проведено комплексний аналіз жанровизначальних чинників малої прози, закладених у працях європейських та американських вчених: Б. Метьюза (1976), Ф. О'Коннора (1985), С. Логафер (1990), Ч. Мея (1994, 1996), які намагалися вивести закономірності жанрової формації «short story». Вивчення жанрового багатства української малої прози нерозривно пов'язане з питаннями теорії жанру, що представлено у працях І. Бурлакової (2009), С. Ленської (2014), А. Ткаченко (2003), Ю. Коваліва (2007). Мала проза є предметом дослідницьких зацікавлень корейських літературознавців Хан Синока (1998), Хьон Гірона (1991; 2002), Квон Йонміна (1991), Чо Доніля (1977; 1995) які окреслили знакові твори відомих авторів сучасності та основні ідейно-тематичні особливості сучасної прози Республіки Корея, та пропонують різні погляди на виокремлення тематичних та жанрових видів прози, малих форм зокрема. Сучасна корейська література, особливо мала

проза, залишається майже не дослідженою на Заході та в українському літературознавстві. Окремі автори й теми привертали увагу деяких закордонних дослідників, однак їхні роботи лише фрагментарно висвітлюють розвиток малої прози Республіки Корея та не дають цілісного уявлення про вектор розвитку сучасної корейської прози в контексті останніх соціальних, економічних і політичних змін у суспільстві.

У другому та третьому розділах ми визначили основні світоглядні та морально-етичні домінанти сучасного корейського суспільства, спираючись на праці вчених Хон Ісіпа (1973), Лі Гютхе (1983), Кім Чжеина (1991), Юн Тхеріма (1970), Лі Инхона (1998), Чхве Чжунсіка (1999), Д. Стоуел (2003), Т. Шіма (2008), Р. Колса (2001), Б. Л. Де Менте (2012), К. Юна та Б. Вільямса (2015), що присвячені культурі, комунікативним концептам, антропологічним та соціальним дослідженням і виокремили ті поняття, що є, по-перше, унікальними для корейського соціуму, а, по-друге, проявляються у всіх сферах життя корейців та, як наслідок, знайшли відображення у літературі.

Грунтовних наукових праць стосовно висвітлення корейського світогляду крізь призму художньої прози нами знайдено не було. Виняток становить робота Кім Тхегіля «Цінності корейського народу відображені у романах» («소설문학에 나타난 한국인의 가치관», 1977) яка увійшла до повного зібрання творів автора «우송 김태길 전집 소설에 나타난 한국인의 가치관», 2010), де автор зосередив увагу на традиційних корейських цінностях, таких як сімейні стосунки, повага до старших, колективізм і вплив конфуціанства на літературні твори. Однак його праці зосереджені на романній творчості та не охоплюють прозу ХХІ ст., а отже, не враховують соціокультурні зміни, що відбулися в корейському суспільстві протягом двох останніх десятиліть.

Оскільки робити висновки про світогляд, спираючись лише на кілька творів одного автора, є недостатньо обґрунтованим, було проведено глибокий аналіз текстів малої прози, що охоплюють такі аспекти, як взаємодія між індивідом та сім'єю, суспільством, владою; релігійність; переживання радості та

страждання; ставлення до роботи; розмежування чужого та власного; ставлення до смерті; особливості спілкування, а також ставлення до природи, навколишнього світу, простору та часу. Це допомогло краще зрозуміти світогляд сучасних корейців і виокремити його ключові складові.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю осмислення взаємодії традиційних світоглядних та морально-етичних домінант із сучасними соціокультурними змінами другої пол. XX – поч. XXI ст. у корейській малій прозі. Аналіз цих процесів дозволяє виявити вплив глобалізації на трансформацію корейської національної ідентичності та продемонструвати роль літератури у відображенні суспільних змін.

Метою роботи є виявлення особливостей національного світогляду та морально-етичних настанов, що знайшли відображення у художніх творах Республіки Корея другої пол. XX – поч. XXI ст.

Мета конкретизована у таких дослідницьких **завданнях**:

- 1) розкрити поняття малої прози у трактуванні корейських, західних та вітчизняних літературознавців;
- 2) виявити стрижневі мотиви визначних творів корейської малої прози другої пол. XX – поч. XXI ст.;
- 3) показати як проявився симбіоз західної та східної культур у сучасних корейських творах;
- 4) проаналізувати образну систему та художньо-стилістичні особливості сучасних прозових доробків корейських авторів;
- 5) виокремити поняття менталітету в контексті літератури;
- 6) розглянути способи відображення національного менталітету на ідейному та формальному рівнях;
- 7) дослідити зміни, що відбулись у корейському суспільстві, крізь призму малої прози.

Задля досягнення завдань у роботі головні риси корейського народу умовно поділено на світоглядні (які також поділено на такі, що є спільними для низки народів, і питома корейські, зокрема 한, 정) та морально-етичні домінанти

корейського соціуму, тобто ті риси, які впливають на стосунки у суспільстві (до таких віднесли 孝, ставлення до жінки, дотримання ритуалів). А також прослідковується, як саме вищезазначені домінанти корейського народу змінюються, що зафіксовано у сучасній малій прозі Республіки Корея.

Об'єктом дослідження є текстовий масив корейської малої прози другої пол. ХХ – поч. ХХІ ст., а саме твори від так званого «періоду розділеної нації» (분단 문학) до найсучасніших творів сьогодення, що представлені у збірках оповідань Кім Синока «Подорож до Мучжину» («무진기행», 2012 р.), Пак Вансо «Літо зради» («배반의 여름», 2006 р.), Пак Мінгю «Бісквіт» («카스테라», 2005 р.), Кім Йонха «Ніхто не знає, що трапилося» («무슨 일이 일어났는지는 아무도», 2010 р.), Пхьон Хейон «Aoi garden» («아오이 가든», 2005 р.), Кім Хечжін «Про дочку» («딸에 대하여», 2018 р.) та окремих виданнях новел та оповідань Лі Мунйоля, Юн Деньона, Ха Гинчхана, Ин Хігьон, Гу Хьосо, Кім Сум, Хван Сунвона, Кім Еран, Йом Сансопа, Пак Гьонні, Сін Гьонсук. Вибір об'єкта дослідження зумовлений низкою факторів: по-перше, твори обраного періоду відображають не лише історичні та політичні реалії, а й глибокі соціокультурні зрушення, що визначали шлях корейського суспільства в умовах конфлікту, розділення та пошуків національної ідентичності. По-друге, корейська сучасна мала проза стала своєрідним майданчиком для пошуків нових форм вираження, включаючи еволюцію стилістичних технік, тем і жанрів. У сучасних творах простежується не лише прагнення до експериментів у художньому оформленні тексту, але й розширення тематики, що включає соціальні, психологічні та культурні аспекти, які раніше були обмеженими або табуйованими. По-третє, саме в корейській малій прозі відображені зміни в ментальності, трансформації соціальних норм, психології окремих персонажів, а також нові тенденції в оцінці моральних та етичних норм суспільства, що дозволяє простежити, як корейці реагують на зовнішні і внутрішні виклики, адаптуються до глобалізаційних процесів та як зберігають свою ідентичність. Основним матеріалом дослідження

стали тексти мовою оригіналу, а також переклади англійською та українською мовами.

Предметом дослідження є національно-культурна специфіка вираження світоглядних та морально-етичних домінант у сучасній корейській малій прозі.

Основними **методами** дослідження стали загальнонаукові: аналіз, узагальнення, а також застосовано описовий метод – із метою окреслення тематично-стильових ознак прозових текстів. Окрім цього використано культурно-історичний метод – для окреслення чинників розвитку літературного процесу та взаємозв'язків між текстами малої прози та корейськими культурними традиціями, релігійними вченнями (конфуціанство, буддизм) і сучасними соціокультурними реаліями; метод порівняльного аналізу – для аналізу взаємодії традиційних корейських цінностей (конфуціанство, колективізм, сімейність) з новими ідеями, зокрема західними (індивідуалізм, свобода вибору), завдяки порівнянню текстів різних періодів; семантико-стилістичний аналіз задля дослідження мовностилістичних особливостей текстів, які передають морально-етичні ідеї через використання символів, метафор, алегорій та інших художніх засобів. Також застосовано герменевтичний метод, який дозволив інтерпретувати тексти творів через їх внутрішню структуру, культурний та історичний контексти, а також діалог автора та читача. Для дослідження жіночої прози використано метод феміністичної критики.

Наукова новизна полягає у тому, що пропонована дисертаційна робота є першим у вітчизняному сходознавстві досвідом наукового дослідження літератури Республіки Корея другої пол. XX – поч. XXI ст., а також відображених у ній моральних аспектів життя корейського суспільства. Адже без детального вивчення духовно-моральних засад, світосприйняття та світорозуміння корейців неможливе розуміння суті та внутрішнього змісту різних проявів корейської культури, у тому числі літератури. Окрім цього, розвинено та структуровано наявні дослідження духовно-моральних засад, світосприйняття та світорозуміння корейців, без яких неможливе розуміння різних проявів корейської культури, у тому числі літератури.

Теоретичне значення дослідження полягає у тому, що викладений матеріал може стати основою для подальших наукових розвідок літературної спадщини Республіки Корея, а також залучає до наукового вивчення твори, які до сьогодні залишалися на периферії інтересів літературознавців. Дисертація містить багатий фактичний і теоретичний матеріал для наукових розвідок літературних процесів у країнах Азії, в тому числі у контексті дослідження постколоніальних студій. Робота сприятиме глибшому розумінню еволюції корейської малої прози, що відображає зміни у теоретичних підходах до її виокремлення. Поглиблене дослідження трансформації світоглядних і морально-етичних домінант у літературі відкриває нові можливості для аналізу корейської прози в контексті літературознавства, зокрема в межах соціокультурного, історичного та морального підходів. Це дозволяє поглянути на корейську літературу не тільки як на художнє відображення реальності, а й як на інструмент трансформації моральних і соціальних норм, що дозволяє сформулювати більш точну концептуалізацію зв'язку між літературою і суспільством. Напрацьований матеріал і запропонована методологія можуть бути використані для вивчення інших жанрів корейської літератури або літератури інших регіонів у схожих історико-культурних умовах.

Практична цінність: результати дисертаційного дослідження можуть бути використані при написанні монографій і статей з історії сучасної корейської літератури, для читання курсу з історії сучасної корейської літератури, для складання курсу лекцій з історії літератур країн Сходу, для дослідження літературних процесів у країнах Сходу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано на кафедрі мов і літератур Далекого Сходу та Південно-Східної Азії згідно з планом науково-дослідницької та методичної роботи Навчально-наукового інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Зміст дисертації відповідає кафедральній темі 20КП044-08 «Актуальні проблеми лінгвістики, літературознавства та освіти країн Далекого Сходу та Південно-Східної Азії» на 2020-2025 роки (протокол

засідання Вченої ради № 5 від 26.12.2022 р.) у рамках комплексної наукової програми Київського національного університету імені Тараса Шевченка «Модернізація суспільного розвитку України в умовах світового процесу глобалізації».

Апробація результатів дослідження. Основні результати роботи представлено на науково-практичних конференціях, серед яких Міжнародна науково-практична конференція «Розвиток філологічних наук: європейські практики та національні перспективи», (м. Одеса, 23-24 жовтня 2020 року); Міжнародна науково-практична конференція «Сходознавчі читання пам'яті Дениса Антіпова та Святослава Горбенка» (м. Київ, 10-11 травня 2023 року); Міжнародна науково-практична конференція «Наукові читання пам'яті загиблих сходознавців» (м. Київ, 10 травня 2024 р.).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 12 наукових праць, серед яких п'ять фахових публікацій та три статті в українських фахових виданнях категорії «Б», а також у тезах у збірниках матеріалів українських та міжнародних науково-практичних конференцій. (Гетерообраз мігранта у корейській малій прозі ХХІ ст. Вісник науки та освіти. – Вип.19 (1). – Київ, 2024. – С. 357–370. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-1\(19\)-357-370](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-1(19)-357-370); Художнє втілення корейського національного характеру в оповіданнях Ха Гинчхана». Вісник науки та освіти. – Вип.21 (3). – Київ, 2024. – С. 273–287 [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-3\(21\)-273-287](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-3(21)-273-287); Гастрономічний дискурс корейської малої прози ХХІ ст. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Східні мови та літератури. – Вип.30. – Київ, 2024. – С. 71–76. <https://doi.org/10.17721/1728-242X.2024.30.10>.

Структура дисертації зумовлена загальною концепцією та завданнями дослідження. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації складає 208 сторінок. Список використаних джерел налічує 235 найменувань.

РОЗДІЛ 1. ЖАНРОВА ПАРАДИГМА КОРЕЙСЬКОЇ МАЛОЇ ПРОЗИ (діахронічний та синхронічний аспекти)

Оскільки літературні традиції Європи та Далекого Сходу розвивалися по-різному і мають суттєво різну жанрову структуру, неможливо аналізувати сучасну корейську літературу без розуміння її витоків. Проблема виокремлення малої прози у корейському літературознавстві і досі характеризується термінологічною нечіткістю. Вітчизняні дослідження з цього питання, як і англомовні, активно проводилися у 1960–1970-х рр., однак одностайних та чітких визначень на сьогодні не існує. Як наслідок – наявна неоднозначність дефініцій, а розмежування понять оповідання, новела, новелетка, мала проза, коротка проза ще не усталилося. Окрім цього, на нашу думку, якою б розвиненою не була західна теорія, її не можна використовувати стосовно корейської літератури. Англомовні ж автори при розробці теорії жанру зосереджуються на певному періоді та корпусі текстів (переважно англомовних, французьких, німецьких). Тому пряме запозичення не відобразить особливостей становлення жанру.

1.1 Визначення малої прози у західному та вітчизняному літературознавстві

Задля осмислення жанрової парадигми сучасної корейської прози, доцільно розглянути теоретичні концепції жанрової диференціації малих прозових форм представлені у світовому літературознавстві, оскільки сучасні корейські дослідження Хан Синока (한승익, 1998), Квон Йонміна (권영민, 1991), Кім Юнсика (김윤식, 1973), Чо Доніля (조동일, 1995) спираються на іноземні праці.

Перш за все, окреслимо головні питання виокремлення поняття малої прози. В іноземному літературознавстві існує два підходи до розуміння жанру: з огляду на довжину та з огляду на зміст. Стосовно змістового наповнення поняття жанру та сучасних підходів до його вивчення можна виділити кілька основних напрямів. По-перше, досі залишається впливовою традиційна нормативна теорія,

яка розглядає жанр як усталену, «фіксовану форму» (Schaffer, 1989). З нею тісно пов'язана таксонометрична концепція, згідно з якою жанр виконує насамперед класифікаційну функцію, виступаючи основою для «таксонометричного порядку» (Ryan, 1981, с. 189–196; Fohrmann, 1988, с. 273–285). Наприклад, епічний твір обсягом до 10000 знаків визначається як оповідання, а більший за цей обсяг – уже як повість, що вказує на домінування зовнішньоформального критерію. Другий напрям літературознавчих досліджень ґрунтується на релятивістських концепціях. Прикладом є праця Ж. Дерріда «Закон жанру», у якій наголошується на постійній змінності та невизначеності жанру: «Текст не може належати жодному жанру. Кожен текст бере участь в одному або кількох жанрах, не існує позажанрового тексту, завжди є жанри, але їх наявність ніколи не означає повної приналежності» (Derrida, 1992, с. 7).

У світовому літературному процесі жанри постійно трансформуються, однак теоретики літератури поділяють їх на канонічні та неканонічні. До канонічних жанрів традиційно відносять епічну поему, оду, трагедію, комедію, байку, новелу. Серед неканонічних – роман, повість, оповідання, елегія (Ленська, 2013, с. 86).

Питання формальної відмінності різновидів малої прози посідало центральне місце у працях англомовних літературознавців вже на ранньому етапі критичного аналізу даної проблеми, адже певний час в англомовній традиції не використовували послідовно термінів на позначення малих форм, та критерії виокремлення жанрів не були визначені. Більшість теоретичних дискусій авторитетних дослідників К. Генсон (1985), Ч. Мея (1994), Г. Бейтса (1976) щодо малої прози ґрунтується на тезі Е. По, який вказав на «принцип єдності ефекту та враження», якому підпорядковані всі структурні елементи твору, особливо організація сюжету (Рое, 1960). Звичайно, таке визначення не можна вважати науковими, однак воно передає головний зміст поняття малої прози та стало основою для подальших наукових розвідок з цього питання.

Ф. Патті у праці «Розвиток американської оповідки: історичний огляд» («The Development of the American Short Story: An Historical Survey», 1923)

звернув увагу, що Е. А. По не вживав поняття «оповідка» (*short story*), послуговуючись натомість словосполученнями «власне історія» (*the tale proper*), «прозова історія» (*the prose tale*), «короткий прозовий наратив» (*the short prose narrative*), «коротка історія» (*the brief tale*) (див. Шувалова, 2021, с. 110).

П. Марч-Рассел у праці «*The Short Story: An Introduction*», зазначає, що вперше термін «*short story*» було використано у 1877 р. у словнику «*The Oxford English Dictionary*». Тоді цей термін був неологізмом, а його поява позначила переосмислення літератури, її форм та сприйняття наприкінці ХІХ ст. Жанр слугував певним індикатором виникнення сучасної художньої літератури та її відносин із новим соціальним, економічним та культурним контекстом (March-Russell, 2009).

Як зазначає О. Росстальна, посилаючись на низку вчених, новела визначалася в американській літературі першої половини ХІХ ст. як «*tale*», а В. Ірвінг називав свої твори «*sketches*» та «*tales*» (Росстальна, 2010, с. 32).

Згодом, літературний критик Д. Метьюз у «Філософії оповідання» запропонував, на противагу вживаному «*tale*» (оповідь), використання терміну «*short story*», надавши розгорнуте визначення його як особливого літературного жанру. Наслідуючи Е. По, Метьюз будував свою теорію, спираючись на характеристики фабульної новели, в основі якої була яскрава подія чи надзвичайні обставини. Однією з визначальних ознак *short story* літературознавець вважав єдність враження, про яку говорив Е. По, проте з цією вимогою критик пов'язував не лише стислість та лаконізм, притаманні поезиці малого жанру. Окрім цього, Метьюз зробив суттєве доповнення: цілісність враження досягається завдяки тому, що в *short story* зображується тільки одна подія, один характер, одне почуття чи низка почуттів, викликаних однією подією. Характерною рисою *short story* критик називає логічну, продуману та виважену композицію, динамічний розвиток сюжету. Обов'язковим компонентом творів цієї жанрової форми Метьюз визнавав динамічний, але разом з тим строгий та закінчений сюжет (Matthews, 1901, с.73). Таким чином, перші дослідження

жанру пов'язані зі структурною та змістовою характеристикою твору, а не з його обсягом.

У праці Ф. О'Коннора «Самотній голос: дослідження короткого оповідання» (1985) також поглиблюються напрацювання По та Метьюза, а саме проаналізовано індивідуальні стилі майстрів short story, а також простежено загальні властивості жанру. Автор наголошує, що обсяг short story зумовлений жанровою моделлю, попри це для письменника немає чогось на кшталт взірця форми. Оскільки структура, з якою працює митець, не може описати все життя людини, то він мусить обрати, що саме висвітлити. На думку О'Коннора, досить часто цьому жанру надають перевагу письменники, які належать до несформованих та нестабільних культур, творчі особистості, які перебувають в опозиції до суспільства, його цінностей та уявлень (O'Connor, 1985). Отже, слідуючи логіці О'Коннора, саме short story завжди наділена місцевим колоритом, і цей жанр репрезентує ті прошарки населення, які є першопрохідцями суспільства. Це підтверджує доцільність обраного нами об'єкту дослідження з погляду на зміни, що відбуваються у світоглядній системі корейського суспільства.

Подальші дослідження іноземних науковців, які зробили суттєвий внесок у теорію жанрів малої прозової форми, пов'язані з іменами М. Рорбергер («Готорн і сучасне коротке оповідання: дослідження жанру», «Hawthorne and the Modern Short Story: A Study in Genre, (1966), В. Аллена («Англійське коротке оповідання», «The Short Story in English» (1981), К. Генсон («Реінтерпретація короткого оповідання», «Re-reading the Short Story», (1989). У зазначених монографіях подано критичну історію розвитку малої прози, а також еволюцію змін у її структурі.

Тобто визначення «short story» як літературного жанру утвердилося лише у 1980-ті рр. внаслідок широкого розповсюдження в американській літературі. Чимало наукових праць С. Логафер присвячено малій прозі: «Примирення з коротким оповіданням» («Coming to Terms with the Short Story», 1983), «Теорія малої прози на роздоріжжі» («Short Story Theory at a Crossroads», 1989). Автор

приділяє увагу особливостям когнітивного сприйняття реципієнтом прочитаного, ґрунтовному аналізу сюжетності та наративних елементів у системі жанру, а також висловлює думку, що кінцівка у малій прозі впливає на загальне розуміння твору.

Збірка досліджень упорядкована Ч. Меєм («Нові теорії короткого оповідання», 1994), в якій простежено еволюцію оповідання (джерела, форми, впливи, взаємовпливи) від його появи до сьогодення, підсумувала низку поглядів на жанр і дала поштовх для появи нових розвідок.

В. Луцик зазначає, що у ХХІ ст. у англomовному літературному полі з'являється нова тенденція – розмиття жанрових меж, а також виникнення нових видів малої прози: міні проза, мікрооповідання (micro-story), миттєва проза (flash fiction), дуже-дуже коротке оповідання (short-short story) тощо, яким притаманний надзвичайно малий обсяг і стислість викладу (Луцик, 2013, с.195).

Хоча межі кожного жанру малої прози не завжди чіткі, визначити приналежність твору до конкретного з них буває досить складно, однак подібний підхід до виокремлення прози за обсягом пропонують також інші дослідники. Так, виокремлюють microfіction (мікропроза або мікроісторія), зазвичай, менше ніж 100 слів, що вимагає надзвичайної стислості та має тенденцію зосереджуватися на викликанні певної емоції чи повороту в дуже обмеженому обсязі. Дослідження мікрохудожньої літератури свідчать про те, що вона підкреслює стислість оповіді та уяву читача, важливі елементи для ефективної оповіді в коротких формах (Swart, 2018, с.12).

Флеш-фікшн, яку визначають за обсягом від 100 до 1000 слів, особливістю якої є один, вражаючий момент, та часте використання неявної передісторії та підтексту для створення глибини у межах невеликої кількості слів (Shapard & Thomas, 2006).

Коротке оповідання (short story): короткі історії зазвичай містять від 1000 до 7500 слів, мають більш розвинений сюжет і характер, ніж флеш-фікшн (Рое, 1846; March-Russell, 2009).

У літературознавстві обсяг твору використовується як один із критеріїв для його жанрової класифікації. Зокрема, дослідники звертають увагу на те, як розмір тексту впливає на його жанрову приналежність. Наприклад, Т. Майлхорн пропонує таку:

- Міні проза: обсягом менше 2 ,000 слів,
- Оповідання: від 2,000 до 7,500 слів,
- Новела: від 7,500 до 17,500 слів,
- Повість: від 17,500 до 40,000 слів,
- Роман: 50,000 слів і більше (Milhorn, 2006, с.3-4). Як наголошує сам дослідник, таке розмежування жанрів є умовним.

А. Скотт визначає новелу як «коротке оповідання у прозі» (Scott, 1965, с.267), проте не уточнює, чи належить критерій стислості до форми чи змісту твору. У літературних дослідженнях жанрова приналежність новели визначається не за її обсягом тексту, а за обсягом сюжету. Англійський дослідник Е. Беннет, аналізуючи німецьку новелу, доходить висновку, що це прозовий твір меншого обсягу, ніж роман, який зосереджується на одній ситуації, події або рисі характеру (Bennet, 1961, с.1). А. Лазарус і Г. Сміт, описуючи новелу як «відносно невеликий художній твір у прозі», акцентують увагу на «короткотривалій дії» та «обмеженій кількості персонажів» (Lazaurus & Smith, 1973, с.274-275). Літературознавець Дж. Кавелті (1976), відзначає, що новели є поширеними у художній фантастиці, особливо у науковій фантастиці та фентезі, завдяки своєму балансу між стислістю та деталями.

Повість, зазвичай, має від 20 000 до 50 000 слів і пропонує глибокий погляд на персонажів і теми, збалансовуючи фокус короткої історії та глибину роману. Повість вирізняється своїм цілеспрямованим, але ретельним дослідженням одного сюжету чи теми, як це вивчали літературні критики, які розглядають її як «мініатюрний роман», який зберігає тематичну інтенсивність (Mendelson, 1999).

Зовсім інший підхід до виокремлення жанрів прози пропонує А. Рід, який запропонував таку альтернативу з позиції автора – «все, що сам автор називає малою прозою, потрібно вважати малою прозою». З цієї точки зору «простота»

оповідання полягає не у кількості сторінок, а у задумі самого автора. Також він виокремлює оповідку (*short story*), оповідання (*novelette*), і новелу (*novella*), зазначаючи, що, попри проблеми з термінологією і неможливість чітко розмежувати жанри, не можна заперечувати, що є тексти значно довші за оповідку, оповідання та коротші за роман (Reid, 1991).

Оскільки на початковому етапі становлення жанру корейського оповідання автори часто вживали запозичене слово *conte* на позначення творів, то спираючись на дослідження А. Ріда, зазначимо, що у Франції відмінність між поняттями *nouvelle* і *conte* увиразнюється в середині XIX ст.: *conte* позначає оповідь з елементами усної традиції, іноді з ознаками фантастичного; *nouvelle* — більш розлогий текст, у якому зображувалися події в їх об'єктивному висвітленні (Reid, 1991, с. 29).

М. Шувалова пропонує таке трактування малої прози: «оповідка» (*short story*) – позначає короткі художні прозові твори з рисами усної традиції; «оповідання» та «новела» (*novelett, long short story, extended short story*) – довші за оповідку тексти з більшою кількістю персонажів і художніх деталей; «повість» (*short novel, novella*) – довші за оповідання і коротші за роман (*novel*) твори. Також авторка зазначає, що мала проза є дуже різноманітною, проте не всі тексти варто називати лише оповіданнями чи новелами (Шувалова, 2019, с.102).

Отже, перші теоретичні праці у західному літературознавстві характеризувалися невизначеністю термінології та прагненням дати вичерпні визначення жанрів малої прози. Ці дослідження спричинили численні дискусії щодо особливостей оповідань, новел, оповідок, їх відмежувань від інших жанрів, визначення обсягу текстів.

Розвиток малих епічних форм і, власне, виділення поняття «малої» форми, донині залишається предметом дискусійного обговорення і серед вітчизняних науковців. С. Ленська, посилаючись на інших дослідників, зазначає, що з-поміж численних генологічних концепцій, сформованих у вітчизняному та іноземному літературознавстві XX ст., виокремилися два основні підходи: змістово-формальний (М. Бахтін, В. Кожин, Н. Лейдерман, Ю.Стенник, І. Смирнов,

Н. Тмарченко, Ю. Тинянов, В. Тюпа, М. Храпченко та ін.) та проблемно-змістовий (А. Есалнек, Г. Поспелов, Л. Чернець та ін.) (Ленська, 2015, с. 14).

Стосовно обсягу, то серед епічних в українському літературознавстві розрізняють твори малих (новела, оповідання), середніх (повість) і великих (роман) форм (Ковалів, 2007, с.364-365).

С. Ленська зазначає, що низка дослідників розрізняє новелу й оповідання та виділяє такі їх ознаки: ціннісна «авторська врівноваженість» протилежних думок, що знаходять вираження у переплетенні кумулятивної та циклічної схем в сюжетобудуванні, при якому новелістичний пуант в оповіданні доповнюється «фінальним переосмисленням центральної події циклічного сюжету» (Ленська, 2012, с.112). Літературознавиця дійшла висновку, що у процесі становлення оповідання за внутрішньою структурою спочатку було орієнтоване на повість і новелу.

На диференційних ознаках жанрових структур акцентує і Ю. Попов, який визначає оповідання як один з малих оповідальних жанрів, поряд з нарисом та новелою. У силу певної еkleктичності цього жанру, не розробленості критеріїв відмежування від інших малих форм, а також історичної сформованості мовної традиції у різних країнах точне літературознавче визначення оповідання дати досить складно. Маючи низку спільних рис з іншими малими жанрами (відносно невеликий обсяг, одноепізодність, обмежена кількість подій і персонажів, малий часовий обсяг, переважно прозова форма оповіді), оповідання відрізняється від новели ослабленою фабульністю, меншим динамізмом сюжету, але більшою епічністю, аналітичністю, споглядальністю, розміреністю оповіді, наявністю нерідко оповідача і його «суб'єктивного» погляду. Тому оповідання зближується з повістю, воно більш зв'язане з буденністю, повсякденністю, тяжіє до типового, а не виняткового (див. Волков, 2001, с.386).

І. Бурлакова доцільно зауважила, що на сьогодні не існує єдиного критерію, за яким можна віднести твір до певного жанру, а визначення жанрової природи того чи іншого твору передбачає ретельне спостереження над такими чинниками: обсяг твору; сюжетно-композиційна будова; наративна стратегія; поетика

характеротворення; рівень індивідуалізації та універсалізації характеру, авторський стиль тощо. Окрім структурних ознак жанру, як основи жанрової класифікації, не менше значення мають і змістові ознаки (Бурлакова, 2009, с.83).

У «Літературознавчому словнику» новела та оповідання трактуються як невеликі за обсягом прозові епічні твори, які об'єднує лаконізм, простий однолінійний сюжет, проте відрізняє наявність в оповіданні описів, роздумів, а у новелі – гострішого конфлікту та несподіваного фіналу. Також новелу іноді вважають різновидом оповідання (Ковалів, 2007, 156-157).

А. Ткаченко наголошує на практиці паралельного вживання двох термінів оповідання та новела як рівнозначних або ж їх неправомірної взаємозаміни, що значно, на думку науковця, утруднює дефініцію жанрової природи кожного конкретного твору та інколи не дозволяє науково коректно у жанровизначальному сенсі описати його змістову форму (Ткаченко, 2003, с. 84).

Таким чином, диференціація малих прозових жанрів є питанням дискусійним, окрім цього ускладнене постійною трансформацією жанрів, що приводить або до підміни понять, або до термінологічної синонімії, що врешті виглядає як термінологічна неузгодженість. Рухомість жанрових ознак та змінюваність жанрових визначень у межах малої прози пояснюється тим, що науковцями по-різному оцінювався предмет зображення у творах новелістичного жанру, їх обсяг, специфіка архітекtonіки та особливості темпоритму (Бурлакова, 2009, с.88).

Як зазначено в Літературознавчому словнику-довіднику, оповідання відрізняється від новели «більш виразною композицією, наявністю описів, роздумів, відступів. Конфлікт в оповіданні, якщо є, то не такий гострий, як у новелі» (Астаф'єв та ін, 2007, с. 522).

Основну увагу дисертації приділено оповіданням та новелам, тому ми орієнтуємось на підхід, запропонований Ю. Ковалівом, який перегукується з визначеннями корейських учених, що дозволяє вибудувати міжкультурний підхід у дослідженні. Визначення Коваліва вважаємо найбільш влучним для нашої роботи, тому спиратимемося на його дефініцію. Оповідання – невеликий

прозовий твір, сюжет якого ґрунтується на певному (рідко кількох) епізоді з життя одного (іноді кількох) персонажу. Невеликі розміри оповідання вимагають нерозгалуженого, як правило, однолінійного, чіткого за побудовою сюжету. Характери показані здебільшого у сформованому вигляді. Описів мало, вони стислі, лаконічні. Важливу роль відіграє художня деталь (деталь побуту, психологічна деталь та ін.) (Ковалів, 2007, с.156-157). Та визначення новели – невеликий прозовий епічний твір, в якому висвітлюється незвичайна подія або переживання, настрої персонажа, завершується несподіваним фіналом, має напружену дію. Їй притаманні лаконізм, економність, точність зображально-виражальних засобів, однолінійність сюжету, мінімум персонажів та подій (Ковалів, 2007, с.128).

Отже, оскільки «мала проза» є досить умовною назвою для прозових творів, обсяг яких інтуїтивно визначається автором і читачем як менший, ніж типовий для національної літератури даного періоду. І хоч сьогодні відсутнє одностайне наукове трактування новели й оповідання та малої прози загалом, а у численних роботах, які аналізують проблематику і поетику малої прози, зазвичай, опускається поділ на жанрові підвиди або жанрові визначення виявляються неточними, головними формальними ознаками називають обсяг (Шафер, Форман, Майлхорн, Марч-Рассел), однак більшість дослідників (Мей, Метьюз, Рід, Логафер, Ковалів, Ткаченко) орієнтується на структурні та змістові характеристики твору.

У нашому дослідженні ми послуговуємося такими поняттями жанрів малої прози: «оповідання», що позначає короткі художні прозові твори з динамічним сюжетом; «новела» – довші за оповідання тексти з більшою кількістю персонажів і художніх деталей; «повість» – довші за новелу і коротші за роман твори. Також ми не беремо до уваги решту жанрів малої прози, адже, по-перше, їх питома вага не однакова і деякі з них знаходяться на перетині суміжних галузей діяльності (журналістика, наука та ін.). Тому є підстава вважати есе, нарис, памфлет, фейлетон, анекдот, суміжними літературно-публіцистичними

видами. Тобто ми відносимо ці жанри до малої прози, однак виключаємо з поля нашого дослідження.

1.2 Далекосхідна традиція поділу прози на жанри

У корейській літературі жанрове розмежування прози є ще більш нечітким, або й майже відсутнім, що зумовлює необхідність впорядкувати понятійно-категоріальний апарат, і зокрема поняття «мала проза», з огляду на різні підходи до його трактування вітчизняними та корейськими науковцями. Також зазначимо, що у корейській теорії літератури поділ на жанри існує у двох площинах: традиційні жанри (переважно запозичені з традиційних китайських) та сучасні жанри (запозичені з літератур Європи та Америки).

Окрім цього, наукові розвідки ускладнює наявність двох видів літератури, що розвивалися паралельно: література, написана ханмуном (кор. *한문*, корейзована форма давньокитайської писемної мови веньянь), та література корейською мовою, що спочатку передавалася усно, а згодом записувалася способом «іду» (*이두*) (системою передачі корейської мови за допомогою китайських ієрогліфів, що застосовувався з VI ст., але отримала поширення лише в епістолярному стилі), а з середини XV ст. – корейським фонетичним алфавітом хангиль.

Д. Чо зазначає, що не лише традиційна, а й сучасна корейська проза глибоко пов'язані з шаманським епосом та корейським народним співом *пхансори*. Дослідник вважає припущення, що корейська сучасна проза є сліпим наслідуванням західної літератури, неправильним, адже класична проза з п'ятисотлітньою історією була трансформована в сучасні твори, хоч і зі значними змінами. Вплив західних праць був другорядним фактором, адже окремі письменники використовують традиційні техніки оповіді із залученням нових художніх засобів (Cho, 1997, с.178). Тому ми вважаємо доцільним шукати витоки сучасних творів малої прози у класичній корейській літературі, оскільки на кожному новому етапі розвитку літератури простежується внутрішня логіка жанру, що дозволяє зрозуміти його особливості, виявити зв'язок між усталеними

традиціями та інноваційними підходами до побудови сюжету, а також побачити нову концепцію художнього зображення особистості.

У епоху Трьох Держав у I ст. н.е. на Корейський півострів потрапили твори класичною китайською мовою веньянь. Оскільки китайська письмова традиція тривалий час мала вплив на корейську літературу, витoki традиційного корейського поділу на жанри слід шукати у китайській літературі. Література, що написана ханмуном була доступна лише аристократам, які мали можливість опанувати китайську ієрогліфічну писемність. Ці твори дійшли до наших днів у вигляді численних авторських збірок і антологій, натомість література рідною мовою, яка вважалася в середньовічному суспільстві «не вартою уваги», за кількістю та у жанровому розмаїтті була не настільки багатою, але мала важливий вплив на подальший розвиток художнього письменства.

Стосовно жанрового поділу прозових творів у корейському літературознавстві наявна певна неточність трактування. Заглибившись у теорію китайських літературних жанрів, ми виявили, що у традиційній китайській мові, а як наслідок і у корейській, відсутній термін «жанр», натомість використовувалося слово *ті* 体 – «форма», яке включало поняття як конкретної літературної форми, так і стилю. У середньовічній науці не було окремих термінів на позначення родів літератури, і такі поняття як «поезія» і «проза» зазвичай також позначалися як літературні форми, маючи при цьому подвійне значення: жанр та рід літератури. Найважливішою характеристикою для середньовічного жанру було його функціонування, як основний критерій виділення жанрового виду у традиційній філології. Тобто у літературній теорії Китаю філологи розглядали й класифікували літературні твори залежно від утилітарного призначення. Таким чином, за певною літературною формою закріплювалося чітке значення (точніше призначення) і поняття «форма» ті було синонімом жанру (Ісаєва, 2008, с.10). Відповідно й у корейській мові поняття «жанр» з'являється лише у сучасному літературознавстві. Класифікація сучасних жанрів корейськими дослідниками базується на європейських

дослідженнях, про що свідчить той факт, що власне корейського слова «жанр» досі не існує, натомість вживається французьке слово «genre» (장르).

Традиційно, корейські усна та письмова творчість, за китайськими канонами, протиставлялися. До кінця XVI ст. в Кореї існувала письмова проза лише ханмуном, у якій, з багатьох оповідальних жанрів китайської літератури, розповсюдження здобули лише деякі. У Кореї, як і в Китаї, вся письмова культура ділилася на 시 ши (кит. ши) — «вірші, поезія» та 문 мун (кит. вень) — «витончена словесність» (현길언, 2002, с.303). До «витонченої словесності» 문 (мун) відносилися дидактичні твори, філософські трактати, географічні описи, приватне листування, твори церемоніальних обрядів, передмови та післямови, коментарі, есе тощо (Ісаєва, 2008, с.14). Таким чином, китайське виокремлення та позначення форм літератури стало основою для корейських.

Одним із ранніх видів прози ханмуном були історичні хроніки 연대기 (йондегі), які відіграли важливу роль у зародженні оповідальної літератури в Кореї. Продовжуючи традиції офіційної китайської історіографії 정사 (чонса), вони композиційно ділилися на дві великі частини: основні записи літопису, де в хронологічному порядку описувалися події, що відбулися за правління певної династії, та життєпис, де наводилися біографії знаменитих людей. Крім того, в давні хроніки входили трактати 소 (со, кит. шу) або описи 지(чі, кит. чжі) – географічні, етнографічні та інші, а також хронологічні таблиці. З усіх цих розділів хронік найбільшу художню цінність мають життєписи, що підготували підґрунтя для виникнення біографічного жанру в корейській літературі, також у них вперше з'явилася тенденція до образного опису фактів (조동일, 1995, с. 299).

Ще один вид «світської прози», що існував у середньовічній Кореї – 야사 (яса) або 야담 (ядам) (кит. єши), «неофіційні історії», які були написані без збереження конфуціанського принципу «фіксувати, а не вигадувати» (P. Lee, 2003, с. 267). Тобто це вид літературного есе, який протиставлявся офіційній історіографії.

Розповсюдженою формою корейської прози ханмуном були також *여행기* (йохенгі, «подорожні записи»), у яких художньо описувалися краса природи, визначні місця, люди, яких зустрічали під час подорожей країною та за її межами.

Згодом, у епоху Чосон (1392-1897), корейська література умовно була поділена на кілька «пластів». Найвищий – «висока» (витончена) проза та поезія ханмуном, що повністю збігаються з китайськими: у поезії – джольгу (кит. цзюецзюй – обірвані строфи), юльсі (кит. люйши – уставний вірш), акпу (кит. юефу – поезія «музичної палати»), а у прозі – чон (кит. чжуань) – біографії, життєписи, кі (кит. цзі) – записки, нотатки, соль (кит. шо) – промови, нок (кит. лу) – записи. Подати точний переклад цих назв складно, оскільки дослівний переклад ієрогліфів не передає особливостей творів (조동일, 1995).

Нижче за статусом розташовувалася проза пхесоль (패설) ханмуном, що вважалась антиподом «високої» прози. Наступною за статусом знаходилася література рідною мовою, в якій виділялися три шари: верхній – поезія (корейські тривірші – сіджо та поеми – каса), середній – власне корейська «висока» проза (щоденники та романи) та нижній – простонародна оповідна література (корейські повісті та новели) (Костанда, 2023, с.149).

Наукові спостереження підтверджують існування короткого оповідання з давніх часів у фольклорній та літературній традиціях Кореї, що послугувало основою для виникнення й утвердження малої прози у новітній корейській літературі.

Зародження корейської художньої прози ханмуном пов'язане з появою у XII–XIV ст. *пхегван сосоль* 패관소설 (稗官小說), або скорочено пхесоль (패설, кит. байшо) – твори малих форм, які об'єднували у збірки, загальний обсяг яких містив до десяти, а іноді й більше книг, так званих квонів (권). Термін 패설 походить від назви посади чиновників пхегван (кит. байгуань), завданням яких був збір та запис «вуличних оповідань» для імператора, як джерела інформації про настрої підданих. Також ієрогліфи, з яких складається слово пхесоль, перекладають як «пхе» – «дрібне просо» (у переносному значенні – «дрібний»),

«незначний») та «соль» – «оповідання», «розповідь». Джерелом літератури пхесоль був переважно фольклор, а автори пхесоль переслідували дві мети – інформаційну та розважальну (Р. Lee, 2003).

За змістом пхесоль поділялися на записи етнографічного характеру, епізоди з життя відомих полководців, поетів і художників, розповіді про процес написання якогось вірша, описи природи тощо. Кожна з таких мініатюр має одну сюжетну лінію та закінчений зміст (Налімова, 2017). У збірках пхесоль чимало поезій, але переважно це невеликі прозові оповідання, джерелом яких стали усна народна творчість, а також твори жанру яса (야사) – «неофіційна історія». Тому історичне забарвлення пхесоль зберегли протягом усієї історії існування.

За словами І. Костанди (2023), пхесоль відрізнялися від творів китайської літератури тим, що віддзеркалювали корейську культурну самобутність, залучаючи зрозумілі корейцям міфи, легенди, історичні події та традиції. Пхесоль протиставлялися китайській класичній літературі та точніше відображали корейську ідентичність (с.151).

Поширювалася така література у вигляді авторських збірок творів змішаного характеру, які зазвичай позначалися як «різні оповідання», «мандрівні розповіді» та «грона оповідань». На відміну від історичних хронік, автори ранніх пхесоль (XIII – XIV ст.) обробляли матеріал у літературно-мистецькому плані. У такій прозі «художні» та «нехудожні» тексти не розмежовувалося ні за жанрами, ні виділялися заголовками. Окремі твори та тематично складені з них частини збірок не мали назв і відокремлювалися один від одного лише новим рядком. Література пхесоль об'єднувала переважно твори малих форм: художні (які у сучасній літературі відповідають переказу, новелі, нарису, анекдоту) та нехудожні (нарис, інформація).

У XV ст. у збірках пхесоль з'являються новели. Як правило, це були дуже короткі твори, в яких характеристика персонажа дається на прикладі тільки однієї незвичайної події (з одного або декількох епізодів), але без додаткових деталей. Зображенню цієї події передує преамбула, короткий сюжетний пролог, зав'язка швидка та коротка. Основний акцент у пхесоль робиться на кінцівку, що

вражає та створюється завдяки нагнітанням напруженості ситуації. Але завершальною частиною в композиції твору часто є епілог, в якому наводиться авторська оцінка. Такі ознаки пхесоль, на нашу думку, є подібними до сучасних визначень поняття оповідання, що ще раз доводить зв'язок сучасної корейської малої прози із середньовічними жанрами.

У літературі пхесоль представлені також анекдоти, що були коротші за новелу, часто без сюжетного прологу та епілогу. За тематикою та способом зображення анекдоти були історичні та побутові. У першому типі головне – це подробиці приватного життя реальної історичної особистості, у другому – незвичайність ситуації та неочікуваність дії, а головний персонаж – узагальнений образ простолюдина. Окрім цього, у літературі пхесоль, протягом усього її розвитку, існували так звані художні нариси, де кількома штрихами зображується один приклад із життя реальної історичної особистості або певний реальний факт, що підтверджується документально (P. Lee, 2003, с. 147).

Література пхесоль розвивається завдяки творчості Кім Сісипа (김시습, 1435–1493), який у 1471 р. уклав збірку «Нові історії, записані на горі Кимо» («금오신화»), ідею якого взято з китайського збірника Цюй Ю під назвою «Нові оповідання біля запаленого світильника» («剪燈新話», 1378 р.). Зберіглося всього п'ять новел фантастичного змісту, у яких вперше автор запропонував форму сюжетного оповідання з розважальною метою, без повчального підтексту. Літературні твори розважального характеру ханмуном писав і Со Гочжон (서거정). Його збірки творів «Оповідання років миру та процвітання» («태평한화골계전», 1477 р.) та «Східна антологія» («동문선», 1478 р.), яка налічувала 130 томів.

Продовжується розвиток прози у XV ст. разом з розквітом корейської середньовічної культури та науки, внаслідок чого відбуваються зміни й у художній літературі. Короткі оповідання про дивовижне, вигадані біографії та твори пхесоль, разом з розповсюдженою китайською оповідною літературою в Кореї, підготували ґрунт для виникнення сюжетної художньої прози *sosol*

(소설, кит. сяшо) спочатку ханмуном, а потім і корейською мовою. Слово складається з двох складів «со» – маленький і «соль» – проза, тобто сосоль перекладається як «малі вислови», «малі оповідки» (слово «малі» має значення несерйозності, дріб'язковості твору), що вказувало на «вульгарну» літературу, яка протиставлялася «високій».

Твори сосоль не були близькі до народної традиції як пхесоль, але під цією назвою об'єднується уся художня проза цього періоду: і новели, і повісті, і романи. Дослідники Квон та Фултон також зазначають, що у контексті корейської літератури, написаної китайською мовою, термін сосоль позначав різні твори: історії про дивовижні події, розповіді про окремих людей, опис життєвого досвіду, розповіді та анекдоти про поезію, перекази народних казок. Таким чином, на думку вчених, термін сосоль не піддається спробам чіткого визначення. Незважаючи на те, що слово сосоль використовувалося століттями, воно стосувалося різноманітних форм оповіді в різні періоди. Зрештою, літературознавці трактують у своїй роботі сосоль як «вигадану оповідь» (Kwon & Fulton, 2020, с.70-71).

Першими зразками сосоль вважають твори письменника Кім Манджуна (김만중) (1637-1692), який порушив у своїй творчості дві великі проблеми: спосіб досягнення гармонії в сім'ї та суспільстві, а також шлях самовдосконалення та творення внутрішнього світу особистості. У корейській прозі, згідно з конфуціанською традицією, важливим вважалося повчання та моральні настанови. У творах особлива увага приділялася утвердженню «правильних» моделей поведінки та конфуціанським чеснотам, таким як відданість імператору, шанобливість до батьків, повага старших, вірність подружжя та чесність між друзями. Особливого значення у цьому контексті набула і тема освіти – автори всіляко намагалися донести до читача думку про те, що саме освіченість та вченість забезпечать їм повагу у суспільстві та гідне життя. Зазначимо, що сучасна корейська проза, хоча й відійшла від прямолінійного дидактизму та дедалі більше тяжіє до психологізму,

індивідуальних переживань і соціальної критики, все ж не втрачає зв'язку з класичною традицією, зокрема в аспектах морального пошуку особистості та питань ідентичності, теми освіти та ролі людини в суспільстві.

Не зважаючи на появу творів сосоль, у XVII ст. розквіту набуває і література пхесоль. Вірогідно, даоська філософія стала творчим імпульсом для поширення такої прози завдяки принципу природності при відборі матеріалу, тобто автори записували все, що «бачать очі та чують вуха». У пхесоль описувалося приватне життя людини, дрібниці побуту, на противагу, наприклад, «високому» жанру біографії, де темою творів могли бути тільки визначні діяння чи події.

Для літератури XVIII ст., а особливо другої половини, характерними є відхід від ортодоксальної конфуціанської тематики, звернення поетів та письменників до тем повсякденного життя, наявність більшої кількості реалістичних елементів, особливо у творах сосоль. У цей період продовжують з'являтися нові народні повісті, більшість з яких, як і раніше – анонімні. Образи будуються відповідно до канону: так, жіночі персонажі наділені незвичайною красою, терплячі, не нарікають на свою долю, покійно сприймають усі негаразди, що випадають на їх долю.

Таким чином, за нашими спостереженнями, терміни пхесоль та сосоль використовувалися для позначення середньовічних творів досить хаотично, адже їх автори надавали перевагу то одній назві, то іншій. Згодом термін пхесоль вийшов з ужитку (зберігшись лише для позначення середньовічної літератури пхесоль), а термін сосоль продовжує і надалі використовуватися у сучасній літературі та позначає широке коло жанрів сюжетної прози, як сучасної, так і традиційної. Дослідник Д. Чо вважає сучасні та класичні сосоль піджанрами сосоль (Cho, 1997, с.178).

Однак зазначимо, що хоч термін сосоль є давнім, класичні та сучасні твори під цією назвою є різними жанрами, а їх уподібнення призводить до термінологічної плутанини та викривленнях у наукових розвідках письменства Далекого Сходу. Наприклад, у корезнавчих працях слово 소설 (сосоль)

перекладають як «роман». Д. Чо зазначає, що застосування англомовного позначення *novel* або франкомовного *roman* стосовно корейського *сосоль* є проблематичним, тому пропонує визначати *сосоль* як художню прозу та перекладати як *prose fiction*. Окрім цього, незважаючи на англомовну традицію, Чо вважає, що *сосоль*, художня проза (*prose fiction*) та роман (*novel*) використовуються як взаємозамінні терміни (Cho, 1997, с.177-178).

Протягом ХІХ ст. у прозі продовжують існувати традиційні жанри, що написані китайською мовою – збірки «простих оповідань» ядам. До наших днів дійшли збірки: анонімна «Прості оповіді країни Зелених пагорбів» («청구야담») та «Прості оповіді Кесо» («계서야담») автора Лі Хіпхьона, де описані кумедні випадки з життя народу, висміюються людські вади: жорстокість, жадібність, лицемірство (D. Kim, 1980, с. 297).

У новелістиці другої пол. ХІХ ст. поступово відбуваються істотні зміни. Проста імітація, прямолінійна характеристика вчинків людей і подій вже не задовольняє авторів прози, вони прагнуть показати людину більш реальною, а її поведінку – обумовлену навколишнім середовищем. У доробку таких авторів як Кім Джегук (김재국) та Пак Чонсік (박천식), окрім інших, наявні дуже короткі твори, що містять всього один епізод («Милостиня жебрака», «Пропив капелюх», «Мисливець»). Більшість оповідань авторів подібні до народних, там домінує крутійський характер. Однак крутійство у таких творах зазвичай слугує не досягненню корисливої мети, а захисту від несправедливості, виправленню людських вад. У цих творах письменники, удосконалюючи традиційні способи зображення, увагу приділяють мотивації дій персонажа (V. Li, 1991, с. 685). Тому можна вважати ці новели першими зразками психологічної прози у Кореї.

Перехідною формою від старих жанрів корейської прози до сучасних були *сін-сосоль*, що виникли в період культурно-просвітницького руху кінця ХІХ – поч. ХХ ст. У корейському літературознавстві початку ХХ ст. прийнято поділяти *сосоль* на: *고대 소설* (*коде сосоль*) – «старі (або давні) сосоль» та *신소설* (*сін-сосоль* – «нові сосоль»). Твори *сін-сосоль* відрізняються від *коде сосоль* своєю

антифеодальною спрямованістю, складністю сюжету та більшою індивідуалізацією характеру персонажів, а також зближенням літературної мови з живим народним словом.

Для позначення творів малої художньої прози на початку ХХ ст. використовувалися різноманітні терміни. Так, у журналі «Білий ведмідь» у 1928 р. було надруковано твір Ан Шінйона 安信永 «Споглядання води», який було названо терміном 小품 (сопхум) «невеликий твір». Початково цей термін використовувався в буддійських текстах на противагу «великим текстам» (대품) і позначав скорочену частину сутри. Зазначимо, що, серед інших, це єдиний термін корейського походження (хоч і записаний китайськими ієрогліфами, що свідчить про силу традиції).

У 1929 р. для позначення «малого прозового твору» у літературних журналах корейці стали використовувати слово 콩트 (від фр. conte). Пізніше у 1929 р. твір «Велика дорога» («한길») Хан Соря позначено таким же терміном, але у видозміненому вигляді – як 콩뜨. Обидва ці терміни є дериватами терміну 콩트 кхонтхи – «оповідання», що має французьке походження та означають «коротка розповідь». У журналі «Нова проза», що виходив з 1929 р., терміном 콩뜨 позначені п'ять оповідань. Це свідчить, що останній варіант написання використовувався набагато частіше, ніж інші.

Сучасний термін 단편소설 (*танпхьон сосоль*) вперше було використано Лі Інджиком у праці «소설단편 (小說短篇)» опублікованій в журналі «Мансебо» («만세보», 1906). Назва 단편소설 також була використана в першій збірці оповідань Ан Гуксона «공진회(共進會)», 1915 р. А у праці «Як написати роман» («소설작법 (小說作法)»), 1925) Кім Доніна термін 단편 소설 фактично прирівнювався поняттю західної новели.

Таким чином, у перехідний період від традиційних до нових прозових жанрів, у корейській літературі використовувалися як китайські назви, так і запозичені (conte). Загалом помітним було прагнення корейських авторів ввести

в обіг термінологію, аналогічну західній: «поема», «роман», «вірш у прозі», «оповідання». Але деякі терміни використовувалися під впливом традиції, наприклад *сонхум* («невеликий твір»). Отже, китайські позначення жанрів збереглися у корейській літературі аж до ХХ ст. і до сьогодні використовуються стосовно класичної (давньої) літератури.

Корейська теорія літературних жанрів почала розвиватися відносно нещодавно. Дослідник Г. Хьон зазначає, що лише з кін. 1930–х рр. корейські науковці порушили питання теорії літературних форм, наприклад, Кім Юнсік намагався порівняти корейську літературу зі світовою, виходячи з того, що поняття форми чи жанру глибоко пов'язане з історичною природою людської цивілізації (현길언, 2002, с. 311–312).

До проблеми виокремлення сучасної малої прози зверталися корейські вчені Кім Юнсік (김윤식 & 김현, 1973), Квон Йонмін (권영민, 1991; 1993), Чо Доніль (조동일, 1995), Хан Синок (한승익, 1998). Загалом, літературознавці у Кореї нерідко спираються на західну традицію потрактування поняття малої прози стосовно сучасних творів, що закладено у роботах Ч. Мея, В. Кені, А. Моравія, Н. Фрая. При цьому Г. Хьон вказує на те, що корейські дослідники сучасної прози Ч. Лі (이재선, 1993), Д. Чо (조동일, 1995), Й. Квон (권영민, 1993) виділяють виключно тематичну жанрову класифікацію: за змістом, ідейною спрямованістю та темою твору, тобто виокремлюють жанри, незалежно від їхнього обсягу чи форми (현길언, 2002, с. 313–314).

Науково осмисливши низку праць корейських літературознавців, ми також дійшли висновку, що при віднесенні твору до певної категорії, корейські науковці переважно спираються або на час написання, або на тематику твору, а не на його жанрові особливості. Так, наприклад, Ч. Лі (이재선, 1993), поділяє прозу за роками та тематиками, характерними кожному періоду: у 1950–1960 рр. – твори про війну (які розділяє на довоєнної, воєнної та післявоєнної тематики, окремо твори про досвід участі у війні, про гуманізм, про ностальгію за домом), у 1970-ті рр. та пізніше тематика прози зосереджується на житті студентів, що

брали участь у русі за демократію, тому активно створюються романи-виховання, про громадських активістів, різноманітні суспільні рухи, а завдяки прискореній індустріалізації – твори про життя робітників. Однак такі ознаки не схожі на жанрові, адже цей поділ підкреслює більшою мірою час створення, а не характеристику творів.

Дж. Кім (김재용, 1993) поділяє твори за тематикою: про війну, про робітників, про селян, про індустріалізацію, про соціальні умови, історичні та вигадані історичні твори. Н. Чо (조남현, 1984) виділяє інтелектуальні, просвітницькі, мистецькі твори. Також Г. Хьон виділяє прозу: давню, нову, сучасну, реалістичну, прозу нових тенденцій, модерністичну, психологічну. А також: історичну, інтелектуальну, сільську, просвітницьку, міську, феміністичну, гумористичну, детективну, фантастичну, пародійну (현길언, 2002, с.315).

Стосовно обсягу сучасні 소설 (сосьоль) поділяються на: довгі форми (장편소설, 대하소설), середні (중편소설) та малі (초단편소설, 단편소설). Г. Хьон зазначає, що корейські 단편소설 та 장편소설 відповідають західним short story та novel. Також автор висловлює думку, що критерії, за якими прозові твори відносять до 단편소설 чи 장편소설 досить різняться. Зазвичай, відмінність між двома жанрами проявляється у кількості персонажів, простоті та складності сюжетних ліній, глибині теми, стилістиці тексту (현길언, 2002, с. 304).

Корейський дослідник Г. Хьон, посилаючись на працю Ч. Мея, зазначає, що у малій прозі обмежений час та простір, де відбуваються події. Персонажі, у порівнянні з романними, ліричні та більше заглиблені у себе. Тому оповідання можна порівняти з ліричною поезією, а романи – з есе та філософськими трактатами (현길언, 2002, с. 305). Також автор згадує про новелу (장편소설), яка є проміжною формою між оповіданням і романом, приналежність якої до жанру визначається довжиною, оскільки не має особливих характеристик. Однак, хоча персонажі, сюжети, простір та стиль оповіді у новелах є більш різноманітними, ніж у оповіданнях, вони не досягають того рівня повноти зображення дійсності,

який мають романи (현길언, 2002, с. 306). Також, зазначимо, що попри наявність у тексті слова 장르 (жанр) у назвах розділів Г. Хьон зазначає слово 유형 (тип), зазначаючи, наприклад, оповідання та роман типами сосоль.

Таким чином, у корейській теорії літератури при визначенні жанру ключовим є, по-перше, обсяг твору, а вже потім його змістові або стилістичні особливості. Корейські науковці не виділяють, як у європейській традиції, окремо коротке оповідання та новелу, ці жанри об'єднані назвою 단편소설, тобто – «малий сосоль», або «мала проза». До 초단편소설 відносять менші за оповідання твори, на позначення яких часто вживають назви запозичені з англійської мови – 미니픽션 (mini fiction), 플래시 픽션 (flash fiction) тощо.

Об'єктом нашого дослідження виступає 단편 소설 (мала проза) – яку трактують як сучасний прозовий твір, вигадана розповідь, обсягом менша за роман чи повість (від 200 знаків або близько 70 рукописних аркушів), де гостро та лаконічно описано епізод із життя людини з позиції незалежного споглядача (표준국어대사전).

За словами корейського дослідника С. Хан (한승억, 1998), визначити межі корейської малої прози складно, але автор подає таке визначення оповідання – новий жанр, у якому завдяки простій, але насиченій деталями структурі, досягається ефект єдності. Таке трактування перегукується з поглядами Е. По, який відзначав принцип «єдності ефекту і враження», якому підпорядковані всі структурні елементи твору, насамперед організація сюжету (Рое, 1960, с. 229-301). Також, за словами С. Хан, оповідання, маючи спільні риси з романом, обов'язково має містити «вигадку», «реальність» та «мімесис», так само як і решта жанрів сосоль (한승억, 1998, с.10). Автор схиляється до думки, що мала проза все ж окремий жанр, хоча наголошує на необхідності глибшого дослідження цього питання.

Таким чином, упродовж ХХ ст. корейська літературознавча термінологія щодо малої прози еволюціонувала, відображаючи як вплив західних літературних традицій, так і збереження національної термінології. Протягом

цього часу використовувалися як запозичені французькі терміни (*conte*), так і китайські (小品, сопхум). Утім, згодом усталився сучасний термін 단편소설 (танпхьон сосоль), який став еквівалентом західного поняття «малої прози». Дослідники корейської літератури традиційно класифікують прозові твори переважно не за жанровими особливостями, а за тематикою та історичним контекстом, що відображає специфіку розвитку корейської літератури. Водночас, хоча у корейському літературознавстві не існує чіткої відмінності між оповіданням та новелою, мала проза розглядається як окремий жанр, що має ознаки інших прозових жанрів.

1.2 Розвиток сучасної корейської малої прози

Протягом багатьох століть корейська література спиралась на китайську літературну традицію. Проте після так званих «реформ Кабо» (갑오개혁) 1894-1896 рр., корейська культура, а разом з нею і література, почала орієнтуватися на західні цінності. Одним із наслідків реформи Кабо стала відмова від китайської писемності на користь корейської, записаної хангилом. Історичні події призвели до появи руху «За нову літературу», лідери якої, по-перше, вірили у просвітницькі ідеали, тому відводили літературі особливу роль у боротьбі за свободу нації, а по-друге, відмовлялися від традиційних, але вже застарілих літературних норм, створювали сучасну літературну мову на основі розмовної, зрозумілої всім.

Д. Чо зазначає, що існує дві протилежні точки зору щодо періодизації та виникнення сучасної корейської літератури. Відповідно до дослідження Пек Чхоля «Дослідження нової літератури Кореї» («조선신문사조사», 1948, 1949), сучасна література була перенесена («трансплантована» за словами автора) із Заходу після реформ Кабо 1894 р. Однак у праці Кім Юнсіка та Кім Хьона «Історія корейської літератури» («한국 문학사», 1973) стверджується, що зародження сучасної літератури відбулося природним шляхом ще в епоху Чосон у XVIII ст. (D. Cho, 1993, с.104).

Появу «нової прози» пов'язують з іменем Лі Інджика (이인직, 1862–1916 рр.), який видавав твори під псевдонімом Кукчхо. Він належав до вищої верстви корейського суспільства, життя його було тісно пов'язане з діяльністю японських і прояпонських закладів. Повість «Криваві сльози» («혈의 누», 1906 р.), попри новизну змісту, за формою вона більше тяжіє до класичної літератури, ніж до нової. Проте саме цей твір знаменував початок розвитку сін-сосоль (신소설), адже саме до нього вперше застосували цей термін, що пізніше закріпився за всією прозовою літературою просвітницького періоду (Fulton, 2004, с.30).

На початку ХХ ст. у так званій «новій прозі» (신소설), прослідковувалися західні ідеї та концепції, запозичені, однак, через Японію, та висловлювалась ідея позитивного впливу європеїзації. Також у цій літературі відобразилась суспільна реакція на події, пов'язані з переходом Кореї, яку ще нещодавно вважали «країною-самітницею», «забутою нацією», від середньовіччя до нового часу.

Дослідник П. Лі у передмові до антології корейської сучасної літератури висловлює таку думку, що чітко визначити часові межі певного літературного періоду або течії досить складно, адже певні культурні феномени, мистецькі тенденції та літературні епохи не створюються штучно, однак, сучасна корейська література є винятком. Автор вважає твір Лі Гвансу «Безсердечність» 1917 р. першим прозовим твором «нової літератури», а отже її початком (P. Lee, 1990).

Стосовно діахронічного поділу корейської літератури, найбільш точним нам видається поділ:

- 고대문학 (класична література) – епохи Трьох держав (I – сер. VII ст.), Об'єднаної Сілла (сер. VII – кін. X ст.) та Гoryо (кін. X – XII ст.),
- 근대 문학 (література нового часу) – література від періоду реформ Кабо 1894 р. (갑오개혁) – до 1920-х рр.,
- 현대문학 (сучасна література) – виникла після 근대 문학 і охоплює твори, що написані до сьогодні.

Об'єкт нашого дослідження відноситься до 현대 문학, яка також поділяється на літературу: повоєнного періоду та «розділеної нації» 1953–

1970 рр., періоду індустріалізації 1970–1980 рр., під впливом глобалізації 1980–2000 рр., а також гібридну (експериментальну) літературу з 2000 р. до сьогодні (Р. Lee, 2003). Такий поділ є умовним, однак, на нашу думку, відображає основні історичні події, що вплинули на літературу, тому є продуктивним для дослідження прози кінця ХХ – першої пол. ХХІ ст.

Перші зразки творів малої прози можна поділити на дві групи:

– ті, що стали основою для сучасних творів, до яких входить проза Лі Інджика, Ан Гугсона, Хьон Санюна (현상윤), Лі Гвансу (이광수), написані протягом 1905–1918 рр. і показували романтику життя звичайної людини, без втручання суспільства, що її оточувало, а також описували сентиментальні почуття;

– твори Кім Доніна (김동인), Йом Сансопа (염상섭), Чжон Йонтхека (전영택), На Дохян (나도향), Хьон Чінгона (현진건), що вийшли друком з 1919–1920 рр. У пізнішій малій прозі автори відчули необхідність переконатися у правильності принципів освіти та моралі, які пропагували попередні покоління, окрім цього вони прагнули показати життя корейців за часів колоніального періоду, що підготувало основу для розвитку реалізму в літературі, а також сприяло розвитку літературних прийомів, що використовувалися у пізнішій прозі (한국민족문화대백과).

Якщо творам письменників першої хвилі нової прози властивий традиційний моралізм, у літературі другої хвилі автори виступали проти нього. Серед противників був Кім Донін, який проголосив себе прихильником «мистецтва заради мистецтва» та вбачав головну цінність літератури в красі, вільної від будь-якого іншого, в тому числі морального, змісту. Тому Кім Донін насамперед звернув увагу на жанр оповідання, у якому вкрай важливими є художні засоби. Можна вважати, що саме з оповідань Кім Доніна почався розвиток сучасного жанру оповідання у корейській літературі.

На формування поглядів Кім Доніна, та врешті й сучасної корейської прози загалом, вагомий вплив справила традиція європейських літератур. Західну малу

прозу вперше було описано у 1925 р. у праці «소설작법» («Як написати прозовий твір») Кім Доніна. Що стосується структури його творів, можна провести паралелі у творчості цього автора з літературою пхесоль. Специфіка новели полягає не лише в тому, що вона побудована навколо однієї події, а й у тому, яким чином ця подія зображена. Головний персонаж одразу залучений у дійстві, контактує з іншими персонажами, виникає конфлікт, будується зав'язка. Розв'язка слідує за кульмінаційним моментом. Усі ці компоненти присутні й у творах Кім Доніна, разом із цим автор використовує ті ж художні засоби, що й автори пхесоль. До таких засобів, наприклад, можна віднести словесну характеристику образів персонажів, діалог між головним і другорядним персонажами, зрідка використовується «внутрішній монолог». Як і у новелах пхесоль, Кім Донін майже не подає описів пейзажу, лише стисло змальовує тло, в якому відбувається дія. Отже, не зважаючи на спроби корейських письменників використовувати нові виражальні засоби, на початку ХХ ст. вплив класичної прози був ще досить істотним.

Європейська література мала значний вплив на становлення сучасної корейської літератури, перш за все, завдяки поширенню літературних напрямів. Такі літературні напрями, як романтизм, символізм, натуралізм, реалізм і модернізм дозволили багатьом молодим корейським літераторам знайти нові виражальні засоби, за допомогою яких вони могли передати світовідчуття людини ХХ ст.

У 1920-х рр. відбувалося освоєння методів натуралізму та реалізму, завдяки чому корейська проза зазнала значних змін як у способах освоєння дійсності, так і у художніх засобах. Відійшовши від дидактичності літератури просвітницького періоду, у корейській прозі автори відмовилися від моралізму, натомість звернули увагу на проблеми людини. Під впливом ідей соціального детермінізму, що лежить в основі натуралізму, поширився підхід до людини як до жертви обставин. Змінився і спосіб побудови оповіді: замість традиційної розповіді від автора події описувалися від імені персонажів (권영민, 1991).

На початку ХХ ст. синтез літературних течій призвів до «еклектизму», або як корейські дослідники називають це явище 혼란 («безладу»), через що межі між ними були стерті (이재선, 1993). Особливістю розвитку прози у 1930-х рр. можна вважати відсутність домінуючої течії. Автори відійшли від традицій реалізму, натомість звертаючись до внутрішнього світу та відчуттів людини. Наприклад, у сюрреалістичних творах Лі Сана (이상) панує екзистенціалізм, автор описує світ підсвідомого, надприродного, снів, стан галюцинацій.

Період японського правління у Кореї (1910–1945 рр.) мав неоднозначні наслідки. З однієї сторони, уся сучасна література зародилась саме у часи окупації, частково завдяки можливості корейських письменників навчатися у Японії, де вони знайомилися із класикою світової літератури. Однак з іншого боку, останні роки японського правління позначились жорсткою цензурою, що призвело до застійних процесів у літературі. Більша частина творів опублікованих у 1940-х рр., вважаються прояпонськими.

Одним із письменників, що намагався відобразити реальне життя своїх сучасників, не зважаючи на гніт японської цензури був Чхе Мансік (채만식, 1904–1950 рр.). У середині 1920-х рр. автор публікує своє перше оповідання. Тільки після виходу твору «Готове життя» («레디메이드 인생», 1936 р.) критики звернули увагу на Чхе Мансіка. У цьому оповіданні описано таку актуальну для колоніальної Кореї проблему, як безробіття серед корейської інтелігенції. Головний персонаж – юнак, якому, не зважаючи на отриману в Японії гарну освіту, складно заробити у рідній країні гроші на прожиття.

Корейська війна 1950–1953 рр. та трагедія розділення нації глибоко позначилася на суспільстві та вплинула на корейську літературу більше, ніж будь-яка інша історична подія. У величезній кількості літературних творів війна є або власне темою оповіді, або події розгортаються на її тлі. Більшості молодих авторів 1960-х рр. довелося стати не лише свідками, а й учасниками бойових дій, що певною мірою стало основою їх творчості. Протягом корейської війни було створено кілька об'єднань військових письменників, серед яких «Військово-

морська організація письменників», до якої вступили Йом Сансоп (염상섭), Ан Сугіль (안수길), та «Військово-повітряний клуб письменників», членами якого були Хван Сунвон (황순원), Кім Донні (김동리), Пак Могволь (박목월).

Друга половина 1950-х рр. вважається переломним етапом у розвитку сучасної корейської літератури. Масштабні історичні події спричинили зміни у суспільстві та, як наслідок, у літературі. Після закінчення корейської війни країна потрапила під вплив різних ідеологій, розділившись по 38-й паралелі на дві держави – КНДР та Республіку Корея. Починаючи з цього періоду аж до сьогодні стосовно корейської літератури вживають назву «література розділеної нації» (분단문학). Проза та поезія КНДР переважно є ідеологізованою, натомість Республіка Корея активно запозичувала західні ідеї.

У 1950-1960-х рр. знову набуває розквіту модернізм, основи якого були закладені корейськими письменниками-новаторами у 1920-х рр., як реакція на тривалу окупацію Японією. І якщо на початку ХХ ст. модерністів чекав різкий опір та засудження критиками та суспільством, то у середині століття у пошуках засобів для втілення ідеї про безглуздість життєвого досвіду, безсилля особистості протистояти трагічній реальності життя письменники знову звернулися до художніх засобів модернізму (최혜실, 1994, с.59).

Так само як і західному, корейському модернізму 1960-х рр. властива відмова від життєвої правди, відхід від реалістичного світу. Автори використовують нові літературні прийоми, вважаючи, що жахіття війни неможливо передати звичними художніми засобами. Серед таких прийомів – зміщення часових рамок, внутрішній монолог, відсутність розв'язки. Стосовно останнього зазначимо, що у традиційній корейській літературі саме епілог був важливим змістовим елементом оповіді, тому можна вважати це викликом традиціям літератури.

Серед визначних творів, які відображають головні настрої тогочасної Кореї, новели Чхве Інхуна «Площа» («광장», 1960 р.), що вплинув на наступні покоління та заклав основу для творів про розділення нації – тема, яка до цього

вважалася забороненою. Чхве Інхун об'єктивно описує недоліки двох ідеологічних систем. Герой оповіді – Лі Мьонджун, усвідомивши брехливість пропаганди КНДР, яка намагається виправдати розв'язання війни, переживає крах ілюзій і одночасно усвідомлює, що любов до дівчини Инхе, яку він зустрів на полі бою, є єдиною істиною його життя. Він розуміє, що і комуністична ідеологія на Півночі, і капіталістичні цінності, до яких долучився Південь, є номінальними ідеологіями, нав'язаними ззовні, а не обраними самостійно корейським суспільством. Врешті, Лі Мьонджун вчиняє самогубство – це не спроба втекти від дійсності, не символ поразки, це вираження його переконання, що смерть може стати засобом досягнення стану абсолютної любові. Перед тим як герой твору наклав на себе руки перед ним з'являється голуб – як символ надії на краще, мирне майбутнє.

У другій половині 1960-х рр. увага письменників була зосереджена на проблемах, спричинених соціальними змінами: розшарування суспільства, віддалення людей від природи та надмірна матеріалістичність. Дослідники сучасної літератури Республіки Корея звертають увагу на вплив західних філософських течій, а особливо екзистенціалізму, на формування корейської прози 1960–1970-х рр. (Chon & Galkina, 1999, с.215).

1970-ті рр. вивели на перший план проблеми соціальної нерівності, політичного свавілля та економічної суперечливості індустріального суспільства. Розвиток важкої промисловості призвів до відтоку сільського населення до міст. Бідність робітників і селян, соціальне розшарування, безробіття та інші проблеми знайшли відображення у творчості корейських письменників другої половини 1970-х рр (Yi et al., 2005, с. 49). Основними представниками прози цього періоду є Кім Тонні, Хван Сунвон, Ан Сугіль, Чхве Інхун. Особливу популярність завойовує «література мас», у якій часто описано негативні наслідки індустріалізації. Письменником, що отримав визнання у цей період був Чо Сехі, у збірці його оповідань «М'ячик, запущений карликом вгору» («난장이가 쏘아올린 작은 공», 1978 р.), що включає такі твори, як «Стрічка Мебіуса», «Пляшка Клейна», «Леза ножа» описано проблеми, з якими зіткнулися

в період індустріалізації малозабезпечені верстви населення, зіткнення заможних та малозабезпечених. Герой оповідання «М'ячик, запущений карликом вгору» – карлик зростом трохи більше метра, голова сім'ї та батько трьох дітей. Все своє життя карлик тяжко працював, але став старим і не може більше виконувати важку роботу, тому його діти змушені покинути школу та самостійно заробляти на життя. Сім'ю спіткає ще одне нещастя: їхній будинок підлягає знесенню. У образі карлика, що безсилий перед жорстокістю заможного класу, продемонстрований зворотний бік світлого майбутнього, обіцяного індустріалізацією та порушує проблему класової свідомості тогочасного корейського суспільства.

У 1980-х рр. соціально-політична ситуація стабілізувалася, стало з'являтися дедалі більше творів, присвячених не суспільним проблемам, а людині, її почуттям та відчуттям, прагненню творчої самореалізації (Yi et al., 2005, с. 69). Наприклад, темі творчих пошуків присвячено, оповідання Лі Мунйоля «Птах із золотими крилами» («금시조», 1983), у якому головний персонаж – каліграф, який усе життя прагнув довести своєму вчителю, що він майстер, у кінці свого життя намагається знайти серед своїх робіт найкращу, але не може, адже вважає, що всі твори позбавлені «душі», тому наказує спалити їх.

У 1990-х роках у Кореї з'явилися нові течії в літературі, які зосереджувалися на пошуках індивідуальності та самовираженні. Однією з найбільш відомих течій була «література самоаналізу», яка пропагувала ідею розуміння власної ідентичності та особистості через літературу (Yi et al., 2005, с. 83). У цей період також стали популярними фантастична та містична література, яка відображала нові інтереси та смаки читачів. У цей час поступово зникли традиційні форми та тематики, які були характерні для попередніх поколінь письменників. Більшість авторів 1990-х років прагнули знайти свій власний стиль та нові теми для творів, видатними прозаїками цього періоду стали Сін Їонсук, Пе Суа, Кім Їонха, Кім Їонсу, Юн Сонхі.

Корейську літературу XXI ст. складно віднести до одного конкретного напрямку, її називають «гібридною», адже у ній поєднуються різні стилі, жанри,

літературні прийоми. Як у світі загалом, так й у літературному житті зміни відбуваються досить швидко. Література нового тисячоліття, навіть у порівнянні з літературою 1990-х рр., характеризується як «інша (відмінна) література» (Но, 2007, с.28). Вплив літератури як політичного дискурсу помітно знизився, і її статус на культурній арені відійшов на другий план, адже сьогодні література конкурує із засобами масової інформації. Сучасна література широко залучає нові форми та стилі мовлення, які істотно відрізняються від тих, що використовувалися в минулому. Це можна розцінити як доказ зародження «іншої літератури». Дослідниця Кім Сорюн, вказує на те, що сучасні тенденції у літературі починаючи з 2000-х років слід шукати не у тематичних характеристиках твору, а в змінах форми. Це пов'язано з тим, що скорочення видавничого ринку та зміна носія інформації від друкованого на цифровий, спричинили пошуки нових форм, що поєднуються з цифровими технологіями. Так, з'явилися нові гібридні форми: мережева література, вебромани, флеш фікшн, дуже короткі оповідання тощо. Тому дослідниця вважає, що назріла необхідність переосмислення визначення поняття прози, яка має зовсім іншу цінність, ніж у минулому (김소륜, 2018, с.232).

У XXI ст. корейська мала проза розвивається під впливом глобалізації, технологій та швидких змін у суспільстві. Письменники часто звертаються до тем, пов'язаних з інтернет-культурою, проблемами самотності в урбанізованому середовищі, новими формами комунікації та відчуженням. Чимало авторів використовують елементи фентезі або наукової фантастики, створюючи альтернативні реальності або комбінуючи різні жанри для розкриття соціальних і психологічних проблем.

Отже, корейська література пройшла складний шлях трансформації від впливу китайської традиції до активного запозичення західних ідей, особливо після реформ Кабо 1894 року, що спричинили перехід до літератури нового часу. Поява «нової прози» (신소설) у корейській літературі на початку XX ст. стала важливим етапом її розвитку, оскільки ознаменувала поступовий відхід від

традиційної моралізаторської спрямованості та звернення до нових художніх форм і стилів. Початок розвитку сін-сосоль, пов'язаний з творчістю Лі Інджика, Лі Гвансу, Кім Доніна, що стало відправною точкою для трансформації літератури в напрямку реалістичних та натуралістичних тенденцій. Умовно нову прозу можна розділити на дві хвилі: перша зосереджувалася на сентиментальних почуттях та романтизації життя, друга ж запровадила нові літературні прийоми й орієнтувалася на реалістичне відображення соціальних проблем. Особливе значення мала творчість Кім Доніна, який заклав основи жанру новели в корейській літературі, а також запозичив ідеї західного мистецтва. Таким чином, сучасна корейська мала проза зберігає свою глибину і здатність аналізувати соціальні та особисті драми, але в той же час вона відкривається новим способом сприйняття світу через різноманітні літературні техніки. Корейська література другої половини ХХ – поч. ХХІ ст. стала феноменом, що поєднує традиційні мотиви з експериментальними художніми формами, відображаючи суспільні та історичні зрушення.

1.4 Ідейно-тематичні та жанрово-стильові особливості сучасної корейської прози

Художньо розмаїта сучасна корейська мала проза характеризується зіткненням стилів та літературних течій, які витісняють одна одну, або навпаки, тісно переплітаються. Кожне десятиліття історії Республіки Корея у другій пол. ХХ ст. має характерні особливості, а тематика та стилістика літературних творів нерозривно пов'язані з політичним та соціальним життям народу. Так, 1950-ті рр. позначені темою корейської війни та її наслідками. Друга пол. 1960-х та 1970-ті рр. характеризуються впливом режиму диктатури та розквітом модернізму. Протягом 1980-х у тематиці творів проявляється індустріалізація, з'являється постмодернізм. На зламі тисячоліть основною темою стала глобалізація та переплітання літературних течій та стилів, К. Лі вказує на появу так званої «гібридної літератури» (К. Lee, 2007).

Одностайної думки стосовно поділу літератури немає, однак переважна більшість науковців класифікує сучасну корейську прозу другої пол. ХХ ст. за тематикою. Наприклад, Чхон Іду пропонує таку класифікацію повоєнної літератури: страждання, протесту, звинувачувальна, корейська гуманістична література. Хоча науковець наголошує, що ця класифікація умовна, окрім цього є твори, що можна віднести як до декількох категорій, так і твори, що не підпадають під жодну з них (천이두, 1989).

Стосовно жанрово-стильових видів на сьогодні найбільш поширеними є декілька видів малої прози: це оповідання, есе, та веблітература.

Серед тематичних та жанрових модифікацій сучасної корейської малої прози нами виділено таку: історична, детективна, фантастична проза. З-поміж проаналізованих у нашій роботі творів ми виокремили ті, що мали найбільший вплив на подальший розвиток літератури, стали широковідомими не тільки у Республіці Корея, а і за її межами, тому, на нашу думку є ключовими для сучасної прози. Кожен твір можна віднести одразу до декількох жанрів, однак один із них є основним, а при віднесенні твору до певної категорії ми спиралась на класифікації корейських вчених-літературознавців. Також зазначимо, що кожен із жанрів був провідним протягом певного періоду історії корейської літератури, адже на популярність тієї чи іншої літературної течії впливають економічні, політичні, культурні події у суспільстві.

У ХХІ ст. популярності набирає так звана *healing fiction* – проза, що «зцілює». Наприклад, «Незручний магазин» («불편한 편의점», 2021 р.) авторки Кім Хойон, «Магазин снів містера Талергута» («달리구트 꿈 백화점», 2024 р.) Лі Міє, «Ласкаво просимо у книжковий магазин на Хюнамдоні» («어서 오세요 휴남동 서점입니다», 2022 р.) Хванг Порим). Події у творах майже завжди відбуваються у просторі закладу: бібліотеці, магазинчику чи студії, кав'ярні, ресторані. Сюжет будується за одним і тим же шаблоном: у заклад по черзі приходять різні персонажі зі своєю історією та життєвими труднощами, і співробітники делікатно допомагають кожному відвідувачу вирішити його

проблему (часто за допомогою чаклунства). Такі твори є збірками оповідань, об'єднаних місцем дії – магазином чи рестораном, а фокусом оповіді завжди є людські історії з щасливим фіналом. Оповідання ці, як правило, короткі та епізодичні, тому їх легко читати на телефоні, що також є прикметною ознакою сучасних літературних трендів. Окрім цього у таких творах відбувається гібридизація різних жанрів: фентезі, фантастики, реалізму, психологічної літератури та літератури виховання. Мета такої прози – допомогти впоратися читачеві з повсякденними проблемами, почуттям самотності, тривожності та подарувати почуття комфорту та впевненості.

Література Кореї другої половини ХХ – початку ХХІ століття пройшла шлях від воєнного реалізму до сучасного постмодернізму, охоплюючи теми історичної травми, фемінізму, урбанізації, соціальних змін і глобалізації. Сьогодні вона залишається потужним інструментом аналізу корейського суспільства, його трансформацій та пошуків ідентичності у світі, що швидко змінюється. Оскільки сучасні тренди знаходяться на етапі становлення та ще не були предметом ґрунтовних наукових розвідок, ми розглянемо наявні жанрово-тематичні напрями.

Парадигма корейської історичної прози

Протягом усього часу становлення та розвитку сучасної корейської літератури однією із популярних тем була та залишається історія країни. На сучасному етапі корейські письменники звертаються до симбіозу жанрів та літературних прийомів, а основною ознакою можна назвати залучення історичних фактів для створення уявного простору.

Історична проза в Кореї науково осмислена ще не достатньо, а літературознавці й досі не дійшли згоди у поділі її за видами та піджанрами. Науковець Лі Дондже вважає, що поділити корейську історичну прозу є складним завданням, але, спираючись на теорію Ж. Лакана, пропонує поділити історичну художню прозу на вигадану, символічну та реальну (이동재, 2004, с. 21). Дослідник Пак Чжохьон зазначає, що існує два методи залучення

легендарних історій та історичних фактів до художньої прози: перший – це безпосереднє звертання до історичних фактів, а другий – нове потрактування завдяки певній трансформації цих фактів. Одним із прикладів другого методу є уведення нового персонажу, якого не існувало насправді. Таким чином відбувається спроба розкрити правду, яка прихована за історичними фактами (박조현, 1988). Лі Тхегин зазначає, що сучасні історичні художні твори «запозичують» історичні шати задля опису дійсності сьогодення (이태근, 2008).

Чжон Хьонсук зазначає, що написання історичної прози у Кореї пов'язано з трьома чинниками – історичною традицією, соціальним мотивом та впливом іноземних тенденцій. Також вчена наголошує на тому, що в епоху Чосон та Просвітлення (개화기) переважала біографічна форма історичного роману. А починаючи з 1930-х рр. історична проза умовно поділяється на два типи: перший присвячено героїзму діячів минулого та опису історичних фактів. У другому типі наголошується на важливості людського чинника як головного компоненту формування історії (정현숙, 1981).

У корейській історичній прозі, незалежно від обсягу, на нашу думку, головним параметром залишається тема, що об'єднує низку складників жанрової системи. Тому в межах цього наукового дослідження, пропонуємо власну класифікацію художніх історичних творів за темою зображених у них історичних подій, а саме:

- 1) дії у творі розгортаються на тлі значущих подій минулого;
- 2) біографічні, про життя видатних особистостей;
- 3) опис життя пересічних жителів певної епохи.

У межах кожного типу, можна розподілити твори за часовим відрізком, в який розгортається дія: 1) стародавня історія; 2) період анексії Японією та Корейської війни 1950-1953 рр.; 3) період «розділеної нації». Стосовно художніх особливостей, то значна частина творів з історичною тематикою використовує художні засоби реалізму для правдивого відображення дійсності.

Хоча ми погоджуємося з думкою Лі Дондже про неможливість однозначного поділу художніх історичних творів, однак при цьому наголошуємо, що запропонований нами поділ є умовним, оскільки один твір можна віднести до кількох типів.

Ще одним значним пластом історичної прози є проза присвячена Корейській війні та її наслідкам. Багато поколінь письменників вважають війну одним із чинників, що безпосередньо вплинув на їх творчість.

Дослідники Кім Чхісу вважає, що твори повоєнної доби можна поділити на категорії залежно від того, яке саме явище, пов'язане з війною у них описується (김치수, 2016). До першої категорії можна віднести оповідання, в яких письменники звертаються до такої складної проблеми, як втрата людської гідності в процесі жорстокої та нещадної боротьби за існування, коли, щоб вижити на війні, людям доводилося використовувати всі засоби, найчастіше проявляючи свою тваринну, нелюдську сутність. Ця тема була висвітлена у творах таких письменників, як Сон Ухві, О Санон, Лі Бомсон.

У наступній категорії історичних творів описано молодих людей, які втратили під час війни родину, коханих людей, що страждають через психологічні травми, отримані на полі бою, і перебувають у стані душевного сум'яття. Ці люди, що позбулися системи цінностей, яка повинна була служити їм життєвим орієнтиром, часом скоюють неправильний з моральної точки зору вибір, а іноді здійснюють аморальні вчинки; але насправді в глибині душі вони відчують постійний біль від ран війни. Ця тема висвітлена у таких письменників, як Йом Сансон, Хван Сунвон, Со Гіон, Лі Бомсон, Ха Гинчан.

До третьої категорії можна віднести прозу, в якій мова йде про дітей, що втратили батьків і родичів, – маленьких жертв війни, знятих з місця і віднесених хвилиною дорослих біженців, які блукають вулицями чужих міст і, щоб не померти від голоду, змушені виживати у світі дорослих. Проте, незважаючи ні на що, продовжують рости та вчаться долати негаразди долі. Ці теми представлені у таких письменників як Лі Хочхоль, Сон Бьонсу.

У творах четвертої категорії ми бачимо жіночі образи. Персонажі цих творів жертвують власною честю і людською гідністю заради коханої людини, зниклого безвісти на війні або заради родини. Через ці образи письменники змушують нас заново відкрити для себе велику силу любові. Ця тема отримала висвітлення у прозі таких письменників, як Йом Сансоп, Хван Сунвон, Кім Донні, Пак Ѓонні, Со Ѓівон.

Юн Хингіля (윤 흥길) вважають класиком зображення подій Корейської війни та трагедії розділення нації. У оповіданні «Сезон дощів» («장마», 1996 р.) розповідається про юнака, який живе з двома бабусями, чиї сини опинилися по різні боки конфлікту: батько хлопчика воює за Північ, а дядько – за Південь. Родинне протистояння загострюється, коли приходить звістка про загибель дядька. Мати, яка не має жодних новин про власного сина, звертається до шаманки, що пророкує його повернення. Однак, коли в будинок заповзає змія – за корейськими віруваннями символ душі померлого – вона усвідомлює, що й її син загинув. У цей момент обидві жінки забувають ідеологічні розбіжності та об'єднуються, аби пережити важкий період у власному житті та історії країни. Автор підкреслює, що корейський народ, спираючись на традиції та вірування, може подолати не лише наслідки війни, яка формально досі триває, а й будь-які інші конфлікти.

Письменник Лім Чхору (임철우) також прагне донести до читача, що проблеми Корейської війни залишаються актуальними багато років потому. Структура оповідання «Земля батька» («아버지의 땅», 1984 р.) побудована таким чином, щоб читач побачив події очима головного героя та його матері. Це дозволяє передати почуття тягара, який усе життя несли обидва покоління. Батька головного персонажа звинуватили у зв'язках із «червоними», що стало для сина довічним джерелом провини. Такі переживання, вірогідно, відображали й почуття самого письменника, який відчував сором за покоління, що не змогли запобігти трагічним подіям корейської історії.

У творі Чон Сангука (전상국) «Родина Абе» («아베의 가족», 1979 р.) жахіття війни показані через долю однієї родини, яка після війни емігрує до США. Головний герой, Кім Джінхо, вступає до американської армії та на службі повертається до Кореї, де починає досліджувати історію своєї родини, читаючи щоденник матері. Він дізнається, що вона була зґвалтована американським солдатом під час вагітності, а її чоловік загинув на війні. Народжений після цього хлопчик страждав на вади розвитку і міг вимовляти лише «а-бе», через що його так і назвали. Коли мати вдруге вийшла заміж, вона була змушена залишити Абе в Кореї. Дізнавшись про це, Джінхо вирішує знайти рідного брата. Персонаж Абе уособлює біль, насильство й страждання, які довелося пережити корейцям через війну. Однак готовність Джінхо визнати та прийняти брата символізує прагнення нації до примирення з минулим заради мирного майбутнього.

Ще одним різновидом корейської історичної літератури – зображення життя звичайних людей – широко представлений у жіночій прозі. У такій прозі немає масштабних описів історичних подій, натомість авторки відтворюють картину епохи через невеликі епізоди життя та особисті переживання персонажів. У багатьох творах жінки постають не просто спостерігачами, а ключовими фігурами, завдяки чому відбувається переосмислення ролі жінки у суспільстві. Письменниця Пак Вансо (박완서) часто пише на історичну тему, але її головна увага зосереджена не на певній події, як, наприклад, війна, а на житті жінок у складних умовах. Авторка пише про те, що нарівні з чоловіками, які боролися на фронті, матері та дружини боролися за існування у тилу. Прикладом є оповідання «Людина, яку я зустріла в аеропорту» («공항에서 만난 사람», 1978 р.) у якому головна героїня згадує, як під час війни корейки працювали в американських гарнізонних магазинах, що у часи загальної скрути здавалися острівцями достатку. Попри суворий контроль, жінки намагалися винести звідти хоча б щось, адже це було не лише способом вижити, а й своєрідним жестом спротиву. Для багатьох ці товари уособлювали не лише матеріальні блага, а й принизливу залежність від чужої сили. У цій боротьбі за гідність особливо виділяється

тітонька Бочка – одна, серед тих, хто вже звик схилити голову. Її лють до американських солдатів, особливо до тих, хто марнував їжу, була не просто протестом, а символом опору перед силою чужої держави. Вона не лише відмовлялася визнавати залежність від американців, а й саркастично заявляла, що сама має одного з них на утриманні. Для неї гідність була важливішою за виживання, а її незламна воля підкреслювала, наскільки самотньою була ця боротьба.

Порівняльний аналіз творів, присвячених Корейській війні, дав можливість виявити, що в оповіданнях та новелах письменників післявоєнного покоління йде мова про одвічний конфлікт добра та зла, також автори описують абсурдність людського існування, що вони відчували на власному досвіді під час війни. Отже, головною рисою прози, що оповідає про історію Корейського півострова є не масштабне зображення подій, а деталізований опис внутрішнього конфлікту людини, що змушує сучасного читача по-новому поглянути на суспільство навколо, прислухатися до власного «я».

Таким чином, корейська історична художня проза не має чітких меж та системи поділу на жанри. Однак, ми запропонували власний поділ художніх історичних творів за тематикою. Головною рисою історичної прози є прагнення авторів, описуючи події минулого, звернути увагу читача на сьогоденні проблеми, а також наголошення на тому, що деякі проблеми минулого, наприклад, Корейська війна, ще і досі потребують вирішення. Жіноча історична художня проза вирізняється способом зображення історії: тема масштабних політичних подій розкрита через особистісні переживання персонажів. Занурення читача у життя героїв дозволяє докладно та реалістично описати глибокі рани й особисті трагедії, які війна залишила у житті кожної людини.

Впродовж 1970–1980-х рр. продовжує бути актуальною тема війни та розділення нації. Однак, рівень життя корейців почав покращуватися, до того ж стабілізація суспільно-політичного життя призвела до появи літературних творів, які звертаються не до злободенних суспільних проблем, а до внутрішнього світу індивідуума, його почуттів. Поступово розквіту набула психологічна проза, як

наслідок впливу екзистенціалізму. Модернізм та реалізм стали провідними літературними напрямками.

Жанрова своєрідність корейської детективної прози

Починаючи з ХІХ ст. у світовому літературознавстві тривають дискусії щодо визначення детективної прози та її характеристик. Через відсутність єдиного тлумачення терміну «детектив» під цією назвою об'єднують різні за змістом твори, головними ознаками яких є наявність певної загадкової події, переважно злочину, обставини якої невідомі та мають бути з'ясовані, часто за допомогою детектива чи слідчого.

Детективний жанр у Кореї вважався «низьким», розважальним та осуджувався прибічниками «високої» літератури, тому ґрунтовних наукових розвідок стосовно його походження, розвитку та особливостей тривалий час ніхто не проводив.

На позначення детективної прози у корейській мові використовуються слова 추리소설 та 탐정소설. Визначення жанру корейськими літературознавцями ґрунтуються на європейських трактуваннях: детективний твір – розповідь, що зосереджена на розслідуванні кримінальної справи та сфокусована на її розкритті через процес логічного аналізу (표준국어대사전). Перші детективні оповіді називалися 정탐소설 (шпигунський роман), пізніше термін змінився на 탐정소설 (детективна проза), а після закінчення японської анексії у 1945 р., під впливом японської мови, почали вживати слово 추리소설 (проза з умовиводом) (이용희, 2009, с. 296). На нашу думку, еволюція цих назв відображає етапи розвитку корейського детективу.

Перший корейський детективний твір з'явився у 1908 р., хоча ще у ХV ст. існував піджанр 송사소설 (оповіді про судові справи), що формувався під впливом китайської 公案小說 (літератури про кримінальні події). Попри це, корейська детективна проза має низку притаманних лише їй особливостей.

Початково корейський детектив мав соціальну спрямованість: автори змальовували справедливого слідчого, який карає злочинців, що відповідало суспільному прагненню викоринити корупцію та встановити правопорядок. Популярність жанру зростала в контексті соціальних реформ та підвищеного інтересу до правосуддя (최애순, 2020). Просвітницькі ідеї, які почали зміцнюватися у корейському суспільстві, роблять визначальний вплив на розвиток суспільної думки та літератури. Усі свої ідеї провідні мислителі того часу висловлюють через літературу доступною для простого читача мовою.

Пізніше формування корейського детективу значною мірою відбувалося під впливом європейських творів, перекладених з китайської та японської мов. А також так званих адаптацій, коли корейські автори, серед яких був Кім Несон, брали за основу сюжет всесвітньовідомого детективу, наприклад, творів Конан Дойля, та адаптували його для читачів.

Японська окупація (1910–1945) загальмувала розвиток жанру, однак у 1950-і рр. корейські письменники знову почали активно працювати в цьому жанрі. Серед перших наукових досліджень жанру були праці Кім Несона, який виокремив у корейській літературі детективну прозу в книзі «Світанок» («새벽», 1953 р.) та Пан Інгина у «Теорії детективу» («탐정소설론», 1958 р.), який зазначав складні літературні умови, за яких конкуренція із зарубіжними творами не давала можливості розвитку жанру в Кореї. Тобто розвиток детективів цього періоду відбувався під впливом іноземної прози. Корейські автори запозичували тематику, образи та стиль написання європейських та американських письменників.

У 1970–1980-х рр. найвідомішим корейським автором у жанрі детективу був Кім Сонгчжон (김성중), який продовжує писати й сьогодні. Серед його письменницького доробку зазначимо збірки оповідань «Смерть повії» («어느 창녀의 죽음», 1977 р., «고독과 굴욕» «Самотність і приниження», 1979 р.). Письменник не просто концентрується на описах вбивства, а змушує читача

замислитися про такі філософські питання, як сенс життя та місце людини у цьому світі.

Протягом 1990-х рр. зацікавленість до корейської детективної прози знизилася, оскільки читачі віддавали перевагу іноземним творам. Хоча і в цей період у Республіці Корея видавалися твори детективного жанру.

За структурою детективні оповіді, що видавалися до ХХІ ст., поділяються на два типи: поділяються на два типи: 1) ретроспективні розслідування, де злочин поступово розкривається, 2) «перегорнутий детектив», у якому від початку відомий злочинець, а сюжет зосереджений на його мотивах та внутрішньому світі. Останній тип споріднює корейську детективну прозу з китайською. Окрім цього, загальними рисами для далекосхідної літературної детективної традиції можна назвати об'ємні авторські відступи, з елементами філософських розмірковувань, а також наявність «містичних», «надприродних» елементів, які супроводжують розслідування.

У ХХІ ст. межа між «високою» та «низькою» літературою поступово зникає, а завдяки літературним експериментам сучасних письменників масштаби детективної прози розширюються. Наприклад, Кім Йонха (김영하) використовує розслідування як тло для аналізу суспільних проблем – відчуження, урбанізації, втрати моральних орієнтирів. З одного боку автор зберігає напруженість сюжету, як у традиційних детективах, а з іншого – твір містить погляд на одвічні питання людського життя загалом. Письменник не дає оцінки своїм персонажам, а лише описує їх почуття. Персонажі Кіма Йонха навмисно позбавлені національності, типових рис поведінки, притаманних певним народам. Новела «Спогади вбивці» («살인자의 기억법», 2013 р.) оповідає про колишнього серійного вбивцю, який після народження доньки веде спокійне життя пересічного громадянина. Однак у місцині, де він живе, починають відбуватися вбивства, а до його доньки залицяється підозрілий хлопець, і головний персонаж повертається до кривавих злочинів. Уся історія ускладнюється тим, що вбивця страждає на хворобу Альцгеймера, і зрозуміти, де правда, а де фантазія хворого – досить складно.

Тому можна сказати, що твір «Спогади вбивці» поєднує у собі елементи жанрів трилера, детективу та фантастики.

З розвитком жанру поступово виокремлюються підвиди детективу: шпигунський, кримінальний, історичний, детектив-трилер, пригодницький, містичний тощо. Дослідниця О Хеджін, наслідуючи типологію Ів Ройтера, поділяє детективну прозу Кореї на три великих пласти: містична, кримінальна та саспенс (오혜진, 2008). Хоча однією із прикметних рис сучасної корейської літератури можна назвати «гібридність», тобто поєднання стилів, жанрів, а також розмиття їх меж.

Отже, проаналізувавши твори Кім Сонгчжона та Кім Йонха, ми дійшли висновку, що на сучасному етапі корейські детективи витісняються перекладами іноземних бестселерів, а також відсутність стимулів до написання таких творів (матеріальна зацікавленість або літературні премії саме для детективного жанру) не сприяє активному поширенню детективної прози. Але не зважаючи на це, детективна проза завжди відповідала змінам у суспільстві, порушуючи актуальні проблеми. Література детективного жанру розвивалась під впливом творів західних письменників, особливо це стосується тематики, образів та стилю написання. Однак, пройшовши шлях від судової прози, пізніше пригодницької, до містичної та фантастичної на сучасному етапі, корейська детективна проза набула своєрідних ознак та особливостей, серед яких: наявність філософських роздумів автора, присутність містичних, фантастичних елементів, а також відсутність неочікуваної розв'язки.

Сучасна корейська фантастична література

Наступним етапом розвитку корейської літератури вважається період, що почався у 1990-х рр. і на який вплинула пришвидшена глобалізація в усіх сферах життя.

Дослідник Лі, посилаючись на інших науковців, розмежовує прозу до і після 2000 р., оскільки творам цих періодів притаманні абсолютно різні тематики та художні форми (Р. Lee, 2003). Ми погоджуємося з думкою науковців, оскільки

твори таких письменників-постмодерністів як Пак Мінгю, Пхьон Хейон, Кім Чунхьок, Кім Іхван, які з'явилися після 2000-х рр., відрізняє абсолютно новий підхід до написання. Корейський літературознавець Лі Гвангхо називає твори, написані на зламі ХХ та ХХІ ст., «Zero gravity» пояснюючи це відсутністю у авторів почуття політичного тиску, притаманного попереднім поколінням, а також наголошує на застосуванні письменниками так званого «гібридного написання», яке пояснює як позанаціональне, позаісторичне та позакультурне. (Но, 2007, с.31).

Відійшовши від політичних тем, які зачіпають інтереси маси людей, певних груп, письменники звернули увагу на життя окремого індивіда, його внутрішній світ, на проблеми, що хвилюють кожного: шлюб і розлучення, батьки та діти, стосунки між чоловіком та жінкою (Налімова, 2015, с.51). Ми вважаємо, що творчість сучасних корейських письменників відрізняється «позаісторичним» та «позакорейським» підбором персонажів та описом подій.

Зазначимо, що, як і у більшості літератур світу, фантастичні елементи зустрічаються ще у стародавніх корейських міфах та легендах. Сучасна ж корейська фантастика, яку називають 환상문학, має низку принципових відмінностей від, наприклад, європейської чи американської. Однією із тенденцій у корейській літературі кінця ХХ – поч. ХХІ ст. є поява чималої кількості творів із фантастичною тематикою.

Проаналізувавши низку сучасних фантастичних творів, ми виокремили декілька їхніх головних ознак. Однією з них є спотворення у часі та просторі. Моделювання художнього світу у цих творах відбувається із залученням віртуальної реальності та снів, поєднанням реального й ірреального. Так, нерідко можна зустріти несподівану ситуацію, підміну звичних понять, тому читач не одразу розуміє, де перетинаються межі фантастичного простору та дійсності.

Наприклад, зміни у просторі можна простежити в оповіданні «Бісквіт» («카스테라», 2005) з однойменної збірки Пака Мінгю (박민규). Головний персонаж цього твору – студент-першокурсник, який живе сам неподалік

університету. У його кімнаті стоїть дуже шумний холодильник, і це спочатку дратує хлопця, але поступово він змиряється з тим, що полагодити його неможливо. Цей шум з плином часу допомагає не відчувати самотності та навіть замінює студенту друга. Пізніше головний герой наділяє побутовий пристрій рисами індивідуума, і починає вірити, що це перероджений хлопчисько-хуліган. Студент починає усвідомлювати, що людство використовує холодильники не за призначенням і вирішує покласти туди найцінніше, що в нього є – книги та диски, а потім і багато інших різноманітних предметів та людей, що його оточували, тобто усе те, що, на його думку, треба уберегти від «гниття». Серед цього розмаїття туди потрапили й батьки головного персонажа, а також Америка та Китай. Але вранці після Нового року, студент відкрив дверцята холодильника і знайшов там лише невеликий шматочок бісквіта.

Таким чином, у творах Пака Мінгю реалістичний опис дійсності переплітається з фантастичними елементами, за допомогою яких сатирично зображено сучасне суспільство «пізнього капіталізму», де у соціальних структурах, серед яких сім'я та школа, відбувається відчуження людей. Також часові та просторові викривлення у творах можна потрактувати як спробу втекти від неприємної реальності, у якій присутня значна кількість людських вад, а також бажання створити новий, кращий світ.

Твір Сін Ѓонсук (신경숙) «Коротка розповідь про двір» – це оповідання про сум та розлуку з фантастичними елементами. Сюжет описує 30-річну самотню жінку, що провела дитинство у селі, а тепер живе у Сеулі та пише книги. Після одруження молодшої сестри головну героїню (розповідь ведеться від першої особи) поглинає самотність і спустошення. У житті героїні відбувається низка подій – від'їзд молодшої сестри, розставання з хлопцем, ще й господар житла вимагає переїхати у комплекс для одинаків, що лише посилює її смуток. У новій квартирі вона починає мучитися від безсоння через шум міста. Через три місяці після переїзду, уночі в таксі дорогою додому вона бачить семирічну дівчинку, що тримає в руках курку. Наступної миті образ дівчинки зникає, але у будинку, перед яким вона була, раптово відчинилися двері. Як виявляється

пізніше, це був дух її померлої сестри, яку переїхав поїзд, коли вона заснула на колії. Тобто у творі постійно розмивається межа між вигадкою та реальністю, подекуди не зрозуміло, де видіння дівчини реальні, а де відбуваються лише у її свідомості. Роздуми персонажа на кшталт «Це було так дивно» та «Чи я зрозуміла це неправильно?» показують, що вона перейшла межу реального та ірреального, природного та надприродного.

Безсоння, яким вона страждала, представляє почуття провини через спогади про минуле та відчуття втрати через розбите серце в сьогоденні, але завдяки образу померлої сестри, який постав перед нею, всі негативні емоції розвіюються, адже жінка розцінює це як прощення. І перед нею з'являється ще одне видіння – двір з криницею, квітучими трояндами, качками та гусами. Двір у видінні виступає простором, що пов'язує зовнішній та внутрішній світ героїні. У цьому оповіданні образ дівчинки з видіння є дитячим спогадом героїні та рефлексією на страх самотності, а двір символізує простір спогадів та простір примирення з долею. «Коротка розповідь про подвір'я» – це твір, який, використовуючи фантастичні елементи, оповідає про внутрішній світ однієї жінки, що страждає від самотності та болю після розлучення. Але ці почуття не викликають необхідності та бажання з ними боротися. Смуток, що супроводжує жінку, присутній як факт, з яким вона нічого не вдіє.

Ще одним яскравим прикладом є твори Кіма Чунхьока (김중혁), де різні об'єкти навколишньої дійсності з'являються разом з незвичними виробами, які існують тільки в уяві автора: авторучки, які можна підточити, MP3-плеєри у формі земної кулі, що грають музику з різних країн залежно від того, як одягти навушники тощо. Кім Чунхьок дає цим виробам власні назви та вдихає життя навіть у незначні предмети у його творах. В оповіданні «Музей непотрібних речей» («무용지물박물관», 2006 р.) оповідач працює у дизайнерській компанії під назвою «Les Small», яка спеціалізується на зменшенні будь-яких речей. Компанія стає популярною після розробки радіо, яке легко вміщається в антені.

Таким чином, в оповіданні читачу пропонується спробувати переосмислити свій погляд на все те, що ми вважаємо цілком очевидним та істинним.

Загалом, творчість Кім Чунхьока вирізняється особливою увагою до неживих предметів. Можливо, у такий спосіб автор прагне донести до читача, що кожна людина, хоча і є лише цеглинкою світового суспільства, однак навіть без однієї з таких цеглинок світ був би іншим, бо не існує незначних предметів та незначних людей. Проте, з іншого боку, таку увагу до предметів можна розглядати як критику автором фетишизму в сучасному суспільстві, адже за «цифрової доби» люди менше переймаються духовним багатством, натомість задовольняються наявністю різноманітних гаджетів.

Однією з відмінних характеристик корейських фантастичних творів XXI ст. є звернення до органів чуття читача: слуху, смакових рецепторів, тактильних відчуттів, що допомагає стерти межу між реальністю та вигадкою. Прикладом є твори Пхьон Хейон (편혜영) – письменниці, творчість якої сповнено жорстоких і гротескних образів: кров і нутроці kota, гнильний запах з величезного сміттєзвалища, житловий комплекс, де вирує епідемія. У цьому дивному просторі живуть лише людські «тіла», оболонки без душі, або ж люди перетворюються на тварин, керуючись лише первісними інстинктами. Її збірка оповідань «Aoi Garden» («아오이가든», 2005 р.), книга «Попіл та червоне» («재와빨강», 2010 р.) не могли не привернути увагу читачів змістом, що шокує. Як каже сама Пхьон Хейон, їй цікаво розглядати дуальність характеру людини, бо автор досліджує душі та поведінку людей, які опинилися в екстремальних ситуаціях (землетруси, епідемії тощо). Автор представляє нове покоління письменників, яке зображує божевілля сучасності, «темну» сторону сучасної урбаністичної цивілізації. Персонажі у творах Пхьон Хейон не можуть протистояти оточенню та обставинам, у них відібрали саму можливість жити нормально, і вони блукають у вічності, не знаючи, куди йти. Події у її творах відбуваються не в Кореї, а імена персонажів абстрактні, не корейські. Можливо, письменниця хоче наголосити, що у наш час людей повинні хвилювати проблеми

не тільки «місцевого значення», а й людства в цілому. Очевидно, звернення до такої форми оповіді, де читачі відчувають дискомфорт і страх, переконує, що наша повсякденна реальність ще страшніша, ніж сюрреалістичні та гротескні описи в її творах.

Третьою прикметною рисою сучасних літературних творів з елементами фантастики є анімізація речей та «опредмечування» людей, адже нерідко головними персонажами творів стають предмети та тварини. В оповіданнях зі збірки під назвою «Бісквіт» Пака Мінгю головними персонажами нерідко виступають тварини («Дякую, і справді борсук», «고마워, 과연너구리야», 2003 р.; «Так? Жираф», «그렇습니까? 그린입니다», 2004 р.); «Скажи а-а, пелікане!», «아, 하세요 펠리컨», 2005 р.), які поводяться як люди, і таким чином стирається межа між світом людей та світом природи.

У оповіданні в жанрі наукової фантастики «Твої метаморфози» («너의 변신», 2010 р.) Кіма Іхвана (김이환) йдеться про утопічне майбутнє, де людина може повністю змінювати свою зовнішність, здатна перетворитись на вправного спортсмена з трьома руками чи стати схожою на давньогрецького атланта з бездоганними пропорціями тіла. Дійові особи твору – пара гомосексуалістів, один з яких вирішив «виправити» свою зовнішність. У кінці твору він, після численних перетворень тіла, наважився на експеримент, у якому людей перетворюють на рідину і вміщують у спеціальні пакети, через стінки яких проникає кисень, що дає можливість взаємодіяти з навколишнім середовищем. Суть такого експерименту – перевірити чи залишиться людина особистістю, не маючи звичної для неї оболонки – тіла.

Отже, у світі, де все продається, зовнішність допомагає стати «вигіднішим» товаром для суспільства, амбіційність людини перетворює її на порожню оболонку, а у погоні за зручністю та привабливістю тіла, людина забуває про душу та здоровий глузд. Така фантастична реальність певною мірою нагадує сучасність, тому оповідання «Твої метаморфози» є попередженням для людей, котрі не вміють приборкувати власні бажання. На нашу думку, залучення

алегорій у фантастичних творах допомагає авторам досягти ефекту відсторонення задля того, щоб читач подивився на себе іншими очима, побачив свій внутрішній світ, збагнув, що сучасні люди часто втрачають людяність, гуманне ставлення до інших, перетворюючись на пасивних споглядачів, що не бажають змінити суспільство.

Таким чином, ми виокремили три основні риси сучасних корейських фантастичних творів. Попри те, що вищезазначені автори використовують різні стилі та прийоми, об'єднує їх спільна тема пошуку людиною свого місця в цьому світі. Головною темою, що є наскрізною майже для всіх творів, є тема самотності, яка також притаманна корейській літературі попередніх поколінь. Але людина вже не змушена протистояти оточенню, а є індивідумом, який лише намагається збагнути сенс життя. Доходимо висновку, що твори сучасних корейських авторів, написаних згідно з постмодерною традицією, відрізняються «не корейським» поглядом на життя, що простежується в підборі назв чи імен у їх творах. Однак глибоке дослідження їхньої творчості дозволяє зрозуміти, що за сучасним трактуванням приховується саме корейське бачення світу. Адже, по-перше, персонажі філософськи ставляться до навколишньої дійсності, розуміючи, що її неможливо змінити, а по-друге, часто зустрічається класичний для традиційної корейської літератури образ мандрівника, який блукає в пошуках істини.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Проаналізувавши низку наукових джерел, ми дійшли висновків, що поняття «мала проза» не має чітких меж, а думки літературознавців стосовно питання її визначення різняться. Українська та корейська літературознавчі традиції по-різному розмежовують малу прозу, її обсяг та особливості. На формування сучасної корейської прози найбільший вплив мала китайська література, проте з початку ХХ ст. орієнтиром став Захід, що визначило вектор розвитку сучасної прози.

Однією із проблем дослідження корейської малої прози є відсутність у корейському літературознавстві поділу на жанри, а також невідповідність

вітчизняного та корейського поняття «оповідання» та «новела». Отже, теорія літературних жанрів не є однозначною, остаточно сформованою і чітко з'ясованою навіть на сучасному етапі. Зокрема, висувуються різні критерії визначення сутності жанру в теорії літератури. Одні дослідники (Шефер, Форман, Марч-Рассел, Майлхорн, Г. Хьон,) доводять, що жанротворчими є формальні компоненти художніх творів, інші (Логафер, Мей, Шувалова, Ковалів, С. Хан) вказують на важливість проблемно-змістових характеристик.

В українському літературознавстві при визначенні жанру твору визначальним чинником є внутрішній зміст. Натомість корейська наукова думка в першу чергу спирається на обсяг твору, розрізняючи сосоль малих, середніх та великих форм.

Основоположником корейської сучасної малої прози вважають Лі Інджика, який був одним із перших письменників, хто використав новелу та оповідання як форми вираження, тим самим наблизивши їх до західної літературної традиції. Його твори стали містком між класичною корейською прозою та сучасною літературою, адже він порушував соціальні та політичні питання, пов'язані з модернізацією, впливом західної культури, а також колоніальним періодом Кореї. Творчість відомих корейських письменників початку ХХ ст. ознаменувала новий етап у розвитку корейської прози, яка змістила панівну позицію поезії. Також значно збільшилася частка малих прозових форм.

Корейська мала проза, що бере початок у середньовічній прозі пхесоль, поступово трансформуючись, набула сучасного вигляду завдяки виникненню *신소설* («нової прози»), яка була проміжним етапом між традиційною та сучасною літературою, що написана корейською мовою. На поч. ХХ ст. письменники використовували методи реалізму та натуралізму, пропагували важливість зміни феодального устрою. Завдяки впливу західних ідей у літературі з'являються поняття рівності, патріотизму, свободи, прав людини тощо. Хоча вплив традиційної літератури був сильним, літературні експерименти письменників заклали основу нової сучасної літератури.

Розвиток сучасної прози відбувався нерозривно з політичною ситуацією в країні. Завдяки реформам з кін. XIX ст. корейська література вийшла на новий рівень розвитку. Особливість корейської сучасної прози полягає у тому, що кожному десятиліттю XX ст. відповідає панівна літературна течія, як відповідь політичній та соціальній ситуації у країні. Динамічно розвиваючись, корейська проза XX-XXI ст. пройшла шлях від натуралізму, реалізму, символізму, через модернізм до творів, які складно віднести до певної течії, що може свідчити про появу нового літературного напрямку. У різностильовій палітрі корейської прози кін. XX – поч. XXI ст. вирізняються ті доміанти, що мають ознаки постмодернізму – іронічність, пародійність, інтертекстуальність, розважальність у поєднанні з інтелектуалізмом, гра автора з читачем та текстом, із образністю та хронотопом.

Після закінчення Корейської війни акценти зміщуються у бік модерної літературної парадигми. Твори Лі Мунйоля, О Джонхі, Юн Деньона, що внесли у прозу такі художні засоби як потік свідомості, внутрішній діалог, а також наповнили літературу ідеями екзистенціалізму з панівною темою відчуження, знаменували зміни художніх орієнтирів та новий етап розвитку корейської літератури. Кінець XX ст. характеризується відходом від традиційних образів та тем, різновекторністю художніх пошуків, зверненням до стильових доміант різних літературних напрямів та розмиттям жанрових форм. Наголошуючи на невизначеності чітких меж парадигматики сучасної корейської «малої прози», стосовно тематики та стилістики малі форми слід розглядати нерозривно від романної творчості письменників. Хоча повне абстрагування від почасти можливого розподілу згаданих жанрових напрямів є неправомірним.

Корейська історична художня проза не має чітких жанрових меж, але її головною рисою є використання подій минулого для осмислення проблем сучасності, зокрема наслідків Корейської війни. Жіноча історична проза вирізняється фокусом на особисті переживання персонажів, що дозволяє глибше розкрити вплив історичних подій на людське життя. У 1970–1980-х рр. на

перший план вийшла психологічна проза, що відображала зміни в суспільстві та тяжіла до модернізму й реалізму.

Корейська детективна проза пройшла довгий шлях розвитку від судових оповідей XV ст. до сучасних гібридних форм, поєднуючи жанрові особливості західних детективів із традиційними корейськими мотивами. Попри довготривале сприйняття жанру як «низької» літератури, він поступово набув суспільного значення, відображаючи соціальні проблеми, моральні дилеми та філософські роздуми про природу людської поведінки. Хоча сучасний корейський детектив поступається в популярності зарубіжним бестселерам, він продовжує розвиватися, експериментуючи зі стилями та сюжетними прийомами, інтегруючи містичні та фантастичні елементи, що робить його унікальним у світовій літературі.

Сучасна корейська фантастична проза вирізняється спотворенням часу та простору, де реальність переплітається з ірреальним через сни, віртуальність та викривлення дійсності, що можна трактувати як втечу від реального світу або його сатиричну критику. Автори часто звертаються до органів чуття читача, створюючи атмосферу відчуженості та дискомфорту, а також анімізують предмети та «опредмечують» людей, що підкреслює кризу ідентичності в сучасному суспільстві. Основною темою залишається самотність, але персонажі вже не протистоять оточенню, а лише шукають сенс існування, що перегукується з традиційним корейським образом мандрівника, який блукає в пошуках істини.

Доходимо висновку, що у тематиці художніх творів проявляється зміна системи цінностей корейського народу, його способу мислення та естетичного смаку. Спостерігається також комерціалізація масової культури, що відбивається на тому як пишуть автори, та чому надають перевагу читачі.

РОЗДІЛ 2. ВІДДЗЕРКАЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО СВІТОГЛЯДУ В СУЧАСНІЙ КОРЕЙСЬКІЙ МАЛІЙ ПРОЗІ ДРУГОЇ ПОЛ. ХХ – ПОЧ. ХХІ СТ.

2.1 Чинники формування світогляду корейського народу

У сучасному науковому дискурсі нам не вдалося знайти єдиного чіткого визначення понять світогляд, менталітет, ментальність, що приводить до вільного тлумачення їх змісту в різних сферах пізнання. Внаслідок цього у межах кожної окремої наукової дисципліни виробляються власні розуміння цих понять, які відчутно різняться між собою. Хоч неспівпадіння дефініцій та інтерпретацій світогляду і менталітету є цілком закономірним, адже кожна окрема наука виводить те чи інше поняття із свого специфічного і локального емпіричного матеріалу, внаслідок чого воно має цінність лише для неї та частково втрачає цю цінність при спробі застосувати це поняття в інших галузях пізнання.

У вітчизняних та іноземних енциклопедичних словниках наводяться різні визначення поняття світогляду. У нашому дослідженні найбільш доцільним видається таке: світогляд – це сукупність поглядів, оцінок, принципів, що визначають найзагальніше усвідомлення, розуміння світу, місця в ньому людини, а також ціннісні орієнтації людини, її життєві позиції. Світогляд як складне духовне явище поєднує в собі переконання, ідеали, цілі, мотиви поведінки, інтереси, ціннісні орієнтації, принципи пізнання, моральні норми, естетичні погляди тощо (Діденко & Табачковський, 2002).

На змістовному рівні світогляд, як цілісна категорія свідомості, буває: філософський, буттєвий (уявлення про світ і місце людини в ньому); соціально-політичний, ідеологічний (громадянська позиція і система політичних поглядів), ціннісний (система норм, ідеалів і цінностей), етичний (уявлення про добро і зло тощо), естетичний (уявлення про прекрасне), прагматичний (система поведінкових стереотипів та норм поведінки) (Король, 2024). У межах цього дослідження ми звернули увагу на буттєвий, ціннісний, який розглянуто у другому розділі, та етичний, який осмислено крізь призму літератури у третьому.

У художніх творах прояв світогляду відбувається на усіх рівнях, тому задля докладного дослідження такого прояву, на нашу думку, слід звернутися до таких складових його понять як менталітет, ментальність, етнос, національний характер, ціннісні орієнтації, поступово визначивши основні світоглядні домінанти.

Зв'язок між світоглядом та менталітетом полягає у тому, що менталітет є основою формування світогляду. Менталітет надає рамки та контекст, у якому людина усвідомлює навколишню дійсність та осмислює її. Світогляд формується з урахуванням менталітету, але може бути індивідуальним і різнитися навіть усередині однієї групи людей. Менталітет може змінюватися під впливом світогляду, завдяки новим ідеям та досвіду, а також переоцінці існуючих настанов. Іншими словами, менталітет та світогляд взаємодіють і впливають один на одного у процесі особистісної та групової поведінки.

Низка дослідників вважає поняття менталітету та ментальності синонімічними, однак окремі вчені їх розрізняють. Наприклад, ґрунтовне дослідження щодо розрізнення понять знаходимо у О. Петінової, яка доходить таких висновків: «різниця у використанні термінів менталітет та ментальність у тому, що менталітет має більш загальне значення, так, це поняття доцільніше використати у сполученні «менталітет українського народу», ніж у сполученні «менталітет індивіду», в той час як поняття «ментальність» – у сполученні «ментальність особистості», «ментальність українця». І врешті, дослідниця подає таку ідею, що принципова різниця у використанні понять ментальності та менталітету невелика, і в подальшому доцільно їх використовувати як синонімічні в значенні світогляду, світосприйняття, світовідчуття, світопізнання, світорозуміння окремої особистості (ментальність), групи людей, народу, нації, етносу (менталітет) (Петінова, 2004).

Також знаходимо таке визначення ментальності – це національний тип світовідчуття, який ґрунтується на етнічних образах і символах (часто підсвідомих), що зумовлюють стереотипи поведінки, психічні реакції, оцінки певних подій чи осіб, ставлення до навколишньої дійсності. Ментальність,

власне, становить той невловимий феномен, що його можна назвати «духом народу» (Лозко, 2000, с. 67-68).

Ще одним щаблем розуміння світогляду та менталітету є поняття національного характеру. Аналіз вітчизняних публікацій свідчить про те, що науковці включають у зміст цього поняття різні складники: темперамент людей, ціннісні орієнтації, ставлення до влади, праці, оточення, певні риси, притаманні груповій поведінці. Тому низкою дослідників (І. Грабовська, П. Гнатенко, В. Кизилова) поняття «національний характер» розкривається через дотичні – «національна ментальність», «національна ідентичність», «менталітет народу» тобто як система основних для етносу настанов, вірувань, цінностей (часто підсвідомих) (Грабовська, 1998; Гнатенко, 1997; Кизилова, 2021). Глибокі структури менталітету виражаються через властивості національного характеру. Базові складові менталітету визначають його властивості, отже, і риси національного характеру, особливості поведінки.

Поняття національного характеру охоплює типові риси окремої етнічної групи, яка має спільну територію, мову, історію, культуру, звичаї, світогляд, що відрізняють її від інших. Дослідник П. Гнатенко, сформулював таке визначення національного характеру – це складна, ієрархічно організована та цілісна система психологічно-ментальних ознак і особливостей поведінки, що притаманні представникам певної етнонаціональної спільноти на певному етапі її розвитку (Гнатенко, 1997). На думку В. Кизилової, національний характер у художній літературі узагальнює національне життя, увиразнює психологію поведінки, моральні стереотипи, оголює глибинний емоційний пласт (Кизилова, 2021).

Якщо узагальнити вищезазначене, світогляд формує основу для розуміння світу та впливає на менталітет та ментальність, визначаючи основні переконання та цінності людини. Менталітет і ментальність часто розглядаються разом, описуючи когнітивні та емоційні особливості групи людей, що формуються під впливом світогляду та довкілля. Національний характер може включати аспекти світогляду, менталітету та ментальності, відображаючи стійкі культурні та поведінкові риси на рівні нації чи етнічної групи. Всі ці поняття взаємопов'язані

і разом допомагають краще зрозуміти, як колективні переконання та установки впливають на поведінку та сприйняття людей у різних культурних та соціальних контекстах.

Науковці у різних сферах намагаються проаналізувати та пояснити структуру свідомості, соціальні принципи взаємин, поведінку та комунікативні особливості корейців. Феномен корейського менталітету, його особливості та структура розглядалися у роботах Кім Чжеина (Kim, J.U., 1991), Юн Тхеріма (윤태림, 1970, 1986), Лі Инхона (Lee, E.H. 1998), Лі Гютхе (이규태, 1980, 1983), Чхве Чжунсіка (최준식, 1997, 1998), Хон Ісіпа (Hong, I.-S., 1973), М. Дойхлер (Deuchler, M. 1992) та у колективних монографіях під редакцією Кім Йони (Kim, Y. 2016), Квон Хойона (Kwon, H.-Y. 2002), та «Емоції в корейській філософії та релігії» (Chung, E. Y., & Oh, J. S., 2022).

У всіх зазначених працях висловлена думка, що менталітет корейців складався протягом багатьох століть під впливом географічних та кліматичних умов, особливостей історичного розвитку, політичних та релігійних доктрин як місцевого, так й іноземного походження.

Корейські науковці, розглядаючи світогляд, керуються наступними термінами 세계관 – світогляд, та 의식 – свідомість, і якщо перший термін є калькою з англійської (세계 – world, 관 – view), то 의식 має китайське походження та перекладається як «свідомість», але насправді виходить за межі свідомості певної особи. Це поняття включає у себе багато елементів світогляду – вірування, погляди, цінності, усе, що становить традиційну корейську життєву філософію та психологію. Дослідники поняття 의식 визнають, що їхній підхід не є науковим і що їхні висновки є «приблизними», а не науковими фактами, але вони додають, що більшість їхніх суджень проявляються у поведінці сучасних корейців (De Mente, 2012).

Також для розуміння світогляду нам вбачаються необхідними дослідження, що стосуються таких понять як 의식구조 (структура свідомості), які описано у циклі праць Лі Гютхе (이규태, 1983), 사고방식 (спосіб мислення, менталітет),

адже завдяки ним можна розкрити основні орієнтаційні цінності корейського народу.

У Республіці Корея дослідженнями у царині етноменталітету та культури займався Кім Тхегіль, який зазначав, що значні успіхи у сфері політичної та економічної модернізації, яких досягла Корея у другій половині ХХ ст., сягають корінням у минуле народу. Окрім цього, дослідник один з небагатьох, хто досліджував, як корейська художня література відображає основні цінності та світогляд корейського народу. У книзі аналізуються твори відомих корейських письменників і продемонстровано як культурні, соціальні та історичні аспекти Кореї знаходять своє вираження у художніх текстах. Основна увага автора приділена традиційним корейським цінностям (сімейні стосунки, повага до старших, колективізм та вплив конфуціанства на літературу), соціальним змінам та їх відображенню у літературі, зображенню конфліктів між традицією та сучасністю, етичні дилеми та моральні питання, які порушуються у літературі Кореї (Kim T. -K. 1990).

Серед небагатьох вітчизняних статей зазначимо статтю Є. Болдескул (2020), яка проаналізувала особливості менталітету корейців у народних казках про дурнів та виокремила основні риси корейського національного характеру.

Кожна з домінант світобачення корейського етносу поєднує у собі елементи загальнолюдського та національного. Також зазначимо, що морально-етичні цінності є частиною світогляду, однак не усі елементи світоглядної системи можна віднести до морально-етичних категорій, чим пояснюється те, що ми виокремили ці поняття та розглянули їх у окремих розділах.

Ґрунтовних наукових праць стосовно світоглядної картини корейців нами знайдено не було. Тому ми звернулися до низки праць, що присвячені культурі, комунікативним концептам, антропологічним та соціальним дослідженням і виокремили ті поняття, що є, по-перше, унікальними для корейського соціуму, а, по-друге, проявляються у всіх сферах життя корейців. Для того, щоб прослідкувати наскільки глибоко укорінилися певні світоглядні домінанти, а які

з них є такими, що не так давно проникли до корейської культури, розглянемо чинники формування менталітету корейців.

Система традиційних світоглядних і поведінкових настанов корейців являє собою складний феномен, що формувався протягом століть у результаті синкретизму місцевих релігійних вірувань (шаманізм) та розвинених релігійно-етичних систем (конфуціанство, даосизм та буддизм).

До загальнолюдських світоглядних домінант можна віднести розуміння правди, добра і зла, справедливості, віри, миру, любові, чесності, краси, мудрості тощо. Поняття загальноетнічних цінностей не протистоїть поняттю цінностей загальнолюдських, а є їх модифікацією, втіленням загальнолюдських цінностей у корейському національному світогляді. Отже, світоглядна система корейського народу, складається з :

- власне корейських уявлень про людину, суспільство, всесвіт;
- цінностей, характерних для всього далекосхідного культурного ареалу;
- прийнятих корейцями морально-етичних догматів соціального устрою, переважно неоконфуціанського спрямування, які панували у корейському суспільстві протягом кількох століть.

Дослідник Чхве Джунсік вважає основними джерелами формування корейського світогляду – шаманізм, конфуціанство та довготривалий вплив Китаю. Погляди науковця стосовно корейської ментальності базуються переважно на типології культур голландського соціолога Г. Хофстеде, де характеристики народу визначаються за сукупністю показників таких параметрів: співвідношенням індивідуалізму та колективізму; дистанцією влади; співвідношенням мужності та жіночності у діях; ставленням до невпевненості; простотою або складністю культури; відкритістю – закритістю (최준식, 1997). Ми погоджуємося з Чхве Джунсіком (1998) та вважаємо, що найбільший вплив на формування ключових світоглядних концептів корейців мають філософсько-релігійні вчення, а особливо конфуціанство.

Оскільки конфуціанство – етико-філософське вчення, то найвагомий вплив воно мало на морально-етичну поведінку корейців, яку детально

досліджено у наступному розділі цієї роботи в контексті літератури. Однак, окрім регулювання міжособистісних стосунків у суспільстві, конфуціанство має низку категорій, які безпосередньо впливають на світоглядну систему народу.

Також на світоглядну систему мали вплив і решта релігійних вчень. Найбільшого поширення із християнських течій у Кореї набуло протестантство наприкінці XIX ст. Протестанти розглядалися як носії сучасних знань у багатьох сферах. Нація потребувала цього, щоб провести модернізацію, при цьому не втративши незалежності. Місіонери, допомагаючи будувати нові школи, лікарні, здобути освіту за кордоном молодим корейцям, які надалі ставали керівниками країни і стояли пліч-о-пліч з патріотами, що боролися проти зазіхань Японії на суверенітет Кореї, грали найважливішу роль у пробудженні почуття національної ідентичності. Коли Японія анексувала Корею у 1910 р., протестантська церква служила осередком корейського націоналізму.

Окрім релігії та філософсько-етичних вчень, одним із важливих факторів, що впливають на світогляд нації є орієнтація на колектив чи індивідуальне «я». Дослідники Шім та ін. (Shim, 2008, с. 31) виділили основні орієнтири у вираженні власного «я» у колективістських та індивідуалістичних культурах:

<i>Колективістська</i>	<i>Індивідуалістична</i>
Спільна мета	Особиста мета
Культура сорому	Культура провини
Залежність від контексту	Незалежність від контексту
Горизонтальна система стосунків	Вертикальна система стосунків
Максимізація розрізнення «свого/чужого»	Мінімізація розрізнення «свого/чужого»
«Зберегти лице інших»	«Зберегти власне лице»

Східні культури вважають колективістськими, де обов'язковими є дотримання традицій, почуття обов'язку, послух, що сприяє збереженню єдності групи, гармонійним відносинам та взаємозалежності між її членами. У таких культурах групові норми є важливішим регулятором поведінки, ніж соціальні установки, і протиставлення себе загалу є неввічливим та небажаним. Окрім

цього, у конфуціанстві ставлення до ближнього має ключове значення, тому невід'ємним поняттям корейського менталітету є так зване «우리», що перекладається дослівно як «ми», «наш». Це поняття має відображення у мові, адже для корейців, у низці ситуацій, не прийнято казати *мій, моє, моя*, натомість вживається займенник *наш*.

Автори книги «Changing Korea» зазначають, що у антропологічних дослідженнях різних культур існує поділ їх на «культури сорому» та «культури провини». У перших єдиним шляхом звільнення від провини є зізнання та спокутування гріха, тобто, щоб скинути тягар гріха, треба бути чесним, відкрити правду (Shim, 2008). На противагу цьому, Р. Бенедікт висловлює думку, що у «культурах сорому» оточення радше схвалює хорошу поведінку, а не зізнання провини. Тому основним у таких культурах є уникнення поведінки, що могла би призвести до почуття сорому, внаслідок чого людина завжди повинна контролювати свої вчинки, слова, стримувати власні почуття (Benedict, 2005). Також дослідники зазначають, що провини не потребує оточення, а сором – виникає лише у контексті соціальних відносин. Особа може відчувати провини й на самоті, а сором є реакцією на критику оточуючих (Shim, 2008).

Прикладом поведінки, що призводить до почуття сорому може бути не дотримання одного із п'яти типів принципів стосунків за конфуціанськими доктринами. Наприклад, не дотримання правил «синівської шанобливості» призводить до сорому не лише одного члена родини, а й усього роду.

Автор праці «Korean mind» вважає, що хоч сьогодні суспільство, від сім'ї до уряду, більше не є повністю авторитарним, і, очевидно, спосіб мислення корейців постійно змінюється, але все ще існує достатньо традиційних рис характеру, які легко впізнати в усіх корейців, навіть тих, хто отримав освіту за кордоном або працював за кордоном і став помітно вестернізованим. Більше того, існує межа, за якою світогляд корейців навряд чи зміниться, незалежно від того, наскільки інтенсивно, або як довго вони піддаються впливу інших культур (De Mente, 2012). Корейці вважають лише частину свого традиційного світогляду негативним і таким, що вони хотіли змінити. Вони не тільки задоволені

більшістю рис свого «національного розуму», а вважають їх найкращими та пишаються ними.

Р. Колс порівнюючи традиційні корейські цінності (які автор окреслює як «до 1960-х рр.») з американськими, підкреслює їх різкий контраст (див. Табл. 3).

Табл.3

<i>Традиційні корейські цінності (до 1960 р.)</i>	<i>Головні американські цінності</i>
Прийняття долі	Контроль за оточенням
Стабільність, традиція	Зміни та прогрес, розвиток
Пріоритет людським стосункам, гармонії	Пріоритет часу та його контролю
Орієнтація на групу	Індивідуалізм, незалежність, приватність
Право первородства	«Допоможи собі сам», удосконалення
Співпраця	Суперництво
Орієнтація на минуле	Орієнтація на майбутнє
Формальність, протокол, ритуал	Інновація, відхід від форми
Відсутність прямої, «збереження лиця»	Прямота, відкритість
Філософські роздуми	Практичне застосування
Духовність	Матеріалізм

Дослідник також зазначає, що приблизно після 1965 р. традиційні цінності почали трансформуватися, зауважуючи, що частина цінностей залишилася стабільною, особливо у сфері соціально-політичних відносин, тоді як інші зазнали значних змін, які сприяли економічному підйому з 1960-х років. Також автор підкреслює взаємовплив цінностей та економічного розвитку. Чим більше зміни цінностей впливали на економічний розвиток, тим сильніше економічні та технологічні сили сприяли змінам у системі цінностей (Kohls, 2001).

Ще один підхід до визначення основних цінностей корейського народу пропонують Юн та Вільямс, які співвідносять шаблі піраміди потреб Маслоу, риси американського та корейського народу, завдяки яким відбувається їх реалізація, та корейські концепти, що відображають прояв цих рис на мовному рівні (див. Табл 2).

Табл. 2

Базові людські потреби (за Маслоу)	Риси американського народу	Риси корейського народу	Відповідний концепт у корейській мові
Фізіологічні	Фізична сила	Внутрішня сила	한
Безпека	Рівні права (індивідуалізм)	Моральна пристойність (ієрархічна гармонія)	충효
Любов, дружба	Повага до особистого життя	Очікування взаємодії з іншими	정
Самоповага	Особисте лице	Публічне лице	체면
Самовираження	Результат залежить від власних здібностей	Орієнтація на цілісність людини (whole person oriented process)	덕, 철

Тобто концепція Маслоу слугує основою для відбору ключових слів корейської культури (Yoon & Williams, 2015, с. 243).

Одним із джерел дослідження менталітету певного соціуму є здобутки культури, зокрема художня література. Вчений Ф. Мейер у статті «Історія літератури та історія менталітету» (Meyer, 1989) посилається на праці П. Аріє, Р. Райхардта, Ж. Делюмо, М. Вовеля, Л. Стоуна, та наводить міркування вчених щодо зв'язку історії з літературою. Він зазначає, що літературні тексти використовують як «документи» історії менталітету, адже вони не тільки відображають ментальні структури, а й розкривають складні взаємозв'язки між ними. Наприклад, церемонія поховання ілюструє ставлення до смерті, але саме

література може показати, як це ставлення пов'язане з іншими ментальними структурами, такими як концепції власності чи родини, що може бути продемонстроване лише у літературі. Це робить літературні тексти незамінним джерелом для розуміння соціальних і культурних процесів. Однак науковець підкреслює, що дослідники, звертаючись до історії менталітету, часто лише виокремлюють певні теми, наприклад, робота, родина тощо, не намагаючись співставити його з різними соціологічними теоріями (Meyer, 1989, с.59-60).

Наукове осмислення праць щодо зв'язку менталітету та літератури низки вітчизняних та іноземних вчених (М. Гончаренко, О. Забужко, І. Вечоркін) підтверджує думку, що задля осягнення особливостей національного менталітету необхідно дослідити ставлення народу до навколишнього світу, особливості поведінки, спосіб мислення. Однак робити висновки щодо базових рис національного менталітету лише за низкою творів є передчасним. Тому лише глибокий аналіз літературних текстів за різними аспектами, наприклад, індивідуальність, родина, суспільство; релігійність; радість – щастя – страждання; ставлення до роботи та дозвілля; вікові особливості; ставлення до смерті; опозиція чужий – свій; природа, простір, час та історія дає можливість виявити особливості світогляду та менталітету певного народу.

Оскільки матеріал нашого дослідження обмежується малою прозою окресленого періоду, ми зупинимося лише на окремих концептуальних засадах корейського менталітету. Безперечно, наведений у роботі перелік характерних особливостей корейського національного менталітету жодним чином не претендує на вичерпність, а лише узагальнює власні спостереження автора дослідження над тим, які саме з усіх можливих компонентів національного менталітету найяскравіше віддзеркалює сучасна корейська художня література. У науковій та науково-публіцистичній літературі існує значна кількість різноманітних класифікацій складових частин корейського національного менталітету, розроблених фахівцями з різних країн, які, розглядаючи це питання під різними кутами зору і з різних наукових позицій, об'єднують їх під такими узагальнюючими назвами, як: «система складників національного менталітету»,

«система традиційних корейських цінностей», «специфічні риси національного характеру та мислення» тощо.

Опрацювавши низку джерел корейських дослідників Кім Чжеина (Kim, J.U., 1991), Юн Тхеріма (윤태림, 1970, 1986), Лі Гютхе (이규태, 1980, 1983), Чхве Чжунсіка (최준식, 1997, 1998), Хон Ісіпа (Hong, I.-S., 1973), а також Т. Шіма та ін (Shim, T. et al. 2008), Р. Колса (Kohls, 2001), Де Менте (De Mente, 2012), Юна та Вільямса (Yoon & Williams, 2015) ми дійшли висновку, що різні дослідники по-різному виділяють ключові риси корейського менталітету, тобто не існує одностайної думки стосовно того, які з них вважати «власне корейськими», а які – ні. Науковці, розглядаючи різні аспекти корейського суспільства, сходяться на думці, що низка світоглядних доктрин є сталою та повільно змінюється, натомість інша є рухливою, та швидше зазнає змін. Однак формуванню ціннісних орієнтирів найбільше сприяло конфуціанство та релігійний синкретизм. Тому серед усіх рис корейського світогляду ми виокремили такі, що мають найбільший вплив на сучасне суспільство, що підтверджується думкою численних науковців, а також знайшло відображення у прозових творах сучасної корейської літератури. Письменники у художніх творах передають національне світосприйняття корейського народу. У всіх літературах насамперед простежується уявлення народів про походження світу та будову Всесвіту. Сюжети творів, авторські відступи, опис звичаїв, поведінки героїв сприяють розкриттю ментальних чинників.

Отже, світогляд корейського народу сформувався під впливом низки культурно-історичних, релігійно-філософських і соціальних чинників. Географічні та історичні умови відіграли визначальну роль у формуванні менталітету корейського народу. Розташована на півострові, Корея опинилася на перетині торгових шляхів і культурних впливів сусідніх цивілізацій, зокрема Китаю, Японії та країн Центральної Азії. Водночас природна ізоляваність через моря та гори сприяла збереженню унікальної національної ідентичності та формуванню консерватизму. М'який клімат, багатство природних ресурсів і

сприятливі умови для сільського господарства забезпечили основу для осілого способу життя, який вплинув на цінність землі, праці та родинних зв'язків. Природні катаклізми, такі як повені чи засухи, сформували стійкість і здатність корейців адаптуватися до складних обставин. Історичні виклики, зокрема періоди зовнішніх вторгнень, боротьби за незалежність і тривалих ізоляцій, загартували національний характер, підкресливши важливість єдності, самозбереження та наполегливості. Постійне протистояння зовнішнім загрозам сприяло розвитку культурної автономії та прагнення до самостійності.

Таким чином, географічні та історичні умови стали основою для формування ключових аспектів світогляду корейців, таких як цінність гармонії з природою, прагнення до збереження традицій і здатність адаптуватися до змін. Релігійно-філософський чинник, який розглянуто у наступних підрозділах також відіграє важливу роль у формуванні корейської ідентичності. Синтез шаманізму, буддизму, конфуціанства та даосизму став основою для унікального менталітету, що поєднує прагнення до гармонії з природою, духовну рефлексію та соціальну відповідальність.

Отже, корейська світоглядна парадигма є частиною азійської, яка, в свою чергу, засновується на моральному вченні, ідеї самовдосконалення завдяки певному способу життя, тобто дотриманню певних норм та правил, цінності сім'ї, гармонії, порядку, досконалості, любові до держави, поклоніння предкам. Такі умови сформували унікальний корейський світогляд, що базується на балансі між традицією і відкритістю до нового.

2.2 Релігійний чинник у світоглядній картині світу корейців та його вплив на літературу Республіки Корея

Як було зазначено вище, релігійний синкретизм є одним із найбільших чинників формування корейського світогляду. Принципи панівних релігійних систем у Кореї по-різному виражаються у сучасній малій прозі. Тому ми розглянули основні ідеї шаманізму, буддизму та даосизму та їх втілення у прозових літературних творах.

Автохтонна система релігійних вірувань, шаманізм, визначила для корейців систему координат повсякденного життя. Як зазначає І. Семенюк (2013), посилаючись на праці інших вчених, прояв впливу традиційної релігії на корейський менталітет відчувається і сьогодні. По-перше, у переконанні, що надприродні сили впливають на все, що відбувається навколо. У шаманізмі наголошується на тому, що духи мешкають усюди, і від них залежить процвітання у житті, довголіття, здоров'я, багатство, репутація тощо. По-друге, у консерватизмі, який пояснюється небажанням змінювати навколишнє оточення, з надією на «вищі сили». По-третє, у прагматизмі – усі прохання до духів пов'язані із потребами щоденного життя, направлені на здійснення матеріальних прагнень (Семенюк, 2013). За словами Чхве Джунсіка, шаманізм був основною релігією для простих людей протягом усієї історії Кореї, а буддизм і конфуціанство були прерогативою вищих верств населення (최준식, 1998). Про значний вплив шаманізму свідчить той факт, що і досі чимало корейських письменників у творах пов'язують шаманізм із корейською автентичністю, часто протиставляють іншим релігіям, відбувається опозиція традиція-сучасність.

У ХХІ ст. у Республіці Корея шаманізм сприймається як невід'ємна частина культурного коду корейців, оскільки шаманські уявлення про могутність духів з давніх-давен відігравали важливу роль і дійшли до наших днів без помітних змін. Корейський шаманізм вирізняє те, що служителями культу здебільшого є жінки, *мудан*. У художніх творах серед персонажів зустрічаються шаманки, які з часів держави Горьо (918–1392) до другої пол. ХХ ст. були прошарком людей, яких зневажають. Письменники часто описують спосіб життя шаманок, їх внутрішній світ, традиції, церемонії, стосунки з людьми з різних прошарків.

У творах Пак Вансо часто зустрічаються шаманські мотиви. У творах, що присвячено сучасному суспільству, продемонстровано значні зміни у всіх сферах життя корейців, проте підкреслено, що діяльність шаманок, як і раніше, користується попитом. Так, у оповіданні «Сон маріонетки» («꼭두각시의 꿈», 1977 р.) мова йде про молоду шаманку, до якої записуються на прийом батьки,

освічені люди, які покладаються на могутність духів. Шаманка ворожить і вказує, куди слід вступати їх сину-абітурієнту.

В оповіданні «Як їх багато!» («저렇게 많아요!», 1975 р.) Пак Вансо знайомить читачів із новим типом шаманки, що має диплом бакалавра (зазвичай, шаманки не мали гарної освіти), але описує її в непривабливому світлі: *Дружина моя хоч і шаманка, але сама у всіляких там духів не вірить. Насправді, я знаю, моя дружина – шарлатанка. Але вона дуже добре заробляє гроші* (박완서, с. 28). У цьому оповіданні Пак Вансо зображує мистецтво шаманки, яке в наші дні перетворюється на товар та спосіб збагачення. Письменниця через образ шаманки показує втрату людиною віри.

У збірці Хан Синвона «Дочка вогню» («불의 딸», 1983) об'єднано п'ять повістей, головні персонажі яких – шамани чи їхні нащадки. Однойменна повість зі збірки «Дочка вогню» починається з того, що персонажа «я», дівчину, яка живе у Сеулі, звільняють з посади журналістки, і вона починає страждати від психологічних проблем, тому вирішує поїхати на батьківщину своєї матері, щоб знайти рідного батька.

Оповідання має рамкову структуру та розкриває походження головного персонажа. У рідній місцині її батьків, «я» дізнається про минуле родини від коваля, який жив з її матір'ю в минулому. Мати «я» – шаманка, яка проводила різні ритуали з вогнем. Таким чином, «вогонь» також є важливим символом, який постійно зустрічається у творі, як елемент, що очищує усе навколо. Тут вогонь символізує життєву силу, силу духу та любовну пристрасть, яка може спонукати людину як на подвиги, так і на злочин.

Пошук родичів по лінії матері пов'язаний із пошуками власної ідентичності, а пошук батька має більше історичного та етнічного значення. Батько «я» – теж шаман, який загинув під час боротьби за незалежність від Японії. Через смерть чоловіка мати божеволіє і помирає. Наприкінці твору «я» усвідомлює себе дитиною шаманів і вирішує стати шаманкою, щоб утішити духів

своїх батьків. Новела змальовує страждання та порятунок від цього страждання людини, яка намагається знайти власне коріння, зрозуміти дух нації.

Цей твір на глибинному рівні показує процес, у якому людина завдяки пошуку своїх предків знаходиться в пошуках власної ідентичності, окрім цього події розгортаються в трагічному соціальному та історичному контексті. На нашу думку, шаманська тема була обрана автором з метою наголосити на самотності корейської нації, пошуку особистості та національної ідентичності, заснованої на протиставленні християнства, як привнесеної «чужої» релігії, та шаманізму, власне корейського, традиційного вірування. Наприклад, у оповіданні Пак Ёонні «Темні часи» («암흑 시대», 1957), в якому молода жінка, яка втратила на війні чоловіка і з вини лікарів ще і малолітнього сина, намагається знайти втіху спочатку в християнській церкві, а потім у буддійському храмі, але не знаходить. Вона помічає презирливий погляд старої монашки, незадоволеної сумою принесеної пожертви, бачить, як та, проводячи обряд поминання сина, байдуже розспівує молитви, і думає: «Якщо вже на те пішло, краще було б замовити камлання вмілої шаманки» (박경리, с. 132).

Отже, шаманізм настільки глибоко проник у світогляд корейців, що став частиною їхнього культурного коду та зміг зберегти традиційні риси. Наявність у шаманських ритуалах містичних елементів, які корейці можуть зрозуміти й розпізнати, так само як і мотив сну, допомагають читачам поринути за межі буденності у світ художньої вигадки. Також шаманські мотиви звертають увагу корейців на те, як важливо пам'ятати власне коріння, свою історію.

Наступним компонентом релігійного світогляду корейців є буддизм, який зосереджується на покращенні внутрішнього світу особистості, а також на вихованні таких загальнолюдських цінностей, як милосердя, доброта та піклування про інших (Tudor, 2012; Chung & Oh, 2022 с. 83). Буддизм, що розповсюдився з Китаю, привніс у корейське світосприйняття віру в потойбічне життя, ідею відповідальності індивіда за власну поведінку, смирення та ідеал благодійності. Один із головних орієнтирів у буддизмі – не завдати шкоди

оточенню (Koo & Nahm, 2007, с.163). У художній літературі вплив буддизму можна прослідкувати на тематичному рівні, адже письменники, які прагнули до поглибленого самовираження, детального розкриття людських почуттів, зверталися до ідей буддизму. Роль особистості в суспільстві, взаємини людини та середовища, ступінь людської свободи стали центральними питаннями, які вперше підняв Кім Манчжун у корейській середньовічній літературі та зберегли свою актуальність і сьогодні.

Відбиток на формування корейського світогляду має даосизм – комплекс наукових та філософських поглядів, метою яких є пошук безсмертя. Даосизм обмежено вплинув на духовний універсум корейців, оскільки багато його положень безпосередньо перегукувались із шаманізмом. Проте ідеї довголіття, безсмертя увійшли до арсеналу корейської культури. Деякі корейські народні вірування походять від вчення Лао-цзи, що проникло у Корею за часів Трьох держав. Найбільш яскраво вплив даосизму проявляється у таких рисах національного характеру корейців, як гіпертрофоване прагнення до щастя, довголіття, а також поширений культ здоров'я (Chai, 1977, с. 183-190). Стосовно літератури, то даоське розуміння світу знайшло відображення у міфі про Тангуна, з якого бере початок корейська міфологія. Абстрагуючись від фабули міфу його можна звести до вираження ідеї єдності бога і людини, що відома у корейській філософії як «*홍익인간*» (благо для людства, доброзичливість до людей).

Релігійний синкретизм дозволив корейцям гнучко інтегрувати різні ідеї та пристосовувати їх до своїх потреб. Взаємодія даосизму з буддизмом призвела до такого явища, як даосько-буддійський синтез на основі шаманізму, що допомогло знайти баланс між духовним і матеріальним. Вплив окремо даоської та буддистської філософії на корейську прозу прослідкувати досить непросто, але обидва вчення мають низку спільних ідей, які протягом століть знаходять відображення як у традиційній, так і сучасній корейській прозі. Дослідник Лі Чонин висловлює думку, що ідея безсмертя, що прийшла з даосизму, стала основою для виникнення китайської, а як наслідок і корейської, фантастичної прози (이종은, 2001).

У літературі даосько-буддійське світобачення привнесло тенденцію зображення персонажів «від героя до людини», що навіяна буддійським розумінням місця людини у світі і прямо протилежна «ідеальному» герою за конфуціанським баченням. Відповідно до ідей буддизму, життя розглядається як страждання, тому людина має позбутися потягу до матеріальних цінностей і стати на шлях просвітління, щоб таким чином піти за межі страждань, які існують у земному житті.

Незважаючи на те, що сучасні автори використовують різні стилі і прийоми, їх об'єднує спільна тема пошуку людиною свого місця в цьому світі. Головною темою, що є наскрізною майже для всіх творів, є тема самотності, яка також притаманна корейській літературі різних жанрів. Але людина вже не змушена протистояти оточенню, а є індивідумом, який лише намагається збагнути сенс життя. Таким чином, твори сучасних корейських авторів, написаних згідно сучасної постмодерної традиції, відрізняються, здавалось би, «некорейським» поглядом на життя, що простежується в підборі назв чи імен у творах, стилем життя персонажів. Однак глибоке дослідження творчості письменників дозволяє зрозуміти, що за сучасним трактуванням приховується саме корейське бачення світу. Адже, по-перше, персонажі по-філософському ставляться до навколишньої дійсності, розуміючи, що її неможливо змінити, а по-друге, часто зустрічається класичний для традиційної корейської літератури образ мандрівника, який блукає в пошуках істини. Це також є проявом буддистсько-даоського світобачення, коли письменник заглиблюється у особисте життя персонажів, описує їх почуття та переживання, радощі та страждання, духовні пошуки та пристрасті. Часто персонажі сучасних творів, втративши риси сильної особистості, з чітко вираженою життєвою позицією, поринають у світ сумнівів, духовних переживань. Буддійська концепція в літературі дозволила побачити в літературному персонажі, насамперед людину, зі своєю долею, зі своїм внутрішнім світом, де виникає конфлікт між природними людськими почуттями та громадянським обов'язком у конфуціанському розумінні.

До інших впливів даосько-буддійського світогляду можна віднести прагнення до гармонії, між людиною та природою, людиною та людиною. Унікальною рисою корейської ментальності іноземні вчені зазначають так званий культ природи, що є визначальною засадою життя всього суспільства (Ковальчук, 2016). Принципи буддизму наголошують на ставленні до природи з повагою, на якомога найменшому втручанні в природу. Фундаментальною опозицією даоського вчення є «природність – цивілізація». Буддійсько-даоські ідеї втілилися у численних образах природи у літературі, а тема зв'язку людини з природою є однією з традиційних у класичній корейській літературі. Однак, вона і дотепер не втрачає актуальності, хоча змістові акценти дещо змістилися.

Спираючись лише на кількість прозових творів, що торкаються теми природи, доходимо висновку, що збереження природи має для сучасного корейського суспільства чимале значення. У корейців природа передусім асоціюється з горами, сільськими дорогами та пейзажами. Це спричинено тим, що з горами, зокрема, пов'язано багато епізодів корейської історії, міфів, легенд, звичаїв та традицій.

З давніх-давен мудреці селились у далеких горах, туди йшли конфуціанські вчені, там же, зазвичай, розташовуються буддійські храми. У корейців існує такий вислів «Гора – це не тільки природне уособлення Кореї, а й обличчя її культури, обличчя її історії» (Пак, 2019). З горами пов'язаний початок корейської історії. Першопредок корейського роду походить від гірської ведмедиці, яка волею Творця перетворилася на жінку. Від неї народився Тангун – легендарний засновник держави Чосон. Окрім цього, культ предків у корейців пов'язаний з горами – місцем їхнього вічного проживання. Саме тому померлих родичів прийнято ховати у горах. Тобто ставлення до природи є саме тією традиційною рисою, яка змінюється досить повільно.

У XXI ст. тема природи не втратила актуальності, особливе ставлення корейського народу до природи рідної країни практично не змінилося. З трепетом автори пишуть про сільську місцевість, вони так само стурбовані її майбутнім. Проте, можна побачити і відмінності. Якщо в середині 1990-х рр.

акцентувалася увага на смутку з приводу дедалі більшого віддалення людини від природи, що розкривалася через проблему відтоку людей із села, але при цьому все ще відчувався вплив традиційних цінностей, то у ХХІ ст. авторів дедалі більше турбує екологічна ситуація. Тому на сучасному етапі літературу, що присвячена темі природи, можна поділити на два види: 1) пов'язана із індустріалізацією, віддаляння від природи, 2) література про стурбованість саме проблемами екології (еко-література). Екологічні твори виходили з критичного усвідомлення екологічних проблем, викликаних диктатурою уряду Пак Чонхі через індустріалізацію та швидкий розвиток промисловості. Чимала кількість праць Кім Воніля, Хан Синвона присвячена так званій «екологічній тематиці» (환경생태 소설). Наприклад, новела «Роздуми про бекаса» («도요새에 관한 명상», 1979 р.) Кім Воніля присвячена розкриттю негативних наслідків модернізації. У творі зокрема порушується екологічна проблема: близько 100000 тон заводських відходів скидалися у річки, що завдавало шкоди людям та перелітним птахам. Цей твір є одним із найуспішніших у висвітленні цієї теми. Одночасно з індустріалізацією району Тонгнамської затоки проживання у дельті диких птахів опинилося під загрозою. Головний персонаж новели є студентом-активістом і єдиним борцем, який повідомляє народу про незаконні викиди та токсичні відходи. Зібравши докази, він звертається до місцевої влади. Через свого героя автор намагається викрити наслідки індустріалізації.

Але найбільше буддійсько-даоські ідеї, на нашу думку, втілилися завдяки екзистенційним мотивам у корейській малій прозі. Екзистенційна проза широко представлена у світовій літературі. Однак у корейській має свої особливі риси, що пов'язано у першу чергу з буддійським світобаченням, яке впливає на корейський менталітет. Загалом, серед визначальних рис екзистенціалізму є домінування категорії абсурдності буття, страху, відчаю, самотності, страждання, смерті. Самотність та відчуження є ключовими мотивами багатьох сучасних творів корейської прози.

У традиційній Кореї лише представники елітарних прошарків мали доступ до високих посад. З приходом нової ери обмеження для кар'єрного зростання зникли. Через це вплив грошей на свідомість та настрої корейців посилювався, а матеріальні цінності почали переважати над духовними потребами. Система цінностей стрімко змінювалася, і разом з нею змінювалися погляди на традиційні норми поведінки. Розривалися зв'язки між людьми, втрачалось гуманне ставлення до ближнього та відчуття причетності до колективу. Проблеми, що пов'язані з індустріалізацією: швидка урбанізація, нерівноправність різних верств населення, дегуманізація суспільства знайшли відображення у сучасній корейській прозі. Тому теми інтроспекції, пошуків свого «я», самотності та відчуження стали особливо актуальними у творах корейських письменників ХХ ст.. Зазначимо, що звернення до цієї теми є традиційним у середньовічній корейській літературі, та неодноразово зустрічається у творчості письменників давнини.

У сучасній літературі екзистенційний феномен набув значного поширення серед молодих письменників 1960-х років як наслідок пережитих подій: корейської війни та військового перевороту. Корейські автори переживали «екзистенційний вакуум», тому часто змальовували у своїх творах такі теми, як відчуженість, порожнеча, самотність, спустошеність (А. Пак, 2020).

Для творчості корейських екзистенціалістів характерними є використання художніх засобів потоку свідомості та внутрішнього монологу, а також символічність образів, де особлива увага приділяється значенню кольорів, запахів, звуків. Застосування таких прийомів не було новим для корейської літератури, одним із перших серед письменників Кореї прийом «потік свідомості» застосував Лі Сан у 1940-х рр., однак якщо тоді це були саме літературні пошуки, що йшли всупереч традиціям, то у 1970-х рр. звернення до таких художніх засобів дозволяло глибше описати реалії та проблеми тогочасного суспільства. Екзистенціалізм проявився у творах Кіма Тонні, Чхе Інхуна, Лі Мунйоля, О Чонхі, де персонажі не знаходять підтримки у оточення,

відчувають себе покинутими та непотрібними, що врешті призводить до втрати особистості.

Одним із авторів екзистенційної прози є Кім Синок та його твори «Спроба життя» («생명연», 1962 р.), «Щоб зрозуміти сестру» («누이를 이해하기 위하여», 1963 р.), «Подорож до Мучжину» («무진 기행», 1964 р.) де дійовими особами є індивідуалісти, які живуть у тривожному, однак нецікавому для них оточенні та не відчувають відповідальності за своє життя. У оповіданні «Подорож до Мучжину» розповідається про чоловіка на ім'я Юн Хіджун, директора фармацевтичної компанії, який одного разу вирішив відвідати провінційне місто, де пройшло його дитинство – Мучжін. Проте жодні зустрічі, події у місті та навіть відвідування могили померлої матері не викликають у нього почуттів – він «відсторонений» від зовнішнього світу, який наче огорнутий туманом. У Мучжині він зустрічає дівчину Інсук, яка «задихається» у провінційній глушині, однак у неї немає можливості вибратися звідти. У персонажів зав'язується роман, однак він не набуває розвитку. Хіджун закохується та завдяки цьому відчуває, як повертається до свого «я», втраченого у щоденних турботах у місті. Врешті, чоловік хоче забрати дівчину із собою до Сеулу, однак телеграма від дружини повертає його до реальності. Хіджун пише листа Інсук, де описує, як їм буде добре вдвох у місті, але розриває листа та покидає Мучжін.

У цьому творі ідеї західного екзистенціалізму сплелися із буддійською філософією. У «Подорожі до Мучжину» головним персонажем описані його власні дії та емоції, а структура твору подібна до буддійської притчі про монаха, що заблукав. Так, коли Юн Хіджун прогулюється зі своєю новою знайомою вздовж берега ріки, йому здається, що жаб'яче квакання сягає неба та об'єднується із зірками воедино. Емоційний підйом персонажа можна порівняти із досягненням просвітлення у буддизмі. Переживши радість та страждання, герой замислюється над сенсом буття, значенням слави, кохання та багатства. Оповідання закінчується трагічно, головний герой не може протистояти оточенню та змушений у погоні за багатством та престижем відмовитися від

пошуків власного «я». У творі протиставляються реальний світ, де людина заклопотана і самотня та ілюзорний світ, де панують справжні цінності, справжнє «я».

Одним із письменників, який отримав широке визнання у 1980-х рр., є Лі Мунйоль (이문열). Проза Лі Мунйоля охоплює широкий спектр тем, серед яких конфлікт ідеологій, релігія та традиційна для Кореї героїка. Однак у центрі всіх його творів залишається людина, її внутрішній світ, переживання та проблеми. Деякі мотиви проходять крізь усю його творчість, зокрема теми самотності, відчуженості та нерозуміння з боку суспільства. Дослідники відзначають, що саме проблема самотності є наскрізною у його творчості.

Лі Мунйоля часто називають консерватором, який глибоко шанує східні традиції та критикує вплив західної культури на Корею. У його творах відчутний вплив конфуціанства, що проявляється як у створенні персонажів, так і в побудові сюжетів та навіть у виборі імен героїв. Однією з характерних рис його творчості є звернення до образу «природної людини», яка веде просте життя, протиставляючи його світу, сповненому фальші. У його творах часто зустрічається протиставлення «природного» та «фальшивого», де останнє символізує сучасне суспільство.

Усі притаманні автору принципи написання творів, на нашу думку, якнайкраще можна проілюструвати на прикладі оповідання «Безіменний острів» («익명의 섬», 1982 р.). У творі чоловік головної героїні побачив репортаж про підпільну танцювальну залу та нарікає на розбещеність сучасного суспільства. Тоді ж дружина згадує один період із свого життя, коли вона, молода вчителька, приїхала до віддаленого гірського селища, де усі мешканці були між собою родичами. На зупинці вона зустріла чоловіка з дещо шаленим поглядом, на ім'я Ке Чхоль. Жінка стає свідком кількох сутичок, які відбулися між жителями та Ке Чхолем, і поступово доходить висновку, що Ке Чхоль – місцевий бабій. При цьому всі жителі селища, у тому числі й чоловіки, спокійно ставляться до його існування. Ке Чхоль – це і є той «безіменний острів», у якого час від часу

знаходять втіху місцеві жінки. Образ цього персонажа уособлює приховану частину суспільства, ті вади, на які люди часто прагнуть заплющити очі.

Структура твору нагадує детектив: читач поступово дізнається нові деталі про життя селища. Події початку оповідання розгортаються пізніше за основну частину, що створює ефект ретроспективного викладу. Це дає можливість читачу, по-перше, самостійно здогадатися, яку роль виконує Ке Чхоль, а по-друге, на початку оповідання подано ідею, висновок, мораль всього оповідання, які промовив чоловік головної героїні. Тобто Лі Мунйоль прагне донести до читача власне ставлення до сучасних норм моралі. Тут можна прослідкувати подібність до середньовічного корейського жанру пхесоль, в якому автори за допомогою простих побутових оповідей «повчали читачів».

Ще однією характерною рисою творчості Лі Мунйоля є використання оповіді від першої особи. Це не лише сприяє зануренню у внутрішній світ персонажа, а й дозволяє авторові ще більше підкреслити власну позицію щодо певних соціальних явищ.

Таким чином, оповідання «Безіменний острів» розкриває особливості прози Лі Мунйоля: пріоритет ідеї у творі, багатошаровість змісту, а також звернення до загальнолюдських тем. Образ «безіменності», який зазвичай асоціюється із сучасним містом, письменник розглядає як універсальне явище, притаманне всьому людству. Крім того, детальні описи та увага до внутрішнього світу героїв підтверджують романтичну спрямованість його творів.

Пошуки власного «я» хвилюють і персонажів творів Юн Деньона (윤대녕). Це, переважно, самотні люди, що живуть у невеликій квартирі великого міста, у своєму «маленькому» світі. Зображуючи картину життя великого міста 1990-х років, Юн Деньон одночасно показує нестерпність самотності. Його герой, від імені якого ведеться розповідь, – це представник нижчих верств суспільства, який живе нічим не примітним життям, але завдяки випадковій зустрічі несподівано для себе проявляє нові для себе риси характеру. Однак твори Юн Деньона не тільки про світ, який можна пояснити за допомогою раціонального мислення. Події, що розгортаються у творі «Кроки світла» («빛의 걸음걸이»),

1998 р.) схожі на подорож у задзеркалля, у підсвідомість персонажів оповідань. Одного разу оповідач виявляє, що його повсякденне життя «отруєне ранами». Завдяки жінці, яку він випадково зустрічає, у його душі знову відкриваються забуті, загосні, здавалося, рани, які він вже давно сховав у глибини своєї свідомості разом з відкинутими амбіціями. Жінка, що випадково йому зустрілася являє собою іншу сторону самого оповідача, зворотний бік його «Я». Юн Денъон використовує у творах інноваційний для корейської літератури прийом: він занурюється в глибини внутрішнього світу своїх героїв, веде розповідь від першої особи. Характерна особливість творів Юн Денъона полягає у вишуканості та чистоті його мови. Автор часто звертається до символізму в оповіданнях. Наприклад, майже у всіх творах постійно присутній білий колір, що позначає яскраву мить, мить між життям і смертю. Оповідання «Кроки світла» занурює читача у глибини буття, туди, де білий колір перетворюється у «рух світла» (Chung, 2006).

Таким чином, у творах 1970-1990-х рр. персонажі ховались від повсякденної метушні, занурювалися у себе. У творах, що написані після 2000-х рр., як наприклад, у оповіданнях Кім Міволь (김미월) персонажі завдяки матеріальним предметам замінюють спілкування з людьми, живуть усередині себе іншим життям, створюють свій власний віртуальний «рай». Автор описує не самодослідження внутрішнього світу, а «нових особистостей», які живуть у власному світі. У творах Кім Міволь тема індивідуального раю для персонажів часто стає нав'язливою ідеєю, проте життя у такому світі не є способом сховатися від реальності. Простір такого раю обмежується внутрішнім світом окремого індивідуума.

У першій збірці малої прози та однойменному оповіданні «Гід у Сеульській печері» («서울동굴가이드», 2007 р.) Кім Міволь оповідає про самотню дівчину, що живе у кошівоні¹ і працює гідом у штучній печері під назвою «Сеульська печера». Її робота полягає у тому, щоб супроводжувати учнів

---

¹ Кошівон (кор. 고시원) – невелика кімната, що здається.

молодшої школи у неправдоподібній штучній печері. Структура «Сеульської печери», де вона працює, схожа на структуру кошівона: вхід і вихід знаходяться в одному місці, тому точки відправлення і прибуття збігаються. Вхід у кошівон, який є і виходом з нього, – це скляні двері. Автор таким чином демонструє, що у просторі, де вихід є входом, дорога не має сенсу, тому що вона там може бути лише одна. У замкненому просторі пошуки шляху безглузді, а роль провідника – є оманною, так само як і у павільйоні «Сеульська печера» необхідність роботи гіда. Печера є символом замкнутості, закритості, таємності, але у цьому оповіданні поєднується образ печери з образами «віртуального світу», «сучасного Сеула» і тим самим доповнює його образами сучасності, яка немає шляху. Періодичне погіршення самопочуття дівчини-гіда пов'язані з двома яскравими спогадами з її минулого. Перший спогад про те, як вона побачила на піску біля моря загиблу жінку з дівчинкою у руках, а другий – про страх, який вона відчула, коли навчалася в університеті під час експедиції у печеру, де опинилася в абсолютній темряві. Але насправді основою цих спогадів є захований образ матері, яка загинула, рятуючи іншу дівчинку.

Отже, кошівон, де кімнати з тонкими перегородками, виявляється місцем, закритим для спілкування з іншими, сусіди нічого не знають один про одного. Кім Міволь, описує «кімнату» нового покоління молодих людей, які відмежувались від суспільства, малює образ «малого раю» самотніх людей. Цей «малий рай» не втішає людину в її самотності, а допомагає змиритися з фактом, що вона непереборна. Автор демонструє, що самотність – це не настрій, а реальність життя, і таке розуміння формує нову естетику існування молоді. Автор показує нам не образ вольової людини, яка бореться з негараздами, а боротьбу людини за мінімальну внутрішню свободу, до якої вона йде шляхом байдужості й апатії. Тут індивідуум не є сильним суб'єктом, що мандрує світом як забажає, а сам створює обмежений простір своєї волі. Проза Кім Міволь демонструє, що «активність пасивності» є в сучасній прозі своєрідною естетикою існування людини.

Переважно відчужені та ізольовані персонажі оповідань Квон Йосон (권여선) – люди, що перебувають у стані патологічного самовідчуження та самоізоляції, внутрішній світ яких наповнений психологією саморуйнування. Типовий приклад – персонаж Лора з оповідання «Коли прийде осінь» («가을이 오면», 2005 р.), яка через сором та ненависть до мами, замикається у собі та впадає в істеріку, вирішивши перетворити свою душу на «справжнє пекло». В оповіданнях Квон Йосон детально описує психологічні портрети людей, які повні хаосу та роздвоєності, патологічні тріщини їх внутрішнього світу, які непомітні за мирним повсякденним життям. Ще одним прикладом є оповідання «Сезон рожевого банта» («분홍 리본의 시절», 2007 р.) у якому головний персонаж на ім'я О Йонхі, випадково зустрівши свого знайомого часів навчання в університеті на прізвисько Чу, заводить дружбу з ним і його дружиною, але на тлі їх спілкування поступово проявляється лицемірство всіх трьох. Про це свідчить, наприклад, те, що подружжя Чу стверджувало, що «не захоплюється м'ясом» однак кожен раз із задоволенням з'їдало м'ясні страви, які готувала головна героїня оповідання. Пізніше Чу знайомить Йосон з жінкою Кім Сурім, яка вагітна від нього. Йосон знаходиться поруч з Сурім поки та робить аборт. Після цього жінка раптово висловлює усе подружжю Чу, однак викрикуючи слова, розуміє, що гнів адресований як слухачам, так і самій собі. Тобто у творі продемонстрована криза ідентичності, як одна із прикметних рис екзистенційної прози.

Отже, даосько-буддійський вплив на світогляд корейського народу найбільше втілюється у низці тем сучасної літератури: це зв'язок людини з природою та у екзистенційній прозі. Чимало корейських письменників, починаючи з 1960-х років, звертаються до внутрішнього світу людини. Екзистенціалістська ідеологія спонукала корейських письменників приділяти особливу увагу художньому зображенню трагічного становища особистості у суспільстві відчуження та самоізоляції. У сучасних творах піднімаються питання взаємодії особистості та суспільства, людини та сенсу її життя, становища та ролі

у світі, розкриваються питання самотності та відсутність ідеалів, а все це підкріплюється особливими осмисленнями етнокультурної унікальності корейського народу. У сучасній корейській літературі екзистенційна проза переосмислюється авторами, у тому числі з погляду на традиційні етнокультурні настанови та цінності корейського народу.

2.3 Реалізація емоційних концептів 汗 (*хан*) та 惝 (*чон*) у сучасній малій прозі

Однією з головних особливостей «високої» літератури за китайським каноном, є те, що вона спирається на так званий принцип *хан*, що був прикметною ознакою художнього письменства в Кореї з давніх-давен. Виражається цей принцип в описі нескінченного смутку та страждань. Серед літературної інтелігенції Кореї склалося стійке переконання, що лише сум і страждання гідні зображення у художньому творі. Немає нічого прекраснішого і вагомішого за ці явища для опису в літературі. Ставлення до життя як до зосередження усілякого горя та трагедій нав'язане, вірогідно, буддистською та даоською етикою. Але якщо, наприклад, у класичній японській середньовічній літературі буддизм створює атмосферу легкого смутку про минущість земної краси, що втілилася в естетичній категорії «*моно-но-аваре*», що означає «сумне зачарування речей», то принцип *хан* передбачає по-справжньому трагічне сприйняття життя. Лише «справжня», високорозвинена людина може отримати такі почуття, переживати важкі випробування долі, приймати весь «бруд» життя. А веселощі та радість – це доля простолюдинів. Твори, написані за принципом *хан*, окремі письменники вважають основою всієї корейської літератури (Lim J., 2019). Тому сучасні корейські художні твори, які успадковують деякі риси традиційної літератури, видаються досить депресивними, похмурими, сповненими скорботи і туги. Персонажі таких творів не знають, що таке щастя, насолода, веселощі.

Окремі дослідники (Son, 2000; Park I., 2022; Grinker, 1998; Lim 2019) називають *хан* 한(恨) одним із ключових понять корейського менталітету. Поет Ко Ин описав *хан* як універсальну рису корейського характеру: «Ми корейці народилися з лона *хан* і вирости у надрах *хан*». Ко розглядав *хан* як негативну емоцію, накопичену протягом історії Кореї через іноземну агресію, колонізацію та бідність (고은, 1980, с. 306). Саме слово *хан* не позначає власне корейське поняття або характеристику, особливо в контексті інших азійських мов і територій, де використовується китайське письмо. Однак у Кореї воно набуло «етнонаціоналістичного» та особливого значення (Chi Kim, 2017, с. 264).

Дослідники вважають, що *хан* як риса корейського менталітету виникла в результаті симбіозу двох факторів: 1) історико-геополітичного положення (викликане вторгненнями сусідніх держав на Корейський півострів, який тривалий час був під владою сусідніх країн); 2) конфуціанської етики, яка мала значний вплив на корейське суспільство протягом багатьох століть, та передбачала чітку ієрархію, що означало обмеження свободи діяльності, пересування тощо особи у ній (Налімова, 2017). Окрім цього, на прийнятті долі та реальності такою як вона є наголошують основні постулати буддизму та даосизму, що також мають значний вплив на світогляд та формування національного характеру корейців.

Науковці по-різному підходять до етимології та значення цього слова. Лі Гютхе пояснює, що слово *хан* має сіно-корейське походження і складається з двох частин 심 (心, шім) «серце, душа» та 간 (艮, ган) «зупинитись, заспокоїтись» та умовно перекладається як туга, скорбота, жаль (이규태, 1983, с. 200). Сон Чанхі (Son, 2000), який ґрунтовно досліджував це поняття, зазначає, що *хан* – це ідеограма 恨, в основі якої зображено дерево, коріння якого знаходяться глибоко під землею. Тому *хан* використовується для опису стану людини або людей, які пережили або зазнають страждання, але біль, рани та шрами не завжди очевидні або видимі, оскільки вони виникають глибоко в серці людини. Прояв людини в колективній свідомості може з часом стати видимим і очевидним. Подібно до

того, як хвору кореневу систему можна не одразу виявити за зовнішнім виглядом дерева, *хан* – це перш за все те, що люди відчують і зберігають у собі, а не те, що вони, проявляють. Таким чином, за Соном *хан* означає страждання розуму чи серця та боротьбу з глибоким емоційним або духовним болем, який або отруює, або навпаки живить людину (коли *хан* вирішується, але вирішення *хан* трапляється дуже рідко) (Son, 2000).

Термін походить від китайської концепції глибокої ненависті та образи по відношенню до агресора, почуття туги та невдачі, позбавитися від якої можна тільки через помсту. Але у корейській світоглядній картині *хан* є пасивним, тобто не потребує миттєвих дій, виявлення агресії, адже включає у себе і відчуття надії на краще. *Хан* включає в себе тугу, смуток неминучості того, що відбувається і почуття безсилля. Але такі страждання у житті необхідні, оскільки дозволяють отримати цінний життєвий досвід, впевненість, які допомагають людині переносити труднощі у майбутньому. Адже життя кожної людини складається з низки різноманітних перешкод, неприємностей, складнощів, які треба подолати. Успіх приходить лише після пережитих випробувань і негараздів. Автори книги «*Two lenses on the Korean ethos*» вважають, що завдяки *хан* у корейському менталітеті проявляються такі риси характеру, як терпіння, мужність, стійкість (Yoon & Williams, 2015, с. 244-245).

Лінгвіст Чонг Техьон (1988) писав, що через тривалий період накопичення *хан* не так легко зникає; *хан* не залежить від об'єкта чи причини, і переживається пасивно, як тілесний біль. Він також наголошував, що *хан* – це горе безпорадних жертв, таких як жінки, пригноблені конфуціанськими цінностями та соціальними структурами періоду Чосон. На противагу цьому, літературознавець Чхон Іду виявив позитивний аспект *хан*, стверджуючи, що у ньому «вміщено як негатив, так і трансцендентність». Він розглядав *хан* як багатогранний емоційний «комплекс», який містив як «світлі», так і «темні» сторони (천이두, 1998).

Підводячи підсумок, Кім Янге пропонує наступне визначення *хан*: це колективна емоція корейського народу, яка вкорінена як у суспільстві, так і в особистості та успадковується поколіннями. Цей пригнічений емоційний осад

накопичується через повторюваний процес переживання багаторівневих страждань через екзистенційні умови та оточення, які перешкоджають спільноті чи людям реалізувати повний потенціал і позбавляють їх засобів для усунення або виправлення причин. *Хан* також є динамічною енергією, яка може бути спрямована, конструктивно або деструктивно, на інших або на себе (Y.A. Kim, 1991, с. 10–11).

Нам Хьо Лім, використовуючи трактування Маргріт Пернау, називає *хан* емоційним концептом (Hye Lim, 2019, с. 55-56). Лі Хьодже зазначила, що «хан – це не одне почуття, а комплекс почуттів, що включає обурення, жаль, відмову, агресію, тривогу, самотність, тугу, смуток і порожнечу. Воно навіть охоплює такі суперечливі почуття, як ненависть і любов» (이효재, 1978). Частина науковців (Пак Ільчун, О.Збир, Чан Хісон) називають *хан* емоцією.

Серед корейських дослідників поняття *хан* у літературі зазначимо Но Оран (노오란, 2011), Янг Чінчхе (양진채, 2015), Пак Сонгчхон (박성천, 2007) та Н. Ні (2010), які науково осмислили його у художніх, у тому числі поетичних, творах окремих авторів та зазначили, що корейська література загалом може бути описана як література смутку.

Отже, серед усіх концептів корейської культури, на нашу думку, одним із головних є *한*, адже на його формування та глибоке вкорінення вплинула, перш за все, корейська історія. Корейська творча інтелігенція вихована у переконанні, що лише печаль та страждання гідні художнього зображення. Адже і у конфуціанстві явне вираження почуттів вважалося ознакою невігластва та було неприйнятним. Поняття *хан* також пов'язане з жіночою долею. Жінка у корейській традиції завжди стояла нижче чоловіка у соціумі, підпорядковувалась чоловіку. І оскільки жіночі твори вважались «низькою» прозою, де канони були менш жорсткі, то одні з перших проявів концепту *한* можна знайти у жіночій літературі. Однак поступово межі терміну розширилися і у ХХ ст. перестали асоціюватися зі стражданнями жінки. Китайська лексема 恨 поступово трансформувалася, набула нового значення та стала основою світовідчуття для

декількох поколінь корейців. У прозі останніх десятиліть, завдяки популярності екзистенціалізму, актуальність концепту не вгасає. Висвітлення цього поняття у літературних творах, на нашу думку, відбувається у двох площинах – перша з яких пов’язана зі смутком та перегукується з ідеями європейського екзистенціалізму, виявляє фаталізм, притаманний корейському народу.

Наприклад, у творах Лі Чхонджуна (이청준), серед яких цикл оповідань «Пісні Західного краю» («서편제» 1976 р.) про складну долю мандрівних співаків – брата і сестру. Традиційний горловий спів *пхансори*, з яким виступають персонажі, за словами автора твору, пронизаний почуттям прихованого смутку та душевного болю, так само як і життя персонажів. Батько сімейства добре володіє мистецтвом *пхансори* та навчає своїх дітей. Але через певний час традиційний національний спів стає зовсім непопулярним. Хлопець відмовляється продовжувати навчання та тікає з дому. Для того, щоб так само не вчинила донька, батько осліплює її. Дівчина змушена продовжувати співати, адже це єдина можливість заробляти гроші на життя. Через багато років брат знаходить рідну сестру в невеликому провінційному трактирі, де вона виступає з піснями.

У творі неодноразово зустрічається ідея фатуму, безвиході, смутку. Однак саме ці негативні почуття надають життєвих сил, а подолання труднощів загартовує персонажів. Більшість корейських дослідників погоджується, що від звичайного смутку *хан* відрізняє наявність трансцендентності, «очищення розуму», тобто людина повинна звільнити свою душу від гніту образи та подолати деструктивні емоції, замінивши їх конструктивними. У збірці «Пісні Західного краю» також відбувається сублімація почуття смутку *хан* у спів *пхансори*. Дослідниця творів письменника Пхьо Сумін вважає, що персонажі завдяки *хан* знаходяться у пошуках власного «я» (표수민, 2006).

Твір Ха Гинчхан (하근찬) «Страждання двох поколінь» («수난 이대», 1957 р.) оповідає про трагічні долі батька Мандо, що пережив японську окупацію та втратив праву руку, а також його сина Джісу, який втратив ногу під час

Корейської війни. Розповідь починається з того, що Мандо йде на станцію зустрічати свого єдиного сина з війни, переповнений оптимізму та надії. Він планує зустріти сина на вокзалі, а потім повернутися додому на святкову вечерю. Як це часто трапляється в корейській художній літературі, все йде не так, як міг би очікувати Мандо, і їхній шлях додому з Джінсу є непростим. У оповіданнях Ха Гинчхана персонажі часто мають фізичні вади, внаслідок війни. Пак Шіхьон аналізуючи твори автора, дійшов висновку, що мотив фізичної вади є проявом декількох категорій корейського менталітету. Перш за все, на думку Пак Шіхьона, завдяки каліцтву персонажів, чоловіки, які сприймають свою трагедію як неминучу долю, уособлюють прояв категорії *хан* (박시현, 2022). Персонажі творів Ха Гинчхана не розчаровані фізичними вадами, а радше налаштовані на подолання нещастя, на оптимізм.

Особливо гостро поняття *хан* відчувається письменницями, що описують становище жінки у корейському суспільстві. Дослідниця Лі Йонхі зазначає, що *хан* є ключовою ознакою корейської жіночої літератури (Y.-H. Lee, 2002). Таким прикладом слугує оповідання Пак Вансо «Зимова прогулянка» («겨울에 나들이», 1975 р.). Події твору відбуваються на тлі післявоєнного розколу країни, розповідаючи історію жінки, яка вирушає у зимову подорож на самоті. Починається твір з того, що головна героїня «Я», увійшовши до художньої студії свого чоловіка та побачивши, що він малює портрет їхньої дочки з такою емоційною інтенсивністю, пригадує його минуле – втечу з Півночі з донькою, де він залишив першу дружину та батьків. Шукаючи усамітнення, вона їде до гарячих джерел Оньянгу. Відчуваючи відчуженість та ревності, вона залишає курорт після однієї ночі та знаходить більш теплий прийом у готелі біля мальовничого озера. Там власниця корчми та її літня свекруха, відома як бабуся Но-Но, діляться своїми історіями про воєнні часи та стійкість людей. Зрештою, подорож жінки, як і оповідь старої жінки, можна назвати процесом усвідомлення того, що життя, яке вона прожила, віддано підтримуючи свого чоловіка та дочку, які постраждали від ран Корейської війни, не було даремним. У цьому процесі

автор показує, що страждання нації, спричинені війною, можна зцілити та подолати через родинну любов і людське ставлення один до одного.

Загалом, *хан* у жіночій прозі широко представлено у творах письменниць Пак Вансо, Ин Хігьон, Сін Гьонсук, де протест проти несправедливого ставлення до жінки не висловлюється шляхом прямого викриття патріархальних засад у сім'ї та суспільстві. Автори просто розповідають про долі своїх героїнь, які страждають від бідності, утисків свекрухи або відсутності уваги з боку чоловіка. Але підтекст цих життєвих історій очевидний: жінки вже не бажають залишатися безправними істотами, вони хочуть бути гідними членами суспільства. У фіналі персонажі залишаються з надією на краще майбутнє. Тобто *хан* виражається завдяки несправедливому ставленню до жінок, але, врешті вирішується шляхом надії на краще майбутнє.

У творах ХХІ ст., незважаючи на зміни суспільства, також наявний принцип *хан*. У оповіданні «Смак мате» («마테의 맛», 2007 р.) письменниці Чон Хани (정한아) описано непросте життя корейської родини від імені доньки, яка вчиться та багато працює, щоб мати змогу оплатити навчання. Сюжет розгортається не лінійно, сучасні події перемежуються спогадами головної героїні. Поступово читач дізнається, що призвело до тих умов, в яких живе родина. Батько дівчини ніколи не доводив справи до кінця, тому коли він звільнився з чотирнадцятого місця роботи, напередодні олімпіади у Сеулі 1988р., він вирішує, що родина має емігрувати в Аргентину. Латинська Америка стає новим притулком для сім'ї, хоча й не надовго. У результаті економічної кризи жити у країні стає небезпечно, через це родина втрачає дитину – молодшого брата героїні. Сім'я змушена повернутися до Сеулу, де доводиться тяжко працювати. Батько працює водієм старенького таксі, мати – касиром у цілодобовому магазині, а донька підробляє на двох роботах, щоб оплатити навчання у магістратурі. Дочку переслідують тривоги, через це вона уві сні постійно їздить на велосипеді. Прокидаючись, вона страждає від болю у м'язах, ніби насправді крутила педалі. Але персонажі не втратили надії на краще, усі

тривоги полишають їх коли вони їдять аргентинські страви та п'ють чай мате. Тобто поняття 恨 персонаж намагається подолати завдяки діям (наприклад, катанню на велосипеді уві сні).

У кінці розповіді донька, дорогою додому, споглядаючи неонові вивіски Сеулу, каже, що «освітлення не вимикається, і від цього неможливо полишити надію». Читач відчуває, що жага до надії має у своїй основі біль глибокого відчаю. Тобто *хан* актуалізується у творі завдяки аргентинським стравам та чаю мате, як на початку твору персонажі сподівалися на краще життя у Аргентині, так і пізніше розпивання мате надає їм оптимізму. Таким чином, чим складніше життя персонажів, тим сильніше їхня надія та витривалість.

На думку Янг Чінчхе, подолання персонажами *хан* відбувається завдяки трансформації його у примирення, угамування своїх бажань, перетворення розчарування в реакцію, а також завдяки сатирі та гумору (양진채, 2015, с. 109). Ми також знайшли підтвердження тому, що почуття *хан* долається персонажами у різний спосіб. Персонажі намагаються подолати колективну травму через збереження пам'яті про загиблих та осмислення пережитого насильства, звертаються до мистецтва як способу вираження та подолання *хан*, або через конфлікт і примирення з родиною чи суспільством у пошуках способу зцілення та розуміння себе. Таким чином, чимала кількість сучасних творів підтверджує, що 恨 є одним із ключових понять корейського світогляду, яке по-різному актуалізується у творах.

Емоційний компонент чон (정) у корейському світогляді

Поняттю *хан* науковці часто протиставляють *чон* – 정 (情) як два головних компоненти міжособистісних стосунків корейців. Перекласти українською мовою це поняття досить складно, адже приблизно воно перекладається як прив'язаність чи любов, однак *чон* дещо абстрактніше, оскільки його можна відчувати стосовно членів родини, тварин, місць, знайомих або сторонніх людей тощо. Більшість дослідників (이진우, 1999; 최주호, 2009; C. Chung & Cho, 2006)

вважають *чон* емоцією, емоційним станом, яке включає такі поняття як почуття, любов, пристрасть, залежність, прихильність та інші. Водночас *чон* не позначає якусь конкретну емоцію, а виникає у результаті контактів, що повторюються, тривалого безпосереднього спілкування і переживання спільного досвіду (최상진 & 이장주, 1999). Це взаємна прихильність, відчуття близькості та спорідненості, бажання дбати один про одного і щедро ділитися, безмежна довіра, впевненість у тих, хто поруч, відчуття причетності до певного колективу. Слово може використовуватися і щодо місць або навіть речей, до яких людина звикла і прикипіла душею в результаті накопичення *чон*. Важлива властивість *чон* – його сталість: відчуття *чон* формується і наростає поступово, повільно, непомітно, тихо. Виникнувши, воно навряд чи зникне – іноді тільки розлука з людиною дозволяє усвідомити, наскільки глибокий ваш духовний зв'язок (정운현, 2011)

К. Чун з колегами зазначає також відмінну рису емоції *чон* – «розташування» *чон*, здається, знаходиться між індивідами; це, здається, головна відмінність у порівнянні з іншими емоціями». Також на рівні мови, говорять «*чон* проникає у мене» (정이 들다), а не «я відчуваю *чон*». Як правило, *чон* діє через пасивне проникнення, а не відчуття (С. Chung & Cho, 2006).

За визначенням корейських дослідників, *чон* – один з фундаментальних компонентів корейського менталітету та темпераменту, що лежить в основі будь-яких міжособистісних зв'язків, чи то відносин між родичами, подружжям, друзями або сусідами. *Чон* також нерозривно пов'язаний з добротою, турботою, щедрістю, жертвністю, прагненням допомагати, вмінням дякувати та прощати (양진채, 2015; 최상진, 2000). Дослідник корейської культури Лі Джину зазначає, що при визначенні корейського національного характеру саме *чон* відрізняє корейців від інших народів, та вважає *чон* найбільшою цінністю й одним з головних елементів, що формує корейський характер та культурну сутність (이진우, 1999, с. 59).

Однак це поняття не є ідеалістичним, абсолютно гармонійним – *чон* містить і взаємне роздратування, що неминуче при тривалій взаємодії. Це знайшло відображення в прислів'ях: наприклад «від сварки і *чон* міцніє» підкреслює, що часом потрібно посваритися, щоб стати ближчим. Тобто негативні почуття, таким чином, також входять у сферу *чон*.

Наукові розвідки концепту *чон* відбувалися через призму психології, культурології, однак і досі не було окремих досліджень які б стосувалися прояву його у літературних творах. Найбільш повною є робота дослідників Уільямс та Юн, які, розглядаючи ключові концепти корейської культури, серед інших, виокремили *чон* як один із головних (Yoon & Williams, 2015). Також науковці подали типи *чон* та висловили окремі міркування стосовно прояву його у художніх фільмах Республіки Корея. Ще однією значною науковою розвідкою є книга Чонг Унхьона (2011) «정이란 무엇인가?», де описано кожен із видів та походження *чон*.

Корінням поняття сягає конфуціанських настанов, а згадки про нього зустрічаються у джерелах епохи Гьорьо (918–1392). Науковці К. Чун та С. Чо зазначають, що *чон* існує у культурах Кореї, Японії та Китаю, та позначається єдиним ієрогліфом китайського походження 情. Однак, дослідники дійшли висновку, що цей ієрогліф має різні відтінки значення: у китайській мові наголошується вірність та взаємність, у японській – це почуття, симпатія. Натомість у корейській мові 정 має більше нюансів та найширше значення, що об'єднало у собі всі тлумачення слова, наявні у китайській та японській мовах (С. Chung & Cho, 2006). Ми також вважаємо, що походження 정 у всіх трьох культурах єдине, однак саме у Кореї він став одним із головних ментально маркованих.

Лі Джину також наголошує на унікальності прояву *чон* у корейській культурі, вважає його одним із найдавніших символів сутності корейського народу та основою взаємовідносин у Кореї. Будь-які близькі стосунки між людьми – подружжям, сусідами, родичами, друзями – закріплюються і

пов'язуються емоцією *чон*. Лі описав корейський народ як «спільноту», що пов'язана *чон* протягом тривалого часу та надає великого значення в побудові особистісних відносин у Кореї. Крім того, значення концепту *чон* охоплює всі рівні життя – від простого настрою, або емоції, до загальної культури та способу життя (이진우, 1999, с. 45). К. Чун та С. Чо зазначають, що слова, на позначення емоційних проявів у європейських мовах: депресія, неспокій, щастя тощо, описують індивідуальні почуття особистості, натомість *чон* – це емоція за участю двох чи більше осіб (С. Chung & Cho, 2006). Люк Кім, порівнюючи його з поняттям «кохання», вказує на те, що *чон* позначає гендерно нейтральний, пасивний та більш первинний і примітивний спосіб любити (L. Kim, 1996). Отже, *정* не має повних відповідників у жодній іншій мові, а тому його номінація, зазвичай, не перекладається іншими мовами, а запозичується з корейської. Таким чином, поняття *чон* є унікальним у корейській культурі.

Чон є сплавом складних і різноманітних емоційних проявів. Поняття *чон* включає тугу, братерську любов, дружбу, прощення, великодушність, жертву, турботу. З іншого боку, до нього входять пристрасть, потяг, але разом з тим гнів, обурення, агресія, ненависть. Подібні «негативні» почуття також належать до сфери *чон*, бо якщо немає *чон*, то не виникають і ці емоції, адже байдужість не викликає гніву чи агресії. Про важливість поняття *чон* у емоційній сфері корейців свідчить той факт, що це слово входить до складу багатьох корейських слів, які часто використовуються в повсякденному мовленні. Наприклад: 무정(мучон) – безсердечність, 열정 (йольчон) – пристрасть, 동정 (дончон) – співчуття, 걱정 (кекчон) – збудження, 진정 (чжинчон) – щирість, 순정 (сунчон) – чисте кохання, 다정 (дачон) – душевність, 역정 (йокчон) – агресивність тощо.

За типологією Лі Джину, *чон* поділяється на: 모정/부정 – любов матері/батька, 인정 – любов між братами та/і сестрами, 우정 – між друзями, 예정 – між коханцями, 부정 – у подружжі. Також існує *чон* стосовно місць та предметів навколишньої дійсності (이진우, 1999).

Прояв цього концепту можна знайти у чималій кількості сучасних корейських творів. Прикладом слугує оповідання «Найщасливіший момент у житті» («화양연화», 2013 р.) Гу Хьосо (구효서) про стосунки Бонхана та Сонджу, що не мають ані продовження, ані кінця. Одного дня Бонхан спонтанно вирушає подивитися на цвітіння сливових дерев. Він телефонує Сончу, яка живе у сусідньому місті та пропонує зустрітися. *«За цими словами щось приховувалося. Він ледве стримався, щоб не сказати, що їде дивитися на цвітіння сливи. Він знав, що від Кваньяну до Гуре близько. Насправді, він їхав, щоб побачити Сончжу. Слива була просто приводом»* (Gu, 2017, с. 88-90).

Бонхан і Сончжу разом вчилися в університеті, проте зараз вона заміжня, а він – неодружений. Під час куцих діалогів між персонажами читач поступово дізнається історію їх відносин. Бонхан у студентські роки був закоханий в Сончжу, але через боязкість Бонхана їхні стосунки так і не склалися.

Між персонажами Бонханом і Сончжу протягом усього твору є невисловлені емоції, які вони виражають завдяки інакомовності, іронії, алегорії. Дорогою вони заїжджають у ресторан пообідати. І знову замість вираження власних почуттів вони обговорюють страви у ресторані. Щойно діалог доходив до більш інтимних тем, Бонхан та Сончжу різко змінюють тему. Для заповнення пауз у діалозі Бонхан цитує відомих поетів: Тхвеге, Мацуо Басьо, Йоса Бусона, Шін Хима.

Побачити квіти сливи персонажам оповідання не вдається, адже коли Бонхан, який вивчав корейську філологію, згадав рядки з класичного вірша про цвітіння сливи у другому місяці року, забуває, що там мова йде про другий місяць за місячним календарем, і відправляється у сливовий сад на місяць раніше – у лютому. Діставшись, врешті, саду, чоловік і жінка бачать візерунок на каменях у саду, що нагадує опалі пелюстки. Коли Бонхан і Сончжу побачили не справжні квіти, а лише відбитки на камені, вони, ніби змовившись, подивилися один одному в очі, і цей погляд був хоч і коротким, але глибоким і пронизливим. Читач розуміє, що почуття головних героїв, яким не судилося перерости в щось більше, все ще живі. Але знову їм обом бракує сміливості

висловити, що вони відчують. На нашу думку, це типова ілюстрація концепту *чон*, адже персонажі оповіді не зізнаються один одному в коханні, і тим самим зберігають його. І «недомовленість» лише підсилює ці почуття.

Оскільки події у оповіданні відбуваються в сучасності, то привертає увагу звернення до традиційних символів та класичних висловлювань: «Слива і в холод не продасть свій аромат», «сливовий струмок», «не промерзнеш до кісток – не відчуєш терпкого аромату сливового квіту», «квітковий візерунок на камені». Автор постійно вдається до образу квітучої сливи. Загалом, квіт сливи символізує стійкість, триумф, а також довголіття, самотність, чистоту та красу. Квіти сливи вважалися символом мудрості, мудрої людини, яка знаходиться у одвічному пошуку істини.

Але, на нашу думку, у цьому оповіданні завдяки образу сливових квітів, які знову і знову зустрічаються у творі, проявляється концепт *чон*, як «невимовність» у коханні двох персонажів.

Прояв *чон* знаходимо і у творі «Поворот» («모서리», 2013 р.) письменниці Юн Сонхі (윤성희). Оповідання починається з того, що головний персонаж Йом повертається додому з дня народження дядька. У квартирі, де він живе один, спить його шкільний друг Чжо. Коли Йом зняв собі окреме житло, Чжо купив електронний замок для дверей і встановив код – день свого народження, після чого приходить до цієї оселі, коли заманеться, як до себе додому. Чжо підробляв у ресторані своїх батьків, а влітку почав зустрічатися з дівчиною, тому до початку зими не з'являвся у Йома. Трохи пізніше з'ясовується, що дівчина його кинула.

Розповідь складається з буденних розмов двох молодих людей, з яких ми дізнаємося, що обидва хлопці не можуть знайти роботу. Але, незважаючи на це, друзі піклуються один про одного і співпереживають один одному. Йом і Чжо близькі друзі ще зі школи, але що за відносини між ними – найбільша недомовленість розповіді. Вони чи то просто друзі, то чи, може бути, їх стосунки ближчі.

Йом носить з собою фотографію двоюрідного брата, який загинув ще до його народження. Він фотографує свого друга Чжо у такій самій позі, в якій стоїть на знімку покійний двоюрідний брат. На нашу думку, такі стосунки можна трактувати як прояв *우정*, *чон* між друзями. Підтвердженням цьому слугує ще один епізод. Молоді люди усю ніч гуляли та випивали, а вранці Чжо збирається поїхати додому, і Йом пропонує зварити другу суп. Таким чином, двоє друзів ставляться один до одного, як до брата, ставши ближче, ніж справжні члени родини. На нашу думку, такі стосунки можна назвати проявом поняття *정*, як багаторічна прив'язаність двох людей один до одного.

У оповіданні «Страждання двох поколінь» син і батько дорогою додому заходять у шинок де батько замовляє для себе чарку, а сину миску локшини, просить господиню додати туди кунжутної олії, а потім наполягає на тому, щоб син з'їв ще одну порцію. Дослідник Янг Чінчхе (2015) вважає, що скумбрія та локшина в цьому творі символізують любов батька до сина, піклування у нещасті, їжа є елементом, що передбачає можливість подолання незгод і конфліктів, засіб примирення батька і сина. Тобто завдяки їжі відбувається прояв одного із типів *чон* – це батьківський *чон* (*부정*). А шинок служить певним простором, де відбувається об'єднання Мандо та Чінсу, а алкоголь діє як каталізатор, який перетворює відчай на надію.

Янг Чінчхе наполягає, що у сучасній корейській малій прозі аналізуючи вчинки та психологію персонажів можна побачити прояв таких понять як *хан* та *чон* різними способами (*양진채*, 2015). Загалом, корейський народ не зосереджувався на обуренні чи критиці образи, а докладав зусиль для перетворення її в енергію життя. Це свідчить про те, що хоча корейці мають багато причин для *хан*, вони намагаються подолати його з позитивом, завдяки *чон*.

Отже, у сучасних корейських творах присутні різні прояви концепту *чон*: батьківський, дружній, між чоловіком та жінкою. Художня форма втілення цього поняття надає оригінального суб'єктивного забарвлення різним його аспектам та

виражається завдяки художнім деталям та вчинкам персонажів. Тобто концепт *чон* є глибоко вкоріненим у менталітеті та одним із основних у світоглядній системі корейського народу, що відображено у численних художніх прозових творах сучасної літератури Республіки Корея.

Ми дійшли висновку, що реалізація емоційних концептів *хан* та *чон* у сучасній корейській малій прозі свідчить про їхню важливу роль у відображенні національного світогляду та культурної ідентичності корейців. *Хан*, як концепт глибокого жалю, пригніченого болю, нездійснених прагнень найчастіше проявляється через долі героїв, що зіштовхуються з втратами, соціальною несправедливістю чи історичними травмами. *Чон*, навпаки, репрезентує глибокий емоційний зв'язок між людьми, заснований на прив'язаності, співпереживанні та довірі, створюючи особливу атмосферу взаємин між персонажами. У сучасній корейській малій прозі ці емоційні концепти тісно переплітаються, формуючи багатошарові наративи, де переживання героїв відображають соціальні, історичні та моральні виклики. Автори використовують символіку та художні прийоми щоб передати напругу та глибину людських почуттів. Таким чином, *хан* і *чон* є не лише емоційними домінантами національного світогляду а й важливими елементом у корейській літературі.

2.4 Віддзеркалення корейського національного характеру у сучасній прозі

Особливості кожного народу проявляються у низці рис, одні з яких висуваються на перший план, а інші є менш помітними. Тому в будь-якому національному характері можна виділити риси загальнолюдські, загальноетнічні, групової поведінки та побутово-життєві.

У поширеному дискурсі про те, що робить корейців остаточно корейцями (і, отже, унікальними), стандартним підходом є опис «корейства» як певного набору «архетипів» (원형) (김용운, 1994) або «кодів» (강준만, 2006), «етос» (Yoon & Williams, 2015), або, ідеал 선비 (конфуціанського вченого) вказують основою, що визначає метафорично «ДНК» корейців (한영우, 2010).

Корейське слово 민족성 (яке перекладають як національність, етнічність, національний характер, національний чи етнічний стереотип) та визначається як певна унікальна характеристика нації, у процесі її становлення та розвитку, завдяки впливу культури (국립국어원). Цей термін видається нам найбільш точним аналогом поняття «національного характеру».

Вичерпних систематичних досліджень про національний характер або психологічні особливості корейців небагато, але окремі дослідження були проведені низкою психологів. Наприклад, Юн Тхерім виокремив наступні характеристики корейського народу: надмірна чутливість (домінування емоцій), одержимість минулим (консерватизм), авторитаризм (почуття неповноцінності), респектабельність (формалізм) і прибічність утилітарності (зосереджену на сьогоденні). Вчений пояснює характер корейців, що балансує між культурною запрограмованістю на скромність, гармонію та доброту з одного боку, та суворою реальністю, з якою вони насправді зіштовхувалися з іншого (윤태림, 1986).

Науково осмислюючи психологічні характеристики корейців Чо Гинхо, пославшись на дослідження Чха Чжехо, проаналізував цінності, вірування, поведінку корейців. Прикметною особливістю дослідження є те, що автор спирається не на європейську теоретичну базу для опису корейського національного характеру, натомість концептуальний каркас корейської психології автор черпає з конфуціанської культури та доктрин. За його словами, цінності, які корейці вважають важливими, – це синівська шанобливість, навчання, процвітання нащадків і особливо синів, повага до предків, важливість природи, довголіття, гроші і багатство, мир, визнання і честь, культ їжі, душевний спокій, важливість людських стосунків. З точки зору світогляду, у корейців важливими є ієрархічність зв'язків у суспільстві, старшинство (дотримання ввічливості перед дорослими), повага до вчителів, культ предків, синівська вірність і шанобливість, а також неприйняття ревнощів та жорстокості, гедонізм і надмірне благоговіння перед усім корейським (조공호, 2003).

Крім того, Чха Чхехо представив 62 поведінкові характеристики корейців. Він надає значення цим поведінковим рисам і поділяє їх на сім вимірів: емоційність, залежне ставлення, любовна прив'язаність, гостинність, ірраціональність, надання великого значення освіті, важливість дотримання ієрархії які можна узагальнити та виокремити як характеристики корейців (차채호, 1994).

Також наявна низка праць науково-публіцистичного характеру (Clark, 2000; 유니홍, 2015) де зазначено, що чинниками формування корейського національного характеру є тривалий вплив конфуціанства, релігійний синкретизм, мононаціоналізм, географічна компактність та відмежованість.

На окремі сторони духовної культури та психічного складу кожного етносу певний вплив мають характерні особливості географічного середовища, емоційна сторона психіки визначається соціальними та політичними факторами (Дінцельбахер, 2004). Тому в нашому дослідженні слід враховувати географічні, соціальні та релігійні фактори, що вплинули на усталення світогляду корейського народу. Розміщення корейського етносу на півострові стало одним із факторів формування менталітету, який вирізняє корейців від сусідніх: материкового китайського та острівного японського. Ландшафт і клімат півострова відіграють важливу роль у формуванні світогляду та характеру людей, які там проживають. Природа, географічне середовище вплинули на закріплення багатьох рис національного характеру корейців. Традиційне ставлення до природи як до невідчужливої сили зумовили появу таких рис характеру корейців, як смиренність, аскетизм, терпіння, консерватизм, але при цьому гнучкість і надзвичайний прагматизм. Корейська впертість, ймовірно, походить від ідей даосизму. Даосизм наголошує на гармонії людини з природою і припускає, що вода є найсильнішою з усіх стихій – стихією, яка здатна зрушити навіть найтвердіший камінь протягом тривалого періоду часу. Даоські принципи також втілюються у прагненні до довголіття та терпіння.

У межах нашого дослідження ми розглянули основні риси характеру, що притаманні корейцям, на прикладі оповідань Ха Гинчхана «Два покоління страждань» («수난 이대», 1957 р.) та «Біла паперова борода» («흰 종이 수염», 1959 р.), що мають автобіографічні елементи та у яких події відбуваються у повоєнні роки у Кореї. Обидвом творам притаманні риси реалізму: автор часто вдається до зображення сільських пейзажів та простих селян, щоб розказати про вплив Корейської війни на корейський народ.

У першому оповіданні мова йде про трагічні долі батька, на ім'я Пак Мандо, що пережив японську окупацію та втратив праву руку, а також його сина Чінсу, який втратив ногу під час Корейської війни. Розповідь починається з того, що Мандо, переповнений оптимізму та надії, йде на залізничну станцію зустрічати свого єдиного сина з війни. Він планує зустріти сина на вокзалі, а потім повернутися додому на святкову вечерю, для чого спеціально придбав скумбрію. В очікуванні сина на вокзалі чоловік згадує своє минуле, так читач дізнається як він втратив руку. Свист потяга повертає його у реальність. Довго очікуючи на появу сина, раптово Мандо ціпеніє – його син живий, але стоїть на милицях, без ноги. Батько злиться, звертаючись невідомо до кого, називаючи покидьками, а його ніздрі роздуваються від гніву. Мандо каже сину швидко йти додому. Шлях двох чоловіків додому є непростим, фізично та морально. Дорогою батько та син заходять у шинок, де вони обідають. А після цього батько розпитує як син втратив ногу. Не поспішаючи вони йдуть додому. Протягом усього оповідання ми дізнаємося про ставлення батька і сина один до одного через внутрішні роздуми персонажів та короткі діалоги.

У «Стражданні двох поколінь» згадка Мандо про час, проведений на примусових роботах показує витривалість корейців. Нелюдські умови праці не зламали чоловіка, а лише загартували. Оскільки він звик до праці, землеробство, яким він займався вдома, не здавалося вже таким важким, як руйнування гір та носіння землі. Траплялося, що люди працювали, доки не падали знесилено на землю. Йому не подобалася місцева вода, та і їжа відрізнялася, з'являлися різні

хвороби та здавалося, що він більше не витерпить. Але потроху він звик до води, а потім і до виснажливої праці.

Гарячковість, як поведінковий стереотип корейців, також сформувалася під впливом історичних та природних умов. У «Стражданні двох поколінь» батько, побачивши вперше, що син без ноги, починає голосно лаятися, що демонструє його горячковість, однак він не проявляє агресію, адже лайка адресована не сину, а несправедливій ситуації. У «Білій паперовій бороді» коли вчитель вигнав дітей, чії батьки не заплатили за навчання, Тонгіль стояв серед них стискаючи кулаки та невдоволено закусивши губу. Потім почувши від інших школярів образливі викрики стосовно його батька він лютує та лається на них. Врешті, образливі слова дітей вкрай розлютили Тонгіля, який до цього стримував гнів, і він кинувся на одного з хлопців та почав бити його.

У чималій кількості творів корейських письменників присутні детальні описи гір, полів, струмка. Окрім цього, часто зображення подій відбувається на тлі місцевості, що складається зі схилів та пагорбів. Автори, детально зупиняючись на сценах підйому та спуску, символічно зображують подолання життєвих негараздів, підйоми та падіння у житті, ситуації прийняття важливих життєвих рішень. Оскільки 70% території Корейського півострова – це гори, то для корейців вони мають особливе значення, а пейзажні образи в контексті оповідання набувають багатой символіки. Вони символізують зв'язок із божественним і служать символом ідентичності нації. На початку та у самому кінці оповідання «Два покоління страждань» зустрічається хребет Йонморі (Голова Дракона). Читач, знайомий з корейською фольклорною та літературною традицією зображення гір, розгадує цей натяк і має змогу будувати найрізноманітніші асоціації. Цей хребет є не простим гірським перевалом, а символом певної стабільності існування. Тому згадка про гору залишає враження, що майбутнє батька та сина не безнадійне. Незалежно від того, наскільки суворим був зовнішній світ, гори та річки рідних місць надають мужності людям.

Отже, дослідження оповідань сучасних письменників дозволяє зробити висновок, що корейський національний характер являє собою поєднання

протилежностей: відчаю та оптимізму, мовчазного прийняття реальності та гарячковості. Окрім цього корейському національному характеру притаманні такі основні риси, як патріотизм, особливе ставлення до природи. Ха Гинчхан художньо описав як позитивні риси, так і недоліки корейського національного характеру. Звернення письменника до подій минулого сприяло розумінню історії як діалектичного процесу, усвідомленню залежності долі людини від суспільних обставин, формуванню історичного мислення. Корейцям властива віра в долю та пасивна їй покірність. Водночас, їх відрізняють прагматизм і прагнення до досягнення щастя, поваги оточення. Вони схильні ідеалізувати минуле, але демонструють відкритість до всього нового та готовність сприймати нове. Таким чином, релігійний синкретизм та постулати конфуціанства надають цілісності характеру корейця, одночасно поєднуючись з емоційним проявом національної душі.

2.5 Культ їжі у просторі сучасної літератури

У Кореї їжа завжди мала значення, що виходить далеко за межі фізичної потреби, джерела енергії чи способу отримання задоволення. Вона слугує своєрідним відображенням соціальних зв'язків, добробуту, засобом комунікації та навіть способом врегулювання конфліктів. Спільна трапеза зближує людей, допомагає краще розуміти одне одного й створює відчуття спорідненості. Це відображено й у мові: традиційне привітання «Як справи?» буквально означає «Ти поїв?», що, ймовірно, спричинено хронічним голодом у Кореї минулого. Саме тому описи страв і процесу харчування займають важливе місце в корейській літературі, часто набуваючи символічного значення в оповіді.

На думку окремих дослідників сфера гастрономічного виходить за рамки матеріальної культури і знаходиться на межі з духовною та ментальною сферою життя суспільства. Тому гастрономічний дискурс є одним із важливих компонентів для вивчення багатьох сучасних соціально-культурних тем, зокрема, демонструє свою ефективність у дослідженні питань формування національної ідентичності та ідеології націоналізму. Однією з перших зазначила про цей

зв'язок Енн Муркотт, написавши у статті «Їжа як вираз ідентичності», що «ми використовуємо їжу та харчові звичаї для вираження національної ідентичності через схожість внутрішньої природи цих двох явищ. Природа національної ідентичності пластична та модулярна, а область гастрономічного якщо розглядати її як засіб комунікації, також надзвичайно гнучка і стосується багатьох сторін життя» (Murcott, 2005, с. 69).

У літературі завдяки культурно-харчовому дискурсу часто протиставляється «своє-чуже». Лі Гютхе, який тлумачить суть корейського національного характеру через призму національної культури, зазначив, що смакові уподобання визначаються національною приналежністю і що цей фактор сильніший, ніж мова чи спосіб мислення (이규태, 2000, с. 3-4).

Також у творах Лі Ор'єна часто характеризується відмінності між Кореєю та Заходом. Одним із головних проявів націоналізму Лі вважає їжу. У його збірці есеїв «У тих землях, на тих вітрах» («흠속에 저 바람속에», 1963 р.) є розділ «Суспільство крізь призму накритого столу», де протиставляється культура корейців і жителів Заходу стосовно ставлення до їжі та способу її споживання. Відсутність звичаю спілкуватися за столом, неприродність, напруженість колективної трапези, дотримання за столом соціальної та вікової дистанції є характерною рисою корейського менталітету (이여령, 1963). Пізніше есе автора «Хліб і рис» робить узагальнення про природу та сутність культур Кореї та Заходу, порівнюючи їжу та харчові звички корейців та представників інших країн. Так, культура «хлібних країн» – це культура дії, завоювання, активної особистості, бо хліб можна носити з собою. Культура «рисових країн» – це культура дому, спокою, присутності в одному місці, оскільки їсти її в дорозі незручно. За словами автора «хлібна культура» спрямована на зовнішній світ, а «рисова культура» – всередину. Не коментуючи істинності та логіки побудови таких суджень, слід зазначити, що автор лише фіксує відмінності, не даючи власної оцінки (이여령, 2006).

Харчові традиції відображають світогляд суспільства у певний історичний період. Так, у корейській літературі 1950–1960-х рр. їжа слугує маркером соціального розшарування: продовольча криза, спричинена війною, загострює класову нерівність і підкреслює боротьбу за виживання. Хоча війна торкнулася всіх громадян, моделі харчування чітко демонструють соціальну дискримінацію. У 1970-і рр, коли країна переживає індустріалізацію, традиційні страви у літературі стають символом ностальгії за домом і сім'єю. А у 2000-і рр., епоху масового споживання, їжа набуває нового значення – стає засобом соціальної взаємодії та спілкування між людьми.

Наприклад, у творі письменниці Кім Сум (김숨) «Локшина» («국수», 2011), сюжет якого досить простий – жінка готує локшину для своєї мачухи. Авторка використовує наративну стратегію «від першої особи», яка під час приготування їжі занурюється у вир спогадів та думок, де поступово розкривається все життя жінки, а перед читачем жваво постають її душевні переживання та внутрішні конфлікти. Описуючи різні стадії замішування та дозрівання тіста, авторка проводить паралелі між різними стадіями примирення персонажа з мачухою: *«Настав час замісити борошно, плеснувши один чи декілька раз води в борошно, що розпорошилося, і згорнути його в грудку. Потрібен час, щоб замішувати і розминати, доки грудка, схожа на суху п'ятку, не стане гладенькою, як дитяче обличчя, змащене кремом»* (с. 69). Готуючи локшину, падчерка розмірковує про свої складні та тонкі почуття до мачухи завдяки спогадам минулого. Одночасно простежуються два протилежні почуття оповідачки – категоричне небажання називати мачуху «мамою» та туга за локшиною, яку та готувала. Так, читач дізнається про невиліковний рак язика у мачухи, що спричиняє їй страждання та не дає можливості нормально їсти.

Твір рясніє густативно-сапористичною лексикою: *«Запах локшини, що кипить... Навіть не знаю, як його описати. Приготовлена лише з борошна локшина пахне якимось особливо. Запах цей простий і ніби банальний, але трохи солодкуватий, непомітно пробуджує забутий голод... Свіжа домашня локшина пахне зовсім не так, як зроблена машиною»* (с. 71). *«Заправка робиться на*

традиційному корейському соєвому соусі, гіркішому за японський, він дуже густий і трохи терпкий, мені він не до смаку...» (с. 80). Такі гастроніми у творі здатні подразнювати смакові рецептори читачів, а також використовуються для створення «ефекту присутності». На додачу, у творі постійно згадуються рецепти корейських страв: *«Ви зварили локшину в наваристому курячому бульйоні, порвали на шматочки найніжніші кусені м'яса, перемішали його з насінням перилі і кунжутним маслом і поклали в тарілку зверху... Це була товста локшина в курячому бульйоні, і мені здалося, що я одразу відчую себе краще»* (с. 75). Такий детальний опис приготування страв слугує авторці своєрідним способом змалювання вираження любові між персонажами: спочатку любов мачухи до дітей, а згодом падчірки до мачухи, а страви традиційної кухні асоціюються з ностальгією по минулому, дитинству, часу, коли вся родина жила разом.

Окрім цього, на нашу думку, розлогі описи процесу приготування сприяють кращому розкриттю внутрішнього світу героїні: *«Я б кинула жменю розмоченого рису на дно каструлі, спасерувала б його на кунжутному маслі, залила водою і почала б помішувати лопаткою, щоб рис не пристав до дна каструлі, а спливав нагору. Помішувала б, допоки каша не почне сильно булькати, а нагору не спливають усі зернятка рису, схожі на рій метушливих думок. Усі до одного...»* (с. 70). *«тісто стало пружним і схожим на якусь грудку нервів. Розминаючи його, мені здається, що я борюся з цією тугою і пружною грудкою – хто кого?»* (с. 71).

Локшина у творі є основним образом, наповненим різною символікою, навколо якого будується сюжет. Спочатку падчерка не бажала їсти локшину мачухи, подумки зазначивши, що не любить цю страву, та й взагалі виробила борошна. Однак у найскрутніші часи свого життя вона сумувала саме за цією стравною, яку готувала мачуха, що підкреслюють згадки про несмачні страви з ресторанів: *«... принесли локшину в металевій тарілці, вона не була схожа на ту, що ви варили. Здавалося б, та сама локшина, але вона настільки відрізнялася, ніби це були дві різні страви»* (с. 73). Та згодом ще один епізод: *«Я замовила*

локшину. Ця локшина в бульйоні зі штучними добавками виявилася такою жахливою, що мені було шкода тих п'яти тисяч вон, які я за неї заплатила» (с. 77). Натомість локшину мачухи жінка згадує так: «Є багато різновидів страв з локшини – її варять і з мушлями, і з картоплею, і з пельменями. Але мені потрібна була саме ваша локшина, найпростіша, навіть, можна сказати, абсолютно пуста» (с. 75). «Мені захотілося набрати повний рот, приготовленої вами локшини, і жувати її, наче корова» (с. 73). Завдяки мотиву їжі, така амбівалентність показує, як локшина стала стравою, що асоціюється з у жінки з мачухою. Читач розуміє, що попри складні стосунки протягом життя, героїня, пройшовши шлях від повної відмови до нестримного бажання з'їсти саме локшину мачухи, врешті збагнула, що любить мачуху, і все життя любила, але не могла це висловити.

За словами О. Плюти, кулінарні символи як культурний феномен залучені до складного механізму утримання міжпоколінної трансляції культурних цінностей. При цьому зміст цінностей співвідноситься з ідеалами тієї соціально-історичної епохи, в якій вони виникли, а усталені цінності є дійовими і в сучасному комунікативному процесі (Плюта, 2019). У оповіданні Кім Сум так само завдяки гастронімам транслуються культурні цінності корейського народу: важливість родини, нерівноправність становищ чоловіка та жінки, синівська шанобливість.

Згадуючи першу зустріч з мачухою, оповідачці, тоді ще підлітку, вона здалася нещасною жінкою. І ось згодом, після власного викидня, головна героїня проводить паралелі між життям власним та життям мачухи. Вони обидві почуваються самотніми, наодинці зі своїми проблемами. А відчувши біль та спустошення, які пережила мачуха, оповідачка починає співчувати жінці. У такий спосіб Кім Сум оповідає читачеві, що попри певні зміни, становище жінок у корейському патріархальному суспільстві досі є нерівноправним. Адже протягом тривалого часу в історії Кореї соціальні обов'язки жінки зводилися до турбот навколо домашнього господарства та піклування про сім'ю. Однак без дітей, її положення у суспільстві є суперечливим.

Тому процес готування локшини – це ще й процес створення «ниток», що пов'язують жінку не лише з чоловіком, а й з усім зовнішнім світом. І саме це є причиною болю для бездітної жінки. Можливо, так багато часу з тістом вона проводила саме тому, що замість дітей мала інші нитки – ті, що вона робила з тіста. Донька поступово розуміє, що наслідує долю мачухи, і не лише тому, що вона також бездітна, а тому, що вона так само відчуває біль і темряву, які переслідували мачуху, які через співчуття, вони частково стали її особистими. І знову авторка звертається до образу локшини: *«Як локшина, яка повинна в киплячій воді поділятися на окремі смужки, але іноді злипається і виходить грудочка, так і наші з вами долі, мені здавалося, переплелися і злиплися в одну грудку»* (с. 75). Кім Сум використала нарративну стратегію літературного відтворення їжі, щоб виразити аспекти жіночої свідомості. Оскільки у кінці твору почуття падчерки сповнені розуміння та співчуття, локшина також виступає символом підтвердження любові та примирення між жінками, прийняттям долі жінки у корейському соціумі.

У оповіданні важливого значення надано часовому та просторовому тлу, необхідному для приготування локшини, проводяться паралелі між розвитком стосунків у родині та процесом готування. *«Тісто все ще туге. Треба додати ще трохи води... Чим більше води, тим легше вимішувати... Вимішувати легше, але зайва вода може все зіпсувати»* (с. 72). Спочатку в оповідачки не вдається тісто, воно здається їй занадто тугим, але замішуючи його далі, вона поступово усвідомлює, що акт терплячого замішування тіста під час приготування локшини, є способом пережити незгоди у житті, примиритися з тим, що неможливо змінити. Потрібно мужньо боротися з твердою грудкою почуттів, що накопичилися, і якщо робити це достатньо довго, то зрештою згусток, що зібрався в душі, поступово розм'якшується. Колись і для мачухи процес вимішування тіста був часом втіхи та розм'якшення цієї грудки в душі. Падчерка може лише припустити, скільки часу довелося провести її мачусі, замішуючи тісто, за ті 29 років життя в їх сім'ї після того, як перший чоловік вигнав її з дому

за те, що вона не могла народити йому дітей: *«Можливо, додававши у миску з борошном підсолену воду ви вимішували не тісто, а час?»* (с. 73).

Поступово тісто стає м'якішим, а оповідачка намагається трохи згладити біль і розм'якшити потік важких почуттів її мачухи. Так, думаючи, що грудка тіста нагадує обличчя мачухи, вона уявляє, як дмухає в це обличчя, наче у спробі вдихнути життя у тіло жінки, що помирає від раку. Такий вчинок можна трактувати як бажання падчірки втішити мачуху, підтримати її у важкий час. Тому нелінійний хронотоп твору дозволяє персонажам згадати та переосмислити минуле, відчутти глибокий зв'язок і, врешті, примиритися з долею.

Просторовий фон також чітко розкриває почуття оповідачки та показує поглиблення зв'язку між двома жінками. Певною мірою, кухня для жіночих персонажів у оповіданні – це зона комфорту, захисне укріплення, яке відволікає від суму та ностальгії, місце, що має символічний простір душевного «зцілення».

Як зазначає Лі Шінджьо, «неможливо обговорювати харчову поведінку людини, не враховуючи такий орган тіла, як рот (і його частини: губи, язик, зуби та горло. Фактичним призначенням рота є «вживання їжі» та «передача мови». Їжа та розмова є основами та ядром людської поведінки, а рот – це свого роду «прохід»: вхід для надходження їжі в тіло та вихід для мови» (이신조, 2020, с. 125-126). У творі коли героїня заміщує тісто довкола панує тиша. Чо Юнчон, спираючись на М. Мерло-Понті, зазначила, що рот, як орган тіла, який їсть локшину, є простором, який дозволяє нам зрозуміти зовнішній світ і точкою контакту зі світом (조윤정, 2014). Рот, де відбувається акт поїдання локшини, є місцем для втамування голоду та вирішення конфліктів зі світом через їжу (조윤정, 2014). Не дарма, за задумом авторки, хвора мачуха має рак саме язика, та не спроможна відкусити локшину зубами, адже локшина є зв'язком мачухи із зовнішнім світом. Споглядаючи за цим, оповідачка пригадала, як в дитинстві демонстративно розрубала ложкою ту локшину, що приготувала мачуха, а у кінці твору вона робить те саме, але задля того, щоб хворій жінці було легше їсти. Тобто їжа виступає способом невербальної комунікації між персонажами, а акт

споживання локшини стає актом мовчазного спілкування. На додачу, слова та емоції, які вони не можуть висловити на іншому рівні, сублимуються у процесі готування та споживання.

Кім Сум використовує кулінарні вкраплення в оповіданні для кращої візуалізації опису: «Кухонне вікно від післяобіднього світла *було мов розчавлена хурма*» (с. 70), «Натискаю на тісто і суглоби пальців починають випирати, як *цибулини*», «Я злякалася, почувши цей голос, *схожий на хрускіт сушеної риби* та озирнулась» (с. 76). «Поглядаючи на нас, дітей, своїми *схожими на чорну квасолю* очима» (с. 79). Такі засоби художньої виразності спрощують й унаочнюють зміст твору якнайкраще, оскільки гастрономія – це та галузь людського буття, яка зрозуміла широкому загалу читачів, проте, гастрономіями транслують специфіку саме корейського національного менталітету і відображають світобачення корейців, адже містять звичні для корейців образи.

Кодуючи насичений в емоційно-психологічному сенсі епізод життя персонажа гастрономічними маркерами, Кім Сум досягає філософських умовиводів: «*Вимісивши тісто, ви завертали його в пакет, накривали тканиною разом із мискою і відставляли у бік. Після цього годину, дві, а іноді й цілих півдня навіть не дивилися в його бік, ніби забували. Схоже, ви добре знали, що поки тісто лежить осторонь, усіма забуте, воно саме собою доходить – визріває. З чим можна порівняти цей час «дозрівання» тіста? Це як час занурення у себе... Час усамітнення... Час внутрішньої тиші...*» (с. 75). Таким чином, художня інтерпретація теми їжі набуває екзистенційних значень, які є прикметою сучасної корейської літератури.

Таким чином, незважаючи на простоту сюжету, твір наповнений глибокими переживаннями та роздумами про роль жінки в традиційному патріархальному суспільстві. Їжа тут виступає не лише другорядним мотивом чи частиною мікропоетики, а ключовим засобом розкриття теми самопізнання, змін у жіночій самосвідомості та примирення між двома жінками. Через детальний опис процесу приготування авторка передає складність стосунків між нерідними матір'ю та дочкою, символічно втілюючи їхні радощі, біль, втрати й примирення

в одній порції локшини. Гастрономічна поетика надає тексту глибшого значення, вплітаючись у загальну структуру твору та його подієвий розвиток. Водночас страви слугують відображенням внутрішнього стану персонажів, формуючи ідейний зміст твору, а гастрономічна тема робить сюжет більш динамічним і насиченим.

Маркери розмиття меж національної ідентичності, втрати культурних традицій знаходимо в оповіданнях Кім Йонха (김영하), персонажі якого навпаки руйнують стереотипи національних кулінарних вподобань корейського народу. У низці оповідань автора постійно зустрічаються страви та напої, що не належать корейській традиційній культурі: спагеті та ризотто, японські суши та локшина, пиво «Гінес» та «Бекс», кава «Старбакс», віскі «Гленфіддік», текіла. Таким чином, вибір продуктів стає важливим засобом характеристики персонажів, які через свої кулінарні вподобання прагнуть інтегруватися у глобалізований світ. Попри існування сильної національної гастрономічної традиції, вплив інших культур не сприймається як щось екзотичне чи чуже – герої сучасних творів ставляться до цього як до звичайного явища. Часто корейські страви або напої взагалі не згадуються. Зазвичай їжа має символічне значення в кожній культурі й виступає своєрідним кодом, що дозволяє визначити національну належність. Проте Кім Йонха, описуючи процес споживання їжі, навмисне розмиває зв'язок персонажів із корейською культурою, стираючи межі їхньої ідентичності. Такий літературний прийом також підкреслює їхню належність до суспільства споживання. Наприклад, в оповіданні «Морозиво» («아이스크림», 2010 р.), де головні дійові особи – подружжя Донгю та Хесон, про яких сказано, що вони постійно купують морозиво у супермаркеті, не зважаючи на економічну кризу. При цьому, не просто морозиво у великих упаковках, а те, що продається у *«коробці розміром з книгу Старого Заповіту, де 24 окремих маленьких порції»* *«розміром трохи більше гумки для стирання»*, що було *«милою розтратою, яку можна відчутти лише у розвинених країнах»* (с. 142). А поїдання морозива на паличці персонажі описують як *«далеко від неприємної ситуації, коли всій родині*

доводиться сидіти разом, тримаючи ложки та стукаючись головами, щоб поїсти» (с. 142). Традиційно, корейські родини їли разом, та на відміну від сусідніх країн, у Кореї чимало страв, які усі присутні за столом їдять з однієї тарілки, особливо у родинях. Натомість персонажі Кім Йонха особливо радіють тому, що кожна порція морозива запакована в окрему обгортку, таким чином, автор показує прагнення сучасних громадян до індивідуалізму, відособлення. У оповіданні сказано, що через конкуренцію обгортки продукції стають яскравішими, кожна компанія намагається виділити свою продукцію, і вартість товару зростає. Вірогідно, автор підкреслює, що гроші стали важливішим за стосунки, а пакування – важливішим за сам продукт.

На початку твору споживання морозива описане так: *«неквапливо відкрив упаковку й відкусив його, і мене швидко охопило відчуття радості. З легким збудженням від шоколаду та м'якості холодного молочного жиру, вони повільно танули»* (с. 142). У такі миті персонажі почуваються справді щасливими та безтурботними, не думають про сіру буденність. У цьому контексті морозиво слугує антитезою, адже у реальному світі подружжя живе у маленькій брудній квартирі, жінка не може знайти роботу. А завдяки пачці дорогого морозива вони можуть відчувати себе краще, забути про буденні проблеми.

Та одного разу, придбавши те саме морозиво, подружжя відчуває у ньому присмак бензину. Чоловік одразу телефонує у службу підтримки споживачів. І через короткий час до них приїжджає співробітник компанії, який «уважно розгледів коробку, дістав один шматочок і повністю засунув його до рота» та «проковтнув» майже не жуючи, повторивши це п'ять чи шість разів. Не давши жодної оцінки смаку морозива, співробітник просить пробачення за незручності, дістає з портфеля дві коробки найдорожчих шоколадних виробів компанії та йде.

Після цього, у подружжя з'явилися неприємні відчуття у шлунку, наче це вони з'їли так багато морозива, і зовсім зник апетит, але, не зважаючи на це, вони вирішили поїсти чогось та пішли у ресторанчик, і замовили цілу смажену курку. В очікуванні замовлення дружина сказала, що олію для смаження у ресторанах використовують декілька разів і це шкідливо, адже утворюються канцерогени.

Але відповідь чоловіка така: «— *Якщо щоразу думати про те, що їси, ходитимеш голодним. Їж!*» (с. 168). Коли принесли курку, Хесон та Донгю накинулися на неї, відкушували великими шматками та запивали пивом «жадібно ковтаючи». Донгю відриває курячу ніжку, а Хесон розриває грудку виделкою. Іронічним видається те, що вони прискіпливо ставляться до морозива, але поблажливі до курки.

Таким чином, твори Кім Йонха відображають нову соціокультурну реальність, що сформувалася під впливом економіки споживання, де головним принципом стає: «я споживаю, отже, існую». У цих умовах предмети та продукти харчування набувають знакової функції, а їжа перетворюється на один із символів суспільства споживання. Так, співробітник компанії, який швидко їв, не відчувавши смаку, чи подружжя, що жадібно їли та пили, хоч і не мали апетиту, відображають яким чином прийом їжі перетворився на механічний акт споживання.

Культ їжі у просторі сучасної літератури відіграє важливу роль у відображенні соціальних та культурних аспектів людського життя. У корейській малій прозі їжа виступає не лише засобом фізичного існування, а й потужним символом пам'яті, традицій чи соціальної нерівності. Вона слугує маркером класового розшарування, способом комунікації між поколіннями та елементом ідентичності героїв. Сучасні автори використовують мотиви їжі для глибшого розкриття внутрішнього світу персонажів, відображаючи їхні емоції, життєві випробування та взаємини з оточенням. Їжа стає засобом вираження ностальгії, туги за минулим, а також боротьби за самозбереження в умовах швидких соціокультурних змін. Таким чином, літературний простір перетворює культуру харчування на метафору людського досвіду, наповнюючи його новими смислами та значеннями.

2.6 Відображення концепції *им-ян* (음양) у малій прозі

Натурфілософська теорія *им-ян* 음양 (кит. «інь-ян») та даоський символ передає ідею співіснування й взаємопроникнення двох полярних чинників життєвого процесу: холодного, пасивного, вологого й жіночого, з одного боку, і гарячого, активного, сухого й чоловічого – з іншого. Опозиція *им-ян* породжує у своєму вічному протиборстві та взаємодоповненні весь феноменальний світ. *Им* та *ян* містяться у різних пропорціях у всіх об'єктах дійсності, безперервно взаємодіючи і тим самим викликаючи циклічні зміни: зміну теплого та холодного сезонів, ночі та дня, сонця та місяця тощо. Таким чином, аспекти *им-ян* є універсальними джерелами будь-якого творчого процесу, появи чогось нового. Завдяки *им-ян* часто символічно представлено поняття гармонії. Два компоненти розглядаються як такі, що доповнюють один одного, а не конфронтують, адже *им* містить елементи *ян* і навпаки. У корейському світогляді ця концепція передає ідею гармонії між позитивними і негативними елементами, між слабкими і сильними, а також між чоловіками і жінками.

У художній прозі *им-ян* репрезентовано у таких площинах:

- 1) відкритий/відокремлений простір, пов'язаний із чоловіком/жінкою;
- 2) гармонія/ порушена рівновага; 3) єдність нації/суспільства.

Прояв концепції *им-ян* можна знайти і в сучасній літературі, а саме в текстах, що стосуються актуальних соціальних та гендерних проблем. Так, мотив відокремленого простору використовується в прозових творах, де зображується образ героя-чоловіка, який не залучений до участі у справах країни. Наприклад, у оповіданні Кім Синока «Подорожі до Мучжину» («무진기행», 1964 р.) мати головного героя переховує його під час війни, тому він проводить довгий час ізольований у маленькій кімнаті. У новелі «Числова загадка» («숫자풀이», 1974 р.) Хван Сунвона оповідач також ховається у кімнаті, обдумуючи своє рішення не брати участі в демонстраціях 1960-х років. У обох творах політична пасивність персонажів є важливою рисою, яка ілюструє їхню слабкість. Крім того, нездатність долучитися до якоїсь важливої дії завдає психологічної травми

та опосередковано негативно позначається на стосунках персонажів із жінками. Так, оповідач «Подорожі до Мучжіну» вирішує залишитися зі своєю дружиною, яка пригнічує його своїм вищим соціальним статусом і впливовим батьком. У «Числовій загадці» чоловік одержимий жінкою, яка живе поруч. У обох історіях слабкість чоловіка підкреслюється розміщенням героя у відокремленому просторі кімнати – просторі, який традиційно асоціюється з *им* (жіночий простір). Тут такий простір «порожньої кімнати» можна інтерпретувати як сучасну версію моделі, яка традиційно репрезентує жінку, але використовується «зворотним» чином. Таким чином, створюється образ чоловіка, позбавленого мужності.

У літературі порушення рівноваги часто представляють як причину різноманітних проблем у суспільстві чи всесвіті в цілому. Прозовим прикладом цієї моделі є творчість письменниці Пхьон Хейон, яка розкриває актуальні проблеми сучасного суспільства, серед яких проблеми, що стосуються навколишнього середовища, саме через руйнування балансу між *им* та *ян*. Наприклад, в оповіданні «Aoi garden» («아오이 가든», 2005 р.) вона використовує класичний зразок відокремленого простору, який асоціюється з *им*. Згідно з історією, усамітнення охоплює великий простір міста, населений лише жінками та хтонічними істотами навколо. Така надмірна концентрація *им* порушує баланс, що, у свою чергу, спричиняє епідемії та екологічні проблеми. Епідемії у творі асоціюються з жінкою в червоній хустці. Важливо відзначити, що в міфологічній традиції червоний є репрезентативним «чоловічим» кольором, тому ми можемо трактувати цей мотив так: *им* (жіноче) домінує над *ян* (червоним кольором), а врешті, порушена рівновага викликає хворобу.

Мотив кінця світу, характерний для творчості Пхьон Хейон, проявляються у сюжеті через неможливість людиною зародити нове життя: одна жінка тікає з міста і вагітніє, але народжує червоних жаб, які згодом гинуть. Можна інтерпретувати це зображення червоних жаб як ще один символ *им* (як хтонічних істот) із «чоловічою *ян*-подібною» ознакою (червоний колір), що символізує його домінування та порушення рівноваги як наслідок. Письменниця показує баланс

і гармонію як головний принцип життя, тому її розрив у протистоянні *им-ян* може вплинути на людей.

Єдність нації є однією з найважливіших рис традиційного корейського світовідчуття, яка широко використовується у традиційній корейській літературі. Сьогодні ідею єдності нації, як гармонії *им-ян*, не так часто можна знайти у літературних творах. У сучасній прозі ця ідея часто репрезентується через ідею єдності головного героя із суспільством. Сюжети стосуються як індивідуальної гармонії, так і загальної гармонії, причому перша є частиною другої. Соціальна проблематика представлена через дезорієнтацію головних персонажів у суспільстві, їхню самотність, розірвані зв'язки та втрату єдності з суспільством. Про важливість колективізму у корейському світогляді було зазначено у попередніх підрозділах. Однією із тенденцій сучасної прози є індивідуалізація протагоніста, часто персонажі втрачають місце у суспільстві та знаходяться у пошуках себе. У таких сюжетах самореалізація героя означає відновлену єдність із суспільством. Це досягається шляхом вибору діяльності, яка поєднує як індивідуальну, так і колективну діяльність. Наприклад, у оповіданні «Історія оповідача» («전기수 이야기», 2007 р.) Лі Сину, де головний персонаж, жив пересічним життям, але несподівано був звільнений через реструктуризацію компаній, в результаті глобальної економічної кризи. Чоловік був далекий від читання літератури, і від роздумів про сенс існування. Дружина протагоніста стурбована пошуками ним роботи, знайшла роботу у компанії «Сеул. Оповідачі 21-го століття», що надає послуги з читання книг клієнтам. І одного разу головний персонаж, на прохання дружини, несподівано для себе вирушає до будинку одного з таких клієнтів – німецького старого з розсіяним поглядом і виразом обличчя. Чоловік без особливого бажання починає читати старому, але він не особливо реагує на прочитане. Тоді читець, зіткнувшись із постійною відсутністю реакції та втомившись від безглузлого читання людині, яка його не слухає, починає розповідати про себе.

Іншим прикладом є персонаж Кім Чунхьока у «Бібліотеці музичних інструментів» («악기들의 도서관», 2008 р.) який ініціює зберігання звуків.

Вірогідно, у такий спосіб автор передає ідею, що кожен предмет, навіть на перший погляд незначний, має значення, а також не існує незначних людей, кожна людина, хоча і є лише цеглинкою суспільства, однак навіть без однієї з таких цеглинок світ був би іншим. Таким чином, відновлення внутрішньої гармонії виявляється можливим через відновлення єдності з іншими, тобто з суспільством.

Отже, одним із основних традиційних елементів світогляду корейців, що зустрічається у сучасній корейській літературі, є принцип *им-ян*, який пов'язаний із ідеєю гармонії та використовується для репрезентації різноманітних соціальних проблем, причиною виникнення яких вважається порушення балансу. Шляхом же до вирішення таких проблем є досягнення гармонії, що у свою чергу також є шляхом до суспільства, що процвітає. Таким чином, гармонія є метою і засобом водночас. Важливу роль у досягненні гармонії мають художні тексти, і ця ідея пов'язана з традиційним сприйняттям тексту як інструмента, що позитивно впливає на світ.

2.7 Симбіоз культур та виклики нового часу в літературі

У другій половині ХХ ст. у Республіку Корея прибували чимало працівників-мігрантів, біженців з КНДР, окрім цього, численні шлюби з іноземцями та загальний курс на глобалізацію призвели до того, що корейське суспільство, особливо у великих містах, стало мультикультурним. Зростання кількості трудових мігрантів у Кореї призводить до руйнування міфу про однорідність нації та чистоту крові та перетворює корейське суспільство на багатонаціональну та мультикультурну націю. Моноетнічна протягом тривалого часу держава, задля вирішення демографічних проблем, і сьогодні активно проводить політику мультикультуралізму. Цей процес відображено у численних творах корейських письменників 2000-х рр., де тлом все частіше виступає мультикультурний контекст. Корейські літературознавці виокремлюють такі твори під назвою *다문화 문학* (*тамунхва мунхак*).

Для визначення *тамунхва мунхак* при перекладі англійською мовою, зазвичай, використовують *multiculture literature*. При цьому відбувається певна розбіжність змісту цих понять, оскільки у такій літературі оповідь йде не про співіснування багатьох культур, а про дихотомію корейської та інших культур у суспільстві з точки зору переживань особистості внаслідок упередженого ставлення оточення.

Глобалізація призвела до зростання кількості нелегальних іноземців, які перетинають кордони в пошуках грошей. У Республіці Корея іноземні робітники та жінки у міжнаціональних шлюбах зіштовхуються з насильством та порушеннями прав через подвійність правової системи. І як зазначає Йон Намгьон, така ситуація призводить до спроб «чужинців» змінити систему. Тому часто образ мігранта у корейській літературі зображується як чужий, дивний, «інакший» елемент оповіді (연남경, 2012). Посилаючись на Кан Чінгу, К. Хенском, стверджує, що автори, як правило, представляли мігранта у творах трьома основними способами: як довічного «іншого»; як інфантилізованого, що потребує захисту; і рідше – як загрозу суспільству, зокрема монолітній державній ідеології та міфам, які її підтримують. Кожен з цих типів репрезентації, стверджує він, не може не відтворювати дихотомію «я/інший», оскільки образ мігранта функціонує незалежно від критичного змалювання у літературі (Hanscom, 2019, с. 3). Однак, з появою більшої кількості творів, поступово з'являються такі, що заглиблюють читача у світ «іншого», і врешті ставлення до них змінюється, іноземці постають людьми, що мають співчуття, емпатію чи почуття гумору, готовими йти на компроміси, а подекуди більш людяні та доброзичливі, ніж місцеві жителі. Але у творах це не допомагає суспільству прийняти повністю таких людей, конфлікт із суспільством часто не вирішується, а залишається. Загалом, приклади літературних репрезентацій іноземців у Кореї наявні ще з 1950-х рр., частина з яких оповідає про чорношкірих американських солдатів у Кореї або їхніх амеразійських нащадків. Однак ці наративи, як правило, не стосуються питань боротьби за ідентичність, натомість присутність

іноземців використовується як засіб для висвітлення проблем корейської упередженості стосовно іноземців та «нечистокровних» осіб змішаної раси.

До першої категорії відносяться твори, в яких мігранти не змогли «увійти» до корейського соціуму, стали аутсайдерами та є абсолютно «чужими» для корейців. У таких оповідях персонажі-мігранти описані як нещасливі, стражденні, вони тяжко працюють, але це не викликає ані поваги, ані співчуття. Корейське суспільство не приймає таких людей, та повністю протиставляє їх своїм громадянам, а подекуди ставиться, як до тварин. У таких творах мігрант часто постає в образі тварини, привида, рослини. Вдавання до метафор вказує на те, що з ними поводяться нелюдськи, при цьому водночас підкреслюється, що вони є досить вразливими, не можуть відстояти свої права.

Серед творів, у яких мігранти протиставляються решті корейського суспільства, зазначимо «Слон» Кім Чжейонга (김재영, «코끼리» 2004 р.), «Ціна собаки» Лі Шібека (이시백, «개값», 2008 р.), «Паприка» Сон Сонрана (서성란, «파프리카» 2007 р.), «Квіти шипшини» Чонг Досана (정도상, «췌레꽃», 2007 р.), та «Привид» Канг Хведжін (강희진 «유령», 2011 р.). У цих оповіданнях мова йде про трудових мігрантів та біженців, яких вважають найнижчим робітничим класом, вони зазнають етнічної та расової дискримінації.

У творі «Слон» описано життя 12-річного хлопця на ім'я Аккас, який є сином китайки корейського походження та батька непальця. Про свою матір він нічого не знає, адже вона покинула його у дитинстві не витримавши життя з іноземцем. Житло, де головний персонаж, мешкає з батьком, – це переобладнана скотобійня, у якій поряд з ними живуть робітники з М'янми, Бангладешу та Росії. Вони приїхали у Корею з мрією на краще життя, але врешті, їх мріям не судилося втілитися, тому вони займаються грабіжництвом, проституцією, пиячать. Аккаса є стереотипним образом, але відтворює колективні соціокультурні настрої у сучасній Кореї. Однак завдяки такому підкреслено маргіналізованому зображенню персонажів автори, на нашу думку, змушують читачів передивитися

ставлення до іноземців, щоб побудувати суспільство, де усі існуватимуть разом, не зважаючи на національні та етнічні відмінності.

Друга категорія – це твори, у яких конфлікт проявляється усередині групи мігрантів, що найчастіше зображені метисами. До таких оповідань відносимо «Удар» Кім Рьорьон (김려령, «완득이», 2007 р.), «Намасте» Пак Бомшіна (박범신, «나마스테», 2005), «Баранячий шашлик з району Гарібонг» та «Риба, яка пливе крізь геологічну епоху» Пак Чхансун (박찬순, «지질시대를 헤엄치는 물고기», «가리봉 양꼬치», 2009 р.).

Персонажі цих творів є особами змішаної раси, або перебіжчиками з КНДР, тобто етнічними корейцями, що приїхали з інших країн у Республіку Корея. Але вони не знаходять щастя, адже їх скрізь сприймають як чужинців, що не можуть повністю належати жодній з країн.

До третьої категорії відносимо твори, у яких автори зображують трудових мігрантів у Кореї рівними корейцям. До цієї категорії належать оповідання Кіма Йонсу «Усім щасливого Нового року» (김연수, «모두에게 복된 새해», 2014 р.) та Хана Чісу «Веселка з тропічної ночі» (한지수, «열대야에서 온 무지개», 2010 р.).

У цих творах продемонстровано, що корейці, як і іноземці, також мають певні труднощі, і прагнуть знайти спільну мову з мігрантами. Подекуди автори зображують рівність корейців та мігрантів перед буденними проблемами, однак увага не акцентується на культурній, мовній, національній своєрідності персонажів-мігрантів. У оповіданні Кіма Йонсу «Усім щасливого Нового року» відтворено проблему, що відносини, які повинні бути гуманними, не реалізуються належним чином лише через різне культурне походження. Науковець Йон Намгьон вважає, що проблема мультикультурності постає через суб'єктивність. Тобто суб'єктивні відчуття людини стосовно інших, і судження, зроблені на їх основі, походять від упереджень, переконань і досвіду людини (연남경, 2013). І хоч персонажі корейці прагнуть знайти спільну мову з мігрантами, вони не ототожнюють їх з собою. Така художня стратегія дозволяє

авторам у призмі свідомості «іншого», як у дзеркалі, відобразити проблеми власного суспільства, і водночас деконструювати наявні стереотипи щодо маргіналізованого мігранта.

Отже, окремі автори зображають рівність корейців та мігрантів перед буденними проблемами, однак увага все ще акцентується на культурній, мовній, національній «чужинності» персонажів-мігрантів.

Четверта група творів, у яких персонажі корейці визнають унікальність мігрантів і співчують їм, наприклад: «Коричневі сльози» Канг Йонгсук («갈색 눈물방울» 강영숙, 2004 р.) та «Пісня тут, ніч там» Кім Еран (김애란, «그곳에 밤 여기에 노래», 2009 р.). У таких творах оповідь переходить від першої особи до третьої, на мить вже неможливо розрізнити, хто є «своїм», а хто «чужим». Тобто акцентується увага та тому, що розуміння представника іншої національності виникає не стільки завдяки мові, а через однакове розуміння страждань ближнього.

Отже, у творах сучасної корейської малої прози ставлення до «інших» і досі є переважно упередженим, мігранти зображуються маргінальними елементами суспільства, протиставляються корейцям. Тобто автори через персонажів мігрантів критикують глибоко вкорінене почуття відчуженості у корейському суспільстві щодо представників інших народів та культур, а також мононаціоналістичний дискурс у літературі, окрім цього закликають до співчуття та солідарності стосовно етнокультурних «інших».

Право кожної людини на вираження власної індивідуальності, співчуття та співпереживання, відданість та доброта – ось власне ті загальнолюдські принципи, що є найбільш важливими в сучасному мультикультурному світі, і на цьому наголошують письменники у сучасних корейській прозі.

Таким чином, незважаючи на модернізацію та вестернізацію суспільства, традиційна культура Республіки Корея характеризується певною стабільністю, адже деякі світоглядні та морально-етичні цінності залишаються незмінними і сьогодні. В умовах різноманітних соціальних потрясінь ХХ ст. спосіб життя

людей, що населяють Корейський півострів, значно змінився. Внаслідок цього відбулася модифікація форми сім'ї, родинних стосунків, ставлення до звичаїв та обрядів. Сучасне корейське суспільство є відкритим до змін, але з повагою ставиться до пам'яті предків.

Сучасна корейська мала проза засвідчує надзвичайно потужний міжкультурний потенціал, адже вона відбиває реалії повсякденного життя сучасних корейців у всій різноманітності життєвих ситуацій, пропонує читачеві актуальні проблеми, які є близькими для різних людей з різних культурних осередків, демонструє приклади соціальної поведінки й спосіб мислення сучасних корейців.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Соціокультурні та психологічні складові національного менталітету знайшли відображення й у поезії корейської малої прози. Літературна творчість письменника значною мірою спирається на національне світосприйняття його народу. Особливі риси національного світобачення, культурних традицій народу, історичні процеси у різні епохи сприяють створенню типологізованих образів, характерів та сюжетів у художніх творах. У сучасній науковій літературі існують різні підходи до виокремлення світоглядних домінант корейського народу. Для дослідження проблеми корейського менталітету нами було залучено матеріали з різних галузей знань, зокрема, етнопсихології, філософії, історії, антропології. Ми погоджуємося, що дослідження корейського світогляду потребує подальших наукових розвідок, однак, ми спробували виокремити ключові поняття та їх прояв у літературних творах сучасності.

Важливу роль у формуванні менталітету корейців відіграла їх взаємодія з сусідніми народами та культурами, особливо з Китаєм та Японією. Хоча ці міжнародні контакти нерідко були болісними для корейського етносу, вони сприяли інтеграції, внутрішній консолідації та зміцненню національної самосвідомості жителів Корейського півострова. У процесі запозичення

елементів китайської культури корейці водночас активно протистояли китайській експансії. Саме через Китай у Корею проникли основні релігійні вчення: буддизм, даосизм, а також конфуціанство. Шаманізм став фундаментом релігійно-культурної самобутності корейського народу, формуючи його світогляд і самосвідомість. З одного боку, корейці зверталися до небес за допомогою, з іншого – їхні прохання зосереджувалися на вирішенні матеріальних, прагматичних питань.

Корейці виявили високу сприйнятливність до нових релігійних систем, які, не конфліктуючи між собою, знаходили послідовників у різних соціальних верствах. Під впливом буддійської філософії в Кореї сформувалася цінність духовного самовдосконалення, що набуло соціального та релігійно-ідеалізованого характеру. Буддизм сприяв інтеграції гетерогенного населення країни в єдину етнокультурну спільноту. Для зміцнення державності в Кореї було впроваджено конфуціанство як державну ідеологію, що при цьому не послаблювало позицій буддизму. Правитель виконував роль захисника та покровителя буддійського вчення, водночас слугуючи взірцем конфуціанських чеснот.

Таким чином, система світогляду корейців склалася під впливом місцевих релігійних вірувань та китайських релігійно-етичних доктрин. Для цієї системи характерними є прагнення рівноваги між індивідом і суспільством, почуття приналежності до певної соціальної групи; ідеалізація минулого; пасивна покірність долі; консерватизм, що виявляється у небажанні змінювати навколишнє оточення; шанування предків; прагнення до досягнення здоров'я, довголіття, щастя, багатства; віра у існування відносин між світом живих та світом мертвих, і можливість впливати на потойбічний світ у сприятливому для людей напрямі; прагматизм; нерівноправність ієрархічних зв'язків; здатність співчувати оточуючим.

Сучасна мала проза слугує важливим джерелом для вивчення особливостей корейського світогляду. Основні елементи корейського менталітету: емоційні концепти *хан* та *чон*, культ природи та їжі, концепція *им-*

ян зумовили своєрідність поглядів корейців на навколишній світ. Корейська ментальність, закодована на рівні підсвідомості, закріплена у традиціях та мові, а отже і у літературних творах. Елементи світогляду зумовили формування таких характерних рис корейського національного характеру, як працьовитість, колективізм, відчуття гармонії, гарячковість та пасивне прийняття долі.

У багатьох сучасних творах для розкриття ментальних чинників автори використовують образи представників іншої нації. Через спілкування чи спостереження вони відзначають відмінності у світосприйнятті корейського та іншого народів. Сучасна корейська література відзначається динамічним поєднанням традиційних цінностей та глобалізаційних впливів, що формують унікальний симбіоз культур. Мультикультуралізм, спричинений як історичними контактами Кореї із зовнішнім світом, так і сучасними процесами міграції та технологічного розвитку, знаходить відображення у літературних текстах через теми ідентичності, співіснування та взаємопроникнення різних світоглядних систем.

Світогляд корейського народу у малій прозі виражений завдяки різноманітним літературним засобам, системі художніх образів, символам, тематиці та втілюється за допомогою засобів художньої мови. Концептуальна картина літературного твору служить способом вираження авторського світогляду, але не безпосередньо, а опосередковано: між мовою твору та свідомістю письменника лежить світ ідеалів, цінностей, представлений у межах літературного тексту за допомогою художніх засобів.

РОЗДІЛ 3. МОРАЛЬНО-ЕТИЧНІ ДОМІНАНТИ КОРЕЙСЬКОГО ЕТНОСУ, ВІДОБРАЖЕНІ У КОРЕЙСЬКІЙ МАЛІЙ ПРОЗІ ДРУГОЇ ПОЛ. ХХ – ПОЧ. ХХІ СТ.

Термін домінанта (від лат. *dominari* – *переважати, панувати*) використовується у багатьох галузях, проте чіткого визначення поняття власне морально-етичної домінанти не існує. У запропонованому дослідженні ми розглядаємо морально-етичні та світоглядні домінанти через такі поняття як «моральні цінності» та «етос», тобто через поєднання морального та етичного. Морально-етичні домінанти входять до ширшого поняття світогляду, але, на нашу думку, є більш практично-конкретними.

Найбільш близьким до поняття морально-етичної домінанти нам видається поняття етос у сучасному його трактуванні. Етос – це стиль життя певної суспільної групи, орієнтація її культури та прийняті у ній ієрархії цінностей. Згідно визначення С. Анчел, етос, на відміну від моралі, концентрує в собі такі моральні засади, які не проявляються в повсякденному житті, та свідчать про незламність людської потреби у визнанні морального порядку в світі, навіть якщо він погано узгоджується з життєвим досвідом людей. Дослідниця визначає етос як проміжний рівень між мораллю та звичаями, тобто тим як належить, та тим, як насправді поводитися людина. Розуміння поняття етосу допомагає розмежувати етос від хаотичного реально-належного та упорядкованого ідеально-належного (Ansel, 1996, с. 42).

У «Сучасному словнику з етики» знаходимо таке трактування етосу – характеристика життєвої поведінки, «практичної мудрості» людей, укладу, строю, стилю життя тієї чи іншої спільноти людей; узагальнена характеристика культури певної спільноти, виражена в системі її основних цінностей і норм поведінки, зокрема моральних (Тофтул, 2014, с. 179-180).

Мораль – система історично визначених поглядів, норм, принципів, оцінок, переконань, які знаходять вираження у вчинках та діях людей, регулюють їх ставлення один до одного, до суспільства, певного класу, держави і підтримуються особистими переконаннями, традиціями, вихованням, силою

громадської думки. Їх критеріями постають категорії добра, зла, чесності, благородства, порядності, совісті (Крисюк, 2012). З таких позицій даються моральна інтерпретація та оцінка всіх суспільних відносин, вчинків та дій людей.

Такі правила регулюють внутрішнє усвідомлення людиною своєї поведінки в усіх сферах суспільних відносин. Такі норми не є інституціональними – не пов'язані з інститутами суспільства, вони створюються, поширюються та відмирають повільно, протягом тривалого часу. Норми моралі не закріплюються у спеціальних актах, а наявні лише у свідомості людей та набувають обов'язкового значення за визнанням більшістю членів суспільства, при цьому дотримуються добровільно та забезпечуються внутрішніми переконаннями, громадською думкою (Скакун, 2006).

Моральність проявляється у ставленні до сім'ї, до Батьківщини, народу, колективу, до іншого, до себе. Моральність формується разом із особистістю, та визначається відповідальністю перед колективом та самим собою. Правила, якими люди керуються щодо інших, і є нормами моралі. Крім того, за допомогою цих понять моральної свідомості суспільство здійснює регулювання (моральної) поведінки членів соціуму.

Аналіз матеріалу з теми дає змогу узагальнити тлумачення моральних цінностей (моральних норм) та запропонувати їх визначення як відносно стійких уявлень людей про добро і зло, що, як правило, існують як певні орієнтири у свідомості людей, а також вияв моралі як форми суспільної свідомості.

Різні вчені виокремлюють різні моральні категорії, подекуди ототожнюють їх з категоріями етики. Вітчизняні вчені серед основних категорій моралі виділяють: 1) поняття добра та зла; 2) честь; 3) совість; 4) гідність; 5) справедливість; 6) відповідальність; 7) борг тощо (Шайгородський, 2007, 5-20; Попович, 2023). Натомість корейська мораль заснована на конфуціанських доктринах, а невідповідність дефініцій призводить до відсутності чітких категорій та критеріїв їх відбору. Тому у нашому дослідженні ми виокремили ті, що найчастіше прослідковуються у малій сучасній корейській прозі.

Оскільки ґрунтовних наукових праць присвячених власне корейським морально-етичним домінантам нами знайдено не було, ми проаналізували низку джерел з антропології, культурології та виділили основні моральні цінності корейців, спираючись на дослідження подібних домінант у Японії та Китаї. Наприклад, японському менталітету присвячені роботи Р. Бенедикт, О. Кобелянської, І. Бондаренка, О. Голубовської, які зазначають, що система моральних цінностей у японському суспільстві будується на принципах, що виражаються у таких категоріях японської етики як вдячність, співчуття та людинолюбство. Японська культура має основні риси і так званих традиційних східних суспільств, і низку власних специфічних особливостей, що проявляється й у сфері моралі. Етична система японського народу формувалася під впливом синтоїзму, конфуціанства та буддизму (Benedict, 2005). Тобто багато в чому морально-етичні та світоглядні засади є спільними для японського та корейського народу.

Китайські цінності досліджувалися у зв'язку з освітою та впливом конфуціанства (Zhang , 2013; Teh-yao, 1975; Zhang & Kulich, 2022). Вчені вказують на такі основні моральні категорії як повага до старших як символ досвіду і мудрості, важливість підтримання гармонії в сім'ї, перевага суспільних інтересів та гармонії у соціальних групах над індивідуальними прагненнями. Окрім цього, освіченість вважається основою моральності та одним із шляхів вдосконалення суспільства.

Моральні категорії корейського суспільства сформовані на основі конфуціанських доктрин та багато в чому перегукуються з моральними категоріями, що притаманні усьому далекосхідному ареалу, а саме: дотримання традицій та догм китайського конфуціанства (повага та прояв ввічливості до старших, дотримання законів, знання народних традицій, особливих обрядів та церемоній, важливість освіти).

Більшість понять морально-етичних доктрин у корейській мові виражені конфуціанськими термінами. Однак жодне з них не є повним відповідником поняття морально-етичної домінанти, що певною мірою ускладнює його

дослідження. Знайти точний відповідник у корейській мові терміну «морально-етична домінанта» складно, проте існує низка суміжних понять за допомогою яких ми дослідили моральні домінанти корейців, серед яких 윤리(倫理) юлли – мораль, тобто внутрішні настанови особистості щодо правильності вчинків, та 도덕 (道德) тодок – етика: вчення щодо правильних міжособистісних стосунків. Термін ієрогліфічного походження, у якому 도 перекладається як шлях, а 덕 – добродія, благодіяння.

У традиційному корейському соціальному середовищі тодок було більше питань етикету, ніж дотримання абсолютних принципів «правильного» чи «неправильного». Це призвело до того, що соціолог Кім Кьонгдонг називає «моралістичним ритуалізмом» (К. Kim, 2017). Іншими словами, корейська мораль не ґрунтувалася на абсолютних універсальних концепціях добра чи зла, закодованих у релігії чи будь-якій іншій філософії, а полягала в дотриманні певних ритуалів, персоналізований набір непрямих вказівок, які стосувалися поведінки окремої людини щодо її родини, родичів, професійних зв'язків, друзів та уряду. Завдяки вертикальній системі стосунків, правильним – і, отже, етичним – порядком у суспільстві вважались стосунки на основі статі, віку, соціального класу та становища. Все, що підтримувало і зміцнювало таку соціальну ієрархію було етичним, натомість все, що порушувало такий уклад вважалось неетичним. Це означало, що традиційна корейська етика це не універсальні принципи, які однаково застосовуються до усіх людей, у всіх випадках. Отже, етичні норми були «ситуативними» або «обставинними», оскільки визначалися як особистими, так і емоційними факторами в певний час і в певному місці. Тодок заснований на західних принципах, був запроваджений у Кореї в останні десятиліття ХІХ ст. американськими місіонерами. Тому сучасна Корея продовжує мати два стандарти моралі – традиційний, який базується переважно на обставинах, і західну мораль, яка базується на абсолютних принципах правильного і неправильного (De Mente, 2012).

Художня література завжди порушувала морально-етичні проблеми. Однак у малій прозі, завдяки її «компактності» та швидкій реакції на злободенні питання, морально-етичні проблеми стояли найбільш гостро і викликали реакцію суспільства. Ми виокремили, на нашу думку, головні риси корейського етосу, які віддзеркалено у сучасних художніх творах малих форм. Деякі морально-етичні принципи поступово стають менш помітними, натомість інші проявляються дедалі яскравіше.

3.1 Морально-етичні цінності в картині світу корейців та сучасній малій прозі

Основою соціальних і політичних структур, стало конфуціанство, яке вплинуло на взаємини у сім'ї, ієрархію, обов'язки людини у суспільстві, закріпило у Кореї систему управління і освіти, моральні настанови. Китайська класична культура сприймалася корейською правлячою елітою як зразок для наслідування протягом майже двох тисяч років, аж до початку ХХ ст. Великий вплив вона мала і на побутову обрядовість, яка ґрунтувалася на положеннях з китайських класичних книг з питань ритуалу (정진홍, 2000).

Етично-філософське вчення Конфуція заклало основи моралі та ритуалізувало етикетну сферу в Кореї, чітко розмежувавши ієрархію міжособистісних стосунків. Загалом, у конфуціанському каноні виділяють 22 категорії, а оскільки дослівно неможливо перекласти ієрогліфи, що їх позначають, то їх трактування неоднозначне. Ми вважаємо, що серед усіх 22-х категорій, по-перше, лише деякі можна прослідкувати у корейському суспільстві, а по-друге, деякі з них протягом ХХ – поч. ХХІ ст., як наслідок суспільних змін, відійшли на другий план або й зовсім не дотримуються.

Основна мета вчення Конфуція – гармонізувати життя держави, суспільства, родини і людини взагалі. Результати аналізу джерел з китайської філософії свідчать, що конфуціанство привнесло у суспільства народів Далекого Сходу непорушні етичні та соціальні норми. Для розуміння морально-етичних домінант поведінки корейців важливим є поняття 군자 (君子) «шляхетного

чоловіка» тобто людини вищих моральних якостей, досконалої особистості, що уособлює дотримання принципу «п'яти чеснот» або «п'яти постійностей» (오륜): людинолюбство або гуманність 仁 (인, ін); відчуття обов'язку, праведність або справедливість 義 (의, ий); слідування ритуалу 禮 (예, є); розумність, мудрість 智 (지, чі); вірність 信 (신, шін) (Knapp, 2009).

На думку дослідниці Д. Стоуелл (2003), у корейців для соціальних стосунків у родині та за її межами базовими є сім категорій, більшість з яких походять від конфуціанських:

- 1) *золота середина* – етична категорія, що походить з буддизму, яка передбачає уникнення крайнощів і пошук компромісу;
- 2) *щедрість і добродіяння* – вимагає, щоб люди ставилися один до одного з справедливо та з добротою. Добродія проявляється у всіх етичних і моральних нормах міжособистісних стосунків;
- 3) *гармонія у стосунках* – підкреслюється важливість підтримки гармонії та уникнення конфронтацій;
- 4) *толерантність, пристойність та повага* – норми соціальної поведінки, за вченням Конфуція, як засіб досягнення ідеального громадського порядку. Ці елементи об'єднуються навколо пристойності (예) в центрі, як основа соціальних і моральних норм, які складають основу конфуціанського вчення;
- 5) *підпорядкування авторитету* стало основою громадського порядку суспільств Східної Азії;
- 6) *обачність щодо самозбереження* – категорія подібна до «золотої середини», але з дещо практичним відтінком. Тобто не слід занадто залучатися до справ, які стосуються когось іншого;
- 7) *догодження керівництву*, у минулому це було однією з форм виявлення синівської пошани. Діти повинні були догоджати батькам на знак поваги та відданості, а підлеглі повинні були радувати свого імператора

з метою демонстрації своєї вірності. Але сьогодні ця категорія має дещо негативну конотацію, тому не має поширення.

Таким чином, у конфуціанстві особливо наголошується на важливості сімейних та соціальних відносин, самосвідомості людини, окрім цього, доктрини цього вчення направлені на розвиток таких якостей як взаємна відповідальність членів суспільства та колективізм.

Конфуціанство було протягом довгого часу державною релігією та ідеологією країни, але виявилось для більшості населення надто схоластичним, складним та відірваним від реального життя. Пошуки нових ідей призвели до того, що деякі представники конфуціанської інтелігенції стали звертати увагу на християнські католицькі твори, які іноді потрапляли до Кореї з Китаю.

На сьогодні усі конфуціанські чесноти зазнали змін у трактуванні, а саме конфуціанство перестало бути основою системи влади та управління, проте після століть наслідування цієї доктрини корейці не змінили свій спосіб мислення та дотримуються ритуалів. Так, з одного боку, корейці шанобливо ставляться до віку, цінують суспільну стабільність та поважають освіту та (само)вдосконалення. З іншого боку – у них існує певна ідеалізація минулого, жорстка соціальна ієрархія, а також абстрактна відчуженість, через яку вони вважають за краще бачити світ не таким, яким він є, а таким, яким йому слід бути.

Не менший вплив мало конфуціанство і на літературу, а саме на образи позитивного та негативного героя: «ідеальний чоловік» та його антагоніст, а також на призначення літератури, адже деякі прозові твори вважалися «низьким жанром» та протиставлялися поезії. Образ *«шляхетного чоловіка»* став основним саме у творах, що написані у прозових жанрах пхесоль та сосоль, які були наповнені дидактикою та моральними настановами, а за допомогою художніх засобів сформували образ «ідеального життя» людини.

Конфуцій звертав увагу на те, що людина повинна постійно самовдосконалюватись через духовне очищення. Не кожний, хто стане на цей шлях, буде шляхетною людиною, але може, переборовши своєкорисливість, набути інших високих моральних якостей. Адже ідеальне суспільство має

будуватись, саме на моральних цінностях. Основою поведінки людини в суспільстві є гуманність *жень* 仁 (인). Лише той, хто досягнув внутрішньої досконалості, поводитиметься належним чином: буде турбуватись про старших, дотримуючись принципу шанобливого ставлення до батьків *сяо* (孝); виконувати прийняті в державі ритуали; управляти за принципом *лі* (禮); набувати знань за принципом *чжи* передусім на основі знань з історії, взірцевих дій стародавніх правителів (Євменчікова, 2007).

Гуманність *жень* за Конфуцієм – це всі найкращі моральні цінності та норми поведінки людини. Носієм таких моральних цінностей може бути лише «шляхетний чоловік». *Жень* можна інтерпретувати як зміст суспільних відносин, що здійснюються з позицій гуманності (Євменчікова, 2007).

Прикладом прояву гуманності можна знайти у творах присвячених темі війни та її наслідків. Наприклад, оповідання Хван Сунвона «Журавлі» («학», 1953 р.) у якому головні герої Токче і Сонгсам –це двоє близьких друзів, які опинилися по різні боки корейського кордону. Сонгсам, який став офіцером поліції (на Півдні), конвоює Токче (що перейшов на сторону Півночі), якого схопили у відвойованому рідному селі. Спочатку Сонгсам відчуває ворожість до Токче, оскільки він ненавидить комуністів. Однак під час їхньої подорожі Сонгсам поступово усвідомлює, що їх розділяє лише ідеологічна війна, і що Токчає насправді не комуніст, просто не зміг втекти, адже змушений був залишитися на своїх угіддях згідно із заповітом батька.

Дитячі спогади про те, як вони звільнили журавля викликають ностальгію за тими днями, коли між ними не існувало жодної ідеологічної суперечки. Сонгсам робить дружній жест, пропонуючи Токче сигарету, і зрештою їхня ворожість і образа розвіюються. З розвитком подій Сонсам усвідомлює, що життя і самопочуття друга дитинства Токче значать більше, ніж ідеологічні переконання. Врешті, Сонгсам розв'язує руки друга та наказує йому тікати через ліс. А у небо в цей час здіймаються два журавлі. Хван Сунвон ненавмисно звертається до метафори журавлів, які є одним із традиційних східних символів

довголіття. Окрім цього прослідковується паралелі між образом журавлів та корейським народом взагалі (문영진, 2016). Птахи у фіналі оповідання дарують надію на майбутнє примирення та перемогу життя над смертю.

Отже, Хван Сунвон намагається зберегти у героях їхні моральні якості. У складних ситуаціях персонажі здобувають перемогу в моральному плані, адже життя Докче залежить від Сонсама, який відпускає його, дарує йому життя. Таким чином, це історія про перемогу людяності над ідеологією. Автор підкреслює, що якщо людина потрапляє в полон певної ідеології, вона зрештою втрачає дружбу, гідність, любов – тобто все те, що називається людяністю. Але наприкінці твору «Журавлі» ті міцні дружні зв'язки, які зав'язалися у дитинстві, виявляються сильнішими за політичні погляди, а людяність переважає над ідеологією.

З поняттям гуманності пов'язана наступна категорія 의 (ий) або відчуття обов'язку – це сума моральних зобов'язань, які добродійна людина накладає на себе сама. Сенс життя полягає у виконанні обов'язку, навіть коли це суперечить власним інтересам. Навколо чесноти обов'язку має зосереджуватись життя людини. Якщо людяність in є внутрішньою основою шляхетного чоловіка, то *ий* (의) є зовнішньою нормою поведінки людей, а обидва поняття є частинами моральної орієнтації особистості, тобто вони повинні доповнювати та гармоніювати одне з одним (한국 민족문화 대백과사전).

За Юм Джуноком, термін 의리 (ийрі), що є похідним від *ий*, охоплює три основні щаблі змісту. Перший щабель зосереджений на понятті справедливості, праведності, моралі та чесності. Другий стосується зобов'язань, сплати «боргу» на основі вдячності та вірності. Третій стосується підтримки належних стосунків між людьми, наприклад, використовується у таких контекстах, як 의리 між друзями (Yum, 1987).

Ще однією чеснотою «шляхетного чоловіка» є 智 (чі), що позначає здоровий глузд, мудрість, розважливість, а також як вміння прораховувати наслідки своїх вчинків, подивитися на них збоку. Дослідник Ю Квонджон відзначав, що

конфуціанські ідеї стали основою культури, виховання й освіти корейців (유권종, 2002).

Пов'язана з категорією 己 ідея «самовдосконалення» (修身) призвела до гіпертрофованого ставлення до освіти у корейському суспільстві. Наскільки важливою є тема постійного самовдосконалення для культури корейського народу свідчить численна кількість сучасних літературних творів, особливо початку ХХ ст., які зосереджено навколо самовиховання молодих людей та формування їх особистості. Твори Лі Мунйоля, Кім Воніля, Пак Вансо присвячено саме цій темі (허병식, 2006).

Самовдосконалення або самонавчання у конфуціанстві відрізняється від західного поняття (само)освіти. Конфуціанське самовдосконалення досягається шляхом знаходження гармонії з природою, є частиною соціальної відповідальності, а власне процес самовдосконалення має відбуватися у соціальному контексті. Однак увагу головним чином зосереджено на перетворенні свого «я», а не на зміні ставлення до суспільства. У корейському конфуціанстві кінцевою метою самовдосконалення є позбавлення від людських бажань через єдність природи та людини.

Окрім конфуціанства пієтет до освіти спричинено соціальними нормами. Понад тисячу років (з 928 р.) у Кореї існувала система, при якій для отримання державної посади корейцям необхідно було скласти низку державних іспитів. Ця система засновувалась на принципі меритократії, тобто отримати посаду міг будь-хто, проявивши достатньо старанності та маючи необхідні знання. Успішне складання іспитів гарантувало не лише отримання посади, а й, зрештою, дохід та повагу оточення. Згодом зв'язок наявності освіти та суспільного престижу стало частиною традиційного світогляду. За неоконфуціанськими принципами, шлях до кар'єрного росту і, як наслідок, матеріального благополуччя відкритий перед будь-якою людиною, незалежно від її походження. Вважається, що досягнути цього можна лише якщо людина освічена. Тому з давніх часів до сьогодні у корейському суспільстві панує культ освіти.

На тлі такого ставлення до навчання у корейській мові виникло слово *교육열*, яке утворилося від «освіта»+ «гарячка, ентузіазм», що відображає прагнення корейців до отримання освіти. Вчені визначають «освітню гарячку» як «надмірне бажання дітей ходити до школи на тлі жорсткої конкуренції за академічні досягнення з метою набуття кращого соціального статусу». У сучасному корейському суспільстві замість іспитів на державну посаду важливими стали вступ та отримання диплому престижного ЗВО. Наявність диплому, у світоглядній системі корейців, стає необхідною умовою не лише для кар'єрного зростання, а й гідного оточення, успішного шлюбу тощо. Окрім цього існує суспільне розмежування престижності університетів. Тому навчанню дитини присвячується багато уваги змалечку. Республіка Корея стабільно посідає перші позиції у світі за витратами громадян на освітні послуги.

Дослідженню теми освіти у художній літературі присвячено лише незначна кількість наукових праць, переважна більшість яких стосується прози середньовіччя, адже вченість та освіта були одними з головних літературних тем того періоду. Проблема взаємовпливу літературної та освітньої традицій народів Східної Азії пропонує унікальний матеріал як для дослідження процесу формування літератури, так і для вивчення відображення основних ментальних доктрин у класичній літературі. Тому традиційна корейська література дає можливість осмислити основні етапи взаємодії літературної та освітньої традицій у процесі розвитку літератури Кореї.

Завдяки темі освіти у корейській літературі склалася художня система, в якій освіта та вченість стали категоріями моральними, підвищивши пріоритет знання. Через це проблема морального вибору, що безпосередньо залежить від освіченості персонажа, набула в корейській літературі особливого значення. Загалом, література значно вплинула на формування стереотипів поведінки та мислення корейців, формування ідеї важливості трудової етики, постійного прагнення до самовдосконалення, почуття суперництва і бажання бути кращим, почуття обов'язку та моральної відповідальності, потреби в отриманні знань, досягнення поставленої мети.

Тема ставлення до освіти та важливість вступу до університету продемонстрована у творі Пак Вансо «Сон маріонетки» («꼭두각시의 꿈», 1977 р.). На тлі оповіді головного персонажа на ім'я Хьок про його чергову невдачу при складанні вступних іспитів розказано про стосунки між старшим та молодшим поколінням та проблема самостійності вибору молодими людьми свого шляху. Освіту, яку так намагаються батьки дати Хьоку призводить до того, що він почуває себе маріонеткою, а голі дерева вздовж дороги до університету здаються хлопцю скелетами вчених. Твір побудовано за традиційним буддійським принципом розуміння життя як сну. Головний персонаж не може вибратися з полону «нереального простору сну» та почати керувати власним життям, а лише піддається волі людей, що його оточують. На такому тлі читач дізнається про роздуми Хьока, на думку якого система освіти «змертвіла», а отримання диплому не гарантує успіху в житті, хоча він і розуміє, що не вступивши в університет він не дотримається «синівської пошани». Однак закінчується оповідання «пробудженням» головного персонажу, коли він вирішує стати господарем своєї долі, проте, чи змінив він своє ставлення до освіти – автор залишила це питання на роздуми читача.

У сучасній літературі нерідко демонструється відверте нехтування традицією отримання освіти. Прикладом є твір Ин Хігьон «Таємниця та неправда» («비밀과 거짓말», 2005 р.), що оповідає про три покоління одного роду, де головними персонажами є два брати Йонджун та Йону, які покинули рідну провінцію та живуть у Сеулі. Їх батько Чоніль, підприємець періоду індустріалізації, після смерті залишив заповіт, у якому розповідається про сімейну таємницю та пов'язану з нею брехню.

У новелі старші сини відмовляються дотримуватися «синівської шанобливості», проти волі батька вони не бажають складати державні іспити для отримання посади, що врешті призводить до складних стосунків. Опис конфлікту поколінь зустрічається у творі двічі. Спершу старший брат Чонука кидає освіту в Японії, куди його відправив батько, що згодом стало однією із

причин його загибелі. Вдруге конфлікт відбувається у наступному поколінні – між Чонуком та його сином Йонджуном, який відмовляється від продовження навчання у магістратурі. Окрім цього син порушує ще одне правило синівської шанобливості – не створює власної родини, щоб рід Чон продовжувався. Збереження батьківського дому та сімейних традицій є важливими для молодшого брата – Йону. Можливо, у такий спосіб письменниця висловлює свої сподівання, що наступні покоління будуть з більшою повагою ставитися до традицій. Отже, у творі продемонстровано як змінюється ставлення корейців до традиційних цінностей, особливо що стосується отримання освіти.

Доходимо висновку, що з одного боку, у корейських сучасних творах підкреслюється необхідність отримання освіти, демонструється, що корейці приділяють навчанню багато часу та сил. Однак, існує тенденція до відходу від сліпого слідування традиціям, натомість (не)отримання освіти є свідомим вибором персонажів.

Отже, значний вплив на ідею необхідності освіти мали традиції конфуціанства, та пізніше неоконфуціанства, що орієнтовані на виховання високоморальної соціальної особистості.

Поняття *신* (*shin*), яке можна інтерпретувати як вірність, щирість, відкритість, відвертість, добрий намір, наполегливість є важливою частиною корейської культури і знаходить вираження у корейській літературі. За неоконфуціанським вченням, *shin* як соціальна чеснота передбачає моральну законність, а основою цієї моральної законності є щирість внутрішньої природи людини (한국민족문화대백과사전). У сучасній корейській малій прозі це поняття може бути зображене у різний спосіб, відображаючи окремі аспекти людських стосунків та особистісну цілісність персонажів.

Серед творів, у яких можна знайти прояв поняття *shin*, є твір Лі Мунйоля «Наш спотворений герой» («우리들의 일그러진 영웅», 1992), де розкривається тема протистояння особистості загалу. Після пониження у посаді батька протагоніста, десятилітнього хлопця на ім'я Хан Бьонтхе, родина змушена

переїхати до села. У місцевому шкільному колективі всі визнають лідером Ом Сокте – учня, з яким не можуть впоратися навіть учителі. Спочатку Хан намагається протистояти Ому, але не знаходить підтримки ні з боку однолітків, ні з боку вчителів, та поступово також опиняється під його впливом. Ситуація змінюється, коли новий вчитель викриває ганебну поведінку Ома Сокте та відновлює справедливість. У цей момент віра учнів у лідерство Ома Сокте починає руйнуватися. Таким чином автор показує, наскільки важливо мати не сліпу віру в лідерів, а критичне ставлення до влади та правди.

Новий вчитель уособлює поняття влади, заснованої на справедливості та чесності, що заслуговує на довіру. Він повертає учням правильне розуміння моралі та віри у справедливість, демонструючи, що справжні стосунки у суспільстві мають ґрунтуватися на чесності, а не на страху чи маніпуляціях, а віра має бути спрямована на етичні принципи, а не на хибних лідерів. Таким чином, поняття 신 (*шін*) у оповіданні виражається через динаміку довіри між учнями, їх лідером Ом Сокте та новим учителем, який допомагає відновити справедливість, зруйнувавши спотворену віру у хибного героя.

У цьому та ще двох творах, а саме «Буйвіл» («뿔소», 2006 р.) та «Калєпа та кала» («칼레파 타칼라», 1985 р.), Лі Мунйоль висловлює свій погляд на класову свідомість і ту ідею, що натовп часто не хоче змін, адже це може загрожувати комфорту, натовпу легше пристосуватися до навколишніх умов, аніж намагатися щось змінити. Проте знаходяться персонажі, які завдяки своїм моральним принципам не бояться протистояти хибним устоям певної групи людей.

Ще однією концепцією вчення Конфуція та однією з основ морально-етичного світогляду корейського суспільства є чеснота 예 (*йє*). У конфуціанських культурах колективізм – один із основних моральних принципів регулювання суспільних відносин. Міжособистісні стосунки у корейському суспільстві регулюються базуючись на конфуціанському ритуалі «лі» (禮), (예, зустрічається також 례), який можна перекласти як ритуал, етикет,

благопристойність, етика, церемонії. По-перше, ця категорія є однією із ключових у конфуціанстві, та зберіглася у Республіці Корея майже без змін у порівнянні з Китаєм, де зараз не є настільки популярною. ㉮ глибоко вкорінилася у культурі та повсякденному житті корейського народу. Суть цього концепту полягає у тому, що для кожної соціальної групи є свої норми поведінки, яких кожен повинен дотримуватися, тобто ㉮ – категорія загального принципу громадського порядку або загального впорядкування життя. Складність точного визначення цієї категорії полягає у тому, що китайські філософи вкладали у нього не тільки правильну поведінку (етикет, церемоніал), але і ті світоглядні доктрини з яких правильна поведінка виникає. Тобто це не тільки шанобливе ставлення до старших, а й розуміння того, яку роль відіграють старші у суспільстві, розуміння того, що шанобливість до старших необхідна.

Застосовуються конфуціанські знання за правилами етикету, без яких їх використання не буде «правильним», а людська поведінка виявиться нерегульованою. Так, гуманність зв'язується з ритуалом *лі* (禮, 예), причому, людина повинна прикласти певні зусилля, щоб перебороти себе, включитися в систему відносин, що регулюються правилами етикету, і домогтися того, щоб далі проявляти себе щонайкраще без додаткових зусиль. За допомогою ритуалу кожен індивід має можливість постійно відчувати своє місце в суспільстві (Трубіцина, 2011).

Доктрини конфуціанської етики впливають на світоглядну систему корейців і, як наслідок, на поведінку, жести, вибір мовних засобів між представниками різних статей, людьми різного віку та соціального статусу. Така ієрархія стосунків знайшла вираження у ставленні до жінок, стосунках у соціальних групах тощо. Окрім поваги до старших, ㉮ проявляється у повазі до вчителя, а також у дотриманні ритуалів під час традиційних свят та церемонії поклоніння предкам.

Ритуально-етикетна сфера життя корейців набула значення у XVII ст. У цей час, з погляду корейців, переосмислення нової ролі Кореї в далекосхідному

регіоні мало відбуватися на рівні пошуку, підтвердження та перепідтвердження власного історичного коріння, яке має бути таким же давнім, як і китайське (Ионова, 1982, с. 250). Тому в Кореї відбувалася велика переоцінка наявних цінностей та методів управління державою. Поява в середньовічній Кореї такого поняття як 예학 («наука про етикет») в першу чергу була пов'язана з необхідністю впорядкувати та регламентувати суспільне життя. Після перемоги в Імчжинській війні (1592 – 1598 рр.) була здійснена реформа ритуально-етикетних відносин, саме в цей період корейськими вченими-конфуціанцями були сформульовані стійкі стандарти поведінки та мови, чітко фіксовані обряди та церемонії. Саме ці норми сприймаються більшістю сучасних носіїв культури як традиційна схема поведінки. У цій ритуалізованості полягає одна з етнічних універсальних традиційної корейської поведінки.

Життя сучасних корейців наповнене такими традиційними принципами китайського конфуціанства, що походять від концепту 예:

- 1) повага до старших – базовий принцип конфуціанського вчення, ця чеснота домінує у культурному житті корейського суспільства, нею просякнуті всі аспекти сучасного способу життя корейців;
- 2) повага до професії викладача. Вчитель у Кореї – людина, яка всіма шанується, на мовному рівні про це свідчить вираз: «Не можна навіть наступати на тінь вчителя»;
- 3) знання народних традицій та народних свят, які займають важливе місце у культурі корейців;
- 4) проведення традиційних обрядів та церемоній.

Особливе значення у Кореї має культ предків. Поширений на території всієї Східної Азії, він спочатку існував незалежно від конфуціанства. Конфуціанство, основу етики якого становить ідея синівської пошани, підтримувало поширення та закріплення культу предків, надало йому певну форму і окреслило правила виконання низки ритуалів. Культ предків має не тільки релігійне значення в житті корейців, але й соціально-культурне, завдяки

якому склалося моральне ставлення народу до життя і смерті. Також він є частиною політичної ідеології, яка передбачає шанування правителів держав, навіть після смерті.

Найпоширенішими ритуалами у сучасній Кореї є ті, що пов'язані із життєвими циклами людини: 백일 – «сто днів» з дня народження дитини; 돌 – «перша річниця» з дня народження дитини, коли визначається її майбутня доля; 환갑 (還甲) – «шістдесятиріччя» – урочистий день вираження поваги старшому в родині всіма родичами; щорічний 세배(歲拜) «новорічний уклін» старшим у сім'ї.

Особливо важливі ритуали 제사 (祭祀) – жертвні обряди, пов'язані з культом предків. Згідно з традиційними корейським уявленням, коли людина помирає, її душа не одразу покидає тіло, а залишається з нащадками, тобто не помирає повністю. Душа померлого має матеріальні форми і потребує годування, знаходиться на землі протягом чотирьох поколінь і може не тільки відвідувати своїх родичів, а й впливати на їх земні справи. Увесь цей час покійний вважається членом сім'ї, і корейці підтримують свій зв'язок з предками за допомогою різних обрядів. Ці обряди проводяться в особливі дні, наприклад, на новий рік за місячним календарем Соллаль або на Чхусок, а також у день смерті покійного.

Зображення таких ритуалів можна зустріти у сучасній корейській малій прозі. У оповіданні «Готель “Плаза”» («프라자 호텔», 2011 р.) письменниці Кім Міволь (김미월) опис реальних подій переплітається з описом історії кохання головних персонажів. Події твору відбуваються влітку 2009 р. Подружжя дивиться з вікна готелю вниз на ворота палацу Токсугун і згадує, як кілька місяців тому там стояла курільниця, куди люди приходили вшанувати пам'ять колишнього президента Но Мухьона, який через рік після завершення президентського терміну покінчив життя самогубством. Після раптової смерті колишнього президента його прихильники серед простих громадян самотійно

організували поминальне місце, куди приходила і дружина головного героя оповідання, що простояла там у черзі п'ять годин.

Пізніше головний герой виходить на вулицю, щоб купити запальничку та зустрічає на площі перед мерією буддійську молитовну ходу – декілька людей роблять земний уклін через кожні три кроки. Серед них – родичі п'ятох загиблих, котрі протестували проти знесення своїх будинків, забравшись на їх дахи, і в результаті дій поліції зірвалися вниз. Таким чином, продемонстрована опозиція сучасності та традиційних вірувань.

Ритуали, пов'язані з похороном, і руйнування традицій детально описані у оповіданні «Сьогоднішня родина» («오늘의 가족», 2020 р.). Головній дійовій особі на ім'я Мічжу повідомляють, що її дідусь, який живе в селі, у важкому стані, але замість того, щоб поїхати побачитися з дідусем востаннє, вона залишається випити з подругами і вирушає на похорон тільки після того, як дідусь помер. Сюжет розповіді докладно розповідає про ритуали, пов'язані з похоронами, які тривають у Кореї три дні, починаючи з прощання і закінчуючи похоронною процесією з квітковими ношами та похованням.

Те, як Сон Чжихьон описує дійсність, змушує будь-якого корейця подивитись на звичні церемонії по-новому. Наприклад, двоюрідний брат головної героїні відмовляється входити у поминальну залу, тому що разом зі своєю матір'ю, яка, овдовівши, через рік вийшла заміж за друга покійного чоловіка, ходить до церкви, де вважається, що коли вмирає людина не їх віри, він перетворюється на біса. Також Мічжу згадує, що в дитинстві не могла зрозуміти дідуся, який то забороняв їй писати власне прізвище через те, що мати вийшла заміж за однофамільця зі спорідненого клану, то пишався її ім'ям.

У оповіданні зустрічається ще кілька сцен, у яких така трагічна тема, як смерть, описана з гумором. Наприклад, бабуся, мати та сестри Мічжу грають у карти прямо у траурній залі, і при цьому про бабуся говориться: «Як не дивно, вона була в піднесеному настрої»; сцена церемонії оплакування, де всі, за командою бабусі, починають голосно оплакувати покійного, але потім через скаргу інших відвідувачів оплакування різко припиняються. Таким чином, у

сучасних прозових творах продемонстровано, що ритуали все ще відіграють важливу роль у суспільстві, однак, поступово їх значення стає менш важливим, а ставлення до них більш формальним.

Отже, морально-етичні цінності займають центральне місце в світоглядній системі корейців і знаходять відображення у сучасній малій прозі. Традиційні конфуціанські уявлення про обов'язок, гуманність, самовдосконалення, слідування ритуалу продовжують проявлятися у поведінці персонажів та конфліктних ситуаціях в оповіданнях. Водночас література відображає трансформацію цих цінностей під впливом соціальних змін, урбанізації та глобалізації.

3.2 Корейська комунікативна культура крізь призму малої прози.

Прагнення до гармонії в цілому характерне для багатьох культур світу, однак у корейському світогляді на перше місце висувається прагнення до гармонії у стосунках з іншими людьми. Корейці прагнуть підтримувати гармонію через спілкування, під час якого на перший план виходять міжособистісні стосунки, а вже потім тема розмови. У більшості аспектів корейського міжособистісного спілкування потрібно враховувати почуття іншої людини та говорити так, щоб не зачепити її почуттів. Це, на нашу думку, є проявом традиційної категорії збереження гармонії, для досягнення якої використовуються комунікаційні концепти. Підтвердження цього знаходимо у низці праць дослідників корейського світогляду. Автори неодмінно згадують комунікаційні концепти корейців. Одні з них ставали предметом детального дослідження, решта є менш науково описаними. Також зазначимо, що деякі з вчених вважають їх комунікаційними, натомість інші – не виокремлюють від решти вищезазначених культурних концептів. Ми ж дотримуємося думки, що для повноцінного осягнення культури та світогляду хибно було б оминати такі важливі елементи, як комунікаційні особливості.

Оак та Мартін, порівнюють культури американського та корейського народів, виділяючи такі ключові концепти корейської комунікації як: 체면 (*чхемьон*), 눈치 (*нунчхі*), 기분 (*кібун*), 분위기 (*пунвігі*) (Oak & Martin, 2000).

Чхемьон (체면) дослівно перекладається як «лице», однак містить у собі глибоку філософію збереження репутації не лише своєї, а і всієї родини, нації, країни. У конфуціанських культурах поняття «соціального обличчя» охоплює увесь контекст міжособистісних відносин. Окрім цього, під час виникнення незручних чи конфліктних ситуацій корейці роблять усе для «збереження обличчя». У літературі про корейську культуру та соціальну поведінку поняття *чхемьон* трактується як «збереження обличчя» або «соціальне обличчя» та розглядається як явище, що відображає культурні та психологічні особливості корейців (S. Kim, 2003). *Чхемьон* – це соціальне обличчя, яке впливає на формування або підтримку соціальних відносин у багатьох країнах Сходу, однак для корейців воно не лише вказує на соціальну роль і становище людини, але й означає її престиж, гідність, честь і репутацію. У оповіданні «Страждання двох поколінь» («수난 이대», 1957 р.) головний персонаж Мандо згадує таку ситуацію, як одного разу, повертаючись з міста у село напідпитку, він упав у воду. На щастя, у цей момент ніхто не проходив повз, бо якби хто побачив, то посміявся б з нього. Це була рання осінь, і він міг зняти свій одяг і розвісити його сушитися, але йому було соромно. Не тому, що одяг був повністю мокрим, і він мав чекати голим, а тому що спотворене тіло з повністю відрізанним передпліччям потрібно було «виставити перед небом». І якби хтось таки проходив повз, не залишалось нічого іншого як залізти у воду, вистромивши лише обличчя, і чекати, поки люди не пройдуть. У оповіданні «Біла паперова борода» («흰 종이 수염», 1959 р.) коли батько протагоніста влаштовується працювати живою рекламою у кінотеатр, адже це та робота, яку швидко зміг знайти однорукий чоловік, повз нього проходили діти та його син Тонгіль, який пізнав батька по очах. У той момент батьку стало ніяково, що він соромить сина такою роботою. Таким чином, для Мандо та батька Тонгіля стратегія збереження обличчя полягає в тому, щоб

захистити інших від наслідків «втрати обличчя», що ще раз доводить, що групова свідомість, колективізм виходять на перший план, корейці більшою мірою орієнтуються на почуття оточення, гармонію у відносинах, ніж на індивідуальні уподобання.

Наступним елементом соціального спілкування є *기분* – «настрій», точніше можна перекласти як «уміння розуміти настрій людей навколо». У корейському суспільстві це поняття тісно пов'язане з поняттями соціальної гармонії, підтримки доброзичливої атмосфери, «збереження обличчя» (свого та співрозмовника), дотримання нюансів ієрархії. Культура спілкування корейців пронизана прагненням не завдати шкоди *кібун* оточуючим, у той же час не забуваючи і про власний настрій. Думаючи про почуття інших людей і про те, що добрі стосунки важливіші, ніж об'єктивна правда і чесність, корейці схильні дуже м'яко відмовляти. Наслідок прояву турботи про *기분* – уникнення прямої конфронтації та відкритого конфлікту в межах колективу (сім'ї чи компанії). Співробітники, які зазнають взаємної антипатії, навряд чи підуть на відвертий конфлікт, а якщо протиріччя, що накопичилися, все ж таки приведуть до сварки, в очах оточуючих винним виявиться не той, хто дійсно неправий, а той, з чиєї вини конфлікт вийшов на поверхню і порушив гармонію у колективі.

Пак Кісун у статті «Спілкування корейців: аналіз понять «репутація – *нунчхи* – настрій» у відносинах людей» зазначає, що *눈치* є одним із важливих понять, які необхідні для розуміння характеру та менталітету корейців, а також вдалого спілкування у Кореї (박기순, 1998). Переклад двох морфем, з яких складається це слово: *눈* — «око» та *치* (початкова форма *척*) — «нахилятися в сторону». Початкове значення «косий погляд» пізніше трансформувалося у концепт, що означає «за поглядом здогадатися про намір іншої людини», тому можна перекласти приблизно як «тактовність» чи «інтуїція», що також не відобразить всіх смислових відтінків. *Нунчхи* – це здатність людини швидко сканувати ситуацію, моментально зчитуючи невербальний контекст (погляди, жести, міміку співрозмовника), і реагувати, враховуючи різні додаткові фактори:

соціальний статус, вік (свій та співрозмовника) та загальну атмосферу розмови. Необхідність мати й застосовувати *нунчхи* обумовлена схильністю корейців до непрямого вираження емоцій, некатегоричності суджень, небагатослівності, стриманості – тих якостей, яких вимагають конфуціанські традиції. Відкрите та багатослівне висловлення власної думки, демонстрація емоцій у корейському суспільстві сприймається як несерйозність, незрілість, легковажність. В основі використання *нунчхи* лежить прагнення до колективної гармонії.

Лі Гючон вважає, що *нунчхи* розвинувся завдяки соціокультурним чинникам задля того, щоб приховати намір та висловити його опосередковано, задля уникнення прямого конфлікту, а також щоб уловити намір іншої людини в контексті спілкування. Також науковець, досліджуючи прояв цього поняття у творах письменника Кім Ючжона, виокремив три рівні прояву *нунчхи* у прозових творах. По-перше, він проявляється на лінгвістичному рівні, персонажі виражають та «зчитують» *нунчхи* завдяки імплікативному мовленню та іронічним висловам, які є протилежними їхньому наміру. Крім того, поняття може бути виражене через невербальну дію, яка може опосередковано передати наміри персонажів (이규정, 2019).

Усі три поняття відображено, на нашу думку, в короткому оповіданні «Вбивство честі» («명예 살인», 2008 р.) автора Кім Йонха, де головна героїня – дівчина, яка працювала на рецепції дерматологічної клініки та мала чудову «наче фарфор» шкіру. Однак, одного разу на її обличчі з'явилися прищі, які ніяк не зникали. Внаслідок цієї ситуації «Директор рвав на голові волосся, а медсестри її таємно ненавиділи». Врешті, вона покінчила життя самогубством, залишивши записку зі словами пробачення, що вона перед усіма винна. Таким чином, дівчина втратила «соціальне обличчя» *чхемьон* не тільки себе, а й компанії, але співробітники напряду не висловлювали дівчині свої почуття, щоб уникнути конфлікту, це прояв *кібун*, але дівчина не змогла балансувати між особистими інтересами та суспільними нормами і «зчитавши» *нунчхи* оточення вирішує скоїти самогубство.

Сучасна корейська мала проза слугує інструментом для дослідження особливостей комунікації в корейському суспільстві. Літературні твори відображають основні принципи міжособистісного спілкування, зокрема повагу до старших, взаємну відповідальність, формальність у стосунках і прагнення до гармонії. Мала проза дозволяє побачити, як традиційні конфуціанські цінності, зокрема ритуали і етикет, співіснують з модернізацією та змінами в сучасному корейському суспільстві. При цьому, хоча ритуали і соціальні норми продовжують відігравати важливу роль, зростає усвідомлення необхідності адаптації традицій до нових умов життя. Літературні твори не лише відображають реальну дійсність, а й сприяють її переосмисленню, виявляючи вплив соціокультурних змін на стилі спілкування в сучасній Кореї. Такі поняття як *чхемьон*, *нунчхі* та *кібун* є невід'ємними складовими корейської комунікативної культури і впливають на те, як корейці взаємодіють між собою в різних соціальних контекстах. Література ж служить не лише відображенням цих норм, але й інструментом їх переосмислення і адаптації до нових реалій.

3.3 Три принципи взаємин (삼강) та їх трансформація у сучасному суспільстві

Вплив на сучасне суспільство категорії 예, розглянутий у попередньому підрозділі, прослідковується в усіх сферах життя сучасних корейців і проявляється завдяки слідуванню так званим *трьом принципам взаємин* (삼강), тобто жорсткій регламентації міжособистісних стосунків, відданості підданого імператору 군위신강 (君爲臣綱), шанобливості синів перед батьками 부위자강 (父爲子綱) і доброчесності дружини до чоловіка 부위부강 (夫爲婦綱) (Knapp, 2009). Людинолюбство характеризує відносини, які повинні існувати передусім між батьками і дітьми, між правителями і підданими, а вже потім воно поширюється на відносини між усіма іншими людьми. Така дещо звужена сфера чесноти пояснюється тим, що моделлю суспільства у конфуціанстві є сім'я, правитель у такій державі уподібнюється батькові, а підлеглі – дітям. Розглянемо відображення цих принципів у сучасній малій прозі.

Відданість підданого імператору 군위신강

Знайти конкретні приклади того, як цей принцип відображено в сучасних корейських оповіданнях, видається дещо проблематичним, оскільки сучасна корейська література частіше звертається до особистісних внутрішніх конфліктів, соціальної нерівності та політичної несправедливості. Проте, як приклад подібної теми, ми можемо розглянути оповідання про конфлікт чи прихильність громадян до влади. Наприклад, повість Лі Мунйоля «Наш спотворений герой» («우리들의 일그러진 영웅», 1992 р.), де цей принцип знаходить своє відображення у взаєминах персонажів та символічно репрезентує суспільну ієрархію, яка домінувала в Кореї у часи авторитарного правління, через історію шкільного класу. Учень Ом Сокте, головний антагоніст твору, є жорстким і авторитарним лідером класу, а його однокласники, попри страх і неприязнь, демонструють майже абсолютну відданість, нагадуючи відносини між підданими та правителем у конфуціанському суспільстві. Їхня покора – це не лише результат фізичного примусу, але й суспільної норми, яка вимагає підкорятися сильнішому заради «гармонії». Влада Ома Сокте у класі сприймається як незаперечна, і багато учнів слідує за ним, незважаючи на те, що їм доводиться відмовлятися від своїх індивідуальних бажань і свобод, підкорюючись правилам. Це відображає принцип підпорядкування власних інтересів для забезпечення цілісності системи, що вкорінено в ідеї «відданості імператору». Поява нового вчителя, який викриває та ганьбить вчинки Ома Сокте, символізує перехід від диктаторської влади до справедливої системи. Оповідання є алегорією на реальну політичну ситуацію в Кореї за часів авторитарних режимів і демонструє, як традиційна ієрархічна етика може стати засобом пригнічення людських свобод. Зображуючи поведінку персонажів автор критикує ідею сліпої відданості авторитету, закликаючи читача до осмислення важливості свободи особистості та боротьби з несправедливістю в суспільстві.

Таким чином, навіть якщо конфуціанські принципи, такі як відданість підданого імператору, безпосередньо не розглядаються у сучасних оповіданнях,

ми знаходимо приклади їх переосмислення в сучасний спосіб через такі теми, як ставлення звичайних громадян до тих, хто має владу.

Категорія синівської шанобливості хьо (孝, 孝) та зміна сімейних цінностей.

Від принципу шанобливості синів перед батьками (부위자강) походить категорія синівської пошани хьо (孝, 孝). У культурі конфуціанства значна увага приділяється родинній та соціальній етиці, самосвідомості людини, гармонійним міжособистісним стосункам. Конфуціанство підкреслює важливість сімейних стосунків, а за нормами цього вчення, сім'я є основним соціальним елементом, за структурою якого побудоване все суспільство.

Корейська сімейність базується на конфуціанській доктрині «ка (家)» («родина») та акцентує увагу на патрилійності (父系), поваги до старших (長幼有序), синівській шанобливості (孝), культурі предків (祖上崇拜), а також безперервності патрилійного роду (父系家系繼承). Категорія хьо (孝, 孝) «синівська шанобливість» є одним з фундаментальних морально-етичних концептів конфуціанства. Описана вона ще у перших корейських текстах, що збереглися до наших днів. Словосполучення «синівська шанобливість» у свідомості носія європейської культури асоціюється насамперед з сімейними відносинами, взаєминами між дітьми та батьками. У Кореї «синівську шанобливість» або «пошану до батьків» розуміють ширше, ніж просто повагу до батьків. Синівська шанобливість хьо передбачає особливе ставлення між «вищими» і «нижчими» за статусом, не лише у родині, а і у державі (правитель-підданий), у школі (вчитель-учень). Така ієрархія у відносинах жорстко дотримувалася протягом тисячоліть.

У 1970-ті рр. швидкі економічні зміни у Республіці Корея призвели до перетворень у суспільстві, поступово сім'я перестає бути важливим елементом життя людини. У 1990-х рр. розвиток ІТ-технологій та політика «відкритих дверей» сприяли утворенню мультикультурного та багатонаціонального суспільства. І хоча сімейна ідеологія сьогодні продовжує будуватися навколо

традиційних цінностей, фактичні зміни у родинних стосунках вказують на те, що поступово утворюється розрив між ідеалом та реальністю. Тобто відбувається поступовий відхід від традиційних поглядів на сім'ю, що знаходить відображення у сучасних літературних творах.

Окрім цього, сім'ї, описані в сучасних оповіданнях, складаються не з батька, матері та дітей, а можуть бути представлені як групи людей, які не пов'язані між собою кровними узами, а зібралися під одним дахом завдяки певним життєвим обставинам. У таких сім'ях відсутня гендерна відмінність.

У нашому дослідженні ми спочатку розглянемо традиційні образи матері та батька, а також зміни у сімейних стосунках на прикладі сучасних корейських оповідань.

Класичний образ матері у корейській літературі з давніх-давен асоціювався, перш за все, з образом жінки, яка має такі чесноти як терпіння, вірність, доброта, ніжність, шанобливість до старших, особливо до батьків чоловіка. Очевидно, ці чесноти можна назвати національною особливістю корейської жінки, яка століттями дотримувалась конфуціанських законів.

Однак, як відображення змін у суспільстві, відбувається трансформація образу матері у художніх творах. Так у оповіданнях Пак Вансо, написаних у 1970-1980-ті роки, на тлі значних економічних та політичних змін, показано, як разом із новими тенденціями змінюється і поведінка жінки. В оповіданні дружини та матері за традицією піклуються про близьких, але прагнення жити все краще і краще призводить до того, що деякі жінки забувають про своє місце в сім'ї та суспільстві, через що вони втрачають жіночність, доброту та материнські почуття. Наприклад, у оповіданні «Заміжні» («여인들», 1974 р.), молода і приваблива жінка заради грошей позбавляє себе всіх радощів життя: чоловік заробляє валюту за кордоном, і вона змушена чекати його третій рік, страждаючи від самотності. А її діти, школярі, відчуваючи відчуженість рідної матері, яка навіть не спроможна вранці встати з ліжка, щоб проводити їх до школи, майже не спілкуються з нею. Під час грози дівчинка і хлопчик, злякавшись гуркоту грому, біжать не до неї, а до простої доброї хатньої робітниці.

Письменниця Ин Хігьон (은희경) у повісті «Дует» («이중주», 1995 р.), оповідає про матір на ім'я Чонсун, на плечах якої тримається родина: вона виховує дочку та сина, рятує від безчестя чоловіка, безвідповідального любителя романтичного життя, прощаючи йому всі гріхи. У цій повісті описаний традиційний образ матері. Корейська жінка має слідувати за чоловіком, залишаючись при цьому безправною істотою. Як правило, у молоді роки вона терпить приниження від чоловіка, свекрухи, старших родичів, щоб у старості отримати відплату за свої високі моральні якості – повагу та благополуччя сім'ї.

Класичний образ «вірної дружини та турботливої матері» (현모양처²), що традиційно асоціюється з жінкою, яка приносить у жертву власну індивідуальність заради сім'ї, є ключовим у новелі Сін Ѓьонсук (신경숙) «Потурбуйся про маму» («엄마를 부탁해», 2008 р.). У центрі сюжету — звичайна корейська родина та історія старої матері Пак Соньо, яка, приїхавши до Сеула з провінції, аби провідати дітей, губиться у переповненому метро. Члени родини відчайдушно намагаються знайти жінку, розміщують оголошення на вулиці, в Інтернеті та газетах. Вони не знали про те, що стара мати страждала на хворобу Альцгеймера. Пошуки матері стають випробуванням для її рідних, які змушені переглянути ставлення до неї та задуматися про її справжнє життя, яке виявилось для них маловідомим.

Композиційна структура твору побудована так, що кожна глава розповідається від імені різних членів родини: старшої доньки, сина, батька, а потім самої матері. Але у всіх оповідях головним стрижнем виступає образ матері, на який послідовно нанизані спогади та роздуми її рідних. Використання цього прийому дозволяє поглянути на ситуацію з різних точок зору, створює об'ємну картину. При цьому за логікою авторського задуму персонажі твору вишиковуються у символічний ланцюжок. У першій частині оповідачем є старша дочка, у другій – син, у третій – батько, але скрізь розповідь ведеться від другої

---

² 현모양처 – «хороша дружина, мудра мати». Концепція ідеалізованої традиційної ролі жінок, розроблена Накамуруо Масанао у 1875 р.

особи («ти», «твоя дружина», «твій батько», «твоя мати»), що створює у читача відчуття, ніби він є учасником подій у творі. Тут можна прослідкувати традиційну ієрархію, що існує і досі у корейському суспільстві через вплив конфуціанських доктрин. Відповідно до поняття про другорядний статус дружини у сім'ї, розповідь матері мала би передувати розповіді чоловіка. Але Сін Їонсук робить розповідь матері останньою, таким чином підкреслюючи, наскільки важливу роль відігравала вона для своєї родини, що саме мати була для решти опорою. І кожен, згадуючи моменти із життя, що пов'язані з нею, починає усвідомлювати, що зміг досягти чогось лише завдяки самовідданій праці матері, дружини.

У процесі пошуків діти та чоловік усвідомлюють, що їхнє уявлення про матір було поверхневим. Вони завжди сприймали її як людину, що існує лише в межах родини, не підозрюючи про її особисте життя та таємниці. Випадково з'ясовується, що Пак Соньо таємно допомагала дитячому будинку, мала давнього друга-чоловіка, про якого рідні нічого не знали, і що її минуле, зокрема молоді роки, залишилося для них загадкою.

Через образ старшої доньки, яка обирає життя без шлюбу та дітей, авторка демонструє трансформацію уявлень про сім'ю в сучасній Кореї. На відміну від матері, яка присвятила себе родині, нове покоління прагне особистої свободи, що стає причиною конфлікту традиційних і сучасних цінностей. Мати, попри всі труднощі, працювала заради своєї сім'ї, бо так розуміла свій обов'язок перед родиною та суспільством, а ось її діти живуть радше задля власного задоволення, забувши про батьків, не цікавлячись їхнім життям. Дорослі діти мали б піклуватися про свою матір, натомість вона приїздить до них у місто, вона турбується, чи все у них гаразд. Рідні вже навіть не пам'ятають, коли насправді день народження мами, адже якось вона сама вирішила святкувати його одночасно із днем народження свого чоловіка. Кульмінаційний момент, коли старша донька йде до скульптури Мікеланджело «П'єта», підкреслює паралель між Пак Соньо та образом Богоматері, що жертвує собою заради інших.

Особливе значення у творі мають символічні деталі. Так, взуття, яке носила Пак Соньо в день зникнення, стає метафорою різного сприйняття її особистості рідними та сторонніми. Її рідні гадали, що вона була у синіх пластикових капцях, проте люди, які її начебто бачили у місті, говорили, що жінка було взута у бежеві сандалії. Поза межами дому до неї ставилися по-іншому, тому і вона була іншою. Образ птаха, який з'являється після зникнення мами у будинку молодшої доньки, натякає на її духовну присутність. Спочатку діти знайшли мертву пташку та поховали її, а наступного дня така сама чайка знову сиділа на дереві. Можливо, це образ воскресіння матері, переродження її душі.

Як неодноразово підкреслювала Сін Ѓонсук, суть твору полягає не у тому, щоб зібрати усі спогади про маму з минулого воедино, а у тому, щоб зрозуміти – якою ж людиною насправді була мама. Таким чином, справжня Пак Соньо – це, з одного боку, безмежно віддана своєму чоловікові та дітям звичайна зразкова дружина і мати, але й водночас людина зі складним внутрішнім світом і міцним стрижнем. Незважаючи на ставлення рідних, на труднощі, які спіткали її протягом життя, мати все ж розуміла свою необхідність, своє значення не тільки у житті близьких, а й у суспільстві загалом.

Образу матері можна протиставити образи її дітей та чоловіка. У Пак Соньо була внутрішня сила, вона знала собі ціну, натомість її рідні морального стрижня не мали, тому почували себе слабкими, і через це не могли визначитися зі своєю метою у житті. Так, наприклад, її син хотів стати прокурором, але йому не вистачило рішучості подати документи до навчального закладу. Чоловік Пак Соньо, коли дружина ще була вагітною, мандрував країною, захопившись грою на традиційних корейських барабанах, потім зраджував їй, приводив у дім іншу жінку, хоча прожив з нею лише кілька тижнів. Тому складається враження, що він завжди був у пошуках себе, але врешті повертався до дружини, напевно, відчуваючи її незмінність.

На перший погляд – це розповідь про одвічні сімейні цінності, про матір, яка жертвує собою заради дітей, про те, що діти часто забувають відвідати

батьків, поцікавитися їх життям, піклуватися про них, про те, що діти не завжди належним чином віддячують батькам за їх турботу.

Отже, у новелі показано розрив між ідеалом «синівської шанобливості» та реальним життям, конфлікт традиційних цінностей і вимог сучасності, що позначається на всіх сферах суспільного життя. Через вплив глобалізації, корейська родина зазнає змін, але у той же час намагається зберегти традиційні цінності. І досі сім'я у повсякденному житті сучасних корейців відіграє значну роль, адже залишається головною матеріальною та моральною підтримкою. Конфуціанство з властивим йому культом патріархальної сім'ї, хоч і втратило статус офіційної ідеології, проте, як і раніше, є однією з основ корейської культури і надалі продовжує впливати на повсякденну поведінку та моральні цінності корейців. Але країна йде шляхом поступового розпаду патріархальних сімейних відносин і переходу до нової сім'ї – нуклеарної, індивідуалістичної, неієрархічної, малодітної і, врешті, менш міцної (신수진, 1998).

Однак ми вважаємо, що твір Сін Ѓонсук має глибший підтекст, який пов'язаний не лише з сім'єю, а й з суспільством в цілому, адже сім'я є моделлю всього суспільства. Можна дійти висновку, що мати є уособленням корейських традицій, консервативного суспільства, натомість образи дітей пов'язані з сучасними поглядами, урбанізацією, чимось новим, зокрема, образи дочок – із неофеміністичними моделями поведінки.

Очевидно, письменниця хотіла сказати, що суспільство втрачає певні цінності, але повинно знову їх знайти, адже не поважаючи та не засвоюючи уроків минулого, неможливо побудувати майбутнє. Зважаючи на соціальні процеси всередині Республіки Корея, розглянуті мотиви та образи працюють на розкриття авторського задуму щодо глобальної проблеми, що спіткала корейців – забуття про своє коріння, нищення старого та бездумне запозичення нової системи цінностей, що врешті призводить до деградації суспільства. Для дітей та чоловіка Пак Соньо була «корінням», від якого вони набиралися життєвих сил. Авторка закликає читачів не забувати про своїх рідних, про традиції, про своє коріння. У творі зображено два покоління, минуле та сучасне

Кореї, традиційне та нове у корейській культурі, тому можна прослідкувати які саме зміни відбулися у корейській сім'ї за останні десятиліття: старше та молоде покоління мають різні погляди щодо поняття обов'язку, діти стають часом егоїстичними, перестають поважати старших, забувають про рідних.

Отже, «Потурбуйся про маму» – твір, у якому віддзеркалені корейські реалії, як сучасні, так і такі, що вже йдуть у минуле. Детальний аналіз твору дозволяє дійти висновків, що під впливом глобалізаційних процесів та через залучення до інших культур очевидно є зміна системи цінностей та способу мислення корейців. Через історію Пак Соньо авторка змушує читача задуматися над тим, чи зможе корейське суспільство зберегти свої традиції в умовах стрімкої модернізації та чи не втратить воно найцінніше – зв'язок між поколіннями.

Таким чином, образ матері в корейській літературі розвивається та змінюється. На противагу традиційному образу доброї, лагідної жінки, яка часто страждає, але готова на будь-які жертви заради своїх дітей, а вони у свою чергу люблять і шанують її, у сучасній корейській літературі до образу матері звертаються чимало авторів, і ці образи досить різні. Новою тенденцією можна назвати те, що мати стає головною героїнею творів, і вона показана не лише у ролі дбайливої матері, а й насамперед жінки, яка має свої бажання і навіть таємне кохання. Не зважаючи на те, що образ сучасної матері зазнав трансформації, адже вчинки жінок часто не вписуються в загальноприйняті норми, у літературі їх образ все ще асоціюється з рідним домом, де жінка – хранителька сімейного вогнища.

Окрім цього, не менш істотною зміною як у суспільстві загалом, так і у корейській літературі зокрема, є новий погляд на постать чоловіка і батька. Літературні критики зазначають, що у корейській сучасній прозі відбувається «занепад патріархату» та «розквіт матріархату».

Французький соціолог Л. Гольдман висунув ідею, що Бог «приховався», тобто Бог прихований для більшості людей, але його бачить той, кого він обрав і обдарував благодаттю (Goldmann, 1955). Корейський літературознавець У Чхандже висловлює думку, що існування образу «прихованого Бога» в

європейській літературі перегукується з образом «прихованого батька» у корейській. Оскільки у ХХ ст. корейський народ спіткало чимало потрясінь, котрі поставили націю у небезпеку втрати своєї самобутності, тобто власного коріння, а отже і батька. Нестабільна політична ситуація у країні вплинула на творчість багатьох письменників, а образ покинутого сина став стрижневим у численних літературних творах (Wu, 2011, с.100). Отже, можна говорити про те, що корейські письменники звертаються до нового художнього засобу, суть якого полягає або у фізичній відсутності такого персонажа, як батько, або у його тіньовій присутності в сюжеті, коли він безпосередньо не бере участі у дії і лише незримо присутній у розповіді.

У оповіданнях сучасних авторів верховенство постаті чоловіка у родині поступово зникає. Письменники, залучаючи різноманітні літературні прийоми, намагаються змінити класичний образ батька як авторитетного голови сім'ї та «приховати» його у сюжеті. Як зазначає У Чхандже, головною рисою літератури 1980-х рр. є зникнення постаті батька або його демаскулізація. Крім цього, більшість персонажів у творах виховуються матерями-одиначками (Wu, 2011).

У творах покоління 1960-1970 рр. (наприклад, Пак Вансо та Кім Джуїона) автори, у родинях яких і справді був відсутній батько, спираються на власний досвід. Головні персонажі твору, зазвичай, не мають прикладу для наслідування, а, отже, змушені самотійно пізнавати світ. Тому у творах образ батька змальовується з точки зору дитини, переважно старшого сина у родині, який завдяки пошукам батька намагається знайти себе. Також автори порушують тему батька у контексті дорослішання людини.

Але образ відсутнього чоловіка наявний і у творах молодих сучасних письменників. Образ сина без батька є уособленням сучасного суспільства, яке зросло у період індустріалізації та глобалізації, на противагу попереднім поколінням, які виховувалися на тлі жорсткої патріархальної системи та мали дотримуватися волі своїх батьків, не маючи змоги діяти самотійно.

Розглядаючи детальніше проблему відсутності батька, ми помітили, що вона по-різному висвітлюється авторами чоловіками та жінками. У низці

оповідань Пак Вансо загальною темою є розпад сім'ї. Голова родини, тобто батько, зазвичай, відсутній через війну або через те, що працює в іншій країні. Наприклад, у творі «Мамина опора» оповідь йде про життя двох жінок – матері та доньки, голова їх родини та старший син загинули, тому вони змушені самотійно боротися із життєвими труднощами.

У контексті нашого дослідження варто згадати оповідання Кім Еран «Біжи, тату!» («달려라, 아버지», 2005 р.), де пропонується інше ставлення до відсутності батька у родині. Оповідь ведеться від імені доньки, яка живе з матір'ю. Вона малює в уяві образ батька, якого ніколи не бачила. З маминої розповіді вона знає, що колись мати, після довгих вмовлянь чоловіка, погодилась переспати з ним, але за умови, що той купить протизаплідні пігулки, і батько помчав чимдужче до аптеки. Оскільки цей епізод – майже єдине, що донька знає про батька, вона уявляє його як чоловіка, що постійно біжить. Як зазначає літературний критик Кім Донсік у післямові до твору, дочка не відмовляється від батька і не заперечує його існування. Його постійна втеча символізує підсвідому втечу дочки від можливого джерела психологічної травми. Дочка не приховує образи на батька, але водночас змальовує його у комічному світлі, намагаючись подолати негативні почуття (김애란, 2005, с.246).

Ще одне оповідання, яке стосується теми нашого дослідження, – «Нагляд за батьком» («아버지의 감시», 1990 р.) авторки Чхве Юн. Історія дорослого чоловіка, що зустрічається з батьком, якого він до цього не знав. Він запитує батька: «Ви знаєте, що ваш привид переслідує всіх нас і зробив нас усіх психічно скаліченими?» (최윤, 2017). Головний персонаж, здається, розривається між бажанням мати батька, якого він не мав, і бажанням його покарати за всі потрясіння, які спричинила його відсутність. Момент катарсису призводить до зрушень у ставленні сина, і він починає бачити людяність батька та потроху пробачає йому.

Отже, аналіз низки корейських сучасних прозових творів підтверджує, що письменники в образі «прихованого батька» втілюють ту психологічну травму,

яку їм завдали їхні пращури. Демаскулінізація чоловіка призвела до активного розвитку феміністичних настроїв у суспільстві, тому жіночий погляд на образ «прихованого батька» відрізняється змістовими акцентами. Таким чином, сучасне зображення батька у корейській літературі останніх десятиліть свідчить про розрив між поколіннями у родині. Проте автори також ставлять питання справжності чоловіка, батька, підштовхують читача замислитися над своєю поведінкою.

Загалом, зазначені зміни у ставленні до батьків відбуваються на тлі трансформації поняття сім'я. Традиційна корейська родина минулого складалася з представників трьох або чотирьох поколінь, що обумовлено середовищем проживання, необхідністю вести сільське господарство та релігійними чинниками. Основним осередком суспільства була не сім'я в європейському розумінні, а клан. Сім'ї всередині клану були пов'язані по чоловічій лінії. Сучасні родини переважно не такі численні та під впливом глобалізаційних процесів зазнають суттєвих трансформацій. Віддзеркалені у творах моделі родини демонструють, що кровні узи та стать не мають значення при формуванні сім'ї. Так, у творі «Застуда» («감기», 2007 р.) сім'я складається з трьох чоловіків, двох дорослих і сина одного із них. Ще одним прикладом є оповідання «Карта скарбів закопана на розвороті» («유턴지점에 보물지도를 묻다», 2014 р.), де чотири чужі людини утворюють альтернативну «родину». У низці творів розмиваються межі традиційних гендерних ролей у сім'ї.

Збірки письменниці Кім Хечжин (김혜진) «Життя під назвою Ти» («너라는 생활», 2012 р.) та «Про дочку» («딸에 대하여», 2018 р.) описують саме такі зміни та ставлення до них. З восьми оповідань, які увійшли до збірки, як мінімум у чотирьох з'являються пари лесбіянок, автор описує протистояння та розбіжності між ними, погляд зі сторони та пов'язані з ними забобони. У збірці «Про дочку» ми бачимо затятих супротивників, які протестують проти ЛГБТ, то в оповіданнях «Життя під назвою Ти» зустрічаються люди, які зовні демонструють розуміння та турботу, але всередині у них засудження та пересторога. У оповіданні

«Близько опівночі» (자정 무렵) сусіди, яких зустрічає пара, підкреслено доброзичливо кажуть: «Тут ви можете почуватися як удома». У оповіданні «Знайома сестра» («아는 사람») дівчина, яка дружить із парою лесбійнок, запитує їх: «А як ви зустрілися?», приховуючи свою цікавість під маскою симпатії. Однак, за цією доброзичливістю приховується упереджене ставлення до таких стосунків.

Таким чином, сучасна модель корейської сім'ї кардинально відрізняється від традиційної: діти не завжди слідуєть наказам батьків, нерідко йдуть всупереч їх волі, зв'язки між генераціями розриваються, молодші з меншою повагою ставляться до старших. Тема таких змін у родині знайшла відображення у літературних творах корейських письменників, особливо старшого покоління.

Традиційні *три принципи взаємин* (삼강) були основою корейського соціального порядку протягом століть. Вони сформували моральні та етичні орієнтири, які впливали на міжособистісні стосунки, суспільні норми і поведінку в корейському суспільстві. Однак, процеси урбанізації, глобалізації, а також зміни в соціальних і культурних структурах призвели до того, що класичні конфуціанські цінності стали менш виразними і стали адаптуватися до нових реалій. Зокрема, змінилися уявлення про роль жінки в родині та суспільстві, а також трансформувалася взаємини між поколіннями. Рівноправні стосунки між чоловіком і жінкою, більша індивідуалізація і повага до особистих прав стали викликами для традиційних моделей взаємин. Проте, попри ці трансформації, три принципи взаємин продовжують залишатися важливими елементами корейської культурної спадщини. Вони все ще знаходять відображення у численних аспектах корейського життя, зокрема в родинних і соціальних стосунках, і часто переосмислюються у сучасних літературних творах.

3.4 Зміна суспільного ставлення до жінок та розвиток жіночої літератури

Один серед трьох принципів, що регламентують стосунки у корейському суспільстві є доброчесність дружини до чоловіка 부위부강. Цей принцип

відображає патріархальні погляди на стосунки, де чоловік займає домінуючу роль, а дружина підпорядковується йому. У корейському суспільстві вважалося, що жінкам слід виконувати обов'язки шанобливої доньки, слухняної невістки, вірної дружини і дбайливої матері, дотримуючись при цьому правил, що були описані конфуціанськими трактатами. У царині літератури це спричинило створення образу покірної та відданої дружини, сенсом життя якої була турбота про чоловіка та виконання його наказів.

Про те, наскільки міцні позиції посідають патріархальні ідеї, свідчить зокрема наявність у корейській мові значної кількості фразеологічних висловів на цю тему. Наприклад, «남존여비» – «Чоловіків слід поважати, а жінок принижувати»; «남자는 하늘이고 여자는 땅이다» – «Чоловік – небо, а жінка – земля»; «여필종부» – «Дружина має йти слідом за чоловіком». Таким чином, можна прослідкувати, що споконвічно жінці, порівняно з чоловіком, відводилася другорядна роль у корейському суспільстві.

Нерівноправність статей призвела до того, що жінки тривалий час були позбавлені можливості отримувати належну освіту та брати участь у політичному та економічному житті країни. Але після здобуття незалежності від Японії до Кореї поступово стали потрапляти та розповсюджуватися ідеї фемінізму, що позначилося на ставленні до «слабкої» статі загалом, а також сприяло появі значної кількості жінок-письменниць. Протягом тривалого часу письменниці змушені були завойовувати собі місце на літературній арені, вони піддавалися осуду з боку літературних критиків, які здебільшого були чоловіками. Обмежене коло тем, пов'язаних з проблемами ролі жінки в сім'ї та суспільстві, що розглядалися у творах авторів-жінок, вважалися не вартими пильної уваги та не гідними високої літератури.

У Республіці Корея твори, що написані жінками, виокремлюють під назвою «여성문학» («жіноча література»). Протягом останніх п'ятдесяти років феміністична література пройшла шлях від такої, де «письменниці покладалися на власний досвід, щоб заглибитися в труднощі, з якими стикаються жінки в

патріархальному суспільстві» (Koh, 2002, с.41) до літератури, яка відійшовши від традиційної гендерної тематики та символіки, звертається до широкого кола загальнолюдських проблем.

Слід зазначити, що період активного розвитку «жіночої літератури» припав на 1970-ті рр. Причиною цього стали перетворення у корейському соціумі, які відбувалися внаслідок економічного покращення життя, модернізації та залучення країни до глобального суспільства. Корейські письменниці отримали змогу вільно висловити всі свої пригноблені почуття та емоції за допомогою літератури. За словами дослідника феміністської літератури Рити Фельски: «Оповідання «жіночого самопізнання» та «гендерної ідентичності жінок» першочергово пов'язані з сучасними соціальними та культурними умовами» (Felski, 1989, с.121).

Прості на перший погляд сюжети жіночої прози, буденні вчинки героїв приховують не тільки міцний зв'язок з корінням нації, але й розуміння особливостей людської психології та навіть особливе бачення майбутнього. Також у творах розкриваються складні загально-соціальні проблеми: вплив чоловічого домінування на життя всього суспільства, поняття гендеру, зміст понять жіночої статі та жіночності (Elfvig-Hwang, 2010).

У 1970-і рр. почала працювати Пак Вансо – одна з найвизначніших сучасних письменниць у Республіці Корея. Однією з перших вона розглянула у творах проблеми, які постали внаслідок руйнування традиційної системи цінностей. Описуючи повсякденне життя кореянок середнього класу, письменниця демонструє, що в процесі модернізації Кореї суспільство загрузло у хвастошах, егоїзмі та матеріалізмі, а закони, за якими живе новий соціум та вплив грошей на розуми людей призводять до порушення традиційних відносин як у сім'ї, так і у суспільстві в цілому (N. Lee та ін., 2005, с. 62–65).

У творах цього періоду розглядається проблема становища жінки, але в них не розкрито її внутрішній світ, оскільки це був час, коли вона самостверджувалася, завойовувала собі місце. Втрачаючи почуття любові, доброти, терпіння, всі її прагнення спрямовані лише на матеріальний добробут.

Головні персонажі творів Пак Вансо, які незадоволені власним матеріальним та соціальним становищем, вбачають своє сімейне щастя виключно у великій кількості грошей та високому суспільному становищі. Про це йдеться в оповіданні «Як їх багато!» («그렇게 많이!», 1975 р.), де головна героїня – освічена жінка, що прагне одружитися із заможним чоловіком і ніколи не працювати. Іншим прикладом є твір «Дамба в тумані» («안개의 독», 1976 р.) О Чжонхі, де жінка не захотіла народжувати дитину, аж доки у них не буде пристойного будинку, тому її чоловік змушений був тяжко працювати, щоб заробити достатню кількість грошей.

Протягом 1990-х рр. відбувається «розширення і поглиблення літератури корейських жінок», адже в цей період було написано багато різноманітних жіночих оповідань, які отримали численні літературні нагороди (Yoo, 2008, с. 97–115). Дві відомі письменниці, розквіт творчості яких припадає саме на 1990-ті рр. – Сін Ѓонсук та Ин Хіґьон. На сторінках творів вони вільно говорять про новий стиль життя, про нові стосунки в сім'ї, про самотність людей, що живуть у великому місті, висвітлюючи свій погляд на свободу особистості. Вони відзначають, що в глибині самосвідомості жінки зароджується новий протест, спрямований проти правил, запропонованих їй суспільством. Таким чином, жінки вимагають шанобливого ставлення з боку чоловіка не лише до матері, але й до дружини. Письменниці прагнуть на прикладі долі своїх героїнь показати зміни в суспільстві, а саме пробудження жіночої самосвідомості.

Яскраво продемонстровано образ дружини, яка своїми вчинками виступає проти усталених патріархальних підвалин корейського суспільства, у творах Пак Вансо «Ось як закінчився мій нагляд за домом» («집보기는 그렇게 끝났다», 1978 р.) та «Дует» («이중주», 1995 р.) Ин Хіґьон. Хоча ці твори написані з різницею в двадцять років, у обох можна прослідкувати, що у корейському суспільстві дуже повільно відбуваються зміни світоглядної системи, і воно ще доволі консервативне. У цих творах головні персонажі-жінки в силу певних обставин змушені були спиратися лише на власні сили. Залишившись без

підтримки чоловіків, вони своїми вчинками руйнують традиційну парадигму жіночої поведінки.

У оповіданні «Дует» письменниці Ін Хігьон розповідається про матір та доньку, які раптово зіштовхуються зі страшною хворобою голови сімейства. Автор порівнює долю цих двох жінок, щоб показати як змінилися люди та суспільство, і як поступово зростає самоусвідомлення корейської жінки. Мати в оповіданні поводиться традиційно, як «зразкова дружина», в оповіданні немає жодного спогаду про її щасливі роки, адже все життя вона присвятила чоловіку та дітям, забувши про свої власні інтереси. Її ж дочка не бажає повторювати долю матері, яка все життя терпіла приниження з боку чоловіка, і вирішує розлучитися. Такий вибір може зробити тільки сучасна жінка, для якої самостійність у житті важливіша за збереження сімейних відносин, у яких немає кохання. Письменниця показує, як за тридцять п'ять років у корейському суспільстві змінилося становище жінки, як виросло її розуміння своєї ролі в сім'ї, її самооцінка (Налімова, 2013, с.156).

У творах письменниць протест проти несправедливого ставлення до жінки виражається не відкрито, авторки просто описують долі своїх героїнь, які страждають від злиднів, утисків з боку свекрухи, або відсутності уваги чоловіка. Але підтекст цих життєвих історій в іншому: жінки вже не хочуть бути безправними, вони прагнуть бути повноцінними членами суспільства, досягти процвітання чи добробуту, бо вважають, що так отримають свободу від чоловіків.

Таким чином, тематика одного типу творів сучасної корейської літератури пов'язана з соціальним положенням жінки та її становленням як окремої від чоловіка особистості. На сторінках оповідань жінки є незалежними, вільними, хоча і відчувається їхня вразливість, самотність. На нашу думку, жіноцтво того періоду здобуло певну незалежність від чоловіків, досягло певного статусу в суспільстві, проте це не допомогло встановити внутрішню гармонію та віднайти щастя. Напевно, саме через це література іншого типу була присвячена внутрішньому світу жінки, її переживанням, почуттям та бажанням. Починаючи

з 1990-х рр. усе частіше з'являються твори, в яких описуються почуття самотності та відчуженості.

У творі «Моя бідна дружина» («빈처», 1996 р.) Ин Хігьон розкриває проблему самотності та відчуження в сім'ях, що живуть за традиційними правилами. Автор подає картину життя звичайної сім'ї, де чоловік весь день працює, а дружина, зайнята господарством та дітьми, змушена постійно бути вдома. В оповіданні можна простежити процес поступового «занепаду» жінки, обтяженої турботами про дітей та чоловіка. Героїня була розумною та гарною, але одружившись все частіше не відчувала взаємності чоловіка, все гостріше відчувала самотність. Поступово жінка перетворюється на неохайну «тітку», якій байдужа власна зовнішність. У кінці розповіді вона відчуває себе «відпрацьованим матеріалом». Отже, Ин Хігьон висловлює думку, що більшість сучасних жінок, особливо ті, хто отримав освіту, сприймають себе як особистість, тому прагнуть реалізувати себе, посісти гідне місце в суспільстві. Однак турботи про дітей, повсякденні обов'язки і, перш за все, нерозуміння з боку чоловіків, які відводять жінці другорядну роль, змушують її болісно переживати приниження, і це призводить до трагедії сучасної жінки в образі «бідної дружини».

У корейській літературі тема відчуження потребувала не тільки реалістичних описів, а й глибокого проникнення у внутрішній світ героїв. Для того, щоб знайти відповідь на запитання, чому ж тогочасна людина зіштовхнулася з трагедією відчуження, письменники використовували художні засоби не тільки реалізму, а й модернізму. Однією з таких письменниць є О Джонхі та низка її збірок оповідань, серед яких «Полум'яна ріка» («불의 강», 1977 р.), «Вечірня гра» («저녁의 게임», 1979 р.), «Сад дитинства» («유년의 뜰», 1981 р.), «Душа вітру» («바람의 녀», 1986 р.). Персонажі оповідань О Чжонхі – люди різної статі та віку, однак перевага надається жіночим образам, які прагнуть знайти своє місце у «чоловічому» світі. Персонажі, що діють всупереч патріархальним устоям, вплинули на творчість інших письменниць Кореї.

Новела «Полум'яна ріка» («불의 강», 2012 р.) О Чжонхі також оповідає про відчуженість чоловіка та дружини. В ній ідеться про те, що кожен з подружжя зовсім не знає один одного, хоча протягом багатьох років вони живуть під одним дахом. Автор не дає імен своїм персонажам, із розповіді лише знаємо прізвище чоловіка – Кім. Можливо, це спричинено тим, що ця історія оповідає про життя великої кількості сімейних пар у сучасній Кореї, таким чином автор підкреслила, що сьогодні люди, не знайшовши свого призначення, часто замикаються в собі, а через це зникає порозуміння у родині.

Отже, у сучасній літературі Республіки Корея, як і в суспільстві загалом, все ще зберігаються відголоски традиційного патріархального ладу. Так, у багатьох сучасних творах можна побачити, що і досі традиційне звернення до заміжньої жінки, яка має дітей звучить як «мати такого, такої» або «дружина такого» (Fulton, 1997, с. 9). Проте активний розвиток та популярність жіночої прози свідчить про те, що жінки-письменниці не поступаються чоловікам не тільки в літературній вправності, а й у глибині проблематики творів, де вони розглядають актуальні соціальні питання.

Сучасні авторки прагнуть донести до читача, що для того, аби подолати негативні сторони самотності, замкненості і відчуження, жінка повинна усвідомити себе як рівноправного члена соціуму, переосмислити своє існування, віднайти віру в себе. У новелах і оповіданнях, обраних нами для дослідження, авторки розглядають питання свободи жінки, її прагнення до самоствердження та самостійності. Також у творах зображено, як формувалася внаслідок соціальних змін самосвідомість корейської жінки, продемонстровано погляд письменниць на зрушення у світоглядній парадигмі та культурно-етичній свідомості корейського жіноцтва, розкрито проблему внутрішнього конфлікту жінки, спричиненого розходженням між традиційними патріархальними суспільними підвалинами та новою системою світосприйняття.

Ретельний розгляд сучасної жіночої прози дозволяє дійти висновку, що у ній сформувалося два характерні типи зразків «жіночої літератури». Головною темою одних творів є змальовування трагічних життєвих обставин та

відстоювання жінками власної гідності і права голосу, а отже звернення до соціальних проблем. Особливістю прози іншої категорії можна назвати концентрацію на внутрішніх особистісних переживаннях жінки, що пов'язані з відчуженістю, самотністю, браком душевної гармонії та пошуками сенсу життя, або ж заглиблення у психологію жінки.

Завдяки визначенню характерних рис, а також порівняльному аналізу художнього образу матері в сучасній корейській літературі можна простежити зміну поглядів письменників на образ жінки-матері в різні періоди корейської історії. У результаті було простежено тенденцію зміни типу жіночого образу від «матері-героїні» (авторський акцент на м'якість, покірність і смирення, що характеризує традиційний образ жінки) на «мати-тирана» (в якому домінують прагнення до незалежності, влади, грошей) і, врешті, «матері-особистості» (з акцентом на внутрішній світ людини) у сучасній літературі.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

Морально-етичні доктрини поведінки корейського народу сформувались завдяки релігійному синкретизму, панівній культурі колективізму, та, як і частина світоглядних домінант, більшість морально-етичних настанов корейського народу походить від конфуціанських чеснот. Базові принципи конфуціанства стали підґрунтям для системи соціальних відносин та державотворення. У середньовічному Китаї поступово склалися і були канонізовані певні норми та стереотипи поведінки кожної людини залежно від її місця у соціальній ієрархії. Ці ж принципи перейняли пізніше у Кореї.

Проблема морально-етичних настанов як чинника розвитку корейського світогляду є у науковій літературі малодослідженою і тематично розпорошеною в окремих галузях гуманітарного знання. Морально-етична сфера корейського суспільства є складною багатовимірною структурою, що сформувалася завдяки релігійному синкретизму та вертикальній ієрархії суспільного устрою. Корейський етос має багато спільного із етосами китайського та японського

народів, тому ми виокремили як власне корейські, так і загальні риси азійської соціальності.

Сьогодні у Республіці Корея дотримуються конфуціанських доктрин, як і раніше, існує прагнення «до правильного способу мислення». Ми проаналізували концепцію *삼강오륜* (три принципи взаємин та п'ять чеснот), що є базою для регулювання стосунків у суспільстві за Конфуцієм і дійшли висновку, що воно акцентує увагу на сімейних і соціальних цінностях, самосвідомості особистості, створенні гармонійних міжособистісних відносин, а також пропагує такі чесноти, як взаємна відповідальність і колективізм у суспільстві.

У нашому дослідженні ми детально розглянули концепцію *трьох принципів взаємин та п'яти чеснот* (삼강오륜), що регулюють відносини між владою та громадянами, батьками та дітьми, між чоловіками та жінками, а також як такі стосунки та їх переосмислення знайшли відображення у корейській літературі. З приходом індустріалізації відбулись зміни морально-етичних орієнтирів, а найбільш прикметною рисою цього періоду стала втрата цінності індивіда в суспільстві. Персонажі оповідань нерідко розриваються між індивідуальним ідеалом та соціальною реальністю.

Також нами виявлено, що поступово відбувається переоцінка традиційних норм, наслідком чого є значний психологічний вплив на людей, а порушення звичного способу життя змушує по-новому поглянути на традиційне в умовах сучасного мінливого світу. Таким чином, ціннісні настанови корейців поступово зазнають змін. Сучасне корейське суспільство, особливо у містах, зазнає впливу вестернізації, коли усе іноземне, особливо західне – кінематограф, музика, одяг, технології, література – сприймається як модне та прогресивне, на протигагу традиційним та консервативним традиціям. Такими рисами, привнесеними у суспільство вестернізацією, є: індивідуалізм, прояв нарцисизму, переоцінка сімейних цінностей. Однак впровадження нових цінностей не послабило важливості групового менталітету. Натомість корейці активно пропагують

традиційні суспільні зв'язки, щоб компенсувати відчуття ізоляції, яке виникає в процесі швидкої урбанізації та індустріалізації.

У традиційному суспільстві синівська пошана *хьо* мала позитивний аспект, оскільки сприяла зміцненню сім'ї та соціальних звичаїв. Сьогодні *хьо* виступає мораллю сім'ї, що регламентує взаємини між поколіннями у родині. Хоч відносини дітей з батьками стають дедалі більш дружніми, ніж ієрархічними, а шанобливе ставлення до старших не проявляється так активно, як це було у минулому, проте у корейській культурі й досі зберіглося незаперечне верховенство батьків та обов'язок дітей слідувати їх волі.

Сьогодні спадщина конфуціанства залишається фундаментальною частиною корейського суспільства, формуючи етичну систему, спосіб життя, соціальні відносини між старшим та молодим поколіннями, високу моральну культуру.

Зміна суспільного ставлення до жінок та розвиток жіночої літератури в Кореї є важливими аспектами соціокультурної еволюції, що знайшли відображення у літературному процесі. Історично корейське суспільство базувалося на конфуціанських нормах, які визначали роль жінки переважно в межах сім'ї та патріархального ладу. Однак із другої пол. ХХ ст. під впливом модернізації, економічних змін і феміністичного руху відбулося переосмислення жіночої ідентичності та її ролі в суспільстві. Сучасна жіноча література Кореї дедалі частіше порушує питання дискримінації, особистої свободи, кар'єри, сімейних обов'язків та боротьби за рівноправність. Авторки Пак Вансо, О Чжонхі, Ин Хигьон, Пе Суа та інші у творах розкривають внутрішній світ жінок, їхній досвід у контексті соціальних трансформацій і викликів сучасності.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні представлено розгляд сучасної корейської малої прози другої пол. XX – поч. XXI ст. та відображених у ній основних понять корейського світогляду та морально-етичної системи.

Нами виявлено, що досить нечітким, та навіть майже відсутнім є жанрове розмежування прози у корейській літературі. Літературознавча термінологія у Кореї до цього часу не досліджувалася як узагальнено та систематично, та й навіть частково. Домінування китайської культури, а також тривалий час корейзованого варіанту китайської мови «ханмуну» призвело до відсутності національної системи жанрів. Тому західні та вітчизняні дослідники, як правило, ігнорують традиційні китайські позначення, якими корейці позначають твори, розподіляючи їх за звичними для західного літературознавства жанрами. Так, терміном *sosol* позначається то вся сюжетна проза цілком, то один певний жанр: роман, повість, новела, оповідання – при тому, що традиційна корейська література таких термінів не мала. Зважаючи на це, нами було досліджено етапи розвитку та сучасний стан малих прозових форм корейської літератури. У корейському літературознавчому просторі на позначення творів малої епічної форми використовують термін *단편소설*. Формування сучасної корейської прози значною мірою було зумовлене впливом європейської літературної традиції, яка проникла до Кореї через освітні реформи, переклади світових літературних творів та в умовах колоніального панування Японії. Характерно, що корейські літератори, даючи визначення жанрів літератури, опираються на праці західних науковців.

Дослідження корейської літературної традиції виявило, що мала проза в сучасній літературі розвивалася на багатому підґрунті. Наявність жанру *pxesol* – жанру середньовічної корейської новели – стало етапом становлення сучасної малої прози. *Пхесоль* та сучасна мала проза мають низку спільних рис: у тематиці часто звертаються до буденного життя, соціальної критики та морально-етичних питань; широко використовується символізм, метафоричність та алегорії для передачі глибших смислів. Хоч *пхесоль* ґрунтується на традиціях,

а мала проза – на сучасних підходах, їх об'єднує прагнення до глибокого осмислення людського життя.

Огляд типологічної палітри малої прози засвідчив засвоєння корейськими авторами досвіду і здобутків європейської літератури. Сучасна проза Кореї пройшла шлях розвитку від реалізму до модернізму та постмодернізму, зокрема під впливом західної літератури. Особливу популярність серед літераторів у 1950–1960-ті рр. набула екзистенційна література. Філософія екзистенціалізму глибоко проникла у літературу, по-перше, через низку історичних подій: війну, економічну кризу, диктатуру та зростання безробіття, що призвели до виникнення почуття самотності та безпорадності та змусили письменників замислитися над проблемами взаємодії особистості та суспільства, сенсу життя, розкрити питання самотності та відсутності ідеалів, осмислення етнокультурної унікальності свого народу. По-друге, екзистенційна ідеологія перегукується з традиційною корейською емоцією *хан*, унікальним колективним почуттям страждання.

На зламі тисячоліть людина у глобалізованому цифровому суспільстві стала ще більш самотньою, тому в сучасній літературі екзистенційна проза знову стає актуальною, хоч і зазнає переосмислення, особливо щодо традиційних етнокультурних цінностей корейського народу. Сучасні письменники дедалі більше зосереджуються на житті окремої людини та індивідуальних переживаннях, оминаючи соціальні проблеми. Теми майбутнього нації та ідеології поступаються місцем таким питанням, як сімейні стосунки, сексуальність, становище меншин тощо. Такі зміни вплинули і на структуру літературних творів: з розвитком художніх форм межі між «високою» і масовою культурою поступово стираються. Як наслідок, література зблизилася з іншими видами мистецтва, а нова корейська проза зазнає трансформацій, втрачає традиційну форму: з'являються графічні романи, поширюються літературно-цифрові формати (вебтуни, флеш-фікшн).

Отже, відповідно до поставлених у дослідженні завдань, було проведено комплексний аналіз сучасних творів корейської малої прози та визначено

стилістику, образну систему, структуру та художні засоби, що притаманні сучасним прозовим доробкам корейських авторів, виявлено стрижневі мотиви визначних творів корейської малої прози другої пол. ХХ – поч. ХХІ ст.

У другому та третьому розділах для кращого розуміння та точного формулювання нами було з'ясовано та уточнено поняття менталітет, світогляд, національний характер, морально-етична домінанта. Також детально було проаналізовано чинники формування корейського світогляду та виявлено, що ідейно-теоретичним підґрунтям світоглядних настанов корейської соціальності виступають релігійний синкретизм (шаманізм, буддизм та даосизм) та глибоко вкорінені моральні норми (конфуціанство), що і досі впливають на стосунки у суспільстві, поведінку людей. Простежено прояв симбіозу культур у сучасних корейських творах та зміни, що відбулись у корейському суспільстві, крізь призму малої прози.

У результаті аналізу встановлено, як у літературі відображаються такі поняття, як *хан*, *чон*, *им-ян*, *хьо*, а також яким чином *три принципи взаємин та п'ять чеснот* впливають на корейське суспільство і, як наслідок, літературу. Сучасні письменники, звертаючись до корейських реалій, не забувають про традиції та витoki своєї культури; вони створюють літературу, що поєднує у собі як традиційні далекосхідні культурно-філософські концепції, так і глобальні літературні тенденції, пов'язані з вивченням буття та внутрішнього світу людини.

Трансформація образу жінки у сучасній корейській прозі від традиційної ролі матері та хранительки вогнища до активної соціальної учасниці відображає зрушення в суспільній свідомості. Жіноча література відіграє важливу роль у зміні дискурсу про гендерні ролі та боротьбі за рівність у корейському суспільстві. Таким чином, корейська жіноча література не лише відображає суспільні зміни, а й активно сприяє формуванню нового дискурсу про жінок, їхні права та можливості, роблячи вагомий внесок у культурний і соціальний розвиток країни.

Сучасна корейська література є не лише відображенням суспільних змін, але й активно впливає на їх формування, привертаючи увагу до соціальних

проблем. Зокрема, у творах простежується вплив економічного розвитку, зростання урбанізації та трансформації сімейних стосунків на морально-етичні норми. У творах малої прози успішно поєднуються традиційні форми оповіді та новаторські підходи, що дозволяє адаптувати корейську літературну традицію до запитів сучасного читача. Особливу роль у цьому відіграє інтертекстуальність, метафоричність та відкритість до глобальних літературних впливів. Хоча корейські автори надавали та надають більшого значення змісту своїх оповідань, а не формі їх вираження.

Корейська мала проза другої пол. XX – поч. XXI ст. є унікальним літературним явищем, яке гармонійно поєднує традиційні світоглядні основи з сучасними соціальними викликами. Література цього періоду не лише відображає етапи трансформації корейського суспільства, а й активно впливає на їх формування, забезпечуючи збереження культурної ідентичності та відкриваючи простір для переосмислення національних цінностей.

Перспективи подальшого дослідження ми вбачаємо в комплексному аналізі специфіки функціонування постмодернізму як світоглядно-мистецького напрямку в сучасній корейській прозі, а також вивчення процесу стирання меж традиційних жанрів, появи нових гібридних форм. Актуальним нам вбачається розгляд інтертекстуальних зв'язків із літературами інших країн Південно-Східної Азії та світу, а також впливу культурної ідентичності на формування наративних структур у літературі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Астаф'єв, О., Бичко, З., Бірчак, Б., Бучко, Д., Вашків, Л., Веретюк, О., & Штонь, Г. (2007). *Літературознавчий словник-довідник*.
2. Білецький, Ф. (1966). *Оповідання: новела, нарис*. Дніпро.
3. Болдескул, Є. (2020). Особливості корейського менталітету в народних казках про дурнів. *Закарпатські філологічні студії*, 3 (13), 221–226.
4. Бурлакова, І. В. (2009). Генологія малої прози і питання жанровизначальних та жанророзподільчих чинників. *Серія: Література. Фольклор. Проблеми поетики: зб. наук. праць*, (32), 83–91.
5. Вечоркін, І. О. (2014). Деякі ментальні ознаки українського художнього тексту другої половини ХХ ст. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Сер.: Філологічні науки*, (4), 221–229.
6. Волков, А. (Ред.). (2001). *Лексикон загального та порівняльного літературознавства*. Чернівці: Золоті литаври.
7. Гнатенко, П. І. (1997). *Український національний характер*. К.: Док-к.
8. Гончаренко, М. (1993). Життєвість національного. *Сучасність*, (2), 116–127.
9. Грабовська, І. (1998). Проблема засад дослідження української ментальності та національного характеру. *Сучасність*, (5), 58–70.
10. Діденко, В., & Табачковський, В. (2002). Світогляд. У В. І. Шинкарук (Ред.), *Філософський енциклопедичний словник*. Київ: Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України; Абрис.
11. Дінцельбахер, П. (2004). *Історія європейської ментальності* (Пер. В. Камянець). Львів: Літопис.
12. Євменчікова, Л. (2007). *Конфуціянські морально-етичні принципи як чинник формування особистісної та суспільної свідомості*.
13. Забужко, О. (1992). Українство як філософська проблема на сучасному етапі. *Слово і час*, (8), 29–35.
14. Ісаєва, Н. С. (2008). *Жанрова система сяошо (класичний період III–XIX ст.)*. Київ: Автореферат.

15. Кім, С. В. (упор.) (2003). *Кольоровий вітер: Збірка перекладів прозових і поетичних творів корейських літераторів*. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка.
16. Кизилова, В. (2021). Специфіка репрезентації рис українського національного характеру в казковому циклі Марини Павленко «Півтора бажання. Казки з Ялосоветиної скрині». *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія», (46), 32–40.*
17. Ковалів, Ю. (2007). *Літературознавча енциклопедія: у 2 т. Т. I. К.*: Видавничий центр «Академія».
18. Ковальчук, Ю. А. (2016). Представление о культуре природы у корейцев в западной литературе путешествий XIX-начала XX в. *Имагология и компаративистика, 2 (6), 58–68.*
19. Король, Д.О. (2024). Світогляд. Взято з <https://vue.gov.ua/%D0%A1%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%BE%D0%B3%D0%BB%D1%8F%D0%B4>
20. Костанда, І. О. (2023). Вплив класичної китайської літератури на формування корейської літературної традиції: пошуки національної ідентичності. *Закарпатські філологічні студії, (30), 145–152.*
21. Крисюк, Ю. П. (2012 패관 소설). Мораль і право: проблеми співвідношення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер.: Право, 19 (1), 67–70*
22. Ленська, С. В. (2013). Жанрова специфіка малих епічних форм у теоретиколітературознавчому дискурсі. *Наукові записки Харківського нац. пед. ун-ту ім. Г. С. Сковороди. Сер. : Літературознавство, 4 (2), 85–93.*
23. Ленська, С. В. (2012). Жанрові ознаки малої прози в теоретичній інтерпретації Майка Йогансона. *Наукові записки Харківського національного педагогічного університету ім. ГС Сковороди. Серія: Літературознавство, 3 (2), 105–114.*

24. Ленська, С. В. (2014). *Українська мала проза 1920-1960-х років: на перетині жанру і стилю: монографія*. Полтавський національний університет імені Юрія Кондратюка.
25. Ленська, С. В. (2015). *Українська мала проза 1920–1960-х років: ідейно-тематичні домінанти, жанрові моделі і стильові стратегії*. [Дис. д-ра філол. наук, Київський національний університет імені Тараса Шевченка].
26. Луцик, В.І. (2013). Англійська мала проза: еволюція структури і літературної форми. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 7, 190–197.
27. Налімова, А. О. (2013). Морально-етичні проблеми сучасного суспільства у романі Сін Гьонсук «Потурбуйся про маму». *Літературознавчі студії: збірник наукових праць*. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т філології, 40 (2), 79–84.
28. Налімова, А. О. (2013). Тенденції розвитку корейської літератури на сучасному етапі. *Літературознавчі студії збірник наукових праць*. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т філології, 39 (2), 226–234.
29. Налімова, А. О. (2014). Літературні традиції та новаторство у творчості корейського письменника Лі Мунйоля. *Літературознавчі студії збірник наукових праць*. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т філології, 42 (2), 151–158.
30. Налімова, А. О. (2015). Корейська художня фантастика ХХІ ст. *Літературознавчі студії збірник наукових праць*. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т філології, 1 (2), 49–57.
31. Налімова, А. О. (2017). Жанрова парадигма сучасної корейської малої прози. *Літературознавчі студії збірник наукових праць*. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т філології, 1 (2), 107–115.
32. Налімова, А.О. (2013). Зображення світоглядної парадигми жінок у сучасній літературі Республіки Корея. *Матеріали Міжнародної наукової конференції «Китай, Корея, Японія: методологія та практика інтерпретації культур»*, 154–158.

33. Пак, А. (2019). Пейзажна лірика в поезії корейського поета Кім Соволя. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету*, 40 (3), 35–38.
34. Пак, А. (2020). Мотивы «отчуждения» и «одинокости» в современной корейской прозе (на материале рассказа Ким Сын Ока «Путешествие в Муджин»). *Молодий вчений*, 6 (82), 144–147.
35. Пак, А. (2020). Хронотоп дороги в современной корейской литературе (на материале рассказа Кима Сын Ок «Сеул, зима, 1964»). *Молодий вчений*, 4 (80), 200–203.
36. Петінова, О. Б. (2004). Ментальність як соціокультурний феномен в контексті соціально-філософського аналізу. *Культура народів Причорномор'я*, 48 (1), 138–143.
37. Плюта, О.П. (2019). Їжа та кухня в системі ціннісно-ментальних символів культури. *Питання культурології*, (35), 214–225.
38. Попович, Т. П. (2023). Співвідношення права та обов'язку: морально-етичні засади. *Науковий вісник УжНУ. Серія «Право»*, (80), 426–431.
39. Потапчук, Т. В. (2013). Національний характер українців як складова національно-культурної ідентичності. *Науковий вісник Донбасу*, (4).
40. Рижков, А. Г. (ред.). (2010). *Сучасне корейське оповідання: вибрані твори*. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго.
41. Росстальна, О. А. (2010). Визначення жанрової дефініції short story в літературознавстві ХІХ–ХХ ст. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Серія: Філологічні науки*, (2), 31–34.
42. Семенюк, І. (2013). Специфіка соціокультурного механізму відтворення південнокорейської соціальності. *Схід*, 4 (124), 162–166.
43. Скакун, О. Ф. (2006). *Теорія держави і права (Енциклопедичний курс. Х.: Еспада*.
44. Стех, М. Р. (2011). Широка панорама малої прози. *Критика*, 1–2 (Січень-Лютий), 29–34. Взято 2. 04. 2015 з http://krytyka.com/cms/front_content.php?idart=1051/

45. Стужук, О. І. (2006). *Художня фантастика як метажанр (на матеріалі української літератури XIX–XX ст.)* [Автореферат дисертації кандидата філологічних наук, Київський національний університет імені Тараса Шевченка].
46. Ткаченко, А. (2003). *Мистецтво слова: Вступ до літературознавства: Підручник для студентів гуманітарних спеціальностей вищих навчальних закладів*. К.: ВПЦ «Київський університет».
47. Тофтул, М. Г. (2014). *Сучасний словник з етики*. Житомир: Видавництво ЖДУ ім. І. Франка.
48. Трубіцина, В. І. (2011). Конфуціанські цінності та їх вплив на формування змісту морального виховання в Китаї у XX ст. *Наука і освіта: наук.-практ. журнал*, (6), 231–235.
49. Шайгородський, Ю. Ж. (2007). Суспільна мораль як система цінностей. *Правові засади захисту особистісних цінностей та суспільної моралі: збірник нормативних актів України*. Київ: Укр. центр політ. менеджменту, 5–20.
50. Шувалова, М. В. (2019). Чи існує українська short story? *Наукові записки НаУКМА. Серія «Літературознавство»*, (2), 135–143.
51. Alford, C. F. (1999). *Think no evil: Korean values in the age of globalization*. Ithaca, N.Y: Cornell University Press.
52. Allen, W. E. (1981). *The short story in English*. Clarendon Press.
53. Ansel, E. (1996). *Ethos knowing history*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
54. Bates, H. E. (1976). *The modern short story: A critical survey*. The Writer Inc.
55. Benedict, R. (2005). *The chrysanthemum and the sword: Patterns of Japanese culture*. Houghton Mifflin Harcourt.
56. Benedict, R. (2019). *Patterns of culture*. Routledge.
57. Bennett, E. K. (1955). *Geschichte der deutschen Novelle von Goethe bis zur Gegenwart*. Wiesbaden: Franz Steiner Verlag G.m.b.H.
58. Cawelti, J. G. (1976). *Adventure, Mystery, and Romance: Formula Stories as Art and Popular Culture*. University of Chicago Press.

59. Chai, S. Y. (1977). Korean Taoism. In *Korean and Asian religious tradition*. Toronto, Canada.
60. Chi Kim, S.S.H. (2017). Korean *Han* and the Postcolonial Afterlives of «The Beauty of Sorrow». *Korean Studies*, 41, 253-279.
61. Cho, H. (Ed.). (2022). *The Routledge Companion to Korean Literature (1st ed.)*. Routledge.
62. Cho, D. (1997). *Korean literature in cultural context and comparative perspective*. Seoul: Jipmoondang.
63. Choi, S. C., & Choi, S. H. (2001). Cheong: The socioemotional grammar of Koreans. *International Journal of Group Tensions*, 30 (1), 69–80.
64. Chon, S., & Galkina, L. (1999). The Origination of New Trends in Korean Literature. *News of the Eastern Institute*, (5), 214-220.
65. Chung, C. (1995). *Modern Korean literature: an anthology, 1908-1965*. New York: Kegan Paul International.
66. Chung, H. K. (2006). Sensory Journey to Examine the Void of Existence. *Koreana*, 20(2), 88–89.
67. Chung, C., & Cho, S. (2006). Conceptualization of *jeong* and dynamics of *hwabyung*. *Psychiatry Investigation*, 3(1), 46–54.
68. Chung, E. Y., & Oh, J. S. (2022). *Emotions in Korean philosophy and religion: confucian, comparative, and contemporary perspectives*. Springer Nature.
69. Clark, D. N. (2000). *Culture and customs of Korea*. Bloomsbury Publishing USA.
70. Confucius. (2007). *The Analects of Confucius* (B. Watson, Trans.). Columbia University Press.
71. De Mente, B. (2012). *The Korean mind: understanding contemporary Korean culture*. Tuttle Publishing.
72. Derrida, J. (1992). *Acts of literature*. Routledge.
73. Deuchler, M. (1992). *The Confucian Transformation of Korea: A Study of Society and Ideology*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.

74. Elfving-Hwang, J. (2010). *Representations of femininity in contemporary South Korean women's literature*. Dorset: Global Oriental.
75. Feddersen, R., Lohafer, S., Lounsberry, B. & Rohrberger, M. (1998). *The Tales We Tell: Perspectives on the Short Story*. Westport, CT: Greenwood Press.
76. Felski, R. (1989). *Beyond feminist aesthetics: Feminist literature and social change*. Harvard University Press.
77. Fohrmann, J. (1988). Remarks towards a theory of literary genres. *Poetics*, 17(3), 273–285.
78. Fulton, B. (2004). Korea's Literary Tradition. *Getting to Know Korea: Resource Book for K-12 Educators*, 25–33.
79. Fulton, B. & Fulton, J.-C. (1997). *Wayfarer: new fiction by Korean women*. Seattle: Women in Translation.
80. Goldmann, L. (1955). *Le Dieu caché: étude sur la vision tragique dans les « Pensées » de Pascal et dans le théâtre de Racine*. Paris: Gallimard.
81. Grinker, R. (1998). *Korea and Its Futures: Unification and the Unfinished War*. New York: St. Martin's Press.
82. Gu, H-S. (2017). In the mood for love. *Koreana*, 31(1), 88–90.
83. Hanscom, C. L. (2019). The Return of the Real in South Korean Fiction. *Acta Koreana*, 22 (1), 1–16.
84. Hanson, C. (1985). *Short Stories and Short Fictions, 1880—1980*. United Kingdom: Palgrave Macmillan.
85. Hanson, C. (1989). *Re-reading the short story*. United Kingdom: Palgrave Macmillan.
86. Hong, I.-S. (1973). *Korea's self-identity*. Yonsei University Press.
87. Hwang, C. (2007). A Postmodern Turn in Korean Literature. *Korea Journal*, 47 (1), 5–7.
88. Hye Lim, J. N. (2019). Conceptualizing Sorrow and Hope: The Discourse of Han in South Korea. *The Journal of Transcultural Studies*, 10(1), 54–88.
89. Kiaer, J. & Kim, L. (2024). *The Voices of Korean Families in Literature and Film*.

90. Kim, L. (1996). Korean Ethos. *The Journal of KAMA*.
91. Kim, D. (1980). *History of Korean literature*. Tokyo, Japan.
92. Kim, J.U. (1991). *The Koreans: Their mind and behavior* (K. Kim, Trans.). Seoul, Korea: Kyobo Book Centre.
93. Kim, K.D. (2017). *Korean modernization and uneven development: Alternative sociological accounts*. Springer.
94. Kim, S. (2003). Korean Cultural Codes and Communication. *International Area Review*, 6(1), 93–114.
95. Kim, T.-K. (1990). *Values of Korean People Mirrored in Fiction*. Dae Kwang Munwhasa.
96. Kim, Y. (2016). *The Routledge handbook of Korean culture and society*. Routledge.
97. Kim, Y. A. (1991). *'Han': From Brokenness to Wholeness. A Theoretical Analysis of Korean Women's Han and a Contextualized Healing Methodology*. Claremont School of Theology.
98. Knapp, K. (2009). Three fundamental bonds and five constant virtues. In *Berkshire encyclopedia of China: Modern and historic coverage of the world's newest and oldest global power* (Vol. 5, pp. 2252–2255). Berkshire Publishing Group.
99. Koh, H. (2002). Women and Korean Literature. *Getting to Know Korea: Resource Book for K-12 Educators*, 35–41.
100. Kohls, L. R. (2001). *Learning to think Korean: A guide to living and working in Korea*. Nicholas Brealey Publishing.
101. Koo, J.H & Nahm, A.C. (2007). *An Introduction to Korean Culture*. Hollym.
102. Kweon, S. I. (1998). The extended family in contemporary Korea: changing patterns of coresidence. *Korea Journal*, 38(3), 178–209.
103. Kwon, H.-Y. (Ed.). (2002). *Korean Cultural Roots: Religion and Social Thoughts*. North Park College and Seminary, Chicago.
104. Kwon, Y., & Fulton, B. (2020). *What is Korean Literature?* Institute of East Asian Studies University of California.

105. Lazarus, A. & Smith, H. (1973). *Glossary of Literature and Composition*. N.Y.
106. Lee, E.H. (1998). The origin and formation of Korean thought. In *Introduction to Korean studies*. Seoul: Publisher.
107. Lee, K.H. (2007). Cultural hybridity in contemporary Korean literature. *Korea Journal*, 47(1), 28–49.
108. Lee, P. H. (Ed.). (1990). *Modern Korean literature: an anthology*. University of Hawaii Press.
109. Lee, P. H. (Ed.). (2003). *A history of Korean literature*. Cambridge University Press.
110. Lee, Y.-H. (2002). *Ideology, culture, and han – Traditional and early modern Korean women's literature*. Seoul: Jimoondang Publishing Company.
111. Li, S.-G. (2016). Modern Literature after the 1960s in Korea. *International Journal of Area Studies*, 25–35
112. Li, V. N. (1991). Korean literature [second half of the 19th century]. In *History of world literature* (Vol. 7, pp. 684–685). Nauka.
113. Lihua, Z. (2013). China's Traditional Cultural Values and National Identity, *CEIP: Carnegie Endowment for International Peace*. United States of America.
114. Lohafer, S. (1983). *Coming to terms with the short story*. Baton Rouge: Louisiana State University Press.
115. Lohafer, S. (1989). *Short Story Theories at a Crossroads*. Baton Rouge: Louisiana State University Press.
116. March-Russel, P. (2009). *The Short Story: An Introduction*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
117. Matthews, B. (1976) *The Philosophy of the Short-Story*. *Short Story Theories* (ed. Ch. May). Ohio: University Press.
118. May, C. E. (1994). *The New Short Story Theories*. Ohio: University Press.
119. May, C. E. (1996). Prolegomenon to a generic study of the short story. *Studies in Short Fiction*, 33(4), 461.
120. Mendelson, E. (1999). «The Novel as Genre». In M. McKeon (Ed.), *Theory of the Novel: A Historical Approach*. Johns Hopkins University Press.

121. Meyer, F. (1989). Literary history and the history of mentalities: Reflections on the problems and possibilities of interdisciplinary cooperation. *Poetics*, 18(1-2), 85-92.
122. Milhorn, H. T. (2006). *Writing Genre Fiction: A Guide to the Craft*. Universal-Publishers.
123. Moon, Y.- J. (2016). A Reseach on Hwang, Sunwon's novel «Hak» – Focusing on meaning of Intertextuality and the space. *Korean Language & Literature*, (98), 161-194.
124. Murcott, A. (2005). Food as an expression of identity. In *The Future of the Nation-State* (pp. 49–77). Routledge.
125. O'Connor, F. (1985). *The Lonely Voice: A Study of the Short Story*. New York: Harper & Row.
126. Oak, S., & Martin, V. (2000). *American/Korean contrasts: Patterns and expectations in the US and Korea*. Weatherhill, Incorporated.
127. Park, B. J. (2001). Patriarchy in Korean society: substance and appearance of power. *Korea Journal*, 41(4), 48–73.
128. Park, I. (2022). Korean Social Emotions: Han (한 恨), Heung (흥 興), and Jeong (정 情). In *Emotions in Korean Philosophy and Religion: Confucian, Comparative, and Contemporary Perspectives* (pp. 235–256). Cham: Springer International Publishing.
129. Poe, E. A. (1960). The tale proper. In *American Literary Essays* (pp. 229–301). New York, NY.
130. Reid, I. (1991). *The short story: Critical idiom*. Routledge.
131. Rohrberger, M. (1966). *Hawthorne and the modern short story: a study in genre*. Mouton.
132. Ryan, M. L. (1981). On the Why, What and How of Generic Taxonomy. *Poetics*, 10(2), 189–196.
133. Schaffer, J.-M. (1989). *Literary genres and textual genericity*. In R. Cohen (Ed.), *The future of literary theory* (pp. 167–187). Routledge.

134. Schirmer, A. (2022). Korean “Multicultural Literature” and Discourses About Koreanness. In *Multiculturalism and Koreanness* (pp. 259–288). Springer.
135. Scott, A. F. (1965). *Current literary terms*. Macmillan.
136. Shapard, R., & Thomas, J. (2006). *Flash Fiction Forward: 80 Very Short Stories*. W.W. Norton.
137. Shim, J. (2007). The past and present of women's literature. *Korea Journal*, 47(1), 79–101.
138. Shim, T. Y. J., Kim, M. S., & Martin, J. N. (2008). *Changing Korea: Understanding culture and communication* (Vol. 10). Peter Lang.
139. Sleziak, T. (2013). The Role of Confucianism in Contemporary South Korean Society. *Annual of Oriental Studies, Rocznik Orientalistyczny*, LXVI, 27–46.
140. Son, C. H. (2000). *Haan (han, Han) of Minjung Theology and Han (han, Han) of Han Philosophy: In the Paradigm of Process Philosophy and Metaphysics of Relatedness*. University Press of America.
141. Stowell, J. A. (2003). The influence of Confucian values on interpersonal communication in South Korea, compared to China and Japan. *Intercultural Communication Studies*, 12(4), 105–116.
142. Swart, A. (2018). Narrative Brevity and Reader Engagement in Microfiction. *Journal of Short Fiction Studies*, 12(3), 145–162.
143. Teh-yao, W. (1975). Chinese Traditional Values and Modernization. *Southeast Asian Journal of Social Science*, 4(1), 113–122.
144. The Korean Culture & Arts Foundation. (1996). *Who's who in Korean literature*. Elizabeth, N.J.: Hollym International Corp.
145. Tu, W. M., & Tu, W. (1998). *Humanity and self-cultivation: Essays in Confucian thought*. Cheng & Tsui.
146. Tudor, D. (2012). *Korea: The impossible country: South Korea's amazing rise from the ashes: The inside story of an economic, political and cultural phenomenon*. Tuttle Publishing.

147. Wu, C.-J. (2011). Looking to prosperity from within the ruins – On the paradox of “hidden father.” *2011 Korea Literature Translation Institute U.S. Forum 1–3*, Los Angeles, 98–106.
148. Yi, N.-H, U, Ch., Yi, K., & Kim, M. (2005). *Twentieth century Korean literature* (B. Anthony of Taizé, Ed.; Y. Ryu, Trans.). Norwalk, CT: East Bridge.
149. Yoo, J. S. (2008). Characteristics of Feminine Writing in 1990s Korean Women's Novels: Women's Autobiographical and Confessional Writing: Women's Autobiographical and Confessional Writing. *The Review of Korean Studies*, 11(2), 97–115.
150. Yoon, K. K., & Williams, B. (2015). *Two lenses on the Korean ethos: Key cultural concepts and their appearance in cinema*. McFarland.
151. Yi, N-H. & U, Ch. & Yi, K. & Kim, M. (2001). *Twentieth-Century Korean Literature* (Ed. by Brother Anthony, of Taizé). Seoul.
152. Yum, J. O. (1987). The practice of uye-ri in interpersonal relationships. *Communication Theory*. Academic Press. 87–100.
153. Yun, S. (1996). Confucian Thought and Korean Culture, In Kim J. (Ed.), *Koreana: Korean Cultural Heritage, Vol. II. Thought and Religion*. Seoul: Samsung Moonhwa Printing Co.
154. Zhang, R. & Kulich, S. (2022). *Chinese Values*, In: Michalos, A.C. (Ed.) *Encyclopedia of Quality of Life and Well-Being Research*. 882–887.
155. Zhang, Y. B. & Lin, M.-C. & Nonaka, A. & Beom, K. (2005). Harmony, Hierarchy and Conservatism: A Cross-Cultural Comparison of Confucian Values in China, Korea, Japan, and Taiwan. *Communication Research Reports*. 22 (2).
156. 강준만. (2006). *한국인 코드*. 인물과 사상사.
157. 고은. (1980). *한의 극복을 위하여*. 한국사회연구. 서울: 한길사.
158. 권석만. (2017). *(인간 이해를 위한) 성격심리학*. 서울: 학지사.
159. 권영민. (1991). *한국 현대 작가 연구: 황순원에서 임철우까지*. 문학사상사.
160. 권영민. (1993). *한국현대문학사*. 민음사.

161. 김봉식. (1968). 한국인의 사고방식을 통해 본 한국행정문화. *한국행정학보*, 2(0), 341-354.
162. 김소륜. (2018). 디지털 테크놀로지의 시대, 21세기 한국 소설의 새로운 지형도. *대중서사연구*, 24(4), 203-236.
163. 김숨. (2013). *국수*. 창비.
164. 김애란. (2005). *달려라, 아비*: 김애란 소설집. 창비.
165. 김영하. (2010). *무슨 일이 일어났는지는 아무도*. 문학동네.
166. 김용운. (1994). *원형의 유혹: 원형사관으로 민족과 문화의 심층을 읽는다*. 서울: 한길사.
167. 김윤식 & 김현. (1973). *한국문학사*. 민음사.
168. 김재용. (1993). *한국근대민족문학사*. 한길사.
169. 김치수. (2016). *현대한국문학의 이론*. 서울: 문학과지성사.
170. 김태길. (2010). *우송 김태길 전집 소설에 나타난 한국인의 가치관*. 철학과현실사.
171. 노오란. (2011). *이청준 소설에 나타나는 한(恨) 극복 양상 연구*. 경기도:단국대학교 교육대학원.
172. 문순태. (1982). 한이란 무엇이나. *민족과문학*, 1. 민족과문학사.
173. 문영진. (2016). 황순원의 학에 대한 일고찰 - 공간, 기억, 알레고리를 중심으로. *한국언어문학*, (98), 161-194.
174. 박기순. (1998). 한국인의 커뮤니케이션: 체면-눈치-기분의 상호거래적 분석에 대한 시론. *커뮤니케이션학 연구*, 6, 249-285.
175. 박성천. (2007). 문순태 소설의 한(恨)의 서사적 특징. *현대문학이론연구*, 31, 191-210.
176. 박시현. (2022). *하근찬 단편소설 연구*. 서울: 한양대학교 대학원.
177. 박조현. (1988). *玄鎭健 歷史小說 研究* [학위논문]. 서울.
178. 박와서. (2006). *배반의 여름*. 문학동네.

179. 신수진. (1998). *한국의 가족주의 전통과 그 변화* [박사 학위논문, 이화여자대학교 대학원]. 서울.
180. 양진채. (2015). *한국어교재 현대소설텍스트에 나타난 정한(情恨) 의식 양상 연구*. 인천: 경인교육대학교.
181. 연남경. (2012). 다문화 소설의 탈경계적 주체 연구 -‘이방인’의 정체성을 중심으로. *현대문학이론연구*, (49), 221-244.
182. 연남경. (2013). 2000년대 한국 소설의 이주민 재현 연구 - 전지구화, 민족국가, 이주민의 관계를 중심으로. *국어국문학*, (165), 63-85.
183. 오혜진. (2008). 1930년대 추리소설의 존재방식에 관한 일고찰. *우리문학연구*, 20, 319-343.
184. 유권종 & 박충식 & 장숙필. (2002). 인지과학적 시뮬레이션을 통한 朝鮮 性理學의 禮교육 心性모델 개발. *민족문화연구*, 37, 317-345.
185. 유니홍. (2015). *코리안 쿨*. 윈더박스.
186. 윤승용. (1997). *현대 한국종교문화의 이해*. 서울: 한울.
187. 윤태림. (1970). *의식구조상으로 본 한국인*. 현암사.
188. 윤태림. (1986). *한국인의 성격*. 서울: 동방도서주식회사.
189. 이규정. (2019). 김유정 소설에 나타난 눈치 문화 [봄·봄], [동백꽃]을 중심으로. *한중인문학연구*, (65), 79-100.
190. 이규태. (1980). *한국인의 한*. 서울: 세종출판사.
191. 이규태. (1983). *한국인의 의식구조*. 서울: 신원문화사.
192. 이규태. (2000). *한국인의 밥상문화 I (Vol. 1)*. 신원문화사.
193. 이동재. (2004). 한국현대역사소설론. *한국근대문학연구*, 10, 331 - 356.
194. 이신조. (2020). 한국소설에 나타난 음식 모티프와 가족 관계의 의미 양상 - 권여선, 은희경, 구효서의 단편소설을 중심으로. *한국문예비평연구*, (67), 109-138.
195. 이어령. (1963). *흙속에 저 바람속에*. 문학사상사.

196. 이어령. (2006). 다시 읽는 명수필선: 빵과 밥. *지방행정*, 55 (635), 138-141.
197. 이영의. (2011). 한국인의 대표 감성으로서의 한(恨)의 구조. *호남학*, 49, 149-185.
198. 이용희. (2009). *1920-30년대 단편 탐정소설과 탐보적 주체 형성과정 연구* [석사학위논문, 성균관대학교 일반대학원]. 서울.
199. 이재선. (1993). *현대한국소설사: 1945-1990*. 민음사.
200. 이종은. (2001). *한국 도교 문화의 초점*. 서울: 아세아문화사.
201. 이진우. (1999). *한국인문학의서양콤플렉스 (Vol. 2)*. 민음사.
202. 이태근. (2008). *신역사주의와 한국 역사소설의 신경향: 김훈, 김영하, 김연수의 작품을 중심으로* [석사학위논문, 성균관대학교].
203. 이효재. (1978). *한국 여인의 한. 여성과 사회*. 서울: 정우사.
204. 임태섭. (1995). 체면을 숭배하는 나라, 한국. In *정, 체면, 연출, 그리고 한국인의 인간관계*. 서울: 한나래.
205. 정대현. (1988). 한(恨)의 개념적 구조. 서광선 (편), *恨의 이야기* (245-259 쪽). 보리.
206. 정운현. (2011). *情이란 무엇인가*. 서울: 책으로보는세상.
207. 정진홍. (2000). *종교문화의 논리*. 서울.
208. 정현숙. (1981). *韓國 歷史 小說 研究: 玄鎭健·蔡萬植 作品을 中心으로* [학위논문, 서울대학교].
209. 조금호. (2003). *한국인 이해의 개념틀*. 서울: 나남.
210. 조남현. (1982). *소설원론*. 고려원.
211. 조남현. (1984). *한국지식인 소설연구*. 일지사.
212. 조동일. (1995). *한국문학통사*. 5 권. 서울.
213. 조동일. (1977). *한국소설의 이론*. 지식산업사.
214. 조윤정. (2014). 모멸과 환대 사이, 그 심연을 사는 법: 김숨, 『국수』. *자음과모음*, 24, 355-360.

215. 조흥윤. (2002). *한국종교문화론*. 서울: 東文選.
216. 차용준. (2002). *종교문화의 이해*. 경기도: 한국학술정보.
217. 차재호. (1988). *한국인의 성격: 국민성의 활성화*, 한국정신문화연구원. 서울.
218. 차채호. (1994). *문화 설계의 심리학*. 서울대학교 출판부.
219. 천이두. (1989). *한국 현대 작가 연구*. 민음사.
220. 천이두. (1998). *恨의 구조 연구*. 서울: 문학과지성사.
221. 최상진 & 이장주. (1999). 정의 심리적 구조와 사회-문화적 기능분석. *한국심리학회지: 사회 및 성격*, 13 (1).
222. 최상진. (2000). *한국인의 심리학*. 서울: 중앙대학교 출판부.
223. 최애순. (2020). 1945 년 해방기부터 1950 년대 전쟁기까지 방인근의 탐정소설 - 범인 설정 구도를 중심으로. *현대소설연구*, 78, 317-363.
224. 최윤. (2017). *문학동네 한국문학전집*. 경기도: 문학동네.
225. 최주호. (2009). *한국인의 커뮤니케이션 행태에 관한 연구: 정과 한을 중심으로*. [석사 학위 논문, 우석대학교 대학원].
226. 최준식. (1997). *한국인에게 문화는 있는가*. 서울: 사계절.
227. 최준식. (1998). *한국의 종교 문화로 읽는다*. 서울: 사계절.
228. 최혜실. (1994). *한국현대소설의 이론*. 국학자료원.
229. 표수민. (2006). *이청준 소설 인물의 정체성 찾기 연구*. 서울: 고려대학교 교육대학원.
230. 한승억. (1998). *현대소설의 이해*. 집문당.
231. 한영우. (2010). *한국 선비 지성사: 한국인의 문화적 DNA*. 지식 산업사.
232. 허병식. (2006). *한국 근대소설과 교양의 이념*. [박사 학위 논문, 동국대학교]. 서울.
233. 현길언. (1991). *한국소설의 분석적 이해*. 문학과비평사.
234. 현길언. (2002). *한국현대소설론*. 태학사.

235. 魯東熙. (1996). 한국인의 의식구조. *最高管理者課程論文集*, 10, 79–90.

Словникові статті:

국립국어원. (б.д). 단편 소설. *국립국어원 표준국어대사전*. Взято 20.09.2022 з <https://stdict.korean.go.kr/search/searchView.do?pageSize=10&searchKeyword=%EB%8B%A8%ED%8E%B8+%EC%86%8C%EC%84%A4#wordsLink>

국립국어원. (б. д.). 민족성. *국립국어원 표준국어대사전*. Взято 22.08.2022 р. з <https://stdict.korean.go.kr/search/searchView.do?pageSize=10&searchKeyword=%EBAF%BC%EC%A1%B1%EC%84%B1#top>.

한국민족문화대백과사전. (б. д.). 의리사상 (義理思想).
У *한국민족문화대백과사전*. Взято 23.08.2023 р. з <https://encykorea.aks.ac.kr/Article/E0043202>

한국민족문화대백과사전. (б. д.). 신. *한국민족문화대백과사전*. Взято 23.08.2023 р. з <https://encykorea.aks.ac.kr/Article/E0032596>

ДОДАТОК 1**Табл.1**

Ієрогліфічне позначення	Читання китайського ієрогліфа	Корейський відповідник	Читання корейського слова
仁	жень	인	ін
義	і	의	ий
禮	лі	예	є
知	чжи	지	чі/чжі
信	сін	신	шін
恨	хен	한	хан
情	чін/цін	정	чон
孝	сяо	효	хьо

ДОДАТОК 2

Список опублікованих праць за темою дисертації та відомості про апробацію дослідження

Статті у фахових виданнях України:

1. Налімова А.О. Тенденції розвитку корейської літератури на сучасному етапі. Літературознавчі студії: збірник наукових праць; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т філол.; – Київ, Вип. 39, ч. 2. – 2013. Ст. 226–234.
2. Налімова А.О. Морально-етичні проблеми сучасного суспільства у романі Сін Ѓонсук «Потурбуйся про маму». Літературознавчі студії: збірник наукових праць; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т філол.;– Київ, Вип. 40, ч. 2. – 2014. Ст. 79–84.
3. Налімова А.О. Літературні традиції та новаторство у творчості корейського письменника Лі Мунйоля. Літературознавчі студії: збірник наукових праць; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т філол.;– Київ, 2014, Вип. 42, ч. 2. – 2014. Ст. 151–158.
4. Налімова А.О. Корейська художня фантастика ХХІ ст. Літературознавчі студії: збірник наукових праць; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т філол.;– Київ, Вип.1 (44), ч. II. – 2015. Ст. 45–57.
5. Налімова А.О. Історична тематика у сучасній корейській художній прозі ХХ ст.. Мова і культура. (Науковий журнал). – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2015. – Вип. 18. – Т. III (178). – С. 217–223.
6. Налімова А.О. Жанрова парадигма сучасної корейської малої прози. Літературознавчі студії: збірник наукових праць; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т філол.;– Київ, 2017, Вип.48, ч.2. – 2017. Ст. 107–115.
7. Налімова А.О. Гетерообраз мігранта у корейській малій прозі ХХІ ст. Вісник науки та освіти. – Вип.19 (1). – Київ, 2024. – С. 357–370.
[https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-1\(19\)-357-370](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-1(19)-357-370)
8. Налімова А.О. Художнє втілення корейського національного характеру в оповіданнях Ха Ѓинчхана». Вісник науки та освіти. – Вип.21 (3). – Київ, 2024. – С. 273–287 [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-3\(21\)-273-287](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-3(21)-273-287)

9. Налімова А.О. Гастрономічний дискурс корейської малої прози ХХІ ст. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Східні мови та літератури. – Вип.30. – Київ, 2024. С. 71–76. <https://doi.org/10.17721/1728-242X.2024.30.10>

Тези опубліковані за матеріалами конференцій:

1. Налімова А.О. Зображення світоглядної парадигми жінок у сучасній літературі Республіки Корея. Матеріали Міжнародної наукової конференції «Китай, Корея, Японія: методологія та практика інтерпретації культур». – Київ, 2013. – С. 154–158.
2. Налімова А.О. Концепт «хан» (한) у сучасній корейській малій прозі. Тексти доповідей міжнародної наукової конференції «Кореєзнавство в Україні: сучасність і перспективи (Присвячена 20-й річниці зі створення спеціальності «Корейська мова та література» в університеті)». – Київ, 2017. – С. 228 – 234.
3. Налімова А.О. «Трансформація образу батька у сучасній корейській малій прозі». Тези доповіді до Міжнародної науково-практичної конференції «Філологічні науки: сучасні тенденції та фактори розвитку», м. Одеса, 24–25 травня 2019 року. – Одеса: Південноукраїнська організація «Центр філологічних досліджень», 2019. С. 80 –83.
4. Налімова А.О. Концепт «чон» у сучасній корейській малій прозі. Тексти доповідей міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток філологічних наук: європейські практики та національні перспективи», – Одеса: Південноукраїнська організація «Центр філологічних досліджень», 2020. – С. 73 – 77.
5. Налімова А.О. Жанрова своєрідність корейської детективної прози. Тексти доповідей науково-практичної конференції «Мова, література і культура: актуальні питання взаємодії та розвитку». – Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2021. – С. 42 – 46.

6. Налімова А.О. Образ етнокультурного «іншого» у корейській малій мультикультурній прозі XXI ст. Науково-практична конференція «Сходознавчі читання пам'яті Дениса Антіпова та Святослава Горбенка», ННІ філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка (10-11 травня 2023; Київ). – С. 252–256.
7. Налімова А.О. Використання художньої літератури при вивченні корейської мови. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції Корезнавство в Україні: сучасні практики та перспективи. – Київ, 2024. С.135 – 139.
8. Налімова А.О. Їжа у художньому просторі сучасної корейської літератури. Збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції «Наукові читання пам'яті загиблих сходознавців». – Київ, 10 травня 2024 року. – К.: ПП «Юнісофт», 2024. – С. 132–136.